

22

GOSPODARSKA,
KULTURNA
IN ZGODOVINSKA
KRONIKA

ZBORNİK
OBČIN

GROSUPLJE
IVANČNA GORICA
DOBREPOLJE

Grosuplje 2002

ZBORNIK OBČIN

GROSUPLJE

IVANČNA GORICA

DOBREPOLJE

GOSPODARSKA, KULTURNA IN ZGODOVINSKA KRONIKA

22

GROSUPLJE 2002

ZBORNİK OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA, DOBREPOLJE

Izdaja skupina občanov. Ureja uredniški odbor: France Adamič, Ivan Ahlin, Mihael Glavan,
Ivan Grandovec, Roža Kek, Tine Kurent, Jakob Müller, Danijel Zupančič

Glavni urednik

Mihael Glavan

1295 Ivančna Gorica, Stična 140, tel. (01) 78 77 232

Odgovorni urednik

Ivan Ahlin

1290 Grosuplje, Taborska 17, tel. (01) 78 71 117

Lektor in korektor

Jakob Müller

Računovodska in administrativna dela

Rezka Bučar

Naslov uredništva in uprave: 1290 Grosuplje, p. p. 28

Žiro račun pri Agenciji za plačilni promet, nadziranje in informiranje 50100-620-133
skl. št. 05-1022113-432202

Zbornik izhaja s prispevki vseh treh občin in podjetij, ki so navedena v oglasnem delu.

Grafična priprava in tisk

Partner graf d.o.o., Grosuplje,

Kolodvorska 2, tel.: (01) 78 61 177

Naklada

820 izvodov

VSEBINA

ZBORNİK OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA, DOBREPOLJE 22

PODROČNA ZGODOVINA

France Adamič: Mala kronika občine Grosuplje IV	5
Mihaela Jarc Zajc: Iz dedovih predalov	17
Andrej Vovko: Udje družbe sv. Mohorja v dekaniji Šmarje-Sap v letih 1861-1918	23
Franc Kalar: Hranilnice in posojilnice do leta 1941	41
Franc Kalar: Priprave na mobilizacijo 1914	43

NAŠE OBČINE IN OBČANI

Janez Lesjak: Občina Grosuplje v letih 2000 in 2001	45
Jernej Lampret: Občina Ivančna Gorica v letih 2000 in 2001	51
Anton Jakopič: Občina Dobrepolje v letih 2000 in 2001	55
Štefan Plankar: Pol stoletja Pekarne Grosuplje	65
Jože Marolt: Privatizacija družbenih podjetij v letih 1990-2000	73
Rudolf Rome: Lastninjenje družbenega premoženja javnega pomena	77
Nataša Mazi: Adamičev center	85
Janez Skarlovnik: Center za ravnanje z odpadki Špaja dolina	87
Korak za korakom v devetletno osnovno šolo v dobrepoljski občini	91

ZNANOST, KULTURA IN KNJIŽEVNOST

Jakob Müller: Prešeren in njegovi na Kopanju	95
Jože Miklič: Na zagraških, boštanjskih in mlačevskih odrskih deskah	109
Mihael Prijatelj: A. M. Slomšek o škofu Kutnarju	123
Ivan Grandovec: Razvoj šolstva v Dobrepolju	133
Jožica Narat: Jezik Jakličevih narodopisnih povesti danes	155
Danijel Zupančič: Amatersko gledališče na Muljavi	175

KRONIKA, JUBILEJI, KULTURNI DOGODKI

Mihael Glavan: Odsev Adamičeve smrti v dnevnikih Edvarda Kocbeka	183
Mihael Glavan: 90-letnica Franceta Adamiča	187
Mihael Glavan: Anton Hribar Korinjski. Ob 50. obletnici smrti	189
Ivan Ahlin: 90-letnica Franceta Kalarja	193
Jakob Müller: Žena z zakladom. Ob 75-letnici Ančke Lazar	195
Ivan Grandovec: 70-letnica Milana Šuštarja	197
Ivan Ahlin: Prvi direktor Komunalnega podjetja Grosuplje	199
Mihael Glavan: 60-letnica Jakoba Müllerja	201
Ivan Ahlin: Stanka Blažič - uspešna atletinja	203
Jože Marolt: Razstava "Včeraj v škocijanskih hribih"	205
Odšli so: Cvetko Budkovič	207

GRADIVO

Tine Kurent: Levstikova števila	209
Tine Kurent: Disertacija Tatjane Dumas Rodica o Louisu Adamiču	213
Tine Kurent: Zapis Louisa Adamiča v spominsko knjigo mojstra Kamenariča	215
Tine Kurent: Razstava Maksa Vanke in portret Louisa Adamiča	217

Tine Kurent: Dva popravka	221
Ivan Ahlin: Statistični podatki	223
Drago Samec: Domoznanska bibliografija knjig za leti 2000 in 2001	225
Marija Samec: Bibliografija člankov občin Dobropole, Grosuplje in Ivančna Gorica za leti 2000 in 2001.	241

PODROČNA ZGODOVINA

MALA KRONIKA OBČINE GROSUPLJE (4)

*France Adamič**

AHLINOVI - MALNARČKOVI Z GROSUPLJEGA

Starejši rod in ime Ahlin izhaja z "gornjega konca" vasi Grosuplje, kjer se je ohranilo ime kmetije Ahlin. Že pred letom 1700 so Ahlini živeli v osmih vaseh šmarske župnije. Leta 1914 je v tej župniji živela ena, v poliški dve, v žalski in višnjegorski pa po tri družine. Tudi v Ljubljani živi več družin; med vidnimi je bil profesor France Ahlin (1905), ki je diplomiral na ljubljanski univerzi iz teoretične in praktične matematike; od leta 1960 je predaval fiziko za različne tehniške stroke na FNT Univerze v Ljubljani. Priimek Ahlin je razširjen tudi na Švedskem.

Najstarejši imena Ahlin, ki ga je v matičnih knjigah zasledil Ciril Ahlin, dipl. pravnik iz Kamnika (+ 1995), je bil Primož Ahlin, ki je 90 let star umrl 26. januarja 1889 na Grosupljem.

Domače ime Malnarček se je prijelo pradedu, ki je bil občasni mlinar, mali mlinar - mlinarček v Finkovem (Tometovem) mlinu na Grosupljem. Njegova družina je osebenjkovala v kasnejši Katruzini hiši sredi Grosupljega.

Stari oče sedanjega rodu Ahlin je bil Anton Ahlin, ki se je poročil z Mežnarjevo Terezo, roj. Žitnik, sestro strojarja, usnarja in kasneje župana občine Grosuplje Alojza Žitnika. V zakonu se je rodilo več otrok. Najstarejša, sin Anton in hči Roza, sta leta 1911 z očetom Antonom odšla v Ameriko. Doma so ostali: Alojz (1900–1943), skladiščnik v tovarni Motvoz in platno, poročen z Marijo Duša z Vel. Mlačevega. Umril je ob bombardiranju tovarne 29. oktobra 1943. V zakonu Alojza in Marije so se rodili štirje otroci: Alojz je bil borec v Cankarjevi brigadi, po vojni je končal gimnazijo in Višjo vojno akademijo v Beogradu in dosegel čin generalmajorja. Živi kot upokojeni general v Beogradu, letuje in čebelari pa na posestvu v Veliki peščari v Banatu. Njegov sin Željko je diplomirani strojni inženir, hči Marina pa diplomirana inženirka elektrotehnike.

Drugi sin Alojza st. in Marije je Ivan (1930), gradbenik, družbenopolitični delavec, predsednik Skupščine občine Grosuplje. Končal je 8 razredov gimnazije in študiral gradbeništvo na FAGG v Ljubljani. Bil je pomočnik direktorja za komercialne zadeve pri Splošnem gradbenem podjetju Grosuplje in komercialni direktor SGP (1976–1983), nato pomočnik generalnega direktorja IMOS v Ljubljani (1983–1988). Medtem je opravljал mnoge javne naloge: bil je organizacijski sekretar mladine in SKOJ-a okraja Grosuplje (1946–1947), predsednik skupščine (1962–1973) oziroma župan občine Grosuplje (1988–1990) ter predsednik Pokrajinskega odbora za Dolenjsko. Dve mandatni dobi je bil poslanec republiškega zbora skupščine SR Slovenije in delal v Odboru za urbanizem, stanovanjsko in komunalno gospodarstvo (1968–1976), dve mandatni dobi (po dve leti) je bil predsednik Zbora združene Ljubljanske banke (v tem združenju so bile Ljubljanske banke Beograd, Sarajevo in Zagreb, generalna direktorja pa sta bila Metod Rotar in Janko Smole); v istem času je bil tudi član Izvršilnega odbora Gospodarske banke v Ljubljani, nato pa en mandat

* *Ljubljana, Janežičeva 1, dr. sc., zaslužni prof. Biotehnične fakultete v Ljubljani.*

podpredsednik oz. predsednik njenega Izvršilnega odbora. Vse navedene naloge je opravljal do leta 1982.

Ko je bil komercialni direktor SGP, je podjetje gradilo letno 500 do 700 stanovanj. Kot predsednik Skupščine občine Grosuplje je postavil temelj dolgoročnemu razvoju stanovanjskega in komunalnega gospodarstva, posebno na področju vodopreskrbe. Veliko je prispeval k razvoju in izgradnji novih šolskih poslopij.

Leta 1968 je bil med ustanovitelji Zbornika občine Grosuplje; od tedaj dalje je tudi odgovorni urednik in gospodar. Leta 1984 je dobil najvišje občinsko priznanje nagrado Louisa Adamiča.

Od leta 1959 je poročen s Teodoro, roj. Mrak, ki je bila nad 20 let razredna učiteljica Osnovne šole Grosuplje. Njuna hči Maruša je diplomirana pravnica s pravosodnim izpitom; zdaj je tajnica Fakultete za družbene vede v Ljubljani. Poročena je z dipl. elektroinženirjem Darkom Grosom.

Ivanova sestra Minka je bila trgovska delavka, poročena s strugarjem in lovцем Cirilom Štrubljem - Cestarjevim. Druga sestra Rozka je tudi bila trgovska delavka, poročena s Tonetom Zupančičem.

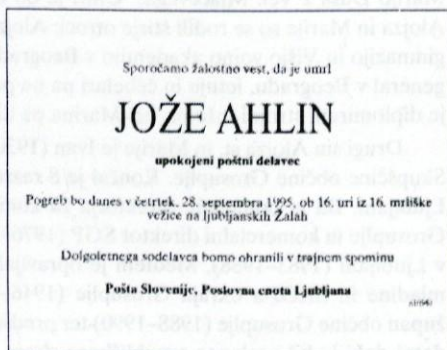
Drugi sin Antona Ahlina st. je bil železniški uslužbenec France Ahlin (1905–1945). Stanoval je v Brinju in bil poročen s šiviljo Micko Šmuc iz Brinjskega mlina. Proti koncu druge vojne je bil kot železničar mobiliziran med domobrance in je končal v Kočevskem rogu. Micka in France sta imela tri sinove: Milan je izučen za strugarja in kot invalid - upokojenec živi v Brinju; Dušan je diplomirani tekstilni inženir; več let je bil tehnični oz. glavni direktor tovarne Motvoz in platno; Franci, roj. 1917, je bil uslužbenec na direkciji Slovenskih železnic.

Tretji sin Antona Ahlina st. je bil cenjeni čevljarški mojster Ivan Ahlin - Malnarčkov (1906–1987), ki je zgradil hišo na Taborski cesti. Oženil se je z Justino iz meznarije pri Sv. Nikolaju nad Ponovo vasjo. Imela sta tri sinove in dve hčeri. Marjan (1938), gradbeni inženir, je uspešno vodil Agroobnovo, nato je bil glavni direktor podjetja Tabor na Grosupljem; bil je nekaj let predsednik Izvršnega odbora občine Grosuplje, več mandatov predsednik Lovske družine Grosuplje in Ribiškega društva Grosuplje. Oženil se je z Mijo Rihter; prebiva na Perovem. Drugi sin Ivana in Justine je bil Janez (1935–1990); pri očetu se je izučil za čevljarja, kasneje se je zaposlil kot nabavni referent pri Instalacijah na Grosupljem; bil je tudi več let predsednik Gasilskega društva Grosuplje. Njegov sin Janez je leta 1989 diplomiral na Pravni fakulteti v Ljubljani; leta 1991 je opravil pravosodni izpit, nato je nekaj let služboval na sodišču na Grosupljem.

Četrti sin Antona Ahlina st. je bil Karl Ahlin, Malnarčkov Korl (1908–1945), vrvarski delavec in mojster v tovarni Motvoz in platno. Umrl je maja 1945 neznano kje.

Hčerka Antona Ahlina st. šivilja Micka-Marija je bila poročena z mizarjem Avgustom Skubicem, ki je leta 1945 odšel na Koroško in nato v Kanado.

Najmlajši sin Antona Ahlina st. Jože Ahlin - Malnarčkov Pepe (1912–1995) je bil eden prvih prometnih policistov, ki je opravil prometno šolo v Zagrebu.

Drugi Ahlini

Na Grosupljem je še več Ahlinov. Na domačiji pri Ahlinu sta živela najmanj dva rodova Gale. Kmetijo je po zadnjem gospodarju Jožetu Galetu, ki je umrl brez otrok, podedoval njegov nečak,

sin Helene iz Kočevja – Lojze Gladnik. Ahlin se pišejo tudi pri Frolovih na Grosupljem. Oče Jože Ahlin - Frol se je poročil s Frančiško, hčerko Janeza Žitnika, Mežnarjevega, ki je imel kovačijo na začetku sedanje Ceste na Krko, v križišču z Adamičevo na desni strani. Njun vnuk, diplomirani ekonomist Franc Ahlin, je bil po volitvah leta 1990 izvoljen za predsednika Izvršnega sveta občine Grosuplje; je inovator, letalec in nagrajenec Obrtne zbornice na sejmu v Celju ter predsednik Društva športnih letalcev na Grosupljem. Po drugi vojni se je iz Jerove vasi priselil na Grosuplje Jože Ahlin, in sicer na Kolodvorsko cesto 1 (Koščakova vila). Ahlini živijo tudi na Cikavi, v Jerovi vasi, Veliki Stari vasi in na Malem Mlačevem. V Zagradcu je živel upokojeni oficir Jože Ahlin (1908–1991), član posadke in prvi torpedist prve jugoslovanske podmornice. Med drugo vojno je bil pri partizanih na Hrvaškem. Ob desantu Nemcev na glavni štab jugoslovanskih partizanov je bil Jože Ahlin v Drvarju. Bil je upokojen kot mornariški kapetan.

*

Viri:

Sporočilo z rodovnimi podatki družine Ahlin z dne 31. 7. 1995 in 16. 8. 1997 (Ivan Ahlin).

Jubilej odgovornega urednika Zbornika občine Grosuplje Ivana Ahlina. ZOG 1996, 195–196 s sliko (France Adamič). Avtorjevi zapisi in spomini v arhivu F. Adamiča.

GALETOVI Z GROSUPLJEGA

Galetov rod izvira iz nazivov praselcev retoladinskega in ostankov romaniziranega prebivalstva v Zasavskem hribovju. Iz okolice Lipoglava je sredi prejšnjega stoletja prišel na Grosuplje praded Andreas Galle, ki se je oženil z Nežo Okorn, Štrafnikovo. Ustalila sta se na kmetiji Ahlin. V zakonu se je rodilo šest otrok: štirje sinovi in dve hčeri. Na domačiji je ostal četrtorojeni Jože Gale, ki ni imel otrok, zato je posestvo podedoval nečak Lojze Gladnik, sin Jožefove sestre Helene iz Kočevja. Andreasovi otroci so razširili Galetovo ime v naslednjih družinah:

Janez - Johan Gale se je naselil v Rožni dolini pri Ljubljani; imel je pet sinov, ki so se uveljavili kot obrtniki, podjetniki in šolani nameščenci, in sicer: Ivan Johan je nasledil očetovo delavnico s tiskarno. - Viljem se je izpopolnil v tiskarstvu. - Stanko je služboval v Saturnusu kot oblikovalec. Karel Gale je začel kot gozdarski delavec, kasneje je služboval na železniški postaji v Velikih Laščah. Oženil se je z Marjeto iz Roba pri Rašici. Njuna hči Barbara se je poročila z Jakobom Štrubljem, Cestarjevim Jakatom z Grosupljega, njun sin Karel Gale, Ta dolgi, je delal na železniški postaji na Grosupljem, njuna hči Angela Gale je delala kot gospodinja in se poročila s Koščarjem s Peči pri Polici, druga hči Marica pa se je poročila s progovnim mojstrom I. Božičem.

Helena Gale se je poročila s koroškim Slovencem Gladnikom; imela sta pet otrok, med njimi je bil Stanko Gladnik, priznani grafik v Jugoslovanski tiskarni v Ljubljani, kjer je izdelal v lepopisnem tisku Prešernov Sonetni venec in Uvod h Krstu pri Savici ter druge bibliofilske publikacije. Njegov brat Alojz je bil v času gospodarske krize od 1929 do 1935 brez dela, zato je prišel k stričku Jožetu Galetu na Grosuplje, kot je sam rekel, za "hlapca pri Ahlinu", nato je podedoval Ahlinovo kmetijo, uspešno kmetoval, se oženil s sosedovo in ustvaril družino Alojza Gladnika.

Franco Gale je kot delavec sodeloval pri izgradnji Kočevske železnice in bil kretničar, ko je odpeljal prvi vlak s postaje Grosuplje. Bil je vesten in zanesljiv uslužbenec, zato je nazadnje postal nekaj upravnik železniške postaje. Ob razprodaji Činkljeve - Lukmanove posesti je kupil eno izmed poslopj in ga preuredil v prijetno bivališče za družino z vrtom pred hišo, njivico v Dolu in gozdom v Kamni gorici. Oženil se je s šiviljo Francko Žitnik, Mežnarjevo, ki je bila starejša polsestra strojarja in kasnejšega grosupeljskega župana Alojza Žitnika. V zakonu se je rodilo pet hčera in sin: - Francka se je pri materi priučila za šiviljo in se pozneje na tečajih in v praksi poklicno

usposobila za modno krojačico, ki je jemala v uk zaporedoma po eno dekle. Poročila se je z železničarjem Alojzom Permetom - Ciganovim Lojzom iz grosupeljske obrtniške družine, ki je služboval kot skladiščnik tudi v Novski, največ pa na Grosupljem, kjer se je ponesrečil in tragično končal. Njegov sin Alojz je diplomirani inženir elektrotehnike in redni profesor v Ljubljani; predaval je elektroindustrijske postopke, elektrotermijo in napravo elektropeči (glej UL I. – IV.) - Rozalija - Roza Gale je v Kočevju in v Ljubljani končala meščansko šolo ter se v posebnem tečaju usposobila za finančno poslovanje. Sprva je službovala na železniški postaji na Grosupljem kot vodja potniške blagajne, nato pa je delala na Direkciji državnih železnic v Ljubljani. - Josipina (Pepca) Gale je opravila gospodinski tečaj ter se učila šivanja v družinski šivalnici, največ časa pa je pomagala materi v kuhinji. Gospodinjala je osamelemu očetu in še pozneje, ko je sama oskrbovala hišo in sprejemala obiske najbližjih - Minka Marija Gale (1905–1996) je končala učiteljske v Ljubljani in vso delovno dobo poučevala kot učiteljica, mentorica in ravnateljica Osnovne šole Sevnica. Obenem je vodila in pripravljala nastope iz kulturno-prosvetnega programa. (Dol. list 25. 4. 96)

Ana - Anica Gale (1910–1944) se je kot pesnica in prozaistka razvila v osebnost domačega kraja. Končala je učiteljske v Ljubljani, poučevala pa na Grosupljem, v Št. Juriju, v Sevnici, med vojno pa je delala kot tkalka v tovarni Motvoz in platno na Grosupljem. Režirala je več iger in dram, med njimi Desetega brata in Dva bregova. V prosvetnem društvu je učila balet in sodobne umetniške plesne. Njena lirika obsega pristno domovinsko ljubezen, osebno bolečino in odpor proti tujcu. Prvi izbor njenih pesmi je v Zborniku občine Grosuplje objavljen leta 1969 Milan Dolgan, Anino liriko in prozo, objavljeno v predvojnih revijah ali ohranjeno v zapuščini, pa je isti avtor izdal v knjigi *Pesmi in povesti* leta 1971.

Jože Gale (1913) je končal učiteljske v Ljubljani in diplomiral igro in režijo na konservatoriju v Pragi; pred vojno je bil angažiran v Drami, med vojno zaprt v celici za talce, leta 1943 je vstopil v NOV. V Cankarjevi brigadi je doživel bitko na Ilovi Gori ter se vključil v dramsko sekcijo. Udeležil se je zbora odposlancev NOV v Kočevju. Do konca vojne je odigral več likov v Cankarjevih dramah, po vojni pa se je vrnil v Dramo SNG v Ljubljani ter se leta 1947 izpopolnjeval v filmskih ateljejih v Barandovu na Češkem. Po vrnitvi je režiral pri Triglav filmu in Mestnem gledališču v Ljubljani. Izjemno znana je Galetova filmska trilogija o Kekcu pa filmi *Pustota*, *Vrnil se bom*, *Družinski dnevnik* ter TV nadaljevanka *Ljubezen nam je vsem v pogubo*. Objavil je tudi knjigo *Igralci* so prišli s spomini iz partizanskih let. Bil je med drugim direktor Mestnega gledališča, redni profesor na Akademiji za film in televizijo ter njen dekan. (ES, 3. knjiga 1989, 176 s sliko). - Za Galetove in širšo okolico ter slovensko kulturo je bila najtežja tragedija mučeniška smrt Ane Galetove. Domoobranci so jo 8. januarja umorili v gozdu pri Škofljici. Jože Gale se je poročil s Cveto Breclj. Imela sta sina Damjana, dipl. ing. arch., projektanta in umetniškega fotografa ter oblikovalca Plečnikovih razstav; hčerka Joža, dr. sc. medicine, profesorica za fiziološko patologijo. Njihov daljni sorodnik naj bi bil tudi Peter Gale (Gail), doma z Gatine, glavni junak v povesti *Vnuki Louisa Adamiča*.

GARBASOVI V TLAKAH, NA BLATU IN GROSUPLJEM

Garbasov prednik z imenom Gervais (izg. žerve) je baje pred nekaj stoletji kot mornar ali vojak prišel na Reko, kjer nekaj družin s tem prvotnim imenom živi še danes. Z Reke ali iz Trsta so Gervaisi prišli na Kranjsko, kjer so priimke preoblikovali v Gervajse, Garvajse in Garbase. S temi imeni živijo v Ljubljani, na Notranjskem, na Dolenjskem in drugod. Hišna imena pri Garbasu v Tlakah in na Blatu še spominjajo na prve prišleke.

Vas Tlake leži pod Svetokriškim klancem ob stari rimski cesti in pod Ridami ob Malem Vrhu pri Šmarju ob cesarski državni cesti, ki pelje iz Ljubljane proti Dolenjski in dalje proti balkanskim deželam. Tod so korakale rimske legije, srednjeveški križarji in osvajalci Levanta. V zadnjih sto-

letjih se je močno razvila mednarodna trgovina. Iz Trsta so težko natovorjeni vozovi prevažali kolonialno blago in razno opremo na Vzhod. Za prevoz tovorov prek strmih klancev, kot je bil na primer Svetokriški klanec, so vozniki potrebovali pomoč, predvpfuge ali "forajt". Tako so imeli Garbasovi v Tlakah priložnost za postranski zaslužek. Zato so redili par konj in par volov za predvprega, v hiši pa so voznikom postregli z domačim kruhom, slanino in klobasami; točili so domače pijače: mleko, ječmenko, sadjavec, mošt in žganje. Ta dvojna dejavnost in dohodek iz nje je dvignila Garbasovo družino in omogočila višjo izobrazbo v prejšnjih dveh rodovih: iz prvega je bil Johan Garbajs, občinski pisar v Ljubljani, iz drugega rodu pa Franc Garbas, carinski inšpektor v Trstu.

Iz Tlak se je konec 18. stoletja priženil Janez Garbas st. na Blato št. 6, kjer se je tudi ohranilo vulgo ime domačije Pri Garbasu. Stara cesta je peljala od Kovačeve, mimo Garbasove in Šlajpahove hiše in nato naprej po Rebrci v Ogib in Stehan. Ugodni položaj Garbasove hiše je omogočil koristiti "dobrote" razvijajočega cestnega prometa s predvpregami čez Stehanski klanec in s ponudbo okrepčil za voznike in konje z domačimi pridelki in jedili. Sredi preteklega stoletja so Garbasovi v "kašči" odprli prodajalno za preskrbo voznikov in kupcev iz sosednjih vasi Gatina in Spodnje Duplice, ker druge trgovine v tem delu občine ni bilo.

V zadnjem rodu imena Garbas sta se rodila dva fanta in z zamudo še hči. Starejši sin Anton je dobil prve nauke pri farnem vikarju v Žalni, nato so ga poslali v latinske šole v Ljubljano, da bi "pel novo mašo". Po šestem razredu liceja je izstopil in dobil službo pri Finančni prokurativi v Ljubljani. Ob nekem obisku na Blatu je v podstrešnici zaspal s cigaro v ustih in zažgal hišo; pogorela so vsa gospodarska poslopja in hiša z opremo in pridelki. Drugi Garbasov fant Janez je služboval v koncesionirani davkariji Virant na Grosupljem (kasneje Budkovičeva hiša) kot dacar (davkar) in si postavil bajto na mestu kasnejše Hlačmanove gostilne in trgovine. Njegov sin Janez Garbas ml. je odprl gostilno in z igralnimi kartami v Ljubljani, v Trstu in na Reki prislužil premoženje in doti za svoji hčeri: starejša Garbasova Ivana je dobila za doto Virantovo hišo ter se poročila z orožniškim vodnikom Ivanom Budkovičem.

Druga Hlačmanova hči Marija Garbas - Mimi je dobila za doto rojstno domačijo z gostilno, hlevček za eno govedo in furmansko štalo z nadzidanimi sobami za prenočišča furmanov. Leta 1908 se je poročila s trgovcem Leopoldom Hudetom iz Mirne Peči. Hude je bil strokovno izobražen, prijazen in spreten poslovnež. Zato je Hlačmanova gostilna in trgovina zaslovela in se hitro razvijala. V posebni sobi je bila igralna mizica - marjanca, ki je pritegnila zlasti mlajše goste. Leopold je nekaj let poveljeval gasilski četi, podpiral je tudi CM družbo in Sokolsko društvo. V Hudetovi družini so se rodili štirje otroci: Izidor - Dore je končal gremialno šolo ter se izučil za trgovca v očetovi trgovini. Po Leopoldovi smrti je nekaj let vodil družinsko gospodarstvo. V času gospodarske krize je bil glavni del posesti razprodan, gostilno in trgovino je kupil trgovec Leopold Müller iz Črnomlja, ki je razvil trgovino z mnogo širšo izbiro, obenem pa dokončal gradnjo sedanje stavbe, kjer je bila med drugo svetovno vojno tudi ena izmed občinskih pisarn. - Danica Hude - Hlačmanova Dana (1912–1997) je končala peti in šesti razred osnovne šole v Šmarju, nato dvoletno trgovsko šolo v Ljubljani. Nazadnje je službovala v upravi tovarne Motvoz in platno. Poročila se je s šolskim upraviteljem Binderjem. - Bogomil Hude - Mile (1915–1943) je končal nižjo gimnazijo in Vojno akademijo v Beogradu. Kot borec Cankarjeve brigade je padel pri Sv. Križu pri Litiji (Gabrovka). Štefka Hude (1914) je končala obrtni tečaj v Ljubljani. Službovala je v tovarni Motvoz in platno na Grosupljem ter se poročila z Alojzom Potokarjem (1914), Rožna dolina 15.

Zadnja v Garbasovi družini na Blatu se je rodila Marija (1830–1914), ki je podedovala vso Garbasovo posest na Blatu in na Stehanu. Poročila se je z Janezom Adamičem (1832–1895) iz Brankovega pri Velikih Laščah. V zakonu so se rodili sinovi Janez, Anton, Jože, Miha in France, ki so skupno rodili 45 otrok.

*

Vir: Pripoved staršev in spomini avtorja.

BUDKOVIČEVI Z GROSUPLJEGA

Praded Janez Budkovič (1815–1902) se je rodil v vasi Juršce pri Knežaku na Notranjskem, v hiši št. 1, vulgo Cunar, danes je v hiši Žužkova gostilna. Oženil se je s Heleno Ludvik (1832–1910), ki je rodila pet deklet in dva fanta, med temi je bil tudi oče družine Budkovič z Grosupljega: Ivan Budkovič (1868–1942), ki je konec 19. stoletja prišel na Grosuplje kot vodnik orožniške postaje in se oženil s Pepco Josipino roj. Garvas (1879–1955), Hlačmanovo z Grosupljega, ki je od očeta Janeza Garvasa dobila za doto Virantovo hišo z vrtom. Zakonca sta v lastni hiši odprla trgovino z mešanim blagom, ki je poslovala do druge svetovne vojne. V družini se je rodilo pet fantov.

Ivan Budkovič (1900, umrl v Zagrebu) je končal nižjo srednjo šolo in kadetnico za oficirje; služboval je v mornarici v Splitu in Dubrovniku.

Viktor - Vic Budkovič (1902–1979) je končal srednjo strojno šolo in fakulteto za strojništvo v Ljubljani. Služboval je v trgovski mornarici, nazadnje kot profesor na Srednji tehniški šoli v Ljubljani.

Avgst Gustel Budkovič (1905–1978) se je izučil za čevljarja in urarja ter se uveljavil kot mojster in občan v širšem okolju. Bil je humorist in modrec.

Josip Jože Pepe Budkovič (1910) je končal realno gimnazijo na Poljanah v Ljubljani in Višjo akademijo za intendantske oficirje v Beogradu. Med obema vojnoma je služboval v jugoslovanski vojski; med okupacijo je bil pregnan od ustašev in je vojno preživel na Grosupljem. Po drugi vojni se je reaktiviral in se predčasno upokojil. Poročil se je s Pavlo Novak, Pekovo.

Cvetko Budkovič (1920–2001) je končal učiteljske in diplomiral na Glasbeni akademiji v Ljubljani. Med drugo vojno je bil v NOB kot borec Cankarjeve brigade, kulturnik in vodja Partizanskega invalidskega zbora. Po vojni je diplomiral, nato je bil 13 let profesor na Glasbeni šoli v Ljubljani-Center ter 17 let profesor in direktor Glasbene šole Ljubljana Vič. Od ustanovitve leta 1969 dalje je bil član uredniškega odbora in sodelavec Zbornika Občine Grosuplje. Leta 1970 je bil med ustanovitelji in organizatorji Glasbene šole Grosuplje. V zborniku je objavil nad 20 razprav in prispevkov o prosvetno-kulturnem delovanju in o zgodovini šolstva v občini Grosuplje. Izdal je obsežno in pomembno delo Razvoj glasbenega šolstva na Slovenskem (I., 1992 in II., 1995). Cvetko Budkovič je iz širšega prosvetnega in kulturnega področja, posebej še o glasbeni vzgoji, objavil nad 300 člankov, razprav in recenzij. Dobil je več odličij, diplom, nagrad in priznanj. Leta 1998 je dobil slovensko državno nagrado za vzgojo in izobraževanje kot najvišje priznanje stroke in oblasti. Bil je častni član Zveze glasbene mladine Slovenije, nosilec medalje za hrabrost in zunanji sodelavec Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Z glasbo so se vedrili vsi Budkovičevi fantje: Ivan je igral na kitaro, Gustel je igral na harmoniko, Pepe je špilal na violino, Viktor je bil prijeten pevec, Cvetko pa poklicni glasbenik, violinist in profesor muzikologije. Od potomcev živi Viktorjev sin Urban in Cvetkova hči.

Budkovičevo hišo je prodal najstarejši sin, dedič Ivan. V hiši je sedaj fotograf in frizer.

Viri:

Izpisek iz Status animarum je poslal 2. 10. 1990 matičar župnije Knežak gospod Janez Držišnik.

Družinske podatke o bratih je zapisal Cvetko Budkovič (1997), ki je iz rojstnih matičnih knjig župnij Polica, Šmarje in Žalna izpisal podatke o več kot sto ljudeh, rojenih v letih od 1680 do 1945. Glej ZOG XVI, 1990, 214.

PAUČIČEVI NA GATINI IN V NOVEM MESTU

Paučičev rod ima korenine v Spodnjih Duplicah, kjer se je ohranila domačija Paučec. Matevž Paučič (1804–1839) se je leta 1827 oženil z Gertrudo Gerbas (1813–1859), Brlančovo z Gatine. Njima se je rodil sin Anton Paučič (1830–1898). V zakonu z Gertrudo Štrus iz Ponove vasi se je rodilo 12 otrok. Anton je bil podjeten; z nakupom zemljišč je širil svojo posest. Leta 1863 je dokupil na Gatini (kasnejšo) Maticovo posestvo, leta 1883 pa še posestvo v Spodnji Dragi pri Višnji Gori.

Anton Paučič II (1852–1934) je bil rojen na Gatini, živel in delal pa je v Novem mestu; bil je trgovec in gostilničar z gostilno v Straži. Živel je v izvenzakonski zvezi z Marijo Koncilija (1871–1919). Imela sta sedem otrok, vsi sinovi so bili izučeni mesarji. Bil je vseskozi zanimiva osebnost, samorastnik, ki se je brez šolske izobrazbe uveljavil kot trgovec. Antonov vnuk Franci Koncilija (1946), poročen z Marijo Kuhar, je bil predsednik Skupščine občine Novo mesto, leta 1995 že drugič izvoljen za novomeškega župana.

Anton Paučič se je zasebno ukvarjal tudi z izumiteljstvom; preskušal je razne vire pogonske energije (Jutro 1934).

Jakob Paučič (1864–1935) je bil rojen pri Brlančku na Gatini, živel in delal pa je v Novem mestu. Poročil se je z Antonijo Finžgar (1873–1910) iz znanega gostišča na Brezjah na Gorenjskem. Imela sta sedem otrok. Jakob je bil pek in trgovec z deželnimi pridelki v Novem mestu. V lasti je imel hotel Paučič, poleg je zgradil in s hotelom povezal enonadstropno stavbo s šestimi sobami, v pritličju pa opremil moderno kavarno. To je sedaj motel Metropol. Po letu 1920 je zgradil prvo moderno pekarno na Dolenjskem. Bil je tudi aktivni član Kranjske kmetijske družbe v Ljubljani.

Po smrti žene Antonije se je poročil s Frančiško Dular (1889–1989) iz Vavte vasi pri Straži. Izmed petih otrok je živa samo še farmacevtka Vera (1920), poročena s profesorjem dr. Jožetom Riharjem. Njuni otroci so dipl. inž. strojništva Peter, dr. med. Klemen in Breda, dipl. ekonomistka, por. Žle.

Matija Paučič (1869–1930), rojen in umrl na Gatini. Podedoval je posestvo, ki mu ga je kupil oče Anton (I.), sicer pa je že v mladosti trgoval s pridelki in gozdnimi sadeži. Kupoval in prodajal je smrekovo čreslo, ježice, gobe, krompir in drugo, nato je začel trgovati z lesom in dosegal lepe izkupičke. Vse prihranke je nalagal v banke ter kupoval nepremičnine. Premoženje je zapustil bratu Francu.

Franc Paučič (1861–1937) je prevzel Brlančovo domačijo: posestvo, staro žganjarijo razširil v gostilno z zalogo vina in piva. Gostom so občasno stregli z domačo hrano. Odkupoval in prodajal je kmetijske pridelke, z bratom Matijem pa je sodeloval v trgovini z lesom. Oženil se je leta 1899 z Jernejevo - Ano Žgajnar z Gatine, ki je rodila sedem otrok, med njimi so: Ana Paučič (1899–1963); poročila se je z Janezom Jarmom, gostilničarjem v Šentlovrencu na Dolenjskem. Podedovala je po očetovi smrti posestvo v Spodnji Dragi pri Višnji Gori. - Marija Paučič (1901–1977) je podedovala Maticovo posestvo na Gatini. Primožila se je h Krašovcu – gostilničarju in mesarju Janezu Zaviršku (1894–1967) v Šmarju - Sapu. Imela sta dva otroka: Ivan (1939) je živilski tehnik in živi na domu; Marica (1944) je gostinska delavka in živi na Škofljici. - Anton Paučič (1909–1975) je leta 1929 končal kmetijsko šolo na Grmu in po očetovi smrti prevzel posestvo; bil je uspešen in napreden posestnik, med vojno aktivist OF, leta 1949 je bil izvoljen za predsednika Kmetijske obdelovalne zadruge Gatina, ki se je leta 1952 združila s KOZ Grosuplje-Gatina. Po razpustitvi je bil podpredsednik Kmetijske zadruge Grosuplje in član občinske skupščine. Leta 1960 je oddal arondirano zemljo v najem Kmetijskemu posestvu Boštanj, kjer je bil zaposlen do upokojitve. Tone se je leta 1938 oženil s šiviljo Marijo Žitnik (1910–1963), ki mu je rodila dva otroka: Minka (1938) je končala srednjo kmetijsko šolo v Mariboru; od leta 1961 je bila zaposlena kot kmetijski referent na občini in nato pri Agrokombinatu Grosuplje. Od leta 1967 do upokojitve leta 1993 je delala v zunanji

trgovini – devizni oddelek podjetja Agrotehnika-Gruda v Ljubljani. Leta 1995 se je poročila z inž. geodezije Francem Hribarjem. - Anton Pavčič ml. (1942) je končal srednjo kmetijsko šolo v Mariboru in agronomijo v Ljubljani. Leta 1971 se je zaposlil pri Agrokombinatu Barje na Grosupljem, po združitvi Barja z Ljubljanskimi mlekarjami je bil upravnik Kmetijske zadruge Grosuplje, od leta 1983 do 1993 je delal pri Kmetijski zadruzi Ljubljana. Po dvoletnem čakanju je kot presežek delovne sile odšel na Zavod za zaposlovanje. Leta 1981 se je poročil z dipl. ing. agronomije Ano Dremelj (1956) iz Bičja pri Grosupljem, ki je kot strokovna svetovalka zaposlena na Kmetijskem zavodu Ljubljana. V zakonu imata dva otroka, Jasmino (1981) in Janeza (1983), ki je rodovni naslednik družine Paučič - Pavčič (od leta 1946 dalje).

*

Viri: Pregled petih rodov Paučič z natančnimi rojstnimi podatki je sestavila Minka Pavčič - Hribar, Gatina dne 10. 2. 1997. Tipkopis je deponiran v Zgodovinskem arhivu Ljubljana - Šmarje, fasc. Zog, Mala kronika občine Grosuplje.

Podatke za Paučiče iz Novega mesta je posredovala hčerka Jakoba Pavčiča (1864–1935) in Frančiške Dular (1889–1989) gospa Vera Rihar (1920) s pismom z dne 7. 1. 1997.

PEROVŠKOVI - KRŠTOFOVI IZ ŠMARJA

Perovškov rod v Šmarju se je začel pred dobrimi sto leti, potem, ko se je konec osemdesetih let 19. stoletja h Krštofu iz Paradišča priženil Jožef Perovšek (1853–1929), stari oče sedanje Perovškove družine štirih bratov in ene sestre. Jožef se je poročil z vdovo Marijo Zaviršek, rojeno Strgar s Sel pod Orlami. V zakonu sta imela pet otrok, štiri sinove in eno hčer.

Iz osnovne šole v Šmarju je odšel na klasično gimnazijo; pri učenju je bil uspešen, toda zaradi nesreč in smrti dveh bratov je moral v tretjem razredu šolanje prekiniti ter prevzeti močno obremenjeno posest. Ko sta njegova dva mlajša brata dorasla, je njima prepustil posestvi, eno v Paradišču in drugo na Sapu, sam pa je odšel v Šmarje.

Starejši Jožefov sin Janez Perovšek je že pred prvo vojno odšel v Ameriko. Drugi Jožefov sin Vinko se je priženil v Bonačev mlin pod Malim Vrhom pri Šmarju.

Tretji sin Martin Perovšek (1899–1987) je kot višji pravni svetnik dosegel sloves priznanega sodnika in oblikovalca zakonov. Med študijem prava je poučeval na ljudskih šolah v Šmarju, Rakični in na Dobrovi, diplomiral je leta 1929. Služboval je na sodiščih v Užicah, Kostanjevici na Krki in Novem mestu. Po drugi vojni je bil eden izmed organizatorjev pravne in sodniške službe v Sloveniji; opravljal je številne naloge, med drugim je bil predavatelj na Višji upravni šoli v Ljubljani in član mnogih pravnih in upravnih komisij Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije. Oženil se je z Božo Janc, ki je rodila tri otroke: Darko je bil politični delavec in podpredsednik občine Ljubljana Vič ter nato direktor Ljubljanske banke, podružnice na Viču. Hčerka Martina, poročena Linke, je diplomirana pravnica in sodnica. - Martin Perovšek je bil od ustanovitve aktivni član, od leta 1968 pa predsednik in od 1979 častni predsednik Društva dolenjskih fantov in njih deklet (Delo, 9. 11. 1979, 10 s sliko).

Jaka Perovšek I. (1891–1939) je prevzel po Jožetovi smrti Krštofovo posest v Šmarju s hišo in gospodarskim dvoriščem na levi strani državne Dolenjske ceste. Zaradi omejenega dohodka iz lastne kmetije se je priložnostno udejstvoval pri šmarskih trgovcih, gostilničarjih in farovškem posestvu. Bil je spreten delavec vesele narave. Že mlad se je pridružil gasilskemu društvu v Šmarju, kjer je hitro napredoval do poveljnika in predsednika gasilske zveze. Njegovi nastopi so bili učinkoviti in cenjeni, zlasti ob javnih prireditvah. Občudovali smo ga, ko je vodil gasilske parade na sv. Florjana dan, ob procesijah in veselicah. S trombeto je prekašal vse horniste, ki so se med prvo svetovno vojno oblikovali kot četni, bataljonski in polkovni trobentači. Jaka se je poročil s

Frančiško Repar iz Lanišča, ki je rodila štiri sinove in eno hčer: Vinko - Cene je bil prvi predsednik okrajnega ljudskega odbora Grosuplje. Okraj je obsegal prva leta po vojni tudi sedanjo občino Velike Lašče. Pozneje je bil direktor poklicne čete gasilcev in odgovoren za hitro pomoč. - Jaka II. (1919–1995) je po očetovi smrti 1939 skupaj z materjo Frančiško gospodaril na Krštofovi kmetiji in skrbel za mlajša brata in sestro. Zato se je moral zaposliti kot delavec v tovarni Motvoz in platno na Grosupljem, kjer se je pridružil OF ter leta 1942 vstopil v NOV. Po vojni je ustanovil Kmetijsko zadrugo Šmarje, leta 1949 Kmetijsko delovno zadrugo Šmarje, nato je vodil združeno kmetijsko zadrugo Grosuplje ter leta 1961 oblikoval Kmetijski kombinat Grosuplje, ki je združeval vse zadruge in državna posestva na območju razširjene občine Grosuplje. Prizadeval si je za pisanje živine, za mlekarstvo in za izboljšanje zemljišč ter povečanje pridelkov. To delo je bilo težavno in družbeno odgovorno ter izpostavljeno javni kritiki (ZOG 11, 287–290). - Jaka se je poročil s Stanko Mehle iz Zagradca pod Boštanjem. Rodile so se jima hčere Milena in Stanka ter sin Jaka III. (1952), ki je končal študije strojništva in ustanovil obrtno uspešno delavnico v naselju Sap, obenem pa kmetuje na družinski kmetiji. Ima sina Jakata IV. (1992).

Janez Perovšek - Pelko (1921–1993) je maturiral leta 1941, naslednje leto je vstopil in NOB: bil je politični komisar Levstikove brigade, vodja propagandnega oddelka v štabu 4. operativne cone. Leta 1950 je diplomiral na agronomski fakulteti v Zagrebu. Sprva je bil poverjenik za kmetijstvo pri OLO Kranj, načelnik okrajne svetovalne službe v Kranju, 1964 sekretar za kmetijstvo SR Slovenije, 1965–1976 glavni direktor Ljubljanskih mlekarn v Ljubljani. 1952–1953 je urejal revijo Naša vas, leta 1968 je preimenoval revijo Socialistično kmetijstvo v Sodobno kmetijstvo in jo urejal dve leti. Napisal je monografijo Naprej (Bgd. 1968) ter objavil več kot 200 političnih in gospodarskih prispevkov v Sodobnem kmetijstvu, Gospodarskem vestniku in Naših razgledih. V Zborniku občine Grosuplje je objavil 17 poročil, zgodb in novel. Leta 1977 je dobil Kraigherjevo nagrado (ZOG 17, 189–190 s sliko; ES 8, 306). Janezova hči Zarja je avtorizirana prevajalka iz angleščine.

France Perovšek (1922), pravnik in politični delavec, je sodeloval od leta 1941 v NOV; bil je politični komisar v več enotah, od jeseni 1943 je bil v političnem vodstvu OF in KPS za Gorenjsko, od začetka 1945 sekretar OK KPS za južno Primorsko. Po letu 1945 je bil predsednik Poverjeništvu PNOO za cono B Julijske krajine, 1947 sekretar KP SKOJ za Slovenijo, 1948–1950 predsednik CK LMS, nato poverjenik KP za cono B STO, od 1954 je delal v vodstvih SZDL Slovenije in ZKS, 1956–1959 je bil direktor RTV Ljubljana, 1960–1964 glavni tajnik Univerze v Ljubljani. Nosilec spomenice 1941. V Zborniku občine Grosuplje je objavil 7 uvodnih poročil o NOV. (ES 8, 306). Francetov sin Jure Perovšek (1954) je leta 1978 diplomiral, 1993 promoviral s temo Slovenski liberalni tabor in nacionalno vprašanje v času Kraljevine SHS. Od 1978 je zaposlen na Inštitutu za novejšo zgodovino, od 1994 kot znanstveni delavec. V letih 1988–1989 se je izpopolnjeval na Inštitutu za evropsko zgodovino v Mainzu; opravil je primerjalno raziskavo slovenskih in nemških oblik liberalizma. Uredil je knjigo Pričevanja in spomini J. Rusa (1989) in zbornik dokumentov Razprava o nacionalnem vprašanju v KPJ po letu 1923 (1990). Raziskuje jugoslovanski unitarizem v slovenski politiki 1918–1941 ter slovenski liberalizem od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne (ES 8, 306).

Pepca Perovšek (1924) je po drugi vojni študirala agronomijo v Sovjetski zvezi, po kominformu pa v Zagrebu. Službovala je pri OLO in OZZ Ljubljana, uspešno več let vodila Kmetijski zavod Ljubljana, nato pa do upokojitve svetovalno službo pri Združenju kmetijskih gospodarstev Gospodarske zbornice Slovenije. Poročila se je z univ. profesorjem Francem Bitencem (1926–1977). Hčerka Brina je diplomirala na agronomskem oddelku in od 1983 dalje delala kot asistentka za poljedelstvo Kmetijskega inštituta Slovenije.

(Podatke o starejšem rodu in nekaj letnic je posredovala Pepca Perovšek - Bitenc 1. 10. 1995).

ŽITNIKOVI - KAJŽNI Z GATINE

Praded Martin Žitnik (1828–1878) je bil rojen na Selih pri Šmarju. Kot kovač je služboval na graščinah v Prapročah in Boštanju. Oženil se je z Marijo Garbas - Krenčanovo z Gatine, kjer sta si postavila kajžo. V zakonu se je rodilo pet otrok: hčere Neža, Liza, Meta in Micka, sin Martin pa se je rodil po očetovi smrti. Doraščajoči otroci so hodili na delo na posestva Tschinkel, kjer so pridelovali cikorijo in sladkorno peso.

Neža Žitnik (1864–1941) se je leta 1896 poročila z Mihaelom Adamičem, posestnikom in trgovcem iz Praproč. Imela sta tri sinove: Toneta, Jožeta in Janeza, ter tri hčere: Micko - Marijo, ki se je poročila s Francem Aljančičem v Podbrezje, Heleno, poročeno Molinaro v Škofji Loki, in Julijo, poročeno Smole v Šmarju.

Meta Žitnik (+1940) je po opravljeni farni šoli v Žalni odšla v Trst, kjer je delala več kot 40 let v Zavodu sv. Nikolaja. Po upokojitvi je nekaj časa živela pri sestri Micki v Žalni, nato pa v Domu za starostnike v Celju.

Micka Žitnik (1875) se je na Škofljici izučila za šiviljo, v zasebni praksi pa še za kuharico. Pripravljala je veselice in razne slovesnosti. Z izvenzakonskim partnerjem Janezom Brlanom - Pahletom je imela dva sinova: Janeza in Jakoba. - Janez Janček Žitnik (1902–1943) se je pri Kurniku na Grosupljem izučil za mizarja in tesača, služboval je tudi kot prevzemalec lesa pri bratrancu Tonetu Adamiču iz Praproč. Poročil se je s Frančiško Zajc - Podržajevo iz Žalne, ki mu je rodila tri otroke: sina Ivana in hčerki Niko in Marijo. Zaradi dejavnosti v OF so ga Italijani odpeljali na Rab, po vrnitvi pa domači pripadniki MVAC v nemški zapor v Ljubljano. Pred transportom v internacijo so ga pripadniki MVAC iz Zagradca in Mlačevega vzeli iz zapora in ga v noči 19. novembra 1943 neznano kje ustrelili. - Jakob Žitnik (roj. 1905) se je izučil za kovača in imel kovačijo v Stični. V zakonu z Alojzijo Lampret sta se mu rodili dve hčerki: Lojzka in Milena. Milena se je poročila z zidarjem Ivanom Genorijem. Rodilo se jima je šest otrok, med njimi sin Rado, doktor in univerzitetni profesor, direktor Geografskega inštituta v Ljubljani, podpredsednik Slovenske izseljenske matice ter državni sekretar v Ministrstvu za znanost in tehnologijo. Zdaj deluje v misiji pri Evropski uniji. - Sin Miloš je zdravstveni inšpektor pri izpostavi na Grosupljem. Vzporedno je študiral solo petje; kot tenorist sodeluje v moškem pevskem zboru na Grosupljem, že več let pa je član Ribniškega okteta.

Martin Žitnik (1878–1961) je ostal na domačiji ter se preživljal s tesaštvom. Pred prvo vojno je bil prevzemalec lesa pri Antonu Adamiču v Prapročah. Oženil se je z Rezo Boštjančič - Ančnikovo z Gatine, ki mu je rodila sedem otrok, dve hčeri: Micko in Rezo, ter pet sinov: Martina, Janeza, Lojzeta in Vinkota.

Oče Martin je bil odposlanec slovenskega naroda na Kočevskem zboru. Martinovi otroci: Micka (1910–1963) se je pri teti Micki naučila šivanja, nato je opravila tečaj za krojenje in tečaj za vezenje. Poročila se je s posestnikom Antonom Pavčičem z Gatine. Imela je dva otroka: Tone je inženir agronomije, hčerka Minka, poročena Hribar, pa je bila zaposlena pri Agrotehnikni. - Reza (1912) se je poročila z Jožetom Trontljem-Koščakovim. Oba sta občasno delala v tovarni Motvoz in platno, njun sin Jože gospodari na Koščakovi domačiji na Gatini. - Martin Žitnik ml. (1914) je bil partizan, po vojni je sodeloval pri agrarni reformi; nato je bil lovski čuvaj lovišča Grosuplje. Poročil se je z Marijo Hočevnar, ki je rodila sina Martina in hčerko Marinko. - Janez Žitnik (1917) se je izučil za električarja in bil več let obratni električar v tovarni Motvoz in platno. Oženil se je z Marijo Černič s Sel pri Šmarju, ki je rodila dvojčka Janeza in Mirana. - Alojz Žitnik - Lojz je bil zaposlen v tovarni Motvoz in platno. Med drugo vojno je bil borec v Cankarjevi brigadi. V Mohorjevi hiši na Plešivici so ga zajeli domači domobranci in ga v Kotih pod Plešivico 1. marca 1945 zverinsko ubili. - Jože Žitnik (1922–1945) je umrl zaradi krvave griže. - Vinko Žitnik (1923–1996)

je bil traktorist na državnem posestvu Boštanj. Poročil se je z Albino Kuhelj, njun sin Vinko je končal srednjo šolo za tehnike lesarstva.

Vir.:

Zapis Marije Žitnik - Koščak 26. 4. 1996.

Avtorjevo poznavanje Kajžne družine.

24. novembra 1998

POTOKARJEVI S CIKAVE

Stari oče Peter Potokar se je rodil leta 1841 v Lučah, župnija Žalna in se leta 1867 priženil v Malo Račno na domačijo pri Lovretu. Njegova žena Marija, roj. Strah, je bila hči polzemljaka. Peter Potokar je kot dober gospodar odplačal dolgove in kmalu dokupil več njiv in travnikov. V zakonu se je rodilo več otrok, med njimi Anton Potokar, rojen leta 1875, oče znane in znamenite družine, ki je dala v treh rodovih več izobraženih, javnih in kulturnih delavcev, celo vrsto časnikarjev, pisateljev, prevajalcev, pesnikov in drugih intelektualcev.

Oče Anton je bil z bratoma Francetom in Jožetom nekaj let v Ameriki. Po vrnitvi se je zaposlil kot železniški delavec na progi Grosuplje-Kočevje in si z ameriškim denarjem kupil hišo in nekaj zemlje. Leta 1907 se je oženil z Marijo Godec iz Velike Račne, leta 1909 je bil imenovan za kretničarja na postaji Šmarje - Sap, leta 1915 pa je dobil mesto čuvaja na križišču s cestno zapornico na Cikavi. V letih 1935-1936 je po načrtih hčerke Minke zgradil družinsko hišo na Cikavi, kjer je leta 1955 umrl.

V zakonu Antona in Marije Potokar se je rodilo devet otrok, ki so doraščali na Cikavi, med njimi:

Tone Potokar (1908-1985) je na Škofijski gimnaziji v Šentvidu dokončal 6 gimnazijskih razredov, na Državni železničarsko-prometni šoli v Beogradu leta 1928 pa uradniško smer. Služboval je na postajah v Beogradu, drugod v Srbiji, Makedoniji in v Zagrebu. V slovenske časopise je začel pošiljati kratka poročila o družbenem in kulturnem življenju ter tako razvijal zveze med kulturami jugoslovanskih narodov. Objavil je nekaj sto poročil, kritik, esejev v revijah, po letu 1945 pa je v glavnem prevajal iz slovenščine v srbohrvaščino in iz drugih jezikov v slovenščino. Izšlo je več kot 200 prevodov in ponatisov. Društvo knjižnih prevajalcev Slovenije podeljuje Potokarjeve nagrade. Njegova literarna zapuščina je deponirana v knjižnici Galerije Božidarja Jakca v Kostanjevici na Krki.

Minka Potokar (1909-1990) je končala gradbeni oddelek srednje tehniške šole v Ljubljani. Službovala je na banski upravi v Ljubljani, po letu 1945 v Črni gori ter Bosni in Hercegovini. Tam se je poročila s slovenskim arhitektom Francetom Plevnikom. Po vrnitvi je delala na Projektivnem biroju v Ljubljani in na občini Ljubljana Bežigrad. Več kot 25 let je delovala v Zvezi hortikulturnih organizacij Slovenije in obenem reševala urejanja okolja za Bežigradom.

Lojze Potokar (1912-1971) se je izučil za ključavničarja in se zaposlil v tovarni Motvoz in platno - nato je končal še policijsko šolo v Zemunu. Med vojno je delal v policijski delavnici in skrbel za vzdrževanje policijskih vozil. Po letu 1945 je odšel v emigracijo v Kanado, kjer je kot elektromehanik delal v raznih podjetjih.

Stane Potokar (1915) živi v Ljubljani. Izučil se je za mizarja v Šentvidu nad Ljubljano. Med službovanjem je v nesreči izgubil nogo. Po opravljenem izpitu iz komerciale je delal v kontroli dohodkov pri državnih železnicah. V zakonu s Francko Drglin ima dve hčeri: vzgojiteljico Branko ter uslužbenko Bredo.

Anica Potokar (1916) živi v Ljubljani. Po meščanski šoli je nekaj časa službovala v Knjižnem zavodu, medtem je končala gimnazijo, delala v Avtorski agenciji Slovenije in petnajst let na Kmetijskem inštitutu Slovenije.

Jože Potokar (1921) je končal pet razredov gimnazije in pet let učiteljišča. Med okupacijo je bil osem mesecev v italijanskih zaporih. Po vojni je od 1947 do 1949 delal v Glavni direkciji državnih posestev v Ljubljani, nato je bil prestavljen na Polšnik pri Litiji, kjer sta z ženo Zvonko dvajset let učiteljela, Jože tudi kot ravnatelj. Organiziral in vodil je gradnjo šole, obenem je deloval v Kmetijski zadrugi in Prosvetnem društvu, prirejal predavanja, tečaje in srečanja s kmečko mladino, tečaje prve pomoči v okviru Rdečega križa, tudi krvodajalske akcije, ki so bile po udeležbi med najboljšimi v Sloveniji, zato je bil tudi 12 let član glavnega odbora RK Slovenije. Naslednjih 20 let je delal pri založbi Mladinska knjiga. Žena Zvonka je poučevala na osnovnih šolah Jože Moškrič in Branko Zihelr v Ljubljani. V njenem zakonu sta se rodila dva sinova: Jure in Branko.

Jure Potokar (1956), pesnik, publicist in prevajalec, je študiral ekonomijo in slavistiko s književnostjo. Že med študijem je vodil literarno sekcijo, sodeloval na Radio študent; pripravljal je glasbene oddaje na Radio Glas Ljubljane, nato se je uveljavil kot svobodni pisatelj in prevajalec. Od leta 1988 do 1991 je vodil Center interesnih dejavnosti mladih in v tem okviru organiziral mednarodno glasbeno prireditev Druga godba. Je avtor pesniških zbirk Aiton (1980), Ambient zvočnih pokrajin (1986) in Stvari v praznini (1990). Druge pesmi so izšle v raznih antologijah, tudi v angleščini. Kot prevajalec je prevedel tri pesniške zbirke Josipa Ostija ter številne pesmi sodobnih evropskih pesnikov in pisateljev. Samostojno je objavil več kot sto kritik in recenzij o popularni glasbi ter okoli deset esejev o njenem mestu in vlogi v sodobni kulturi. Matjaž Potokar (1959) je po maturi študiral filozofijo in primerjalno književnost v Ljubljani. Med študijem je pisal literarne in gledališke kritike za Radio Slovenija, Tribuno in Dnevnik. Zaposlen je bil pri Radio Študent in Radio Glas Ljubljane. Bil je tudi član prvega uredniškega odbora Nove revije.

Janez Potokar (1922–1944) je leta 1941 obiskoval trgovsko šolo v Ljubljani in bil med prvimi aretiran ter poslan v razna italijanska taborišča. Leta 1943 so ga Nemci poslali v taborišče Buchenwald, kjer je 1944 umrl. Bil je nadarjen risar karikaturst.

Ludvik (Ludve) Potokar (1923–1965) je bil kot dijak bežigradske gimnazije prvič aretiran v novembru 1941, drugič pa februarja 1942 skupaj s sestro Anico in bratom Jožetom. Na procesu je bil obsojen na enoletno konfinacijo, ki jo je prebil v taborišču Monigo in Chiassanuova. Po vrnitvi se je pridružil vaškim stražam, ki so pri Pijavi Gorici padli v partizansko zasedo. Ludve je bil ranjen v nogo. Med zdravljenjem v ljubljanski bolnišnici se je pripravljal za vojnega poročevalca; od jeseni 1944 je deloval kot domobranski vojni dopisnik na Dolenjskem. Dne 9. maja 1945 se je Ludve umaknil na Koroško, v Vetrinj, od koder je bil vrnjen v Slovenijo, vendar je iz Slovenj Gradca ušel. Nato je bil dodeljen v taborišče Peggetz pri Lienzu ter tu opravil vojno maturo, jeseni 1946 pa se je vpisal na študij biologije v Gradcu. Študij iz ameriške kulture je nadaljeval v Clevelandu (1950–1952), kjer je bil promoviran za magistra (1955). Nato se je preselil v Kanado in bil kot uradnik zaposlen v železniškem prometu. Novela in črtice je objavljval v tržaški reviji Mlada setev, nato v časopisih Glas/Voice, Svobodna beseda (Cleveland) in Ameriška domovina. Njegovo osrednje delo je roman Krivi vir, objavljen v izbranem delu z naslovom Onstran samote. Knjiga je izšla 30 let po Ludvikovi smrti pri Mohorjevi družbi v Celovcu (1995, 572 strani).

Viri:

ES, 9. knjiga. - Poročilo Jožeta Potokarja: Potokarjev rod s Cikave, tipkopis, 7 strani - Književni listi, Ljubljana, 16. 12. 1993, str. 12–15. - Avtorjevi spomini.

IZ DEDOVIH PREDALOV

Mihaela Jarc Zajc*

SREBRNA POROKA JANKA SKERBINCA OKROG LETA 1900

1. vrsta: Župan Anton Perko, Konrad Texter, Viktor Parma, Janko Skerbinc, Marija Skerbinc, Mihael Omahen, neznani.
2. vrsta: Jože Škufca (Polžek) in vrsta višenjskih učiteljic.
3. vrsta: Franc Kovač, učitelj; Peter Gilly, poštar; neznani, 2 sodnika in notar Pleiweiss.
4. vrsta: učitelj Mirko Dermelj, neznani učitelj, Anton Jaklič, neznani, Valentin Tomc, Franc Završek, neznani.

Dandanes je zelo zanimivo raziskovati, kaj so radi brali naši preprosti dolenski predniki, ki so živeli v dokaj drugačnem času od našega.

Moj ded Mihael Omahen (rojen leta 1855 v Malem Gabru, umrl leta 1942 v Višnji Gori) je bil velik ljubitelj branja in knjig. Njegovi vnuki smo se vedno čudili, kaj vse smo v tem oziru našli pri njem. Nikdar si ni omisllil kakšne velike knjižne omare, toda knjige so bile povsod, bodisi v starinskem bidermajer pisalniku z globokima predaloma, v visoki češnjevi omarici z dviznim pulutom in mnogimi predali, v "štelažah" in "šublatic" in na policah. Pa tudi na podstrešju. Na najlepšem in najbolj častnem mestu smo vedno našli v češnjevi omarici Valvazorjevo Slavo vojvodine Kranjske, Jurčičeve zbrane spise (urednik Fran Levce 1882–1886) in Gruden-Malovo Zgodovino slovenskega naroda. V pisalniku pa je imel spravljeno knjigo svojih spominov in svoj gospodarski dnevnik, ki ga je pisal še dva meseca pred smrtjo v svojem osemnosemdesetem letu. Tudi Wolfov slovar je bil vedno na častnem prostoru v omarici in pa več letnikov Ilustriranega Slovenca. Spodaj smo našli slikovito debelo knjigo, nemško: Gartenlaube, Leipzig 1875, Ilustrierte Familienblatt in

* Višnja Gora, Ciglerjeva 18.

MESTNO POGLAVARSTVO
LJUBLJANA

ГРАДСКО ПОГЛАВАРСТВО
ЉУБЉАНА

337/37 št. Odd.1/5

V Ljubljani, dne 18. II. 1937.

Prejeto odgovoriti se je sklicovati
na predstojajočo literaturo.

Predmet: Zahvala za poslano darilo.

Gospod

Mihael OMAHEN star.

V I Š N J A G O R A .

Velepoštovani gospod !

Dovoljmo si Vam naznaniti, da je Vaša hčerka, gospa prof. JARČEVA, izročila v Vašem imenu kot darilo mestnemu kulturnemu oddelku tele predmete :

- a) 3 srebrnike / en benečanski, en avstrijski, en saksonski / ;
- b) 22 starih Pratik, pod raznimi naslovi in pri raznih tiskarjih tiskane. (Letniki so : 1798, 1799, 1801, 1803, 1804, 1808, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1829, 1830.)
- c) Japlöv (in drugih) preved sv. pisma iz let 1796 do 1804 - sedem knjig " starega " in eno knjigo novega testaments.

Za plemenito darilo, katero bomo pridružili Mestnemu muzeju in knjižnici, se Vam v imenu Kulturnega oddelka mestnega poglavarstva najvljudneje zahvaljujemo.

Za predsednika :

[Handwritten signature]

velikansko knjigo Über Land und Meer, Stuttgart 1866, 1867, 1868. Ta nam je otrokom burkala domišljijo čez vse meje.

Stari oče je bil naročen na dnevnik Slovenec s tedensko prilogo Ilustrirani Slovenec. 19. januarja leta 1930 so v Slovenscu na strani 15 objavili fotografijo Mihaela Omahna, takrat petinsedemdesetletnika. Takole so zapisali: Danes praznuje petinsedemdesetletnico g. Mihael Omahen iz Višnje Gore, ki je naročen na Slovenca, odkar izhaja, to je 58. leto.- Bil je naročen tudi na Domoljuba, ta mu je pa bil všeč zato, ker je objavljal lepe povesti: n.pr. Lorenski učitelj (1930), Nodlag, povest iz irske zgodovine (1925, 1926) itd. Med prvo svetovno vojno je bil naročen na Ilustrirani Glasnik, velikega formata, z vsemi tekočimi vojnimi fotografijami. Med vojno je bil naročen tudi na Slovenskega sadjarja. Seveda je bil v dedovi omariči tudi izvod Sebastiana Kneippa: So soolt ihr leben! (1891) in Živinozdravništvo dr. Simona Strupija (1885). Pa še Valentina Vodnika Izbrani spisi (1890, založila Matica Slovenska) in od iste založbe Trubarjev zbornik (1908). V prav posebnem predalu so bile spravljene Gregorčičeve Poezije (Anton Medved 1908, Družba sv. Mohorja v Celovcu). Stari oče je bil poseben častilec pesnika Simona Gregorčiča. Tudi Stritarjev Zvon (1877,

Založba knjigarne L. Schwentner v Ljubljani.

Muzikalije za klavir:

Hoffmeister, K.:	Podoknica iz Teharskih plemičev transkripcija za klavir.....	Gld. — 50 kr.
Hoffmeister, K., Op. 5.	Pesmi za visoki glas se spremljevanjem klavirja.....	— 75 „
Volarič, H., Op. 9.	Zvezdica, Polka mazurka za klavir.....	— 45 „
Hoffmeister, K.	Trije jahači, melodram za klavir.....	— 50 „
✕ Parma, V.	Pozdrav Gorenjskej, valček za klavir.....	1. — „
Hoffmeister, K.	„O mraku“, pesmi za srednji glas se spremljevanjem klavirja.....	1. — „
Korun, Fran.	Skladbe I.....	2. — „
✕ Parma, V.	Bela Ljubljana, valček za klavir.....	1. 20 „
Pirnat, Stanko,	Slovenske narodne pesmi, za mešan zbor, partitura posamezni glasovi po.....	1. 20 „ — 20 „

Muzikalije za citre:

Mešiček Jos.,	Yenec slovenskih pesnij za citre II. natiq.....	Gld. — 70 kr.
„ „	Narodna koračnica. (Slovenski citrar št 1).....	— 40 „
Koželjški Fr. S.,	Na vasi, fantazija. („ „ 2).....	— 45 „
„ „	Roduk v igranju na citrah I. zvezek.....	1. 50 „
„ „	„ „ „ „ II.....	1. 50 „
„ „	„ „ „ „ III.....	1. 30 „

herese Ivanz gibt im eigenen und im Namen ihrer Kinder: **Ottile Gräfin Lažansky** Frein von **Bukowa**, geborene **Ivanz**, **Olga** und **Therese Ivanz**, der Enkel **Paul** und **Max Graf Lažansky** Freiherrn von **Bukowa** und des Schwiegersohnes **Adalbert Graf Lažansky** Freiherrn von **Bukowa**, k. k. Rittmeister in der nicht activen Landwehr-Cavallerie, die höchst betreibende Mittheilung von dem Ableben ihres innigstgeliebten Gatten, beziehungsweise Vaters, Grossvaters und Schwiegervaters, des Wohlgebohrenen Herrn

Franz Kav. Ivanz,

Besitzers des landtäf. Gutes Grundelhof in Unterkrain etc. etc..

welcher heute früh ¼ Uhr nach langem Leiden und Empfang der hl. Sterbesakramente im 79. Lebensjahre sanft im Herrn entschlummerte.

Die Beerdigung findet am 14. September l. J. früh 8 Uhr vom Sterbehause Schloss Grundelhof, auf den Pfarrfriedhof zu St. Veit bei Sittich im eigenen Grabe statt.

Das Requiem wird am 14. September d. J. in der Pfarrkirche zu St. Veit bei Sittich und die hl. Seelenmessen auch in St. Paul und Bukowitz gelesen werden.

Der Verstorbenen wird dem frommen Andenken seines Verwandten, Freunden und Bekannten empfohlen.

Grundelhof, am 12. September 1883.

Zalbach. Druck Müller.

1878, Dunaj) smo našli blizu in Kržičev Vrtec (1897, Ljubljana), Dom in svet (letnik 1892, urednik dr. Franc Lampe), Slovensko družino (1918) pa tudi Martina Humka: Sadje v gospodinjstvu iz leta 1912 je bilo vedno pri roki s tistimi lepimi sadnimi slikami v barvah. V "šublatic" je bilo nebroj molitvenikov, tudi zelo starih, enako pratik. Zelo rad je ded prebiral Mohorjeve koledarje – prav vse, od začetka jih je imel – in pa večerniške povesti, tem je večkrat na prvo stran platnice napisal kakšno svojo opombo: lepa povest, izmišljeno, mučno branje, zgodovinsko itd. Ko jih je prebral, je mohorjevke spravljal na podstrešje, nikdar pa ni imel gori Erjavčevih Domačih in tujih živali, te je vedno prebiral, posebno tisti zvezek o ptičih, ki jih je vse življenje rad imel. V svoji sobi si je oskrbel kanarčka. Tudi praktične mohorjeve knjige je cenil, saj so mu dajale nič koliko nasvetov: kletarstvo, sadjarstvo, vrtnarstvo, travništvo, živinoreja, gospodarstvo, trgovstvo, uradovanje itd.

Mihael Omahen je 18. 2. 1937 Mestnemu poglavarstvu Ljubljana podaril za Mestni muzej 22 starih pratik in Japljev prevod Sv. pisma¹. Mnogo knjig je pred koncem svojega življenja podaril

¹To je Mihael Omahen daroval v spomin na svojega zeta, mojega očeta, prof. Evgena Jarca, ki je bil tik pred svojo nenadno smrtjo l. 1936 glavni pobudnik za ustanovitev Mestnega muzeja v Ljubljani. Glej *Kronika slovenskih mest*, november 1935, št. 3, in *Kronika slovenskih mest* 1936, št. 3, nekrolog France Stele: Prof. Evgen Jarc.

tudi farni knjižnici v Višnji Gori, ki je bila v kaplaniji. Poslopje kaplanije je bilo po drugi svetovni vojni cerkvi vzeto, kam je prešla bogata farna knjižnica, mi ni znano.²

Ded Mihael je imel v Višnji Gori - tedaj Stari trg 13 – gostilno in trgovino "na Fabrki" od leta 1882 do leta 1913³, tam tudi glavno zalogo tobaka. 35 let je bil župan nekdanje občine Dedni Dol, od 1894 do 1928 je bil predsednik kr. šolskega sveta v Višnji Gori. Kot javna oseba je imel mnogo znancev in obiskovalcev, najbolj pa se je vselej razveselil, kadar ga je obiskal skladatelj Viktor Parma. Seznanila sta se zato, ker je bil Parma nekaj časa okrajni glavar v Litiji in je tako prihajal tudi v Višnjo Goro. Še sedaj imam spravljeni skodelici, iz katerih sta pila čaj, in zelo me zanima, če sta se pogovarjala tudi o glasbi. Saj Viktor Parma je vendar uglasbil prve slovenske opere: Urh, grof Celjski, opero Ksenija in opero Stara pesem. Vidimo ga tudi na fotografiji, ko sta višenjski nadučitelj, organist in skladatelj Janko Skerbinc in njegova žena, odlična pevka, praznovala svojo srebrno poroko.⁴

Mihaelu Omahnu so kot javni osebi pošiljali mnogo važnih listin, tudi osmrtnice, kar je danes zanimiva zgodovina. Vzemimo za primer parte nekdanjega lastnika Grundelhofa (Grunlofa) iz leta 1883, torej pred slikarjem Veselom.

Ded se je sredi življenja, leta 1906, zelo ponesrečil in je potem le s težavo hodil in prestajal hude bolečine. Gotovo se je tudi zato rad tolažil z branjem.

²Moj pokojni mož Jože Zajc, ki je bil zvest obiskovalec farne knjižnice v Višnji Gori, je pripovedoval, kako so šle te knjige iz rok v roke, komaj si jih dobil, toliko je bilo navdušenih bralcev. Med najbolj privlačnimi naslovi knjig so bili: *Z ognjem in mečem, Quo vadis?, Ben Hur, Vojna in mir, Knez Serebrjani, Skozi pustinje in puščave, Carski sel, Otok zakladov, Grad Hubertus, Roza Jelodvorska, Cvetina Borograjska (predelana iz Roze Jelodvorske za Višnjo Goro!), Strah na Sokolskem gradu, Beračeve skrivnosti, Grofica beračica, Grofica Melanija ali živa pokopana*. Pa tudi igre so radi brali, zlasti tiste, katere so domači igralci igrali v Prosvetnem domu (sedaj poslovni prostor) nasproti nekdanje kaplanije: *Junaške Blejke, Divji lovec, Mlinarjeva hči, Dekle z biseri, Župnik iz cvetočega vinograda* itd.

³Glej ZOG 1976, Mihaela Jarc: *Iz dedove knjige*, str. 249.

⁴Glej ZOG 1975, Cvetko Budkovič: *Janez Skerbinc*, str. 209

UDJE DRUŽBE SV. MOHORJA V DEKANIJI ŠMARJE - SAP V LETIH 1861–1918

Andrej Vovko*

Ljudska knjižna založba Družba sv. Mohorja je nastala v Celovcu na pobudo Antona Martina Slomška z namenom pospeševati versko življenje, narodno prebujanje, izobraževanje in kulturni napredek med Slovenci na podlagi krščanskih načel. Svoje prve knjige je izdala leta 1852 kot Društvo sv. Mohorja, njen pravi vzpon pa se je začel šele potem, ko se je leta 1860 preoblikovala v cerkveno bratovščino Družbo sv. Mohorja. Do I. svetovne vojne je doživljala silovit razcvet, po njenem koncu pa se je morala umakniti v tedanjo Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev, najprej na Prevalje in nato v Celje. Ker so fašistične oblasti preprečevale prihajanje mohorskih knjig čez mejo, je goriški nadškof Francišek B. Sedej leta 1924 ustanovil Goriško Mohorjevo družbo. Po koncu II. svetovne vojne je Družba sv. Mohorja spet začela delovati in izdajati knjige kot posebna, "tretja sestra" tudi v Celovcu, razen koroških Slovencev pa je povezala tudi povojne politične begunce po vsem svetu. V Sloveniji so Družbo sv. Mohorja leta 1955 v duhu takratne vladajoče totalitarne ideologije preimenovali v Mohorjevo družbo, ki ni bila več bratovščina, ampak "skupina državljanov". V novejšem času, posebno po osamosvojitvi Slovenije, se stiki in sodelovanje med tremi Družbami sv. Mohorja postopno krepijo. Družba sv. Mohorja je, enotna ali v troje, v več kot 140 letih svojega delovanja opravljala in še opravlja svoje dragoceno versko-vzgojno, narodno, kulturno in izobraževalno poslanstvo tako v slovenski matični domovini kot tudi med Slovenci v zamejstvu in izseljenstvu.¹

Pravila so določala, da je namen Družbe sv. Mohorja podpirati *"pobožno, lepo obnašanje in ohranjevati katoliško vero med slovenskim ljudstvom, v ta namen se bodo na svetlo dajale in razširjale med Slovenci dobre katoliške bukve"*. V Družbo lahko vstopi *"vsak katoliški kristijan obojega spola, vsakega stanu in vsake starosti"*. Dolžnosti članov so, da molijo, da bi se ohranjala in razširjala katoliška vera nasploh in še posebej med slovenskim narodom, in da plača predpisano članarino, *"dobički družbenikov"* pa so poleg prejema popolnih in delnih odpustkov tudi pravica, da dobijo *"od vsakih knjig, ki jih izda družba... po jeden iztis za svoje plačilo"*, in to *"take spise, ki se mu za slovensko ljudstvo potrebni ali koristni dozdevajo, družbenim odbornikom priporočevati, naj se na svetlo spravijo"*.²

Koledarji Družbe sv. Mohorja so v preučevanem obdobju vsako leto prinašali poimenski seznam članov, ki so se imenovali *"družbeniki"* ali *"udje"*. Pravila so poznala dve vrsti članov – dosmrtnine in letne. V želji, da bi bile knjige dostopne tudi najširšemu krogu bralcev, je bila udnina postavljena zavestno kar najnižje. Skozi avstro-ogrsko obdobje do začetka I. svetovne vojne, ko država skoraj ni poznala inflacije, so dosmrtni člani, ki so se hoteli *"za vse žive dni iznebiti letnega plačila"*, plačali enkrat za vselej 15 goldinarjev dosmrtnine ali dvakrat po 8 goldinarjev v enem letu, letni člani pa po 1 goldinar letnine. Po denarni reformi ob prelomu stoletja je goldinar zamenjala krona v razmerju 1 goldinar = 2 kroni.

Družba sv. Mohorja je delovala tudi zunaj slovenskega matičnega ozemlja. Do konca habs-

* Ljubljana, ZRC SAZU, Biografski inštitut, dr. sc.

¹ Več o Družbi sv. Mohorja v: Andrej Vovko, Marijan Smolik, Branko Marušič, Mohorjeva družba.- Enciklopedija Slovenije 7, Mladinska knjiga, Ljubljana 1993, str. 205–206, kjer je navedena tudi osnovna literatura.

² Družbe sv. Mohorja postave in vodila pravilnega reda.- Koledar Družbe sv. Mohorja za navadno leto 1902, Celovec 1901, str. 133. (Dalje KDM za ...).

burške monarhije je delovala tudi med Slovenci v ogrski polovici, predvsem med onimi v Prekmurju,³ ki so bili zelo ogroženi zaradi madžarizacijskega raznarodovalnega pritiska. Na veliko jezo italijanskih oblasti je delovala tudi med Beneškimi Slovenci,⁴ ki so, kot znano, leta 1866 pripadli kraljevini Italiji, ter med slovenskimi izseljenci., kjer se je lepo zakoreninila predvsem v ZDA,⁵ delovala pa je tudi med slovenskimi izseljenci v Vestfaliji in drugje v Nemčiji⁶ ter v Evropi, Egiptu, Južni Ameriki (Argentini, Braziliji)⁷ in še kje. Pred letom 1918 je bila zelo razširjena tudi na Hrvaškem in v Bosni ter Hercegovini. Udje Družbe sv. Mohorja zunaj matične Slovenije so bili med drugim na svojevrsten način tudi kažipot do slovenskih izseljenskih naselbin in krajev, kjer so prebivali posamezniki ali manjše skupine naših rojakov.

Udje Družbe sv. Mohorja v zamejstvu in izseljenstvu so vredni vsega spoštovanja zaradi zvestobe slovenski knjigi in s tem tudi slovenski narodni zavesti, "železno jedro", s katerim je Družba kot celota rasla in padala, pa so seveda sestavljali udje po slovenskih matičnih deželah, organizirani po škofijah, dekanijah in župnijah. Prav slednje so bile v matičnih slovenskih deželah, v Beneški Sloveniji, ZDA, delno v Nemčiji in še kje osnovna organizacijska enota Družbe sv. Mohorja. Najpomembnejši poverjeniki Družbe so bili tako ves čas njenega delovanja do današnjih dni praviloma krajevni župniki ali kaplani. V tej luči velja spremljati tudi spodnjo tabelo in sezname članstva Družbe sv. Mohorja.

Tako tabela kot sezname so nastali na podlagi seznamov, ki so jih poleg obilice drugega dragocenega in koristnega branja objavljali Koledarji Družbe sv. Mohorja, temeljni in nepogrešljivi zaščitni znak vsakoletnega Družbinega knjižnega daru. V teh seznamih so bili po škofijah, dekanijah in župnijah v ustaljenem vrstnem redu navedeni poverjeniki, dosmrtni in letni udje, v večji ali manjši meri opremljeni tudi z navedbami poklicev oz. družbenega stanu. Sezname do konca Avstro-Ogrske so zelo bogati in so prava zakladnica, po tem obdobju pa se je njihova podatkovna vrednost žal vedno bolj zmanjševala. Tudi v obdobju do leta 1918 so za posamezna leta podatki nekoliko bolj skopi kot običajno. Tako so za leto 1910 v omenjenih seznamih udov Družbe sv. Mohorja navedena samo imena ter priimki poverjenikov in število udov brez razčlenbe po

³ Andrej Vovko, *Udje Družbe sv. Mohorja med Muro in Rabo v letih 1870–1892*, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, Maribor, 69/34/1998, št. 1, str. 133–154. Andrej Vovko, *Udje Družbe sv. Mohorja med Muro in Rabo v letih 1893–1918*, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, Maribor, 69/34/1998, št. 2, str. 317–343.

⁴ Andrej Vovko, *Udje Družbe sv. Mohorja v videmski škofiji do leta 1900*, *Traditiones*, Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti, 28, Ljubljana 1999, str. 409–436. Andrej Vovko, *Udje Družbe sv. Mohorja v videmski škofiji do leta 1914*, *Traditiones*, Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti, 29/I, Ljubljana 2000, str. 241–269.

⁵ Andrej Vovko, *Udje Družbe sv. Mohorja v ZDA do leta 1900*, *Dve domovini/Two Homelands 1*, Ljubljana 1990, str. 121–135. Andrej Vovko, *Udje Družbe sv. Mohorja v ZDA od leta 1901 do leta 1916*, *Traditiones*, Zbornik Inštituta za slovensko narodopisje pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti, 26, Ljubljana 1997 (1998), str. 117–134.

⁶ Andrej Vovko, *Udje Družbe sv. Mohorja v Nemčiji v letih 1888–1918*, *Dve domovini/Two Homelands*, *Razprave o izseljenstvu*, Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU, Ljubljana 2001, (v tisku).

⁷ Andrej Vovko, *Udje Družbe sv. Mohorja v Južni Ameriki do leta 1918*, *Zgodovinski časopis*, Ljubljana, 53/1999 (2000), št. 2, str. 209–225.

posameznih kategorijah, za leta 1911, 1916 in 1917 so poimensko navedeni poverjeniki, dosmrtni udje ter novi udje, ki so pristopili v omenjenih letih, za leto 1918 pa poverjeniki in število udov po posameznih kategorijah.

Prikaz udov Družbe sv. Mohorja v dekaniji Šmarje - Sap je nastal po podatkih, objavljenih v omenjenih seznamih. Obsega kraje, ki so v današnjih občinah Grosuplje in Ivančna Gorica. V pregledu posameznih krajev sta zajeta tudi Krka in Zagradec, ki sta do leta 1893 spadala v omenjeno dekanijo, potem pa sta bila vključena v novonastalo dekanijo Žužemberk. Sam Žužemberk je do takrat sodil v dekanijo Trebnje. Oba omenjena kraja sta do leta 1890 zajeta v skupni tabeli mohorjanov dekanije Šmarje - Sap, kasneje pa več ne. Mohorjani šmarske dekanije so navedeni po omenjenih koledarskih seznamih. Da bi ohranili obseg prispevka v primernih mejah, so mohorjani te dekanije prikazani po številčnem stanju in po posameznih krajih v letih 1861, 1870, 1880, 1890, 1900, 1909, 1914 in 1918,⁸ poimensko pa razen kmetov oziroma posestnikov samo tisti, ki imajo v seznamih naveden poklic. Kjer v seznamih obstajajo podatki, je navedeno število mohorjanov po posameznih stanovih: moški, ženske, fantje, dekleta. Pri vsakem kraju je »za pokušino« navedenih še nekaj najpogostejših priimkov udov Družbe sv. Mohorja. Priimki istih oseb so včasih pisani različno, zelo verjetno tudi zaradi težav s prebiranjem rokopisov ob tiskanju seznamov, verzije priimkov so označene z (?). Seznami krajev z mohorjani so razvrščeni po abecednem redu, ob današnjem imenu kraja so v oklepajih navedene tudi starejše verzije, ki se pojavljajo v seznamih. Posebej so pri vsakem kraju predstavljeni poverjeniki, brez izjeme krajevni župniki ali kaplani, ter dosmrtni udje (njih število je navedeno pred znakom +), pri čemer so najprej navedeni kolektivni dosmrtni udje.

Večina postojank Družbe sv. Mohorja v šmarski dekaniji – vse so bile fare – se je pojavila že leta 1861: Dolje (po tem letu je ne srečamo več), Krka, Lipoglav, Polica, Šmarje, Št. Jurij, Št. Vid, Višnja Gora in Žalna, nato leta 1863 Kopanj, leta 1864 Stična ter Zagradec, vsaj leta 1870 pa Javor, kajti za leto 1869 so v seznamu mohorjani navedeni samo po dekanijah, ne pa tudi po posameznih krajih. Poleg farnih so pri Družbi sv. Mohorja obstajali tudi dekanijski poverjeniki. Za šmarsko dekanijo so bili to tamkajšnji dekani: 1870 Matija Brolih, 1880, 1890 in 1900 Andrej Drobnič in 1909 Mihael Trček. Po tem letu v omenjenih seznamih niso več navedeni.

Dolje

1861 2

Letna uda: Anton Namre, Jera Marovt.

Javor

1870 1

Letni ud: J. Ankerst, župnik.

1880 6

Poverjenik: Franc Žagar, farni oskrbnik.

Letni udje: Janez Gale, krčmar, Jože Robida, čevljar, 1 fant, 1 dekle.

⁸ KMD ... za 1862, str. 78; KMD ... za 1871, str. 129–131; KMD ... za 1881, str. 114–117; KMD ... za 1891, str. 95–97; KMD ... za 1901, str. 110–112, 118; KMD ... za 1910, str. 114–116, 123; KMD ... za 1915, str. 172–173, 179; KMD ... za 1919, str. 188–189.

1890 15

Poverjenik: -**Letni udje:** brez navedbe poklicev ali stanu.

1900 41

Poverjenik: Ant. Mali, župnik.**Letni udje:** Jan. Pancer, organist, 19 mož, 20 žena in deklet.

1909 3+35 38

Poverjenik in dosmrtni ud: Jernej Klinec, župnik.**Dosmrtni udje:** Župnijska knjižnica, Al. Habič.**Letni udje:** 27 družin, 8 posameznikov brez navedbe poklica ali stanu.

1914 3+ 20 23

Poverjenik in dosmrtni ud: Jernej Klinec, župnik.**Dosmrtni udje:** župnijska knjižnica, Al. Habič, mladenič.**Letni udje:** 15 družin, 5 posameznikov brez navedbe poklica ali stanu.

1918 3+46 49

Poverjenik in dosmrtni ud: Jernej Klinec, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Habič, Smrekar, Žagar.

Kopanj (Kopanje, Kopain)

1863 1

Letni ud: Anton Namre, lokalist.

1870 12

Poverjenik: J. Dolinar, župnik.**Letni udje:** A. Junc, učitelj, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1880 18

Poverjenik: Anton Hočevar (2 iztiska).**Letni udje:** Jožef Zajec, župan, Ja. Lenic, cerkovnik, 7 posestnikov, 1 posestnica, 3 mladeniči, 4 dekleta.

1890 16

Poverjenik: Fr. Avguštin, župni upravitelj.**Letni udje:** J. Sedlak, učitelj, 13 gospodinj, 1 fant.

1900 14

Poverjenik: Fr. Avguštin, župnik.**Letni udje:** Franc Germ, učitelj, Jože Novak, župan, Anton Lenič, oskrbnik, 5 posestnikov, 1 fant, 3 dekleta, 1 žena.

1909 1+53 54

Poverjenik in dosmrtni ud: Fr. Žužek, župnik.

Letni udje: ljudska šola, Katoliško slovensko izobraževalno društvo, Jul. Zalokar, učitelj, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1914 1+29 30

Poverjenik in dosmrtni ud: Fr. Žužek, župnik.

Letni udje: Katoliško slovensko izobraževalno društvo, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1918 1+59 60

Poverjenik in dosmrtni ud: Fr. Žužek, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Zajec.

Krka (Kerka)

1861 1

Letni ud: Janez Romé, kaplan.

1870 1+32 33

Poverjenik: A. Pečar, župnik in kanonik (korar).

Dosmrtni ud: Urša Miklavčič, kmečka hči.

Letni udje: P. Režek, kaplan, Alojzija Jerom, učiteljica, Meta Meglič, šivilja, Marija Kolenc, kuharica, J. Oblak, vojščak, J. Smrekar, kovač, 13 deklet, 5 fantov, 3 kmetije, 3 kmetice.

1880 1+45 46

Poverjenik: Lorenc Oblak, kaplan.

Dosmrtni ud: Urša Miklavčič, (cerkvena) pevka.

Letni udje: Jurij Sorc, župnik, France Zavudnik, cerkovnik, Janez Lobe, učitelj, Janez Skubic, župan, Andrej Adamič, France Strah, mlinarja, Jakob Tomazin, usnjar, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1890 2+72 74

Poverjenik: Jurij Sorc, župnik.

Dosmrtni udje: Kat. Hočevar, Urša Miklavčič, (cerkveni) pevki.

Letni udje: ljudska šola, Družba mladeničev, J. Novak, kaplan, Janez Lobe, učitelj, Anton Poljanec, župan, Fort. Tihle, poštar.

Od 1893 v dekaniji Žužemberk.

1900 2+140 142

Poverjenik: Jak. Kleindienst, kaplan.

Dosmrtni udje: Kat. Hočevar, Uršula Miklavčič.

Letni udje: ljudska šola, Družba mladeničev, Jur. Sorc, župnik (4 iztiski), Iv. Lobe, šolski vodja, Mar. Praprotnik, učiteljica, Jan. Zupanec, župan, Fortunat Tihle, poštar, Andr. Šuštar, organist, Ant. Berban, dacar, Franc Rebolj, trgovec, Ter. Crne, Fr. Habjan, Mar. Pajk, Ter. Zrinšek, cerkvene pevke, ostali so navedeni kot družine in hiše.

1909 3+124 127

Poverjenik: Fr. Pešec, župnik.

Dosmrtni udje: Kat. Hočevar, Uršula Miklavčič, Fr. Rebolj.

Letni udje: Karol Supin, kaplan, Ant. Poljanec, župan, Jan. Zupanec, načelnik posojilnice, Mira Hafner, Mar. Straus, učiteljici, ostali so navedeni kot družine in hiše.

1914 3+69 72

Poverjenik: Fr. Pešec, župnik (2 iztiska).

Dosmrtni udje: Katarina Hočevar, Uršula Miklavčič, Fr. Rebolj.

Letni udje: cerkev, šola, Franc Samec, nadučitelj, Marija Straus, učiteljica, ostali so navedeni kot družine in hiše.

1918 4+113 117

Poverjenik: Franc Vrhovec, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Bregar, Fink, Godec, Zajec, Zupanec.

Lipoglav

1861 1

Letni ud: Maks Rumlper, župnik.

1870 -

1880 9

Letni udje: Jože Dežman, cerkovnik, Matija Košak, posestnik, Marija Dolničar, posestnikova žena, Jože Predalič, fant, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1890 1+26 27

Poverjenik, dosmrtni ud: Fr. Marešič, župnik.

Letni udje: brez navedbe poklica ali stanu.

1900 1+40 41

Poverjenik, dosmrtni ud: Fr. Marešič, župnik.

Letni udje: navedena so imena in priimki ali hiše brez navedbe poklica ali stanu.

1909 1+45 46

Poverjenik: Josip Šolar, župnik.

Dosmrtni ud: Ana Zrnec.

Letni udje: Fr. Brezovnik, Janez Zupančič, cerkvena ključarja, za ostale so navedena le imena in priimki ali hiše.

1914 1+34 35

Poverjenik: Josip Šolar, župnik.

Dosmrtni ud: Ana Zrnec.

Letni udje: Fr. Babnik, Janez Zupančič, cerkvena ključarja, za ostale so navedena le imena in priimki ali hiše brez poklica ali stanu.

1918 1+38 39

Poverjenik: Josip Šolar, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Brezovar, Kastelic, Predalič.

Polica (Poljica)

1861 1

Poverjenik: Janez Barlič, lokalist.

1870 4

Poverjenik: J. Sivic, župnik.

Letni udje: 2 posestnika in 1 posestniški sin.

1880 10

Poverjenik: Martin Derčar.

Letni udje: Janez Brus, pomožni učitelj, 4 posestniki, 2 gospodinjji, 2 dekleti.

1890 27

Poverjenik: And. Pipan, župnik.

Letni udje: Janez Dremelj, učitelj, Mat. Skubic, cerkovnik, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1900 50

Poverjenik: And. Pipan, župnik.

Letni udje: šolska knjižnica, Ivan Dremelj, učitelj, Anton Štrubelj, ključar sv. Jakoba, Jan. Skubic, župan, Jan. Brus, organist, Jan. Bratun, cerkovnik, 37 hiš, 2 moža, 2 dekleti, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1909 80

Poverjenik: Jos. Švigelj, župnik.

Letni udje: Marijina družba, šolska knjižnica, Ivan Dremelj, nadučitelj, Marija Levec, učiteljica, Ant. Štrubelj, Mat. Vidic, cerkvena ključarja, Jan. Bratun, cerkovnik, Jan. Brus, organist, 54 moških, 17 žensk.

1910 55

Poverjenik: Jos. Švigelj, župnik.

Letni udje: Ant. Štrubelj, Mat. Vidic, cerkv. ključarja, Jan. (Iv.) Brus, organist, Jan. Bratun, cerkovnik, ostali so navedeni brez navedbe poklica ali stanu.

1918 83

Poverjenik: Jos. Švigelj, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Skubic, Vidic, Zupančič.

Stična (Zatičina)

1864 1

Poverjenik: Janez Rome, kaplan.

1870 4+57 61

Poverjenik: J. Hinek, župnik.

Dosmrtni udje: Gregor Jakelj, kaplan, Ana Kastelic, Ana Mestnik, Neža Turšič, dekleta.
Letni udje: Jožef Majer, učitelj, Amalija Papež, kontrolorjeva žena, Viktorija Lampe, uradnikova žena, G. Sever, ekspeditor, Franc Mulej, mizar, Franc Perko, cerkovnik, Juri Jelovšek, c.kr. služabnik, 3 gospodarji, 16 gospodinj, 22 deklet, 7 fantov, 1 osebenica, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1880 11+59 70

Poverjenik, dosmrtni ud: Primož Ribnikar, župnik.

Dosmrtni udje: Marija Merhar, gospodinja, Ana Piškur, Uršula Šuštaršič, ženi, Marija Čebular, Ana Gorišek, Marija Hrast, Marija Kozlevčar, Jera Štrubelj, Frančiška Ulčar, Marija Vencelj, dekleta.

Letni udje: Anton Serafin, gozdni čuvaj z ženo, Anton Lesjak, dijak, France Tomšič, sodni sluga, 9 mož, 23 žena, 9 mladeničev, 18 deklet, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1890 8+49 57

Poverjenik, dosmrtni ud: Prim. Ribnikar, župnik.

Dosmrtni udje: Ana Piškur, Uršula Šuštaršič, ženi, Marija Čebular, Ana Gorišek, Marija Hrast, Marija Kozlevčar, Jera Štrubelj, dekleta.

Letni udje: ljudska šola, Fr. Kovač, učitelj, 19 mož, 18 žena, 3 mladeniči, 7 deklet.

1900 3+126 129

Poverjenik: Cistercijanska opatija Stična.

Dosmrtni udje: Marija Hrast, Marija Kozlevčar, Jera Štrubelj.

Letni udje: trirazredna ljudska šola, jetniška knjižnica, p. Jožef Schiffrer, začasni župni vikar, Evgen pl. Trebuhovič, sodni pristav, dr. Rup. Bežek, notar, Kamilo Murgel, davkar, Josip Zazula, kontrolor, Fr. Strmole, davčni adjunkt, Fr. Kovač, nadučitelj, Mirko Bernard, učitelj, Ernestina Zajec, učiteljica, Ant. Serafin, logar v p., Ant. Kolar, sodni sluga, z ženo, Ign. Medved, železniški poduradnik, z ženo, Ig. Bregar, davčni izterjevalec, Ivan Fortuna, trgovec, And. Hrast, trgovec, z ženo, Vilj. Fritz, hotelir, Mih. Perme, sluga na davkariji, Fr. Potokar, učenka, Ana Valentin, kuharica, vsi ostali udje so navedeni kot gospodarji ali gospodinje z družino.

1909 2+131 133

Poverjenik: Cistercijanska opatija Stična.

Dosmrtni udje: Marija Kozlevčar, Jera Štrubelj.

Letni udje: Marijina družba, trirazredna ljudska šola, Fr. Kovač, nadučitelj, Erna Zajec, učiteljica, Ivan Fortuna, trgovec, Jurij Schaffer, trgovec, Viljem Fritz, hotelir, ostali navedeni kot gospodarji ali gospodinje z družino.

1914 2+105 107

Poverjenik: Cistercijanska opatija Stična.

Dosmrtni udje: Marija Kozlevčar, Jera Štrubelj.

Letni udje: Marijina družba, Ivan Fortuna, trgovec, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1918 2+132 134

Poverjenik: Cistercijanska opatija Stična.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Ceglar, Erjavec, Kastelic, Kozlevčar, Skubic, Strmole.

Šmarje (Šmarija)

1871 7

Poverjenik: Matevž Brolih, dekan.**Letni udje:** Sebastjan Čebašek, Val. Lah, kaplana, Jernej Jeršin, Fr. Zupančič, Juri Zupančič, posestniki, Frančiška Kus, gostilničarjeva hči.

1870 1+43 44

Poverjenik: Matija Brolih, dekan.**Dosmrtni udje:** farna knjižnica (bukvarnica).**Letni udje:** R. Kalan, M. Kuhelj, kaplana, M. Poderžaj, M. Rejec, cerkovnika, J. Borštnik, učitelj, Ana Mazik, krčmarica, J. Rus, A. Košak, gostilničarja, Marija Rozman, trgovka (štacunarica), Jozefa Pour, brinjska gospa, J. Rus, mizar, Jozefa Babnik, trgovska (kupčijska) služabnica, Ana Glinšek, trgovska (štacunarska) pomočnica, 20 posestnikov, 1 gostač (osebenjak), 1 posestniški sin, 2 posestniški hčeri, 1 stari oče, 1 stara mati.

1880 3+56 59

Poverjenik: Andr. Drobnič, dekan.**Dosmrtni udje:** farna knjižnica, France Gregorič (Gregorčič), Ivan Lah, posestnika.**Letni udje:** Marv. Šarabon, dekan v p., Ivan Borštnik, nadučitelj, Jak. Dimnik, učitelj, Jozefa Pour, grajska gospa, Marija Rozman, trgovka, Tone Novak, Matej Selan, mesarja, Tone Milavec, užitniški uradnik, Ivan Krištof, cestinar, 44 posestnikov in posestnic.

1890 3+114 117

Poverjenik: Andr. Drobnič, dekan.**Dosmrtni udje:** farna knjižnica, France Gregorič, Ivan Lah, posestnika.**Letni udje:** bralno društvo v Šmarju, Ivan Borštnik, nadučitelj, Matej Kračman, učitelj v p., Ivan Zorman, organist, Mat. Škerjanec, župan, 3 gospe, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1900 4+151 155

Poverjenik: Andr. Drobnič, dekan.**Dosmrtni udje:** farna knjižnica, Fr. Gregorič (Gregorec), Ivan Lah, moža, z družino, Ant. Hribar, mladenič.**Letni udje:** trirazredna ljudska šola, Katoliško izobraževalno društvo, Janez Debeljak, Vilj. Paulus, kaplana, Ivan Borštnik, nadučitelj, Konrad Črnologar, učitelj, Ter. Škulj, učiteljica, Mat. Kračman, učitelj v p., Vilma Ramroth, poštarica, Ivan Dovžan, vodja žand. postaje, Al. Indihar, Edv. Pičman, železniška poduradnika, Šim. Pogačnik, dacar, Jože Perovšek, pismonoša, Mar. Košak, žena drž. poslanca, 87 mož z ženo, 27 žena z družino, 10 mladeničev, 11 deklet.

1909 4+107 111

Poverjenik: Mihael Trček, dekan.**Dosmrtni udje:** farna (župnijska) knjižnica, Fr. Gregorec (?), Ivan Lah, moža, z družino, Ant. Hribar, mladenič.**Letni udje:** trirazredna ljudska šola, Fr. Vrhovec, kaplan, Fr. Ferbežar, organist, Lojze Kastelic, Jan. Završek, cerkvena ključarja, Ivana Punčuh, nadučiteljeva žena, Mat. Kračman, upokojeni učitelj, Minka Košak, žena deželnega poslanca, Ana Jamšek, poštarica, Ivan Porent, dacar, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1914 4+93 97

Poverjenik: Edv. Šimnic, župnijski upravitelj.**Dosmrtni udje:** farna (župnijska) knjižnica, Fr. Gregorič, Ivan Lah, moža, z družino, Ant. Hri-bar, mladenič.**Letni udje:** štirirazredna ljudska šola, Al. Kastelic, Janez Zaviršek, cerkv. ključarja, Franc Fer-bežar, organist, Leopold Marn, nadučitelj, Zdravko Mikuž, nadučitelj, Iva Merhar, Ter. Škulj, učiteljici, Minka Košak, posestnica, Apolon. Valentinčič, gospa, Ana Jamšek, poštarica, Fr. Jordan, orožnik, Iv. Tomažič, dacar, Ign. Kopač, postajenačelnik, Marica Janc, gospa, Fr. Košak ml., po-sestnik, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1918 5 +176 181

Poverjenik: Fr. Pešec, dekan.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Skubic, Žitnik.

Št. Jurij (Šentjur, Št. Jurije, Šent Jurje)

1861 2

Letni udje: Tomaž Sezun, lokalist, Gera Marovt, dekla.

1870 1

Letni ud: A. Anžur, župnik.

1880 10

Poverjenik: Anton Anžur, župnik.**Letni udje:** Anton Škerjanec, Jože Petrič, cerkovnika, Ivan Remic, učitelj, Urša Tome, kuharica, 4 posestniki, 1 posestniški sin.

1890 27

Poverjenik: And. Šimenc, župnik.**Letni udje:** Iv. Kozamelj, organist, Iv. Remec, učitelj, Iv. Šipelj, župan, ostali brez navedbe pokli-ca ali stanu.

1900 59

Poverjenik: Matej Sitar, župnik.**Letni udje:** šolska knjižnica, Jožef Dremelj, cerkveni ključar, Ivan Remic, učitelj, Janez Šipelj, župan, Fr. Ahec, usnjar, Jan. Ogrinec, krojač, Jan. Kraljič, mlinar, 22 mož z družino, 15 moških, 3 žene, 4 fantje, 6 deklet.

1909 59

Poverjenik: Jan. Debelak, župnik.**Letni udje:** šolska knjižnica, Jož. Dremelj, Ant. Goršič, ključarja, Jan. Kocman, cerkovnik, Ivan Remic, učitelj, Jan. Šipelj, župan, Fr. Ahec, Ant. Gačnik, Janez Gačnik, Jan. Kocman, Jan. Ogrinec, obrtniki, 41 mož z družino, 2 fanta, 2 dekleti, 4 brez navedbe poklica ali stanu.

1914 55

Poverjenik: Jan. Debeljak, župnik.**Letni udje:** šolska knjižnica, Društvo Resnica, Ivan Remic, nadučitelj v p., Angela Cerar, šolski

vodja, Iv. Ogrinec, krojač, 34 mož z družino, 5 žena z družino, 4 fantje, 3 dekleta.

1918 72

Poverjenik: Jan. Debeljak, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Goršič, Trontelj.

Št. Vid

1861 1+5 6

Poverjenik: Jožef Poklukar, župnik.

Dosmrtni ud: Stanislav Šranc, kaplan.

Letni udje: Matevž Kulovic, kaplan, Anton Zajc, posestnik, Ana Erjavec, dekla, Jožef Klemenčič.

1870 4+133 137

Poverjenik: M. Kulavec, župnik.

Dosmrtni udje: Zajčeva hiša, P. Gros, učitelj, Marija Rus, Marija Vencelj.

Letni udje: Fr. Kumar, Fel. Knific, kaplana, A. Sevšek, A. Rojec, upokojena župnika, A. Turek, učitelj, H. Turek, trgovec, J. Čoš, poštar, 36 posestnikov, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1880 3+213 216

Poverjenik: Matija Kulavec, župnik.

Dosmrtni udje: Zajčeva hiša iz Podboršta, Marija Rus, Neža Turšič.

Letni udje: Janez Podboj, Janez Kljun (2 iztisa), kaplana, Janez Štritar, beneficiat, Anton Sevšek, župnik v p., Janez Korban, nadučitelj, Andrej Turek, vzgledni učitelj v p., Zmagosl. Klemenčič, dijak, ostali brez navedbe poklica ali stanu, navedeni z družino, otroci, s sestro, hčerjo, z materjo, ženo ali s soprogo, tovariši ipd.

1890 4+230 234

Poverjenik: Štefan Jaklič, župnik (2 iztiska).

Dosmrtni udje: Ant. Jaklič, duhovnik, Zajčeva hiša, Marija Rus, žena z družino, Marija Vencelj, dekle.

Letni udje: ljudska šola v Št. Vidu, ljudska šola v Vel. Gabru, Fr. Kregar, kaplan, Šim. Pristov, beneficiat, Fr. Podobnik, avskultant, Jak. Lukan, zdravnik, Jos. Korban, nadučitelj, Jan. Kremžar, Konrad Črnologar, učitelja, And. Turk, zgledni učitelj v p., Jan. Kristan, poštar, Ant. Anžlovar, trgovec, J. Lavrič, strojar, Josipina Hribar, gospa, Jera Dremelj, Ter. Grabljevec, Frančiška Peček, Terez. Zupan, farne pevke, 83 mož z družino, 44 mož z ženo, od teh 1 Neimenovan (3 iztisi), 25 žena z družino, 10 mater z otroki, 26 deklet, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1900 5+437 442

Poverjenik: Iv. Vidergar, župnik.

Dosmrtni udje: Jos. Vrankar, kaplan, Anton Jaklič, vojni duhovnik, Fr. Fajdiga, Gašp. Koprivec, Zajčeva hiša.

Letni udje: ljudska šola v Št. Vidu, ljudska šola v Gabru, Katoliško bralno društvo Napredek, Simon Pristov, beneficiat, Mat. Kastelic, kaplan, Mat. Vurnik, organist, Iv. Jenčič, cerkovnik, Iv. Vencajz, sodni svetnik, dr. Rud. Repič, okraj. zdravnik, Ivan Kremžar, nadučitelj, And. Turk, zgledni učitelj v p., Ivan Kristan, poštar, Jan. Lesjak, krčmar, Tone Mrak, železniški čuvaj, Ivana Puš, pevka, Ant. Anžlovar, Ant. Krašovec, Ant. Rojec z ženo, Vinko Slivnik, Franč. Strmec, trgovci,

Josip. Hribar, gospa, Ana Mislej, dacarjeva žena, Nekdo z ženo (2 iztisa). Ostali brez navedbe poklica ali stanu, pogosto pa z dostavki z ženo, s hišo oziroma hiše z družino.

1909 5+455 460

Poverjenik: Iv. Vidergar, župnik.

Dosmrtni udje: Karol Gnidovec, kaplan (2 iztisa), msgr. Anton Jaklič, župnik v p., Franc Fajdiga, Gašp. Koprivec, Zajčeva hiša.

Letni udje: ljudska šola v Št. Vidu, ljudska šola v Vel. Gabru, pevsko društvo, Katoliško bralno društvo Napredek, Sim. Pristov, benefic., Jern. Kovič, kaplan, Ivan Plevanič, Andr. Pipan, žup. v p., Ivan Šuštar, organist, dr. Ivan Janežič, profesor, dr. Rud. Repič, okr. zdravnik, Ivan Kristan, poštar, Ivan Kremžar, nadučitelj, Andr. Rojnik, postajenačelnik, Ant. Anžlovar, Ant. Krašovec, Al. Rojec, Ant. Rojec z ženo, Vinko Slivnik, trgovci, Josipa Hribar, gospa, ostali navedeni kot udje z družino brez omembe poklica ali stanu.

1914 4+347 351

Poverjenik: Iv. Vidergar, župnik.

Dosmrtni udje: msgr. Anton Jaklič, vojaški župnik v p., Franc Fajdiga, Gašp. Koprivec, Zajčeva hiša.

Letni udje: ljudska šola v Št. Vidu, ljudska šola v Vel. Gabru, ljudska šola na Polju pri Muljavi, pevsko društvo, Društvo Napredek, pevska šola, domača knjižnica, Sim. Pristov, beneficiat, Jos. Gostiša, Iv. Miklavčič, kaplana, Andr. Pipan, Ivan Plevanič, župnika v p., Pav. Jerman, organist, Jan. Resnik, Jožef Korevec, cerkovnika, Fr. Miklavčič, konzularni tajnik, Roz. pl. Rehbach, žena maršallajtnanta, Cecil. Eiselt, poštarica, dr. Rudolf Repič, okr. zdravnik, Janko Polak, nadučitelj, Ant. Krašovec, Jos. Lavrič, Ant. Rojec z ženo, Vinko Slivnik, trgovci, Josipina Hribar, gospa, Fr. Mandelj, župan, ostali navedeni kot udje z družino brez navedbe poklica ali stanu.

1918 6 +452 458

Poverjenik: Iv. Vidergar, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Anžlovar, Bregar, Čebular, Fajdiga, Fortuna, Grabljevic, Kastelic, Kavšek, Klemenčič, Kozlevčar, Kutnar, Lavrih, Omahen, Ostanek, Planinšek, Rus, Verbič, Zajec, Zorec, Zupančič.

Višnja Gora

1861 1

Letni ud: Martin Narobe, kaplan.

1870 32

Poverjenik: J. Razpotnik, župnik.

Letni udje: J. Zaverl, beneficiat, A. Osana, kaplan, Emil baron Roschuetz plem. Rotschuetz, J. Vencajs, učitelj, ostali brez navedene poklica ali stanu.

1880 84

Poverjenik: Valent. Lavtar, kaplan.

Letni udje: trirazredna ljudska šola, Jak. Razpotnik, župnik (2 iztisa), Janez Zaverl, beneficiat v p., Jožef Mahoric, cerkovnik, Janko Skerbinec, nadučitelj, France Maurinc, mestni svetovalec, Franc. Zavudnik, cestar (cestni oskrbnik), Anton Stepec, trgovec, Anton Dremelj, župan iz Leskov-

ca, 35 mož, 16 žena, od tega 3 vdove, 16 deklet, ostali brez navedenega poklica ali stanu.

1890 3+101 104

Poverjenik: Jos. Gregorič, kaplan.

Dosmrtni udje: šolska knjižnica, Anton Skubic, Lina Zupančič, urarjeva hči.

Letni udje: J. Raspotnik, župnik, J. Mahoric, cerkovnik, Janko Skerbinc, nadučitelj, Ant. Stepic, mestni župan, z družino, And. Kurent, cestar, Josipina Gilly, poštarjeva žena, Anton Dremelj, župan, Miha Omahen, Štefan Pirnat, Fr. Rebolj, trgovci, 16 žena, 8 mladeničev, 19 deklet, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1900 4+157 161

Poverjenik: Konrad Texter, župnik.

Dosmrtni udje: šolska knjižnica, Karol Čik, kaplan, Ant. Skubic, mož, z družino, Fr. Stepic, mladenič.

Letni udje: Janko Škrbinec, nadučitelj, Ivana Dolinar, učiteljica, Josipina Gilly, poštarica, Janez Polak, načelnik, Andrej Kurent, cestni mojster, Jan. Oven, And. Turk, mesarja, Najpridnejši, Mih. Omahen, Št. Pirnat, Anton Stepic, Jož. Zupančič, trgovci, z družino, 91 mož z družino, 27 žena z družino, 5 mladeničev, 16 deklet.

1909 3+213 216

Poverjenik: Konrad Texter, župnik.

Dosmrtni udje: Kar. Pleiweis, notar, Ant. Skubic, Fr. Stepec, moža z družino.

Letni udje: šolska knjižnica, farna knjižnica, Ant. Vadnal, kaplan, Jak. Jarc, sodni svetnik, K. Vilfan, davčni upravitelj, Ž. Boltauzer, kontrolor, Ivan Škrbinec, nadučitelj, M. Dermelj, učit., And. Kurent, c.-kr. cestni mojster, Iv. Slana, postajenačelnik, Jos. Gilly, poštarica, Ivana Dolinar, učiteljica, Mih. Omahen, Ant. Perko, Štef. Pirnat, Ant. Zavodnik, Jož. Zupančič, trgovci, z družino, Najpridnejši, Najpridnejša, 146 mož z družino, 31 žena z družino, 9 mladeničev z domačimi, 15 deklet z domačimi.

1914 6+183 189

Poverjenik: Konrad Texter, župnik.

Dosmrtni udje: šolska knjižnica, Ant. Ahlin, Kar. Pleiweis, notar, Ant. Skubic, Fr. Stepec, moža z družino, Ign. Zajc.

Letni udje: župnijska knjižnica, Valentin Tomc, kaplan, Mihael Vehovar, sodnik, Jos. Badiura, davčni asistent, Rih. Boltauzer, davčni upravitelj, ?. Štupar, kontrolor, Mirko Dremelj (Drmelj), nadučitelj, Gašper Gasperin, nadučitelj, Ivana Dolinar, učiteljica, Janko Škrbinec, nadučitelj, Pavlina Tomšič, učiteljica, Najpridnejši, Najpridnejša, ostali brez navedbe poklica ali stanu.

1918 6+224 230

Poverjenik: Konrad Texter, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Erjavec, Kastelic, Zupančič.

Zagradec

1866 1

Letni ud: J. Krašna, kaplan.

1870 7

Poverjenik: J. Krašna, župnik.**Letni udje:** J. Kalan, J. Leban, J. Žitnik, učitelji, J. Gliha, trgovec, A. Germ, J. Kuhelj, posestnika.

1880 27

Poverjenik: Ignacij Vrančič, župnik.**Letni udje:** Jakob Lukan, zdravnik v Št. Vidu, Alojzij Tomšič, učitelj, Janez Gliha, trgovec, Janez Žitnik, mlinar, 2 gospodični, 4 kmetje, 4 kmetice, 2 gostačici, 3 fantje, 7 deklet.

1890 28

Poverjenik: Fr. Perpar, župnik.**Letni udje:** ljudska šola, Franc Lobe, organist, Magdalena Pogačar, gospa, 16 gospodarjev, 6 gospodinj, 2 dekleti.*Od 1893 v dekaniji Žužemberk.*

1900 49

Poverjenik: Fr. Češarek, župnik.**Letni udje:** šola v Zagradcu, Ivan Perko, učitelj, Terez. Vrančič, gospa, Karol Lunder, poštni upravitelj, Ivan Lobe, trgovec, Jož. Kunstelj, občinski sluga, 19 mož z družino, 10 žena z družino, 5 mladeničev, 8 deklet.

1909 43

Poverjenik: Engelbert Berlan, župnik.**Letni udje:** farna knjižnica, šola v Zagradcu, Slovensko katoliško izobraževalno društvo, Anton Vode, učitelj, Ter. Vrančič, poštarica, Jož. Zabukovec, župan, 17 mož z družino, 9 žena z družino, 5 mladeničev, 5 deklet.

1914 1+39 40

Poverjenik: Engelbert Berlan, župnik.**Dosmrtni ud:** Zinka Vrančič, poštarica.**Letni udje:** ljudska šola, farna knjižnica, izobraževalno društvo, Rado Žerjav, orožniški stražmojster, Jožefa Trunkelj, trgovka, 18 mož z družino, 7 žena z družino, 5 deklet, 3 brez navedbe poklica ali stanu.

1918 2+36 38

Poverjenik: Engelbert Berlan, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Košak, Vidmar.

Žalna

1861 1

Letni ud: Miha Vindišar, duhovnik – lokalist.

1870 23

Poverjenik: M. Vindišar, župnik.

Letni udje: farna knjižnica (bukvarnica), ostali brez navedbe poklicev ali stanu.

1880 2+61 63

Poverjenik, dosmrtni ud: Gregor Jakelj, župnik.

Dosmrtni ud: Jože Kastelic, kmet.

Letni udje: Matej Kračman, učitelj, z ženo, 32 mož, 10 žena, 2 mladeniča, 15 deklet.

1890 1+79 80

Poverjenik: Lovro Urbanija, župnik.

Dosmrtni ud: Jož. Kastelic, kmet.

Letni udje: ljudska šola v Žalni, J. Svetina, učitelj, Jan. Starec, trgovec, ostali brez navedbe poklicev ali stanu.

1900 1+87 88

Poverjenik, dosmrtni ud: Jos. Novak, župnik (2 iztiska).

Letni udje: Marijina družba, knjižnica ljudske šole, župna knjižnica, Fr. Šeme, podpolkovnik, Jož. Svetina, učitelj, Josip Javornik, trgovec, 59 mož z družino, 8 žena z družino, 3 mladeniči, 10 deklet.

1909 138

Poverjenik: Ludovik Schiffrer, župnik.

Letni udje: župnijska knjižnica, šolska knjižnica, Marijina družba, Fr. Šeme, polkovnik, Jožef Šeme, poročnik, Jožef Svetina, učitelj, Jožef Javornik, veletrgovec, Neimenovani (2 iztiska), 89 mož z družino, 13 žena, 11 mladeničev, 16 deklet.

1914 94

Poverjenik: Ludovik Schiffrer, župnik.

Letni udje: župnijska knjižnica, Jožef Svetina, nadučitelj, Franica Bezeljak, učiteljica, Jož. Javornik, veletrgovec, 60 mož, 14 žena, 6 mladeničev, 9 deklet.

1918 2+135 137

Poverjenik: Ludovik Schiffrer, župnik.

Najpogostejši priimki mohorjanov: Adamič, Ahlin, Kastelec, Novljan, Šparovec, Zupančič, Žitnik.

Mohorjani v dekaniji Šmarje - Sap v letih 1861–1918

Leto	Fare	Dekanija Šmarje			Družba sv. Mohorja v celoti		
		Dosmrtni udje	Letni udje	Skupaj	Dosmrtni udje	Letni udje	Skupaj
1861	9	1	22	23	87	1.200	1.287
1862	8	3	20	23	95	1.514	1.609
1863	9	3	23	26	136	1.522	1.658
1864	8	5	65	70	168	2.005	2.173
1865	8	4	87	91	185	2.534	2.719
1866	10	4	105	109	199	3.781	3.980
1867	10	4	136	140	243	6.843	7.086
1868	11	5	175	180	284	10.174	10.458
1869	?	7	319	326	329	13.337	13.666
1870	12	10	348	358	323	15.842	16.165
1871	12	14	409	423	368	17.027	17.395
1872	12	17	421	438	397	18.528	18.925
1873	12	18	465	483	438	21.454	21.892
1874	11	20	518	538	449	23.631	24.080
1875	11	20	541	561	467	25.869	26.336
1876	11	21	572	593	479	26.336	26.815
1877	11	21	555	576	485	25.378	25.863
1878	11	22	571	593	485	23.927	24.412
1879	12	21	584	605	499	24.834	25.333
1880	12	20	598	618	505	24.925	25.430
1881	12	19	594	613	517	24.567	25.084
1882	12	18	552	570	527	23.947	24.474
1883	12	20	600	620	512	27.848	28.390
1884	12	20	622	642	557	27.945	28.502
1885	12	20	626	646	568	29.022	29.590
1886	11	19	618	637	585	31.102	31.687
1887	12	20	621	641	605	34.405	35.010
1888	12	21	709	730	630	40.922	41.552
1889	12	20	741	761	658	45.384	46.042
1890	12	21	785	806	680	47.404	48.084
1891	12	22	835	857	775	51.052	51.827
1892	12	22	935	957	837	56.866	57.703
1893	10	21	855	876	915	56.483	57.398
1894	10	22	1.067	1.089	984	64.968	65.952
1895	10	21	1.179	1.200	1.057	71.040	72.097
1896	10	22	1.243	1.265	1.132	74.095	75.227
1897	10	20	1.226	1.246	1.168	70.372	71.540
1898	10	18	1.209	1.227	1.232	75.899	77.131
1899	10	17	1.174	1.191	1.309	76.794	78.103
1900	10	18	1.162	1.180	1.362	77.234	78.596
1901	10	18	1.165	1.183	1.413	74.697	76.110
1902	10	16	1.186	1.201	1.473	78.573	80.046
1903	10	18	1.171	1.189	1.521	74.537	76.058

1904	10	19	1.267	1.286	1.561	83.037	84.598
1905	10	19	1.308	1.327	1.608	81.964	83.572
1906	10	22	1.318	1.340	1.660	80.319	81.979
1907	10	22	1.311	1.333	1.707	77.439	79.146
1908	10	21	1.330	1.351	1.740	82.649	84.389
1909	10	20	1.315	1.335	1.788	83.726	85.514
1910	10	19	1.272	1.291	1.858	83.931	85.789
1911	10	20	1.259	1.279	1.837	83.018	84.855
1912	10	20	1.129	1.149	1.848	76.719	78.567
1913	10	20	1.027	1.047	1.951	76.320	78.271
1914	10	21	1.015	1.036	2.090	76.271	78.361
1915	10	24	1.020	1.044	2.080	72.234	74.314
1916	10	22	1.139	1.161	2.122	76.023	78.145
1917	10	27	1.365	1.392	2.290	80.509	82.799
1918	10	26	1.417	1.443	2.492	88.020	90.512

Prikazani sezname imen in števila članov posameznih mohorjanskih postojank ter zaključna tabela nam kažejo, kako je bila Družba sv. Mohorja zakoreninjena v dekaniji Šmarje - Sap do leta 1918. Vidimo, da je bilo število mohorjanskih postojank – far zelo ustaljeno in se je v vseh letih gibalo od 8 do 12. Po že omenjenem odhodu Krke in Zagradca v sosednjo žužemberško dekanijo se je ustalilo na številu 10. Število udov se je ob nekaterih manjših nihanjih navzdol v obravnavanem obdobju postopno povečevalo, svoj višek pa je, podobno kot na splošni mohorjanski ravni, doseglo prav v letu 1918. Med mohorjanskimi postojankami je bil daleč najmočnejši Št. Vid z letnim številom udov 460 leta 1909 in 458 leta 1918, dalje Višnja Gora 216 leta 1909 in 230 leta 1918, Šmarje 155 leta 1900 in 180 leta 1918 ter Stična 133 leta 1909 oz. 134 leta 1918. V srednjo kategorijo mohorjanskih postojank, kjer je največje letno število članstva preseglo 100, sodijo Krka 142 leta 1900 in 127 leta 1909, Žalna 138 leta 1909 ter 137 leta 1918, k manjšim, ki niso presegle 100 članov, pa Polica 80 leta 1909, 83 leta 1918, Št. Jurij 59 v letih 1900 in 1909, 72 leta 1918, Kopanj 54 leta 1909, 60 leta 1918, Javor 38 leta 1909, 49 leta 1918, Zagradec 49 leta 1900, 43 leta 1909 in Lipoglav 46 leta 1909 oz. 39 leta 1918. V omenjenih seznamih v koledarjih Družbe sv. Mohorja je za šmarsko dekanijo poklic naveden pri zelo majhnem številu udov, v veliko večji meri je naveden njihov stan. Na podlagi vsega kot tudi ob sklepanju na gospodarsko strukturo proučevanih krajev nam ni težko zaključiti, da je bila ogromna večina mohorjanov kmetov oziroma njihovih družinskih članov. Med poklici udov prevladujejo duhovniki, cerkovniki, organisti, cerkveni ključarji in pevke, sledijo jim učitelji, državni uradniki, trgovci in obrtniki, med kolektivnimi udi pa osnovne šole, farne knjižnice in katoliška prosvetna društva. Naletimo še na nekaj gostačev, označenih s starim izrazom osebenjek, kakega dijaka, župana, gospo... Kar nekajkrat naletimo tudi na oznako mohorjanskega knjižnega daru »najpridnejši«, »najpridnejša«, namenjenega očitno za darilo najboljšim šolarjem. Ob vseh navedenih številkah mohorjanov v dekaniji Šmarje - Sap velja seveda tudi pomisliti, da je vsako leto mednje prišlo štirikrat, petkrat, šestkrat več Mohorjevih knjig, ki nikakor niso bile zgolj nabožne vsebine. Poleg verske vzgoje in izobraževanja v katoliškem duhu so zelo pomembno prispevale tudi k utrjevanju slovenske narodne zavesti in k splošnemu kulturnemu in prosvetnemu napredku.

HRANILNICE IN POSOJILNICE DO LETA 1941

*Franc Kalar**

Hranilniško-posojilniške družbe so se v naših krajih pojavile že v času Avstro-Ogrske, svojo dejavnost pa so še z večjim uspehom in v večjem številu nadaljevale tudi v obdobju med svetovni-
ma vojnama. Tako jih je na območju današnje občine Ivančna Gorica v omenjenem obdobju delo-
valo pet, in sicer v naslednjih krajih: v Šentvidu pri Stični, Ivančni Gorici s sedežem v Beršnjakovi
hiši na Hudem, v Stični, Višnji Gori in na Krki. Ukvarjale so se predvsem s sprejemanjem hranil-
nih vlog na hranilne knjižice, dajale posojila proti poroštvu in na vknjižbo premoženja.

Upravni odbor Hranilnice in posojilnice v Šentvidu pri Stični leta 1928. V prvi vrsti sedijo od leve proti desni:

1. *Franc Petan, kmet iz Velikih Pec,*
2. *Jože Polšek,*
3. *ni podatkov,*
4. *Tone Lesjak, kmet in gostilničar iz Blagovice pri Šentvidu,*
5. *Franc Planinšek, kmet iz Sada pri Rdečem Kalu,*
6. *Franc Gačnik, kmet iz Doba pri Šentvidu.*

V drugi vrsti od leve proti desni stojijo:

1. *Jože Oven, kaplan v Šentvidu,*
2. *Jože Kek, kmet iz Malega Črnela pri Ivančni Gorici,*
3. *Jože Mestnik, kmet iz Stične,*
4. *Lovro Jevnikar, nadučitelj na šoli v Šentvidu, ki je poleg rednega dela na šoli uspešno vodil tudi delo v Hranilnici in posojilnici od leta 1926 do 1945,*
5. *ni podatkov,*
6. *Ivan Eržen, sedlar in tapetnik iz Šentvida,*
7. *Jože Hladnik, župnik iz Šentvida.*

* *Ivančna Gorica, Partizanska 1.*

V svoji kratki predstavitvi delovanja teh denarnih ustanov bi se nekoliko podrobneje osredotočil na delovanje hranilnice in posojilnice, ki je bila organizirana kot zadruga v Šentvidu pri Stični. Ustanovljena je bila že leta 1896. Zaradi solidnega poslovanja si je še posebno med vlagatelji pridobila veliko stopnjo zaupanja, tako da je leta 1926 imela že 486 članov. V takratni veljavni valuti, ki jo je predstavljal starojugoslovanski dinar, je imela zavidljivih 7.700.519,70 dinarjev prometa ter 33.976,46 dinarjev rezervnega sklada, kar je bilo za takratno vrednost valute in okoliš, v katerem je delovala, zelo dober poslovni rezultat. Poleg tega je posedovala tudi dve hiši. Njen poslovni razvoj je močno okrnila svetova gospodarska kriza, ki ji je sledil ukrep vlade Kraljevine Jugoslavije z uvedbo kmečke zaščite. S to uredbo so imeli kmetje možnost zaščite premoženja, če so pridobili uradno potrdilo, da je kmetijstvo edina gospodarska dejavnost, s katero se ukvarjajo in jim omogoča preživljanje. Ker je bila večina kmetov takrat močno zadolženih, hranilnice oziroma posojilnice niso mogle izterjati posojenega denarja ali prevzeti premoženja, čeprav je bila nanj narejena vknjižba ali hipoteka. Država je s tem sicer preprečila propad prenekaterih kmetij, posojilnicam in na splošno upnikom pa povzročila precejšnje težave v poslovanju, saj se je zaradi splošne krize zmanjšalo tudi število novih vlagateljev. Tisti pa, ki so že imeli hranilne knjižice, so svoje vloge lahko dvigovali le v zelo majhnih zneskih v krajših ali daljših časovnih razmakih. Ni pa to edino obdobje, ko se je za ljudi, ki so varčevali, slabo pisalo. Njihove vloge so izgubile velik del svoje vrednosti med menjavo politične oblasti. Prvič leta 1918, ko so se s propadom Avstro-Ogrske zneski vlog iz kron preračunavali v starojugoslovanske dinarje, in nato leta 1941 po začetku druge svetovne vojne, ko so se vloge ponovno preračunavale, tokrat iz dinarjev v italijanske lire. Vsa ta krizna obdobja so vsekakor zavirala poslovanje in razvoj hranilnic in posojilnic. Večina od njih je kmalu po začetku druge svetovne vojne tudi prenehala delovati.

PRIPRAVE NA MOBILIZACIJO 1914

Franc Kalar

Po vojni napovedi avstro-ogrške monarhije kraljevini Srbiji v aprilu leta 1914 (kar pomeni začetek prve svetovne vojne) je 10. aprila istega leta glavar okrajnega glavarstva Litija g. Viktor Parma sklical vse župane in svetnike občin, ki so v tem času spadale pod okrajno glavarstvo Litija. Namen sklica je bil pojasnitev navodil za mobilizacijo.

Ker je pod tedanje litijsko okrajno glavarstvo spadala tudi večina občin sedanje občine Ivančna Gorica, se je omenjenega sklica udeležila tudi večina njihovih županov in svetnikov.

Ob tej priliki je fotograf Jože Erjavec iz Podsmreke pri Višnji Gori in obenem župan občine Draga posnel tudi objavljeno fotografijo.

V prvi vrsti od leve proti desni stojijo: Jože Grabljevec, župan občine Temenica, četrti je Lovrenc Hribar, župan občine Radohova vas, peti je Jože Pevec, župan občine Zagorica, šesti pa Ferdinand Zajc, župan občine Podboršt.

V drugi vrsti od leve proti desni stojijo: prvi, Anton Poljanec, župan občine Krka, drugi, Janez Erjavec, župan občine Kriška vas, tretji, Janko Zupančič, župan občine Višnja Gora.

V tretji vrsti od leve proti desni stojijo: prvi, Franc Štepec, župan občine Prapreče, drugi, Anton Mulh, župan občine Bukovica, tretji, Matija Perme, župan občine Leskovec, osmi, Damjan Rogelj, župan občine Gorenja vas, deveti, Ignac Blatnik, župan občine Velike Pece.

V četrti vrsti z leve proti desni sedijo: prvi, Ignac Miklavčič, župan občine Hudo, drugi, Franc Mandelj, župan občine Češnjice, deveti, Jožef Kutnar, župan občine Muljava.

V peti vrsti od leve proti desni: prvi, Jožef Erjavec, župan občine Draga, drugi, Franc Zupančič, župan občine Dob.

Uradniki in župani c. kr. okr. glavarstva v Litiji povodom mobilizacije 10. avg. 1914:

Ignac Verbič	Matija Vidic	Jožef Grabljevec	Lovrenc Hribar	Jožef Pevec	Ferdinand Zajc	Jožef Guš	Anton Poljanec	Janez Erjavec	Janez Dremelj
Višnja Gora	Podg.	Temenica	Radohova vas	Zagorica	Podboršt	Češnjice	Zajca	Lite	
Anton Poljanec	Janez Erjavec	Janko Zupančič	Janez Brugger	Jožef Pir	Ivan Orlov	Marko Štepec	Franc Durančič		
Krka	Kriška vas	Višnja Gora	Stobovarna	Radobol	Radobol				
Franc Štepec	Anton Mulh	Matija Perme	Franc Miklavčič	Anton Kubelj	Jožef Gata	Leopold Hattak	Damjan Rogelj	Ignac Blatnik	Janez Repovč
Prapreče	Bukovica	Leskovec	Gornje	Gornje	Trbovlje	Savosno	Gorenja vas	Kriška vas	Velike Pece
Ignac Miklavčič	Franc Mandelj	Tomaz Koprivec	Pavel Svetec	Viktor Parma	Leon Vica Graneli	Martin Jurcic	Osvobodil	Jožef Kutnar	Anton Klobučič
Hudo	Češnjice	Zagorica	30. VI. 1914	okrajno glavarstvo	30. VI. 1914	30. VI. 1914	Litija	Radobol	Albina
Jožef Erjavec	Franc Zupančič	Anton Zarab		Leopold Berdica	St. Lohovec	Franc Medved			
Draga	Dob	Vas		St. Lohovec		Dob			

NAŠE OBČINE IN OBČANI

DEJAVNOSTI IN RAZVOJ OBČINE GROSUPLJE V OBDOBJU 2000 IN 2001

*Janez Lesjak**

Občina se je od leta 2000 dalje z vstopom v klub petindvajsetih najbolj razvitih občin znašla v razmeroma težkih razmerah. Zakonske obveznosti nam na področju investicij v šolstvo, otroško vzgojo in varstvo, zdravstvo, šport in kulturo ter delovanje uprave nalagajo velike obveznosti. Za obvezne naloge je v proračunu že tako rekoč vnaprej porabljenih nad 70 % sredstev. Z ostalimi razpoložljivimi sredstvi pa v občini ne bomo mogli izpolniti najnujnejših potreb in želja, posebno na področju problematične in pomanjkljive komunalne opreme ne. Država nam bo v bodoče za investicije v družbene dejavnosti namenila samo še 10 % sredstev za obvezne programe, vse ostalo bomo morali financirati iz lastnega proračuna.

Problem je predvsem v tem, da se je v občini v preteklem obdobju premalo vlagalo v ureditev odvajanja in čiščenja odpadnih voda in v druge infrastrukturne objekte, predvsem na podeželju. Premalo se je vlagalo tudi v prostore družbenih dejavnosti (šole, vrtce, zdravstveni dom, knjižnico, glasbeno šolo, kulturne objekte idr.). Sedaj bo to zelo težko v kratkem času nadoknaditi. Tudi ostala infrastruktura je bila v preteklosti izdelana pomanjkljivo in nekalitetno, (npr. kanalizaciji na relaciji Šmarje - Sap, čistilna naprava, ceste idr.), tako da nas sedaj in v bodoče čakajo velika vlaganja tudi v popravila in obnove.

Z veliko strokovnosti, razuma, potrpljenja in žrtvovanja bo potrebno v bodoče planirati in izvajati razvojne naloge.

V letih 2000 in 2001 je bil v občini izrazit poudarek na investicijah. V Grosupljem je bila zgrajena vrsta objektov na področju družbenih dejavnosti, komunalne infrastrukture, poslovno-gospodarskih in stanovanjskih objektov. V letu 2000 smo namenu predali novo sodobno osnovno šolo Brinje za 500 učencev z večnamensko dvorano. Vrednost te investicije je bila blizu 1.400.000.000 SIT, od tega je država prispevala za obvezni šolski program 300.000.000 SIT. Zgrajena in dana v uporabo je sodobna komunalna deponija, s katero smo si tri občine Ivančna Gorica, Dobrepolje in Grosuplje v skupni investiciji, vredni 600.000.000 SIT, zagotovili dolgoročno varno odlaganje in shranjevanje komunalnih odpadkov. Centralna toplifikacija Grosupljega je postala bogatejša za pomemben del toplovoda, ki smo ga zgradili od stare osnovne šole Brinje po Adamičevi cesti do Taborske ceste in novega objekta Adamičev center, druga veja pa je bila zgrajena od križišča Adamičeve ceste po Kolodvorski do objekta nekdanje SDK. S to razpeljavo smo ustvarili pogoje, da se bodo lahko zgradbe v osrednjem delu Grosupljega v najkrajšem možnem času priklopile na centralni toplovodni sistem.

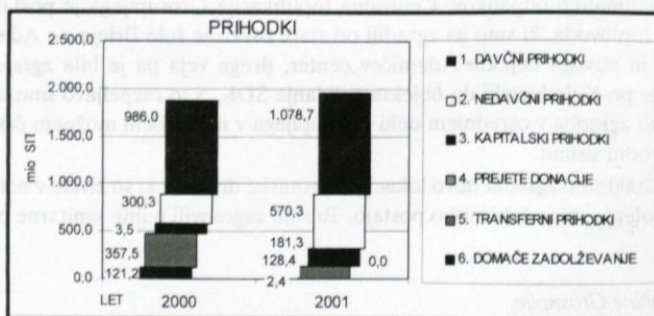
Novembra 2000 smo zgradili novo lokacijo za romske družine, ki so živele v nelegalnih taborih za podjetjem Dolenjgrad in železniško postajo. Tu smo zagotovili nujne sanitarne pogoje in napel-

* Župan občine Grosuplje.

Preglednica 1: PRIHODKI

v 000 SIT

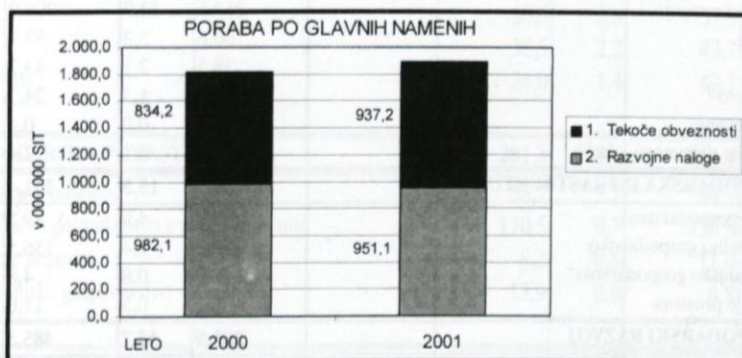
NAMEN	REALIZACIJA			
	2000	v %	2001	v %
1. DAVČNI PRIHODKI	986,0	52,6	1.078,7	55,0
1. Davki na dohodek in dobiček (dohodnina)	780,8	41,7	891,1	45,4
2. Davki na premoženje	181,7	9,7	164,1	8,4
3. Domači davki na blago in storitve	23,5	1,3	23,6	1,2
2. NEDAVČNI PRIHODKI	300,3	16,0	570,3	29,1
1. Udeležba na dobičku in prihodki od premoženja	29,2	1,6	32,6	1,7
2. Takse in pristojbine	7,2	0,4	11,5	0,6
3. Denarne kazni	0,4	0,0	0,0	0,0
4. Prihodki od prodaje blaga in storitev	18,3	1,0	20,9	1,1
5. Drugi nedavčni prihodki	245,2	13,1	505,3	25,8
3. KAPITALSKI PRIHODKI	105,0	5,6	181,3	9,2
1. Prihodki od prodaje osnovnih sredstev	8,0	0,4	49,8	2,5
2. Prihodki od prodaje zemljišč in nematerial. premož.	97,0	5,2	131,5	6,7
4. PREJETE DONACIJE	3,5	0,2	2,4	0,1
1. Prejete donacije iz domačih virov	3,5	0,2	2,4	0,1
2. Prejete donacije iz tujih virov	0,0	0,0	0,0	0,0
5. TRANSFERNI PRIHODKI	357,5	19,1	128,4	6,5
1. Transferni prihodki iz drugih javnofin. institucij	357,5	19,1	128,4	6,5
6. DOMAČE ZADOLŽEVANJE	121,2	6,5	0,0	0,0
1. Zadolževanje pri poslovnih bankah (o.š. Brinje)	116,5	6,2	0,0	0,0
2. Zadolževanje pri državnih skladih	4,7	0,3	0,0	0,0
SKUPAJ:	1.873,5	100,0	1.961,0	100,0

Preglednica 2: PORABLJENA SREDSTVA PRORAČUNA PO GLAVNIH NAMENIH

v 000 SIT

NAMEN	PORABA			
	2000	v %	2001	v %
skupaj denarno in % od skupnih sredstev	1.816,3	100,0	1.888,3	100,0
1. Tekoče obveznosti	834,2	45,9	937,2	49,6
2. Razvojne naloge	982,1	54,1	951,1	50,4
3. Proračunski primanjkljaj	64,2	3,5	72,7	3,9

jali vodovod. Bivalne objekte Romov izza Dolenjgrada smo prestavili, za deset romskih družin (45 Romov) izza železniške postaje pa smo kupili in postavili bivalnike. Zaradi odpora Romov do preselitve smo morali to akcijo izvesti skupaj z vsemi pristojnimi službami in ob močni podpori in zaščiti policije. Z odstranitvijo nelegalnega romskega naselja za železniško postajo smo v Grosupljem rešili enega najbolj perečih higienskih in estetskih prostorskih problemov. Zanimljivo, hitro rastoče nelegalno romsko naselje je skoraj dvajset let kazilo vhod v Grosuplje in predvsem gospodarsko cono ob železniški progi.

Občina je v tem obdobju vložila velika sredstva v opremljanje zazidalnih con s komunalno infrastrukturo. V letu 2000 je bila zgrajena gospodarska cona TOC II, v kateri so pričela delovati tri nova podjetja, TIPRO, LOGO in Webber-TERANOVA, v sosesčini pa se pospešeno gradi gospodarska cona TOC III, kjer bosta v prvi fazi pričeli delovati družbi BOSPLAST in AUTEK - KATERPILAR. Gradnja poteka tudi v stanovanjskih conah DVORI III in IV, kjer bo v sodobnih stanovanjskih objektih pridobljeno blizu sto novih stanovanjskih enot.

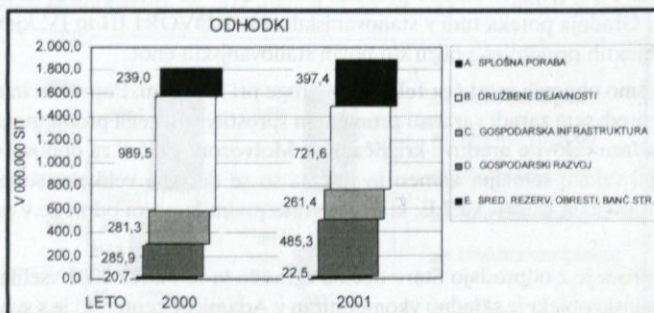
V letu 2001 smo obnovili most čez železniške proge pri Motvozu. Popravilo in razširitev je bila nujno potrebna predvsem zaradi varnosti prometa in sprostitve ozkega prometnega grla. Ta obnova mostu je prva faza celovite ureditve križišča pred Motvozom. Načrti za obnovo so že v pripravi. V tem letu je bil vzidan temeljni kamen in pričela so se dela na velikem, sodobnem in dolgo pričakovanem trgovskem centru VELE, ki naj bi vrata prvim kupcem odprl že v prvi polovici leta 2002.

Občinska uprava je z odprodajo Stare občine zgradila in se marca 2001 vselila v nove, sodobne prostore. Občinski objekt je skladno vkomponiran v Adamičev center, ki je s svojim izgledom in

Preglednica 3: REKAPITULACIJA ODHODKOV

v 000 SIT

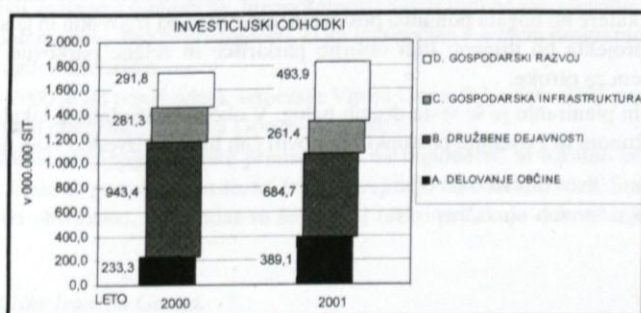
NAMEN	PORABA			
	2000	v %	2001	v %
A. SPLOŠNA PORABA	239,0	13,2	397,4	21,0
1. Delovanje organov občine	68,2	3,8	66,4	3,5
2. Delovanje uprave občine	146,9	8,1	300,6	15,9
5. Druge javne potrebe (društva, vzdr.grobov)	5,9	0,3	8,5	0,5
6. Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami	18,0	1,0	21,9	1,2
B. DRUŽBENE DEJAVNOSTI	989,5	54,5	721,6	38,2
1. Osnovno izobraževanje	567,8	31,3	242,2	12,8
2. Socialno varstvo	43,0	2,4	52,0	2,8
3. Predšolska vzgoja	252,5	13,9	298,9	15,8
4. Kultura	60,6	3,3	57,9	3,1
5. Šport	38,5	2,1	43,2	2,3
6. Zdravstvo	24,0	1,3	24,7	1,3
7. Zaposlovanje	0,5	0,0	0,4	0,0
8. Interesne dejavnosti mladih	2,6	0,1	2,4	0,1
C. GOSPODARSKA INFRASTRUKTURA	281,3	15,5	261,4	13,8
1. Cestno gospodarstvo	88,7	4,9	89,2	4,7
2. Komunalno gospodarstvo	170,5	9,4	156,5	8,3
3. Stanovanjsko gospodarstvo	13,9	0,8	4,8	0,3
4. Urejanje prostora	8,2	0,5	11,0	0,6
D. GOSPODARSKI RAZVOJ	285,9	15,7	485,3	25,7
1. Kmetijstvo	32,6	1,8	24,4	1,3
2. Razvoj podjetništva in drobnega gospodarstva	1,5	0,1	0,0	0,0
3. Turizem	3,8	0,2	4,7	0,2
4. Urejanje stavbnih zemljišč	240,4	13,2	450,8	23,9
5. Poslovni prostori	7,6	0,4	5,5	0,3
E. SREDSTVA REZERV, OBRESTI, BANČ. STROŠKOV	20,7	1,1	22,5	1,2
1. Sredstva rezerv	10,4	0,6	3,6	0,2
2. Obresti za kredite	10,1	0,6	18,7	1,0
3. Bančni in drugi stroški	0,2	0,0	0,2	0,0
SKUPAJ:	1.816,3	100,0	1.888,3	100,0

Preglednica 4: REKAPITULACIJA INVESTICIJSKIH ODHODKOV

v 000 SIT

NAMEN	PORABA			
	2000	v %	2001	v %
A. DELOVANJE OBČINE	233,3	13,3	389,1	21,3
1. Organi in uprava občine	215,3	12,3	367,2	20,1
2. Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami	18,0	1,0	21,9	1,2
B. DRUŽBENE DEJAVNOSTI	943,4	53,9	684,7	37,4
1. Osnovno izobraževanje	567,8	32,4	242,2	13,2
2. Predšolska vzgoja	252,5	14,4	298,9	16,3
3. Kultura	60,6	3,5	57,9	3,2
4. Šport	38,5	2,2	43,2	2,4
5. Zdravstvo	24,0	1,4	42,7	2,3
C. GOSPODARSKA INFRASTRUKTURA	281,3	16,1	261,4	14,3
1. Cestno gospodarstvo	88,7	5,1	89,2	4,9
2. Komunalno gospodarstvo z varstvom okolja	170,5	9,7	156,5	8,6
3. Urejanje prostora	8,2	0,5	11,0	0,6
4. Stanovanjsko gospodarstvo	13,9	0,8	4,8	0,3
D. GOSPODARSKI RAZVOJ	291,8	16,7	493,9	27,0
1. Kmetijstvo	32,6	1,9	24,4	1,3
2. Razvoj drobnega gospodarstva	1,5	0,1	0,0	0,0
3. Turizem	3,8	0,2	4,7	0,3
4. Urejanje stavbnih zemljišč	240,4	13,7	450,8	24,6
5. Poslovni prostori	7,6	0,4	5,5	0,3
6. Druge javne potrebe	5,9	0,3	8,5	0,5
SKUPAJ:	1.749,8	100,0	1.829,2	100,0

raznovrstno ponudbo v trgovskih in gostinskih lokalih izredno popestril podobo in ponudbo tega predela. Adamičev center nakazuje smernice razvoja in podobo bodočega pomembnega osrednjega dela mesta Grosuplje.

V krajevnih skupnostih je bilo ob velikem osebnem trudu in angažiranju samih krajanov posortjeno marsikaj. Obnovljena je bila infrastruktura in mreža ulic v Brinju, enem najstarejših delov Grosupljega. Ob tem je bila zgrajena tudi ulična razsvetljava. V naseljih Velika Loka, Gatina in Veliko Mlačevo so bile zgrajene ali prenovljene tri mrliške vežice, na Polici pa so tik pred dokončanjem večnamenske dvorane za potrebe krajanov v prizidku gasilskega doma. Povečana in obnovljena so bila pokopališča. Precej krajevnih cest je dobilo novo asfaltno prevleko. V zadovoljstvo otrok in mladine je bilo zgrajeno igrišče na Malem Mlačevem.

Konec leta 2001 so bile sprejete nove spremembe kratkoročnega in srednjeročnega prostorskega plana za občino Grosuplje. Za zadovoljitev bodočih potreb občanov in širše družbene skupnosti pa je v postopek vložen že nov predlog, katerega realizacija in sprejem se pričakuje v letu 2003. Stekle so priprave za pridobitev gradbene dokumentacije in sredstev za izgradnjo nove podružnične šole Št. Jurij. Prva lopata naj bi bila zasajena pozno pomladi naslednjega leta in če bo šlo vse po načrtih, naj bi se pouk v novih prostorih začel septembra leta 2003. V zaključni fazi so projekti za izgradnjo več kot trideset let načrtovanega in pričakovanega velikega vodnega zadrževalnika Veliki potok, ki bo bistveno prispeval k poplavni varnosti naselja Grosuplje. Prva dela naj bi se začela v letu 2002 ali najkasneje 2003. V pripravi je študija za izgradnjo drugega zadrževalnika Bičje, kateremu bo zaradi objektivnih razlogov potrebno spremeniti lokacijo. S pristojnimi službami potekajo pogovori o izgradnji bencinskega servisa na avtocesti pri priključku Cikava. Ob tem se dogovarjamo za izgradnjo novega priključka na Razdrtem, tako da bi krajani Šmarja in okolice imeli priključek tudi na avtocesto v smeri Zagreba. Pogovori tečejo tudi o rekonstrukciji glavne ceste Cikava–Grosuplje in vrsti ostalih del, ki jih je potrebno zgraditi ob gradnji omenjenega servisa.

V fazi spremembe je ZN Sever, kjer pričakujemo, da se bo v letu 2002 pričela gradnja stanovanjsko-poslovnega naselja z okoli 200 novih stanovanj.

Obsežna področja smo v prostorskih dokumentih namenili za izgradnjo bodoče gospodarske cone Jug, ki se razprostira za tovarno Motvoz in platno na južnem delu Grosupljega. V tem trenutku so že pripravljene in v postopku tudi idejni osnutki in projekti za nadaljnjo izgradnjo osrednjega predela Grosupljega. V presojo in razpravo občanom in občinskemu svetu gre ureditveni načrt t.i. "Poslovni trikotnik", t.j. del predela med Adamičevo, Kolodvorsko in Taborsko cesto, skupaj z ureditvenim načrtom novega Družbenega doma. V ta objekt naj bi se preselila Upravna enota z vsemi državnimi institucijami. Na osrednjem področju Trikotnika smo predvideli obširno podzemno, vsaj dvonivojsko parkirišče, nad katerim bi bil osrednji park. Krajanom v razmišljanje bomo v kratkem predstavili idejne predloge za ureditev Adamičeve ceste od križišča Partizanske ceste do Kulturnega doma. Čaka nas nadaljevanje in sprejem zazidalnega načrta grosupeljske tržnice, v sklopu katere bo bogata ponudba poslovnih, predvsem pa trgovskih in gostinskih lokalov. V sklopu tega projekta bo urejeno tudi obširno parkirišče in zelene parkovne in rekreacijske površine, predvsem za otroke.

V izvajanju in planiranju je še vrsta drugih nalog. V občini se trudimo z lokalno zakonodajo, programi, proračunom in z ostalimi postopki zagotoviti čim hitrejšo izvedbo vseh načrtovanih projektov.

IVANČNA GORICA

*Jernej Lampret**

V nekajletni zgodovini obstoja naše občine Ivančna Gorica se na vseh področjih javnega življenja kažejo potrebe in možnosti občanov v stremljenju za kvalitetnejšim življenjem, kriteriji in merila pa se tako v občinskih programih kakor tudi pri ljudeh spreminjajo. Če je bila pred nekaj leti še izredno pomembna telefonija, v razvoj katere smo vložili veliko časa in sredstev, se nam zdaj pojavljajo drugačna videnja in drugačna prioriteta potreb.

Za najenostavnejše naloge so bili dovolj dogovori na nivoju posameznikov, krajevnih skupnosti in drugih lokalnih partnerjev, danes pa se je potrebno o smernicah razvoja dogovarjati na nivojih, ki merijo na najrazličnejše – tudi evropske – programe.

Tako nam bo projekt razvoja občine in regije, ki smo ga zastavili skupaj s še nekaterimi občinami preko regionalnega razvojnega programa ljubljanske urbane regije, pokazal, da samozadostnost v ozkem okviru občinskih meja ni opcija napredka.

V občini Ivančna Gorica se število prebivalcev neprestano povečuje. Predvsem se povečuje pritisk na prostor za stanovanjske objekte. Čedalje večji problem predstavljajo tudi javne prometne povezave, ki ne zadostujejo vsem potrebam občanov, še posebno ne tistih, ki so umaknjeni od urbanih centrov in nimajo možnosti lastnega prevoza. Pri vsem tem bi mesto Ljubljana moralo pomagati pri razreševanju problema, saj ljudje z našega območja, zaposleni v Ljubljani, ustvarjajo dodatni nadstandardni prihodek mestu. Utemeljitev potrebe za skupno razreševanje nekaterih stvari lahko najdemo v zgornjem primeru reke Krke. Ta je zaradi kraškega sveta dodobra onesnažena že na svojem izviru z odpadnimi vodami, ki pritekajo z območja Grosuplje in dobrepoljske kotline.

Kar se tiče osrednjeslovenske statistične regije, obstaja nevarnost, da bi jo tretirali kot bogato regijo, ob tem pa pozabili, da so bile nekatere vasi v občini Ivančna Gorica še do nedavnega na nizki razvojni stopnji in demografsko ogrožene. Zato mora biti pomemben del regionalnega razvojnega programa namenjen razvoju podeželja, ki mu morata mesto Ljubljana in tudi država prisluhniti.

S celostnim pogledom in skupnim razreševanjem najpomembnejših problemov bomo dosegli, da se Ljubljana ne bo stihijsko širila in ogrožala tradicionalnega podeželja ter prehitro spreminjala naš kraj v spalno naselje, ne da bi ob tem realno razvijali pogoje za usmerjen razvoj.

Pomemben del aktivnosti naše občine se nanaša na življenje ljudi v sožitju z drugimi, na socialna vprašanja, na ožji in širši prostor z deležem v vzgoji in izobraževanju, kulturi, otroškem varstvu, zdravstvenem varstvu.

Dosedaj so naloge glede na občino opredeljene preobsežno, saj so ji naložene celo tiste, ki so z ustavo določene in z zakoni opredeljene kot najpomembnejše nacionalne potrebe. Težave, ki izhajajo iz splošnih razmer gospodarstva, vsekakor ne morejo biti predmet razreševanja na lokalni ravni (kmetijstvo, evropske integracije, brezposelnost) kakor tudi ne razreševanje socialne, romske in podobne problematike. Vse te pristojnosti, ki jih ima občina v svojem programu, se kažejo z vidika občana v drugih dimenzijah.

Jeseni leta 2000 je bil odprt odsek avtoceste Višnja Gora–Bič, v letu 2001 pa je bila dokončno dograjena vzhodna obvoznica Ivančna Gorica–Šentvid.

Plačilo cestnine je mnoge voznike preusmerilo na regionalno in lokalno cesto skozi naselja naše občine. Te ceste so postale nevarne, saj težko sprejmejo tako število vozil. Stanje se je bistveno izboljšalo z novo obvoznico, pa vendar se še naprej težko pričakuje dokončanje del na zahodni

* Župan občine Ivančna Gorica.

obvoznici in z ustrežnejšim železniškim preходом tudi na drugi strani Ivančne Gorice. Z izgradnjo bencinskega servisa se zaključujejo najpomembnejši objekti v investiciji avtocestnega programa, ostalo pa je še veliko nedokončanih del na lokalnem nivoju, kjer je od pomembnejših gotovo izgradnja pločnika od stadiona proti Hudemu.

Največja investicija v občini je izgradnja osnovne šole v Stični. Začela se je že pred letom 2000 z odkupom potrebnega zemljišča in pripravo projektne dokumentacije, potem pa so potekali tudi pogovori med ministrstvom za šolstvo, znanost in šport o prioritetenem sofinanciranju te velike investicije. Soglasje resornega ministrstva in ministrstva za finance o sofinanciranju je bilo izdano avgusta 2001.

Občina je v svojem proračunu že v letu 2001 z obveznicami zagotovila večji del sredstev za prvo investicijsko leto, ki je po finančnem programu najboljše, ker bi jih bilo iz rednega priliva v letu 2002 težko oblikovati. Del sofinancerskih sredstev si je občina zagotovila s soglasjem za odkup osnovnošolskega prostora za potrebe srednje šole. Šola naj bi začela z delom že v letu 2003, ko morajo po zakonodaji vse slovenske šole preiti na devetletni program. Celotna investicija skupaj s potrebno opremo, ki pa še ni bila predmet razpisa, naj bi znašala 1300 milijonov tolarjev. Po razpisu je bil kot najprimernejši izvajalec izbran IMOS Ljubljana.

Temeljni kamen je bil postavljen oktobra 2001. Investicija se nadaljuje, saj je začetek gradbenih del predviden v januarju 2002. Novi objekt predvideva vključitev učencev iz ožjega šolskega območja Stična–Ivančna Gorica–Muljava, za učence območja Suhe krajine, Ambrusa, Zagradca in Krke pa se načrtuje prizidek k osnovni šoli Zagradec in nova šola na Krki za 40 do 50 učencev v prvem triletnem obdobju devetletke.

Po simulaciji in študiji o potrebah novih šolskih prostorov v občini Ivančna Gorica se nadaljuje odkupovanje zemljišč v Zagradcu in Krki ter pridobivanje izvedbenih aktov tudi za prizidek k osnovni šoli v Šentvidu pri Stični.

Večji porabnik občinskih proračunskih sredstev je otroško varstvo, za katerega je iz leta v leto potrebno tako nominalno kot realno namenjati več sredstev, saj je v zadnjih letih v dejavnost vključeno večje število otrok. Tudi pravilnik v skladu z zakonodajo v večji meri razbremenjuje starše, obremenjuje pa javna sredstva. Pomanjkanje prostora v vrtecu se kaže tudi v velikem številu otrok, ki so vključeni v vzgojno-varstveni program izven občine Ivančna Gorica. Teh otrok je med 50 in 60, v domače enote pa je vključenih 340 otrok. Po odkupu zemljišča za vrtec je v programu pridobitev gradbenega dovoljenja.

Zaradi odmaknjenosti šol in velikosti občine namenjamo velik del sredstev za avtobusne prevoze otrok v šolo. Na leto se zanje namenja več kot 7 % celotnega proračuna. To je naša specifika, ki kaže, da se bo zmanjšala v času enoizemskega pouka in z dograditvijo šolskih objektov. Pogoji za delo v zdravstvenem domu so se z zadnjimi vzdrževalnimi deli precej izboljšali.

V občini se kaže še nadaljnja potreba po izboljšanju oskrbe s pitno vodo, zato se je že v letu 2001 začelo z velikim projektom na Polževski planoti. Vodovod bo povezal omrežje med Muljavo in Kriško vasjo, kasneje pa bo povezoval vse z že obstoječim omrežjem, ki ga upravlja Javno komunalno podjetje. Investicija je vredna okrog 300 milijonov tolarjev, od česar je bilo oziroma bo 170 milijonov porabljenih v letu 2001 oziroma 2002. V zadnjem obdobju so bili zaključeni odseki Osredek–Planina, Sad–Rdeči Kal, vodohran Hudo, črpališče Trstenik, vodovod do Bratnic, pred izvedbo pa je vodovod Stranska vas. Zaključena so tudi dela na vodovodu za oskrbo s pitno vodo krajanov v območju doline Košče. Povezava z vodovodnim omrežjem iz Dobrave do visoke cone Stična se nadaljuje s pridobivanjem projektov in lastninskih soglasij.

Čedalje večje potrebe po čiščenju odpadnih voda nas silijo, da projekt čistilna naprava v Šentvidu nadaljujemo z izgraditvijo same čistilne naprave. V zadnjih dveh letih so bili izvedeni primarni kanalizacijski vodi za širše območje Šentvida vse do čistilne naprave. Odkupljeno je bilo stavbno zemljišče in pripravlja se projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja. Projekt je večji, zato

pričakujemo sredstva, pridobljena od zbranih republiških taks.

Vrednost deponije Špaja dolina znamo ceniti šele sedaj, ko je investicija zaključena, saj je malo tako urejenih objektov zgrajenih legalno v soglasju z okolico.

Izredno težko pridemo do projektov, ki so pomembni za vse občane, saj je lastnina dobila pravi pomen. Čeho za neurejenost v prostoru nosi zdajšnja občina s težkimi dogovori z lastniki zemljišč, kajti za vsak komunalni vod, cestišče in podobno je potrebno vpisati v zemljiško knjigo tudi breme. Še težje pa je pri spreminjanju planskih aktov, saj je pritisk za stavbno zemljišče izjemno velik, še posebno sedaj, ko kmetijska zemljišča zgubljajo vrednost. Sprememba dolgoročnih planskih aktov je v procesu že več kot dve leti. Resorna ministristva - soglasodajalci zavlačujejo z izdajanjem soglasij oziroma težave nastopajo z izvzemom tudi tako pomembnih obrtnih con, ki jih je občinski svet opredelil. Zaključuje se zazidalni načrt Pod cerkvijo v Ivančni Gorici, izgradnja poslovnih prostorov v zazidalnem načrtu v središču Ivančne Gorice med železnico in cesto pa se bo začela v aprilu 2002.

Nudenje socialne pomoči in uslug širokega spektra neposredno in posredno preko Centra za socialno delo Grosuplje stalno narašča.. Tako je čedalje več občanov - starostnikov vključenih v domove za starejše občane, za katere plačilo v celoti ali delno krije občina. Od leta 2001 sta zaposleni dve delavki, ki nudita potrebnim pomoč na domu. Delavki skrbita za več kot trideset občanov in z dogovorjenim plačilom občine oziroma oskrbovanca blažita težave, ki nastopajo v času staranja.

Gonilna sila gospodarske dejavnosti v občini ostaja še naprej Livar Ivančna Gorica, ki je v letu 2001 dobil tudi certifikat primerljivosti z evropskimi standardi za okoljevarstvene pogoje. Na novo je v letu 2001 začela delovati tudi tiskarna Ljubljana v nekdanjih prostorih Sinolesa v Ivančni Gorici. Zaposlenih je več kot 70 delavcev, ki svoje delo večinoma usmerjajo na tuji trg.

Kmetijstvo je v času evropskih spogledovanj in novih boleznih govedí še v težji situaciji, saj se stroški priraje iz leta v leto povečujejo. Občina prek svojih programov zagotavlja sredstva za naj-nujnejše naloge, kot so zatiranje mastitisa, sofinanciranje osemenjevanja, pripravljajo pa se tudi zložba zemljišč, agromelioracije, izvedba gozdnih cest, vlak in podobno.

V svojem prispevku sem nakazal nekaj problemov delovanja občine in večjih, predvsem finančno zahtevnejših nalog. Vse tiste naloge, ki jih občina ima za osnovno dejavnost in obsegajo več kot 80 % proračuna ter so vezane na zakonodajo, so vsakoletna poraba in se ponavljajo iz leta v leto. Za vsa ta sredstva hočemo biti dobri gospodarji, da se prepoznavamo v kulturnem, turističnem, vseh društvenih aktivnostih in nenazadnje v vzdrževanju infrastrukturnih objektov, kamor sodi vzdrževanje in prenova lokalnih in krajevnih cest, materialno sodelovanje s krajevnimi skupnostmi, nadzor nad komunalno rabo in ceno storitev upravljavcev infrastrukturnih objektov (odvoz smeti, čiščenje odpadnih voda, preskrba s pitno vodo itd).

Ne bi se rad izgubljal v številnih dosežkih, ki jih naša društva in klubi dosežajo, pa vendar je treba omeniti 17 gasilskih društev, ki pri svojem poslanstvu združujejo tehnične novitete in dolgoletno tradicijo. Športno društvo Livar z rezultati in novim športnim objektom zbujajo pozornost in prenašajo motivacijo tudi na ostale športne aktivnosti. V ničemer ne zaostajajo roketni klub SVIŠ in ostala športna društva, ki si s sponzorskimi in proračunskimi sredstvi zastavljajo dosegljive cilje.

V vsaki prireditvi, med katerimi prednjačijo Tabor slovenskih pevskih zborov, Pohod po Jurčičevi poti, Pohod po Lavričevi poti, srečanja mladih v Stični, Ex-tempore, prireditve na prostem na Muljavi, motokros dirke Pod kalom, novoletni koncert v Krški jami ter druge prireditve, se prepoznavajo kulturna, turistična, planinska in druga društva, vezana na kmetijsko-gospodarsko dejavnost: konjerejska društva, govedorejska društva, aktiv kmečkih žena, čebelarstva, lovska, ribiška društva. Čedalje večji prispevek k znosnejšemu življenju pa dajejo aktivni in društva Rdečega križa in Karitasa.

Nazadnje pa vse bralce Zbornika vabim na ogled stiškega samostana z verskim muzejem in na ogled Jurčičevega muzeja na Muljavi, za počitek in mir pa še v Krško jamo in na ribarjenje in čolnarjenje po reki Krki. Naša občina Ivančna Gorica je še kako bogata z naravnimi in kulturnimi znamenitostmi, dobrodošel pa je vsak, ki jo bo pomagal sooblikovati v našem času in prostoru.

OBČINA DOBREPOLJE NA PRELOMU TISOČLETJA (2000–2001)

*Anton Jakopič**

Leti 2000 in 2001 kot prelomni leti med drugim in tretjim tisočletjem doživlja občina Dobrepolje že kot utečena skupnost. Teh dveh let niso pretresale lokalne volitve, zato je bila lahko vsa energija župana, občinske uprave in občinskih svetnikov usmerjena v prizadevanja za izvedbo čim več projektov v dobro naših občanov, čeprav z nekaterimi trendi razvoja dogodkov ali, bolje rečeno, z nastajanjem nekega stanja ne moremo biti zadovoljni. Občina je pri svojem konkretnem delovanju, ki se kaže na zunaj tudi in predvsem v izvajanju določenih investicij, prešla iz faze, ko je bilo najvažnejše zagotoviti vsem občanom dostopno cesto in vodo (čeprav vseh cest še nismo naredili in je voda še vedno problematična, saj tri vasi še nimajo vodovoda), v fazo, ko skušamo urediti tudi druge potrebne zadeve za normalno in enakovredno življenje naših občanov. Investicije se v zadnjem času usmerjajo tudi v kulturo, šport in druge prepotrebne namene.

Proračun občine je v nekem smislu tudi izkaznica dela v občini, saj se v svojih postavkah, ki sicer izkazujejo suhoparne številke, dotika pravzaprav celotnega življenja in dela v občini. Zato sem za analizo obdobja vzel naslove glavnih poglavij iz proračunske sheme, ob kateri se bom dotaknil nekaterih odprtih problemov in dilem, kot se kažejo v tem trenutku in kot jih v tej situaciji vidim sam. Ne bom se podrobno spuščal v številke, ki so tako ali tako relativne, pač pa bom skušal na kratko osvetliti posamezna vprašanja. Ob vsaki temi je odprtih še mnogo vprašanj, na katere tukaj ne bo odgovorjeno. V tem kontekstu lahko nakažem samo bežen pregled.

Prihodki občine

Suhoparen podatek iz zadnjega rebalansa nam pove, da je imela občina sledeče prihodke v SIT:

	Leto 2000	Leto 2001
Tekoče prihodke med letom:	422.190.058,58	432.125.973,90
Prenos iz prejšnjega leta:	155.182.107,37	146.385.203,70
Skupaj:	577.372.165,95	578.511.177,60

Tě številke same po sebi ne povedo nič, če jih ne povežemo, ne vemo niti, ali so majhne ali velike. Ko načrtujemo in planiramo dela, so vedno premajhne, ker si vedno želimo narediti čim več. Če recimo prihodek 432 milijonov primerjamo s številom prebivalcev, vidimo, da je občina imela v letu 2001 nekaj več kot 120.000,00 tolarjev prihodkov na prebivalca. To ni veliko, če računamo, kaj vse je nujno potrebno narediti in kaj bi še radi naredili. Nekaj pa se iz njih vidi in se verjetno takoj postavi pred oči, in sicer: zakaj je občina prenašala tako velike zneske v naslednje leto in ni porabila vseh sredstev. Logika pa je ta, če hočeš v majhni občini narediti veliko investicijo, moraš sredstva hraniti več let, ker pa jih moraš vsako leto ponovno vnesti v proračun, se izkazujejo kot neporabljena in se prenašajo v naslednje leto. Nepoznavalcu bi to lahko pomenilo, da je občina gospodarila slabo in da ne zna porabiti sredstev. Občini je v teh letih pripadlo v tako imenovani primerni porabi okoli 300 milijonov tolarjev, nekaj nad 100 milijonov pa je občina pridobila iz dodatnih virov, in sicer z zbiranjem sredstev od občanov, z dodatnimi občinskimi prispevki ali na razpisih. Iz tega se tudi vidi, da sama zagotovljena poraba komaj zadostuje za redne izdatke in brez

* Župan občine Dobrepolje.

dodatnih virov ne bi bilo investicij. Pridobivanje prihodkov je za vsako občino najpomembnejše opravilo, čeprav se največkrat v praksi kaže, kot da je najpomembnejše opravilo delitev sredstev. O porabi in delitvi je namreč mnogo več razprav kot o prihodkih, čeprav je mnogo lažje deliti, če so prihodki dovolj veliki, kot če jih ni. V občini Dobropolje smo se tega vedno zavedali in naredili vse tako v mejah občine kot izven njih, da bi imeli urejene prihodke. Sistem financiranja, ki je predpisan z zakonom o financiranju občin, namreč samodejno zagotavlja samo tako imenovano primerno porabo, ki naj bi v osnovi zadostovala za nemoteno delovanje redne dejavnosti v občini. Za to primerno porabo mora vsaj polovico zagotoviti občina iz svojih izvirnih prihodkov, ki ji jih zakon priznava, morebitno nezadostnost teh prihodkov pa doda država z izravnavo. Teh sredstev pa je za nek normalen razvoj vedno premalo. V občini Dobropolje pa zaradi nizkih plač prebivalcev in zato nizkim procentom dohodnine nismo uspeli zbrati lastnih virov niti za polovico primerne porabe. V občini namreč ni bilo uvedeno tako imenovano nadomestilo za uporabo stavbnega zemljišča, ki ga v bolj ljudskem prevodu lahko imenujemo tudi davek od zgradb. Ta davek je po zakonu o financiranju občin, poleg dela dohodnine, glavni vir lastnih prihodkov občine. Izpad tega vira je imel za posledico, da smo zbrali premalo sredstev za polno primerno porabo in s tem vsaj za minimalni ostanek za investicije. Dober občinski proračun je namreč tisti, ki omogoči, da se poraba med investicijami in tekočo porabo deli na pol. Občina ima poleg tega še nekaj možnosti za pridobivanje dodatnih virov, in to iz raznih razpisov ministrstev ali z uvajanjem različnih oblik taks ali prispevkov znotraj občine, ki jih zakon omogoča. V občini Dobropolje je bil v prvem mandatu leta 1995 izglasovan in uveden občinski samoprispevek, ki se je izkazal kot izredno kvaliteten vir prihodkov, saj so bila to čista investicijska sredstva, ki so predstavljala temeljni prihodek za investicije. Veljavnost tega samoprispevka je potekla konec leta 2000, kar je pomenilo, da bo občina v letu 2001 ostala brez znatnega dela prihodkov, s tem pa bo resno ogrožen planirani razvoj. Novega samoprispevka ni bilo mogoče uvesti, ker se je med tem časom spremenil zakon o samoprispevku, ki je predpisal, da mora biti referendum za samoprispevek izglasovan z absolutno večino vseh volilnih upravičencev, kar pa je v praksi skoraj nemogoče doseči. Potrebne so bile nove odločitve in občinski svet je po velikem in dolgotrajnem usklajevanju sprejel v decembru leta 2000 odlok o nadomestilu za uporabo stavbnega zemljišča, ki je ublažil izpad samoprispevka samo do polovice, vendar pa je to nadomestilo vsaj delno ublažilo šok, ki bi lahko nastal. Občani seveda z novim davkom niso preveč zadovoljni, čeprav je obremenitev v povprečju na prebivalca za polovico manjša, kot je bila s samoprispevkom. Občina pa se tudi prijavlja na vse možne razpise za pridobitev dodatnih sredstev. Čeprav ima človek včasih občutek, da je vse to razpisovanje in prijavljanje brez učinka, pa včasih vendarle kje uspemo. Mnogo bolje in mnogo bolj učinkovito bi bilo, če bi na državnem nivoju vsa sredstva, ki se preko različnih ministrstev namenjajo za različne razpise, združili in jih po določenih parametrih razdelili občinam, in sicer tako, da bi občina že dve ali tri leta vedela, koliko sredstev ji bo čez tri leta pripadalo, saj bi tako mnogo lažje načrtovala svoj razvoj. Sedanje zelo razdrobljeno dodeljevanje sredstev po razpisih posameznih ministrstev je zelo drago in slabo učinkovito, ker je povezano z mnogimi birokratskimi postopki, kar me osebno kot praktika strahovito moti. Polovica denarja pa se razgubi za postopke in plače tistih, ki ta sredstva dodeljujejo. V tem sistemu je bil za našo demografsko ogroženo občino še najboljši vir dodatnih sredstev sistem pomoči za demografsko ogrožene kraje, ki je deloval do konca leta 2001. S 1. 1. 2002 pa je bilo tudi to ukinjeno in preneseno na raven regijskega usklajevanja, preko katerega pa občina še nekaj časa ne bo dobila nič sredstev. Tako smo konec leta 2001 izgubili še en soliden in še kar zanesljiv investicijski vir, s katerim je občina Dobropolje v zadnjih letih predvsem asfaltirala ceste. Pridobivanje zlasti investicijskih sredstev bo še naprej prioriteta naloga občine.

Odhodki občine

Odhodki se morajo v celoti skladati s prihodki, zadolžitev je možna le v manjši meri. Zakon dovoljuje zadolževanje občine v višini 10 % primerne porabe iz preteklega leta. Občina Dobrepolje je to možnost izkoristila v primeru financiranja v odlagališče komunalnih odpadkov, ki smo ga gradili skupaj z občinama Grosuplje in Ivančna Gorica. Za potrebe odlagališča je bilo tudi možno pridobiti najbolj ugoden kredit republiškega ekološkega sklada. V bistvu se je zadolžilo z našim poroštvom Javno komunalno podjetje kot pooblaščen izvajalec javne službe za urejanje z odpadki. S tem poroštvom je možnost nadaljnega zadolževanja občine izčrpana in se ne more več zadolžiti, dokler to ne bo poplačano, niti se ne želi, saj v občini vedno stremimo za uravnoteženo bilanco. Po shemi odhodkov pa se kaže, na katerih področjih občina deluje in kam usmerja svoja sredstva. Po tej shemi se bom skušal na kratko dotakniti posameznih področij delovanja.

Občinski svet in uprava občine

Kljub nekaterim zapletom lahko rečemo, da gre v drugem mandatu za izjemno dobro in usklajeno delovanje in sodelovanje občinskega sveta, župana in občinske uprave, kar še posebej pripomore k uspešnemu delu. V občinskem svetu je polovica svetnikov z že drugim mandatom, zato jim je delovanje sveta in funkcioniranje občine že v celoti poznano, kar omogoča hitrejše in učinkovitejše odločitve. Občinsko upravo sestavlja skupaj s tajnikom 5 zaposlenih, vendar je morala uprava zaradi spleta okoliščin (porodniška, ki je nismo nadomestili z začasno zaposlitvijo) skoraj ves čas v letih 2000 in 2001 delati smo s štirimi delavci, kar je predstavljalo izjemen napor zaposlenih, saj zaposleni niso mogli izkoristiti niti dopusta. Mnogokrat si nepoznavalci zelo zmotno predstavljajo, da je delo v občinski upravi enostavno, praksa pa kaže, da to ni res, še zlasti v majhni občini, kjer deluje uprava kot celota in mora obvladati vsa različna področja delovanja. Delavci morajo obvladati mnogo različnih zadev, saj se ne da nekaj preložiti na drugega. Majhna občina ima prav toliko vrst dela kot velika, samo zneski so manjši. Lažje obvlada en človek večjo količino enakega dela kot pa množico različnih del. K pestrosti prispeva še državni birokratski aparat, ki se neprestano izmišlja nove in nove predpise, za katere se mnogokrat vidi, da so v celoti nepotrebni, saj mnogokrat podvajajo delo in obremenjujejo ljudi, da se morajo namesto z vsebino ukvarjati s formalnostmi, namesto da bi delo poenostavili. Prepričan sem, da zadovoljivo delo delavcev občinske uprave v mnogočem pripomore k uspešnemu delu občine.

Osnovno izobraževanje

Občina je po sedanjem sistemu ustanovitelj osnovne šole, v finančnem smislu pa zadolžena za materialno plat njenega delovanja, to je predvsem izgradnja in vzdrževanje šolskega prostora in prevoz otrok do šole. V občini imamo vso šolsko in varstveno dejavnost združeno v en zavod, ki se imenuje Javni vzgojno-izobraževalni zavod Osnovna šola Dobrepolje, ki pa deluje na štirih lokacijah, in sicer osrednja zgradba na Vidmu, kjer je tudi vrtec, in tri podružnične šole. V Strugah je popolna osemletka oziroma po novem devetletka, v Kopoljah je šola do četrtega razreda in po potrebi tudi en ali dva oddelka vrtca, v Ponikvah pa je šola do četrtega razreda. V občini je precejšno število rojstev, zato je tudi vzdrževanje šol vse težje, še zlasti je kritično v Ponikvah. Šole vzdržuje občina po najboljših močeh. V preteklih letih se je vlagalo tudi v novogradnjo, tako da imamo sedaj prostora dovolj tudi za devetletko, še zlasti, če bo nataliteta tako slaba kot zadnja leta. Nujno je potrebno zamenjati kritino na osrednji šoli na Vidmu, kar bo izvedeno v naslednjih letih.

Velik strošek predstavljajo tudi prevozi otrok v šolo. Prevoze opravlja delno ljubljansko prevozniško podjetje LPP, delno pa privatni podjetnik s kombiji. Prevozi otrok so že ves čas od nastanka občine vroča tema razprav, saj povzročajo velike stroške. Najprej je občina v skladu z zakonom plačevala prevoze samo za oddaljenost nad štiri kilometre od šole. Zaradi povečanega prometa in predvsem zaradi pojavljanja medvedov pa so starši zahtevali, da se vozijo tudi drugi otroci. Občinski svet je zato sklenil, da se uvedejo prevozi za vse učence. Država je občini eno leto ali dve to refundirala, potem pa na to pozabila, in tako je ostal ta strošek občini in krepko zারেže v proračun. Država bi zaradi enakopravnosti z mestnimi otroci ta strošek morala priznati.

Šola je v strokovnem in organizacijskem smislu dobro organizirana, učenci in učitelji pa se radi vključujejo tudi v javno kulturno življenje v občini z izvedbami različnih prireditev in projektov.

Socialno varstvo

Dejavnost socialnega varstva spada v osnovne naloge v občini. Občina Dobropolje se tega zaveda, čeprav ta dejavnost še ni v celoti zaživela tako, kot si jo želimo. Občina je v fazi razslojevanja kmetijstva. Ostareli kmetje z majhnih kmetij z majhnimi kmečkimi pokojninami ali celo brez njih postajajo nemočni za samostojno življenje. Potrebni so pomoči ali celo odhajajo v domsko oskrbo. Občina Dobropolje zato usmerja svoja razpoložljiva sredstva v doplačila domske oskrbe. Ob tem se dogaja, da se mnogokrat tudi lastni otroci branijo prevzeti oskrbo staršev ali prispevati del sredstev za njihovo vzdrževanje ali pa se tudi zelo potrudijo, da od staršev izsilijo prepis vsega premoženja, potem pa pritiskajo na občino, da naj vzdržuje starše. Predpisi na tem področju so se nekoliko izboljšali, vendar bi morala država urediti te zadeve bolj odločno in zadovoljivo. Že dve leti občina finančno vzdržuje eno delavko za pomoč na domu. V letih 2000 in 2001 je ta delavka delovala v sklopu Centra za socialno delo Grosuplje, ki je bil tudi pobudnik tega, da smo s tem začeli, za leto 2002 pa je pogodba sklenjena z Zavodom Prizma iz Ponikve. Dela pa opravlja ista delavka. S tem delom bomo še nadaljevali, saj ta pomoč mnogokrat pripomore, da ostareli človek lahko še nekaj časa prebije doma in mu ni potrebno v dom. To radi vidijo ljudje sami in izognemo se stroškom doma, ki so zelo visoki. Sedaj te stroške delavke v celoti plačuje občina, v bodoče pa bo potrebno ustrezno urediti tudi to območje, saj je med pomoči potrebnimi tudi vse več takšnih, ki imajo že pokojnine kolikor toliko normalne, in problem ni več v denarju, pač pa samo v oskrbi, zato bo morala občina uvesti tudi določena doplačila.

Poleg dejavnosti za starejšo populacijo, ki predstavlja trenutno največji finančni izdatek, saj predstavlja kar 7 % primerne porabe občine, se je občina odločila, da podari vsakemu novorojenčku v občini bon za 30.000 tolarjev, s čimer želimo vsaj simbolično podpreti večje število rojstev, saj je nataliteta v občini vse bolj kritična in smo zaradi tega zelo resno zaskrbljeni. Do sedaj smo bili še vedno nekje nad slovenskim povprečjem, sedaj pa se povprečju približujemo. Prepričan sem, da je problem nesposobnosti naroda za lastno ohranitev problem št.1, ki bi moral biti obravnavan prav na vseh nivojih države in reševan z ustreznimi ukrepi. Tu pa seveda ne gre samo za materialne pogoje, temveč predvsem za miselno preobrazbo.

Del sredstev namenjamo še za sofinanciranje dela CSD, Rdečega križa in nekaterih drugih humanitarnih organizacij.

Predšolska vzgoja in otroško varstvo

Otroško varstvo je v celoti v pristojnosti občine. Do lanskega leta smo pod tem pojmom obravnavali malo šolo in vrtec. Z uvedbo devetletke, ki je bila v občini uvedena s šolskim letom 2001–2002, je mala šola odpadla, saj je 1. razred prevzela država. Ostal nam je vrtec. Delovanje in

tekoči stroški vrtca predstavljajo občini največji finančni izdatek, ki se v zadnjih letih še povečuje. Občani naše občine imajo v povprečju namreč manjšo plačo, kot je v republiškem povprečju, zato so dolžni v skladu z zakonom tudi manj prispevati za vrtec. Vso razliko pa mora plačati občina. V prejšnjih letih je država zagotavljala občini več denarja, če je bilo več otrok, sedaj pa občina dobiva pavšal v primerni porabi ne glede na to, kolikšen procent mora doplačevati in koliko ima otrok. Tako izdatek za vrtec predstavlja kar 17–20 % primerne porabe. Vse več staršev odda v vrtec že zelo majhne otroke, za katere veljajo drugi normativi in večji strošek. Tako se občina znajde v začaranem krogu, vrtec smo zgradili zato, da bodo otroci imeli kje biti, želimo si več otrok, ker drugače izumiramo, po drugi strani pa si želimo manjši strošek za vrtec. Tudi tukaj smo odvisni od državnih predpisov in zakonov, ki nam včasih onemogočajo dodeliti pravo višino prispevkov staršev, saj predpisani kriteriji ne odražajo vedno dejanskega stanja dohodkov posamezne družine in se nam dogaja, da slabše situirana družina plačuje več za vrtec kot bolje situirana, ker se moramo držati predpisov. Poleg tega pa je država v letih 2000 in 2001 nerazumno dvignila plače v vrtcih in šolah in s tem porušila utečena razmerja. Včasih se človek sprašuje, ali ne bi bilo za državo in občino ceneje, če bi lahko dajali kar dotacijo staršem v določenem znesku, če bo eden od staršev ostal doma in skrbel za svoje otroke, če bi to seveda želel storiti. Ob treh ali več otrocih in primerni dotaciji bi si plačeval za pokojnino in še nekaj bi mu ostalo. Odpadli bi stroški gradnje novih vrtcev in vsi ostali izdatki.

Kultura

Vedno smo se v občini Dobrepolje radi ponašali s kulturno dejavnostjo. Zlasti je razvita glasbena in predvsem pevska tradicija. Tu gre predvsem ali pa v celoti za prostovoljno amatersko kulturno udejstvovanje. S kulturno dejavnostjo se ukvarja veliko število ljudi v mnogih zborih, glasbenih skupinah, dramskih skupinah itd. Za redno delovanje teh skupin občina namenja določena sredstva, ki so za izvajalce seveda vedno premajhna, za občino pa velika.

Dolgoletna želja vseh Dobrepoljcev je bila, da bi dogradili Jakličev dom. To je bila na pol zgrajena stavba, ki jo je pod vodstvom tedanjega župnika Antona Merkuna zgradila župnija na svoji zemlji. Dobrepoljci so v Jakličev dom vložili mnogo prostovoljnega dela, denar pa je po različnih kanalih in z različnih naslovov zbiral predvsem župnik. Dom je bil že od vsega začetka namenjen kulturni dejavnosti, shodem in sestankom, skratka, to naj bi bil nekaj center. Dobrepoljci smo ta dom vzeli za svojega in je v nekem smislu postal simbol nas vseh. Dom pa je bil na pol dograjen, saj je dokončanje preprečila vojna vihra. Dokončanje doma je bila tudi od vsega začetka nove občine velika želja vseh Dobrepoljcev. Po pogodbi med župnijo in občino je bil dom prenesen v last občine, in tako se je želja lahko pričela uresničevati v jubilejnem letu 2000, se nadaljevala v letu 2001 in je sedaj naša osrednja in najpomembnejša investicija. Gradnja pa bo trajala vsaj še dve leti, saj se je tekom gradnje izkazalo, da je tudi stari del grajen statično slabo in ga je bilo potrebno do tal porušiti. To dejstvo je bil velik šok za vse, ki smo se s tem ukvarjali, vendar so bile vse težave uspešno presežene in v letih 2000 in 2001 je dom dograjen do strehe. V starem delu je kopija prejšnje zgradbe, prizidek pa se razlikuje od prvotne zamisli. Popolnoma nova dvorana je bila odprta ob 10. obletnici osamosvojitve 24. 6. 2001. V naslednjih letih bo v Jakličevem domu dograjena še glasbena šola, knjižnica, prostori za vaje godbe, prostori za strelsko družino in športnike, razstavni prostori za stalne zbirke in občasne razstave, skratka, Jakličev dom naj bi zaživel kot pravi kulturni center občine Dobrepolje.

Šport

Športna dejavnost v občini deluje po nekem ustaljenem redu. Športna društva so povezana v športno zvezo. V občini se še kako zavedamo, da je dejavnost športa v sedanjem času še kako pomembna, še zlasti za mlade ljudi pa tudi za starejše. Večna dilema je tudi, ali se naj posvetimo bolj neki določeni panogi in jo dvignemo na nadobčinski oziroma državni nivo ali pa naj skrbimo za to, da bi bila dejavnost čim bolj množična. Dejstvo je, da si tako majhna občina, kot je naša, težko zamisli nek vrhunski klub. To je danes denar in že pravo podjetništvo, naloga občine mora biti predvsem čim bolj množično ukvarjanje s športom predvsem v duhu rekla zdrav duh v zdravem telesu. Tudi tu so razhajanja pri porabi sredstev velika. V občini primanjkuje športnih objektov, igrišč, potrebna je nova športna dvorana. Vsega naenkrat ne moremo delati. V preteklih letih smo predvsem zagotavljali denar za redno dejavnost, ki je po mnenju uporabnikov vedno premajhen, za občino pa predstavlja dovolj velik izdatek. Predvsem pa si želimo zgraditi nova igrišča vsaj v večjih vaseh v občini. V letih 2000 in 2001 so potekale priprave za gradnjo igrišč v več vaseh in prijavljanje na različne razpise za pridobitev dodatnih sredstev. Priprave so bile zahtevne in dolgoročne, saj je potrebno v največ primerih začeti vse od kraja od spremembe prostorskega plana, nakupa zemljišč, pridobivanja dokumentacije, pridobivanje sredstev in šele na koncu bo izvedba. Trenutno smo najbližje izvedbi igrišč v Strugah in Kompoljah, na Vidmu pa ga moramo urediti, saj je zaradi gradnje Jakličevega doma njegova uporaba omejena.

Zdravstvo

Osnovno zdravstveno varstvo v občini poteka preko skupnega zdravstvenega doma Grosuplje in deluje relativno dobro. Zelo dobro sodelovanje občine in Zdravstvenega doma je obrodilo tudi sadove v nekaj novih pridobitvah. V oktobru leta 2000 je bila odprta nova lekarna v prizidku zdravstvenega doma, ki predstavlja za občino veliko pridobitev. K sodelovanju smo povabili Lekarno Ljubljana, ki je tukaj odprla svojo podružnico in tudi sofinancirala objekt in opremo. Občina je v letih 2000 in 2001 tudi financirala obnovo zdravstvene postaje: zamenjana je bila kompletna kritina in prenovljeni vsi notranji prostori. Zdravstveni dom pa je poskrbel še za notranjo opremo, tako da je delo v zdravstvenem domu prijetno tudi za zdravstvene delavce in koristno za vse občane. Redno je začel delovati tudi laboratorij.

Kmetijstvo

Kmetijstvo kot gospodarska panoga vse bolj izgublja na pomenu tudi v občini Dobropole. Samo en podatek pove zelo veliko. V občini je sedemsto krav in skoraj sedemsto traktorjev. Logično, da to ni gospodarsko zanimivo. Splošna kriza v kmetijstvu se močno kaže na vseh nivojih. Ob podpori kmetijstvu se pojavljajo velika razhajanja tudi v občini tako kot v državi. Delovanje kmetijstva generalno presega ozki pojem gospodarske dejavnosti, ki mora biti podrejena tržni logiki. Kmetijstvo v našem primeru pomeni način življenja, kulturno krajino, možnost turizma in rekreacije, v nekem smislu slovensko identiteto, če hočete, in še in še bi lahko naštevali, tega pa nekateri ne morejo razumeti ne v naši občini ne v državi. Občina se po svojih močeh trudi blažiti te posledice predvsem z vidika ohranjanja kulturne krajine, ohranjanje poseljenosti, zmanjševanja odseljavanja itd. Če ugotovljamo, da so se zarasle že vse kmetijske površine izven ravnega dela občine, si nikakor ne moremo in ne smemo dovoliti, da bi se zarasel z gozdom tudi ravninski del. Tega se v občini zavedamo, vendar je spreminjanje razmer pogojeno z različnimi pogoji. V kmetijstvu v občini še ni prišla podjetniška logika, tradicija delovnih navad in delovnih postopkov je še

premočna. Kot predpogoj za kakršnokoli razvijanje kmetijstva se vse bolj kaže izvajanje komasacij ali s slovenskim izrazom zložb zemljišč v večje kose. Komasacija bi pocenila obdelavo in pospešila tudi najemanje zemljišč, saj majhnih parcel nihče noče vzeti v najem. Sedanji pogoji z 80 % potrebnih podpisov za izvedbo komasacije, ki jih postavlja država, so preostri in jih je težko doseči. Občina je tudi v letih 2000 in 2001 namenjala del sredstev za izvajanje agromelioracij, urejanja pašnikov in delno subvencioniranje pri nabavi repromateriala. Občina v sodelovanju z banko tudi ves čas nudi možnost nabave posojila po TOM + 0 % obrestni meri, vendar je zanimanje za kredite razmeroma majhno. Vsekakor je to področje v občini, kjer se bodo dogajale še velike spremembe.

Turizem

Turizem je v občini v povojih, saj o pravem turizmu kot gospodarski dejavnosti ne moremo govoriti, čeprav vsak obiskovalec naše občine ugotavlja, kako čudoviti so naši kraji. Občina je bila dolga leta zaprta, sedaj se odpira. V občini delujejo planinsko društvo in dve turistični društvi, in sicer Turistično društvo Dobrepolje, ki svojo aktivnost usmerja na celotno področje občine, in turistično društvo Podgora, ki svoje aktivnosti razvija bolj v vasi Podgora. Zelo dejavno je tudi Društvo podeželskih žena. Aktivnosti teh društev so dobrodošle in pozitivne tako za promocijo naših krajev kot tudi za osveščanje ljudi v prizadevanju za ureditev svojih hiš in ureditev vasi, to je namreč predpogoj za prihod turistov. Blizina Ljubljane, lepa, mirna pokrajina, primerne vzpetine za pešpoti, vse to je kot nalašč za nedeljske ali vikend turiste. Občina se je vključila tudi v projekt Poteh dediščine od Idrije do Kolpe, v katerega je vključeno 14 občin. Projekt ima predvsem namen, da s pomočjo naše naravne in kulturne dediščine privabimo turiste v naše kraje in morda v bližnji ali daljni prihodnosti omogočimo vsaj nekaterim tudi delovno mesto in prihodke iz tega naslova. Zelo si tudi prizadevamo, da bi kdo v občini odprl obrat kmečkega turizma, vendar uspeha do sedaj še ni. Z akcijami bomo nadaljevali.

Razvoj gospodarstva

Ob uveljavitvi sedanjega občinskega sistema je bilo na veliko razglašeno, da nove občine ne bodo imele z gospodarstvom nobenega dela in nobene zveze. V ta namen občini ni bilo in še sedaj ni dodeljenega nobenega denarja. Kmalu pa se je pokazalo, da se občina temu področju ne more izogniti. Delno gre tukaj za tradicijo v mišljenju ljudi, ki še vedno pričakujejo, da mora občina reševati gospodarske probleme posameznih podjetij pa tudi širše. Delno pa je tudi res, da mora lokalna skupnost v sklopu svojega razvoja načrtovati tudi gospodarstvo, čeprav ne more narediti tistega, kar predvsem obrtniki in podjetniki pričakujejo, namreč s finančnimi injekcijami poseči na področje gospodarstva. Občina ima omejeno vlogo: urejanje prostora za potrebe gradnje in skoraj nič več. V občini Dobrepolje smo skupaj z občinama Grosuplje in Ivančna Gorica obdržali skupno urejanje in dodeljevanje kreditov. V preteklih letih je deloval skupni sklad, ki so ga upravljali predstavniki iz vrst podjetnikov iz vsake občine. Vse občine so vlagale del sredstev iz svojih proračunov, ki jih je sklad oplemenitil v banki in razpisoval kredite po ugodnih obrestnih merah enotno za vse tri občine. Država je s svojimi predpisi sklad v bistvu prepovedala, vendar smo z dogovorom še vedno ohranili enotno institucijo, ki temelji sedaj predvsem na dogovoru, da oblikujemo enoten pristop k temu problemu in enotne kriterije in v bistvu še skupno institucijo, ki pa temelji predvsem na medsebojni pogodbi. Občina Dobrepolje se je odločila, da bo tudi vsakemu našemu občanu, ki bo gradil na območju občine delavnico ali nek drug gospodarski objekt, plačala polovico komunalnega prispevka. To je tudi vsa finančna pomoč, ki jo lahko občina nudi. Drugo pa je urejanje prostora in obrtnih con. V občini Dobrepolje imamo sprejet zazidalni načrt za obrtno cono. Obsega približno

8 hektarjev površin. Težava je v tem, da je vsa ta površina v privatni lasti, lastniki pa mnogokrat nerealno pričakujejo visoke cene zemljišč, ki jih investitorji ne zmorejo. Cona tudi še ni komunalno urejena, vendar je v celoti zazidljiva in gradnja je možna, če se pojavi investitor, ki sredstva ima. Občina je seveda pripravljena in v nekem smislu dolžna zemljišče komunalno opremiti, vendar za to nima sredstev. Komunalno opremljanje bo moralo teči vzporedno z investiranjem in plačilom komunalnega prispevka investitorjev. Seveda bi bilo prav in pošteno, da bi k urejanju obrtnih con v nerazvitih občinah prispevala kaj sredstev tudi država. Ob tem se nam pa kaže še druga slika, ki pa vse skupaj spet postavi na glavo in otežuje odločitve. V občini se glede zaposlitvenih mest stanje zadnji dve leti ni kaj bistveno spremenilo. Znotraj občine je zaposlenih na vseh naslovih skupaj z zavarovanimi kmeti nekaj nad 600 ljudi, vsi ostali (okoli 1000) pa se vozijo na delo izven občine. Iz tega bi res sklepali, da potrebujemo veliko delovnih mest. Ko pa poslušáš podjetnike, ki mrzlično iščejo delavce, pa jih ne dobijo, se začneš spraševati, ali res potrebujemo obrtno cono oziroma kakšna dejavnost naj bi bila v tej obrtni coni, da se bodo v njej lahko zaposlovali oziroma se hoteli zaposlovati naši občani. Narediti obrtno cono in vanjo vložiti težko zbrana sredstva naših občanov zato, da bo potreben "uvoz" delovne sile, pa je res problematična zadeva. Izobrazbena struktura se namreč spreminja in vsi stereotipi o neki proizvodnji padajo na glavo, tako da bo potrebna v občini temeljita analiza stanja.

Cestno gospodarstvo

Občina skrbi približno za 48 km lokalnih cest in še za 40 km javnih poti. Poleg tega pa je v občini še približno 100 km gozdnih cest. V preteklih letih je bilo investiranje v posodabljanje cest glavna investicijska dejavnost v občini (v šestih letih približno 45 km), v zadnjih dveh letih pa nekoliko manj, čeprav je še vedno neasfaltiranih približno 25 % lokalnih cest in 15 % javnih poti. V občini se že kaže potreba po prenavljanju cest, ki so bile prve asfaltirane pred 15 in več leti, saj zob časa in neugodne zime tudi cestam ne prizanašajo.

Komunalno gospodarstvo

Če zanemarimo vse ostale drobne dejavnosti, ki jih v nekem smislu uvrščamo v komunalno dejavnost, to je na primer upravljanje pokopališč, urejanje vasi, dimnikarska služba itd., so glavne tri postavke na komunalnem področju: oskrba z vodo, odvoz odpadkov in odvajanje odpadnih voda. Celotna občina Dobrepolje je priključena na en vodovodni sistem, to je v nekem smislu rizično, ker imamo samo en vir, v nekem smislu pa dobro, ker imamo enoten pristop in sistem. Izven tega sistema so tri vasi v občini, ki pa še nimajo vodovoda, to so Vodice, Hočevje in Tisovec. Tudi v zadnjih dveh letih je občina intenzivno vlagala v obnovu vodovoda. V letih 2000 in 2001 so se obnove izvajale predvsem v Kompoljah in Strugah, saj je tam vodovod najslabši. Plastične in salonitne cevi se zamenjujejo z litoželeznimi, tako imenovanimi duktil cevmi, ki trenutno veljajo za najboljše, če ne bo čez nekaj let spet kdo ugotovil, da niso dobre. Prizadevanja občine tečejo tudi v smeri, da se z vodo oskrbijo tudi vasi, ki še nimajo vode. To želimo reševati z vrtinami. V letih 2000 in 2001 smo uspeli z uspešno vrtino na Vodících in v Tisovcu. V planu je še Hočevje. Na Vodících in v Tisovcu so narejene že prve analize, ki kažejo, da je voda primerna za uporabo. Za Vodice smo v letu 2001 že pristopili k izdelavi načrtov za vodovod, izvedba se predvideva v letu 2003.

Odlaganje odpadkov smo rešili s skupno deponijo treh občin, ki se je najbolj intenzivno gradi in odprla v teh letih. V občini načrtujemo, skupaj z Javnim komunalnim podjetjem, postopen prehod na individualno pobiranje komunalnih odpadkov. Prva bo na vrsti vas Videm.

Najtežje in najdražje pa je reševanje odpadnih voda. Trenutno deluje v občini samo ena mini čistilna naprava v Potiskavcu. Za celotni dobrepoljski del občine imamo izdelane načrte, ki predvidevajo več čistilnih naprav na tem območju. Osrednja in največja bo južno od Bruhanje vasi, v katero se bodo stekale vode iz Predstrug, Vidma, Podgorice in Bruhanje vasi. V letu 2000 in 2001 je bila zgrajena kanalizacija od vasi Podgorica do Vidma, vendar se nanjo ne priključuje ničesar, dokler ne bo zgrajena čistilna naprava, ki pa je predvidena za leto 2004, če bo tudi sofinanciranje s strani države normalno potekalo.

Velik dosežek v občini so tudi obe mrliški vežici, tako na Vidmu, ki je bila odprta še v letu 1999, kot v Strugah, ki je bila zgrajena v letu 2001, uradna otvoritev pa je predvidena v letu 2002. Za obe mrliški vežici lahko trdimo, da so ene izmed lepših v Sloveniji. Pri načrtovanju je prevladalo mnenje, da to ne more biti nek industrijski objekt, saj si vsak človek zasluži dostojno slovo.

Urejanje prostora

Izredno pomembna naloga občine je tudi urejanje prostora. Država je občinam na tem področju sicer pobrala dober del pristojnosti, pustila jim je samo izdelavo prostorskega plana in drugih prostorskoizvedbenih aktov (PUP, zazidalni načrt) Hitro se spreminjajoče razmere v družbi porajajo tudi vedno nove zahteve po spremembi prostorskega plana. Občina je še v letu 2000 pristopila k postopku spreminjanja prostorskega plana, vendar ga zaradi izredne zakompliciranosti in dolgotrajnosti ter množice potrebnih soglasodajalcev ni mogla dokončati do konca leta 2001. Srečujemo se z izredno okostenelim sistemom, ki po eni strani zelo zavlačuje postopek, po drugi strani pa ne odgovarja dejanskim potrebam in se ne prilagaja hitro se spreminjajoči družbi. Občani so zaradi tega zelo nezadovoljni in krivijo občino, da ni sposobna hitreje odreagirati na razmere. Kljub temu da so postopki spreminjanja plana okosteneli in neživljenjski, pa še vedno ne zagotavljajo dovolj ohranjanje dobre kmetijske zemlje za trajne namene kmetijstva, saj se mnogokrat bolj ščiti kak ničvreden gozd kot pa ravne kmetijske površine. Bojim pa se, da novi zakon ne bo kaj dosti boljši.

Požarno varstvo in civilna zaščita

Požarno varstvo je v občini organizirano v sklopu prostovoljnih gasilskih društev, ki so povezana v Občinsko gasilsko zvezo. V občini deluje 7 gasilskih društev. Občina je sklenila z gasilsko zvezo pogodbo o izvajanju te službe in ji v celoti prepustila vse odločitve glede upravljanja in priprave požarnih načrtov. Štab civilne zaščite deluje v sklopu občine. Občina je imela v teh letih srečo, da se nas večje naravne katastrofe, razen suše, niso dotaknile. Vsi želimo, da bi bilo tako še vnaprej. Občina namenja za to področje nekako standardno 3 % primerne porabe.

Veliko je področij, na katerih občina deluje in mora delovati. Vedno se odpirajo še nove potrebe in nove naloge. To je nedorečena zgodba. Nekaj smo jih izvršili v teh dveh letih, druge ostajajo odprte za naslednja leta, nekatere tudi za nove generacije. Občina Dobrepolje je v polnem delovnem zagonu, vsi skupaj čedalje bolj ugotavljamo, da nič ne pride samo od sebe, da je za vse potreben trud, da je pa marsikaj možno doseči, če ljudje to želijo. Uspeh pa je večji in zadovoljstvo popolno, če v občini vlada medsebojno zaupanje in sodelovanje. In v občini Dobrepolje nam to nekako uspeva.

POL STOLETJA PEKARNE GROSUPLJE

*Štefan Plankar**

Krajevna pekarija Grosuplje je bila ustanovljena leta 1951, v njej pa sta bila zaposlena dva peka. Pekarna Grosuplje je danes najsodobnejša domača pekarna z 200 zaposlenimi, vodilna pa je tudi na hitro razvijajočem se področju peke na prodajnem mestu. V jubilejnim in v vseh pogledih rekordnem letu bodo spekli 8.800 ton kruha in pekovskega peciva, kar je največ na enem mestu v Sloveniji. S posodobitvijo proizvodnje so močno izboljšali delovne pogoje, poslovanje pa so razširili tudi v tujino.

Za celoten razvoj Pekarne je značilen domala stalen vzpon prodaje. Leta 1954, tri leta zatem, ko sta začela peči prva peka, se je pekarna preselila v prostore pri Potočniku. Delo je potekalo že v dveh izmenah, podjetje pa se je preimenovalo v Pekarijo Grosuplje. Zidava novih parnih peči leta 1960 je omogočila oskrbo sosednjih krajev, po pripojitvi Pekarije Šentvid leta 1963 pa je stekla redna oskrba vseh večjih krajev v grosupeljski občini.

Obdobje hitrejše industrializacije je povzročilo opuščanje peke tudi na podeželju, zato je naraslo povpraševanje, potrebno je bilo povečati proizvodne zmogljivosti. Tesni prostori pekarnice so ovirali njen razvoj, želja po obsežnejši širitvi pa je dolgo ostala neuresničena. Leta 1968 je prostorsko stisko začasno rešila zidava prizidka, v katerem je zrasla tudi prodajalna kruha in slaščic.

Prostorsko stisko je leta 1968 začasno rešil prizidek, v katerem je bila tudi prodajalna kruha in slaščic.

Povečanje zmogljivosti je omogočilo odločilen korak za razvoj pekarnice: širitev prodaje v Ljubljano. Že naslednje leto je delo potekalo v treh izmenah, dnevna peka pa se je povečala kar za polovico. Značilni grosupeljski hlebci, ki so jih odlikovale lastnosti tradicionalne peke, so se v ljubljanskih prodajalnah zelo hitro priljubili. Povpraševanje je raslo in že v letu 1977 sta bili dve tretjini izdelkov prodani v ljubljanskih občinah. V sedemdesetih letih so namreč vse večje pekarnice pri nas opustile parne peči in daljše postopke peke ter prešle na hitro izdelane vrste kruha.

* Grosuplje, univ. dipl. ing., direktor Pekarne Grosuplje.

Pekarna Grosuplje se je kljub temu odločila zadržati tudi tradicionalne postopke priprave testa in peke, kar je povečalo njeno prepoznavnost in postalo njena dolgoročna prednost.

Gradnja nove Pekarne na današnji lokaciji (leto 1978).

Obsežna prenova leta 1990 je prinesla tudi dograditev proizvodne hale z linijo za kruh in pecivo ter upravni objekt.

Prelomnega pomena za razvoj Pekarne je bilo leto 1978. Prineslo je združitev s trgovskim podjetjem SOZD Mercator in novembra tudi dograditev nove pekarnice na novi lokaciji, na obrobju kraja, kjer je še danes. Prostorske omejitve so bile končno premagane in proizvodnja se je strmo dvigala. Velika rast naročil je sredi osemdesetih let popolnoma iztrošila peči in leta 1987 je stekla posodobitev. V naslednjih dveh letih smo zgradili tudi deset novih silosov za moko z avtomatiziranim sistemom skladiščenja. Razširjene zmogljivosti so dvignile Pekarno na lestvici prodaje in že leto po zaključeni prenovi, leta 1980, se je zavihtela na šesto mesto v panogi. Prejela je najvišje občinsko priznanje, nagrado Louisa Adamiča za gospodarske dosežke trajnega pomena.

Po odločitvi za vstop na ljubljanski trg in vztrajanju pri parnih pečeh je bil tretji strateški korak narejen ob izteku osemdesetih let, ko se je pekarna odločila, da bo sledila nakupovalnim navadam svojih kupcev. Trgovski centri so pritegovali vse več kupcev in Pekarna Grosuplje se je odločila postaviti svojo prvo pekarno na prodajnem mestu v Mercatorjevem centru v Fužinah. V Slovenijo je uvedla popolno novost in z njo takoj osvojila kupce.

Skupaj z ostalimi članicami sestavljene organizacije Mercator-KIT, n. sub. o., je leta 1989 ustanovila delniško družbo Poslovni sistem Mercator in se istega leta organizacijsko preoblikovala v družbeno podjetje: Mercator - Pekarna Grosuplje, d.o.o., dve leti kasneje pa v družbo z omejeno odgovornostjo v mešani lastnini. Poslovni sistem Mercator je postal večinski lastnik pekarnice. Po dobrem desetletju so spet dozoreli pogoji za obsežnejšo prenavo in posodobitev, ki je bila dokončana leta 1990. Vključevala je tudi dograditev proizvodne hale z novo linijo za kruh, zato je že leto kasneje proizvodnja visoko poskočila in dosegla le nekaj manj kot šest tisoč ton.

Peto desetletje: leta preobratov in ponovne skokovite rasti

Leto	Proizvodnja v tonah	Celotni prihodek *	Čisti dobiček *	Akumulacija*	Investicije*	Št. zaposlenih
1992	5.468	330.293	- 16.643	14.432	25.596	78
1993	4.731	460.121	46.492	67.831	58.445	76
1994	4.756	646.919	64.928	137.117	60.840	76
1995	5.252	865.406	99.898	195.515	165.042	107
1996	5.674	1.080.611	100.426	229.062	54.513	123
1997	5.809	1.300.285	76.190	290.369	282.641	131
1998	5.788	1.392.738	124.815	268.247	552.662	146
1999	6.661	1.711.124	125.988	320.025	431.071	164
2000	7.761	2.260.752	141.612	397.639	379.457	186
2001-ocena	8.800	2.900.000	160.000	470.000	400.000	200

* v 000 SIT

Ob vstopu v peto desetletje, leta 1992, se je Pekarna Grosuplje prvič po dolgih letih soočila z upadanjem proizvodnje in prodaje, ki se je nadaljevalo tudi v leto 1993. Proizvodnja sveže pečene kruha in pekovskega peciva je leta 1993 padla pod pet tisoč ton ali v dveh letih za skoraj 18 odstotkov. V obdobju družbenih in političnih sprememb so namreč nenadoma vsepovsod rasle male, zasebne pekarnice. Položaj na trgu je doživel preobrat. Samostojni podjetniki in zasebna mala podjetja so prevzemala pomemben tržni delež, ki se je vse do leta 1998 povečeval in dosegel 150 odstotkov.

Lastninsko preoblikovanje je v obdobju od 1992 do 1994 v družbenih podjetjih upočasnilo proizvodno rast in naložbeno dejavnost, kar pa ni veljalo za Pekarno Grosuplje, ki je v tem času celo povečala investicije. Spremembe tržnih razmer in širšega poslovnega okolja je izkoristila za notranjo konsolidacijo in prestrukturiranje proizvodnje. Odločila se je za zamenjavo zastarelih peči s sodobnimi večetažnimi parnimi pečmi in za razvoj nove skupine globoko zamrznjenih izdelkov, ki je na podlagi japonske tehnologije potekal več let. Tako je ponovno oživila in uresničila zamisel o širitvi peke na prodajnem mestu, vendar na drugačnih temeljih. Uvedla je namreč sistem zavirane fermentacije. Namesto male pekarnice s celotnim proizvodnim procesom se tako s pomočjo nove tehnologije na prodajnem mestu odvija le peka kot zaključna faza. Izdelki so vzhajani in globoko zamrznjeni v pekarni, v prodajalni pa jih v posebnih, manjših pečeh spečejo ali le dopečejo. Sistem peke na prodajnem mestu je Pekarna Grosuplje v naslednjih letih izpopolnila in razširila do te mere, da je danes vodilna družba na tem področju. Leto 1994 je prineslo še eno strateško odločitev, ki je v mnogočem vplivala na nadaljnji razvoj podjetja. Pekarna je kupila družbeniški delež v novoustanovljeni družbi Spar Mercator in začela z njo poslovno sodelovati.

Grosupeljska Pekarna je vodilna na področju peke na prodajnem mestu.

Proizvodnja in prodaja sta začeli naraščati in leta 1995 sta presegli mejo 5.000 ton prodanih izdelkov. Delež ročno izdelanega kruha in peciva se je hitro povečeval, število zaposlenih pa je prvič preseglo sto. Dvig sta doživela ne le število zaposlenih, temveč tudi izobrazbena struktura. Pekarna se je skladno s svojim tehnološkimi in tržnimi cilji, po katerih naj bi se uvrstila v sam vrh

v svoji panogi, odločila za strokovno rast. Kadrovsko jo je okreplil prihod tržeh diplomiranih inženirjev, v organizacijo pa je uvedla tudi nov sektor in vzpostavila poslovno funkcijo razvoja in kontrole.

Skrb za kakovost se začne z natančno analizo sestavin v sodobnem laboratoriju.

16. junija 1995 se je Pekarna preoblikovala v delniško družbo Mercator Pekarna Grosuplje d. d. Njeni ustanovitelji so bili Poslovni sistem Mercator d.d. in vsi zaposleni. V letu 1996 se je število delničarjev Pekarne Grosuplje povečalo in doseglo 520. Večina imetnikov lastninskih certifikatov med zaposlenimi, njihovimi družinskimi člani, upokojenci in ostalimi, ki so sodelovali v javni prodaji delnic Mercatorja, je namreč le-te zamenjala za delnice Pekarne Grosuplje. Poslovni sistem Mercator je v družbi zadržal večinski delež ali 51,01-odstotni kapitalski delež. Pekarna Grosuplje je postala odvisna družba v koncernu Mercator.

Prva skupščina delničarjev je sprejela nov statut, izvolila tričlanski nadzorni svet in enočlansko upravo. Oblikovala je rezervni sklad v maksimalni višini, preostale nerazporejene dobičke preteklih let pa je namenila za izplačilo dividend, ki je bila v tistem obdobju ena od najvišjih.

Sledilo je obdobje stalnega povečevanja proizvodnje, števila zaposlenih in obsega naložb v posodobitev proizvodne opreme in tehnologije.

V pekarni so leta 1997 sprejeli investicijski program za temeljito preureditev in dograditev proizvodnih in skladiščnih prostorov. V letu 1998 so zgradili nove proizvodne in skladiščne prostore, hladilnice in laboratorije. Število zaposlenih je naraslo na 146, sodelovanje z Mc Donald'som pa je mladim strokovnjakom omogočilo dostop do najnovejših tehnoloških znanj. Občina Grosuplje je podjetje v tem letu nagradila z zlatim znakom za posebne dosežke na gospodarskem področju.

Z novo opredeljeno razvojno vizijo se je Pekarna Grosuplje odločila, da postane najboljša pekarna v Sloveniji v očeh potrošnikov. Proizvodnjo je prestrukturirala v korist donosnejših proizvodov in oblikovala nove blagovne znamke, med katerima sta tudi Pek Matevž in Toasty. V imenu družbe je izpustila oznako Mercator in prenovila celostno podobo. Pekarna Grosuplje je postala tudi blagovna znamka za izdelke, v katere so vgrajeni tradicija, znanje in ljubezen do pekovskega poklica, ki je začel ponovno pridobivati na veljavi.

Skupščina delničarjev se je tega leta spet odločila za izplačilo dividend, večino dobička pa je namenila za razvoj. Uvajanje najsodobnejših tehnoloških postopkov in posodabljanje proizvodne opreme je spremljalo pospešeno investiranje v opremo za peko in dopeko v trgovinah, zlasti v velikih nakupovalnih centrih. Letni obseg naložb je presegel 450 milijonov tolarjev.

Pekarna je začela načrtno krepiti nekatere poslovne funkcije, zlasti marketinško in razvojno. Med svoje cilje je ob vrhunske izdelke umestila tudi priprave na postavitve celovitega sistema obvladovanja kakovosti po standardih ISO 9001 in HACCP.

Prodaja se je razširila po vsej Sloveniji, v letu 2000 pa je segla tudi že v tujino in skupaj presegla 7.700 ton.

Jubilejno leto in leto izjemnih dosežkov

Trendi rasti se v letošnjem, jubilejnem letu nadaljujejo. Proizvodnja se je v letu dni povzpela za dobrih 13 odstotkov, celotni prihodek pa bo po ocenah celo za 28 odstotkov večji in bo dosegel 2,9 milijarde tolarjev. Pekarna Grosuplje zaključuje leto v pričakovanju 160 milijonov tolarjev dobička, visoka sta prav tako akumulacija in obseg investicij. Tudi tokrat bodo poslovni rezultati uvrstili pekarno v vrh med gospodarskimi organizacijami v občini, kazalci uspešnosti pa jo umeščajo med najuspešnejše družbe v Skupini Mercator in v panogi.

K pomembnim vzrokom za ugoden poslovni rezultat sodijo rast prihodkov od prodaje iz sodelovanja z drugimi, zdaj že dvanajstimi pekarnami, čiščenje proizvodnih programov in osredotočanje proizvodnje na kruh in pecivo.

Delo na sodobnih, računalniško krmiljenih pečeh.

Pekarna je odločena, da gradi svojo prihodnost na mladih in znanju. Ob koncu jubilejnega leta bo v njej že 200 zaposlenih, pretežno iz grosupeljske in sosednjih občin. Kljub jubileju je mlado podjetje, saj je med zaposlenimi kar 48,2 odstotka sodelavcev, starih od 20 do 30 let. Vse bolj kakovostna je izobrazbena struktura, v kateri je delež zaposlenih s srednjo, višjo in visoko izobrazbo presegel četrtino, več kot 70 odstotkov zaposlenih v neposredni proizvodnji pa ima ustrezno srednjo ali poklicno izobrazbo. Skrb za znanje odraža tudi podatek o izobraževalni dejavnosti. Podjetje veliko vlaga v razvoj lastnega kadra, kar mu omogoča vodilno mesto na številnih področjih, v proizvodnji pa skrbi za prenašanje znanja izkušenih mojstrov na mlajše sodelavce.

Nadaljuje se tudi posodabljanje proizvodnih procesov. Investicije v osnovna sredstva bodo do konca leta dosegle 400 milijonov tolarjev. Osrednja med njimi je zamenjava tunelske peči z naj-sodobnejšo 5-etažno robotizirano pečjo na termo olje, v kateri so začeli peči septembra. Nova peč

je povečala zmogljivosti pekarnice in pripomogla k še višji kakovosti izdelkov. S posebno tehnologijo združuje možnosti sočasne peke več vrst kruha in pekovskega peciva, zaradi česar je med redkimi v Evropi. Postopki peke so nadzorovani, računalniško krmiljeni in robotizirani, kljub visoki tehnologiji pa še pogloblja tradicionalne odlike grosupeljskega kruha, saj ohranja vse lastnosti zidane peči. Osrednjo investicijo so nadgradili s hladilnim sistemom za ohlajanje po peki in klimatizacijo proizvodnih prostorov, s čimer so močno izboljšali delovne pogoje.

Sistematična skrb za varnost pri delu je pripeljala do organiziranja lastne strokovne službe in dobro usposobljene ekipe, ki izpolnjuje vse pogoje, da samostojno in redno opravlja potrebni nadzor proizvodnih procesov.

Podjetje dosega visoko stopnjo odgovornosti tudi do naravnega okolja. Vse emisije v zrak so filtrirane, da preprečujejo uhajanje moke. Odplake so manjšega obsega, prečiščujejo jih lovilci olj, vzpostavljeni pa so že pogoji za stalen monitoring odpadnih voda. Za racionalno izrabo energije se je pekarna opremila z napravami za boljše izgorevanje in izkoristek kurilnega olja ter električne energije. Dosledna je tudi pri izkoriščanju odpadne toplote, ki nastaja v proizvodnih procesih, z njo pa ogreva vodo in jo uporablja za ogrevanje prostorov, kot tehnološko vodo in v sanitarne namene.

Med ohlajanjem kruh do konca razvije svoje lastnosti.

Uresničevanje vizije

Pekarna Grosuplje d.d. dosega med vsemi proizvajalci kruha in peciva v Sloveniji najvišjo rast prodaje, ohranja pa tudi vodilno mesto po tehnološki opremljenosti in obsegu proizvodnje na enem mestu. Poslovne enote ima v Ljubljani, Novem mestu in Brežicah.

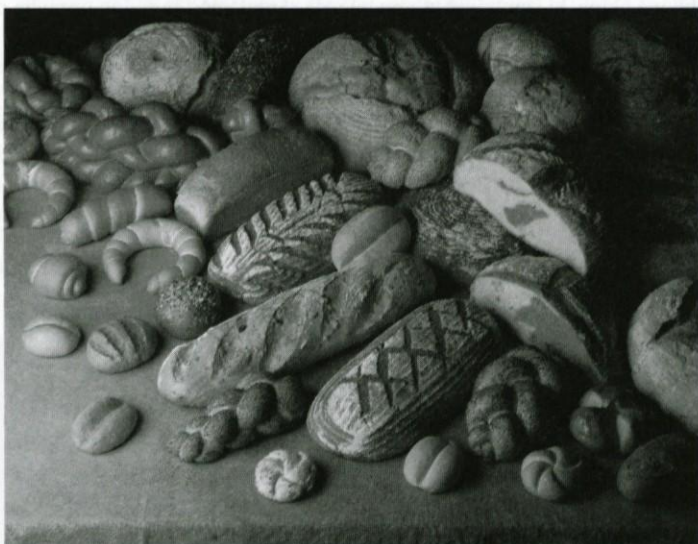
Produktivnost delovnega mesta, merjena z dodano vrednostjo na zaposlenega, je v Pekarni Grosuplje skoraj še enkrat večja od povprečja v Sloveniji in je povsem primerljiva s produktivnostjo v nekaterih razvitih evropskih državah.

Vsa ključna mesta v podjetju zasedajo strokovnjaki z visoko izobrazbo. Poslovanje poteka po mednarodnih standardih, pekarna pa pričakuje certifikat kakovosti. Odločila se je za povezovanje z drugimi pekarnami in širitev poslovanja na druge republike nekdanje Jugoslavije ter se intenzivno pripravila na ustanovitev lastne pekarnice na Hrvaškem.

Kljub širitvi poslovanja po vsej Sloveniji in na tuje ostaja pekarna zavezana matičnemu okolju, kar dokazuje z vsestransko podporo najrazličnejšim družbenim aktivnostim, med katerimi izstopa-

jo kulturni in športni ter humanitarni dogodki. Odnos do kruha in bogato dediščino domačega izročila ohranja še posebej z delom, ki ga posveča mladim, zlasti z odmevnim izobraževanjem o kruhu za najmlajše, ki ga organizira v grosupeljski in sosednjih občinah.

Razvojna vizija Pekarne Grosuplje, po kateri naj bi postala v očeh kupcev najboljša domača pekarna, se uresničuje. To dokazuje tudi letošnje prvo ocenjevanje kruha, ki ga je pripravila Žitna skupnost Slovenije v sodelovanju z Biotehnično fakulteto, na katerem je Pekarna prejela najvišjo oceno, zlato medaljo za kakovost za vse tri ocenjene hlebce.

Med skoraj sto različnimi vrstami kruhov so tudi Sosedov, Malnarjev in Dolenc, dobitniki prvih zlatih medalj za kakovost.

PRIVATIZACIJA DRUŽBENIH PODJETIJ V LETIH 1990–2000

Jožef Marolt*

Lastnina je past: tisto, kar mislimo, da imamo, ima nas.

A. Karr

UVOD

Namen tega sestavka je kratek opis lastninjenja, kot so ga videli zaposleni v družbenih podjetjih. Poudarek je tudi na razliki med Slovenijo in državami bivših socialističnih režimov. V Sloveniji je bilo odločanje decentralizirano in direktorji so že od sedemdesetih let dalje samostojno kot menedžerji skupaj z delavci odločali in skrbeli za razvoj in uspeh podjetij. V ostalih socialističnih državah je bilo centralno plansko odločanje na državni ravni. Zato so bili v slovenskih podjetjih ob zlomu socializma v Evropi konec osemdesetih in v začetku devetdesetih let številni in kvalitetni gospodarstveniki z dobrimi poslovnimi povezavami z zahodnoevropskimi podjetji in menedžerji. Razvitost Slovenije je bila v primerjavi z ostalimi socialističnimi državami (Slovaška, Češka, Poljska itd.) neprimerno višja.

Danes, ob desetletnici samostojne države, imamo izmed tranzicijskih držav za razvoj gospodarstva najvišje možne ocene. S sprostitvijo zasebne iniciative posluje v Sloveniji konec leta 2000 približno 35.000 novih privatnih gospodarskih družb, kar samo potrjuje, da je bilo veliko znanja že v bivših družbenih podjetjih. Potrebna je bila sprememba političnega in gospodarskega sistema, da so se lahko številni strokovnjaki uveljavili kot samostojni podjetniki.

KAJ JE DRUŽBENA LASTNINA ?

Tako opredeljeno lastnino smo poznali samo v bivši državi Jugoslaviji in v Sloveniji kot eni izmed njenih republik. V preostalem delu sveta tega pojma ne poznajo. Tudi v bivših socialističnih državah je bila državna lastnina prevladujoča oblike lastnine. To je pomembno za razumevanje privatizacije v Sloveniji v primerjavi z ostalimi državami v tranziciji, ki so nastale po političnem prevratu in vzpostavitvi demokracije.

Lastnina je civilizacijska pridobitev in jo opredeljujejo različne premoženjske pravice, ki so iz rimskega prava prenesene v vse moderne pravne sisteme. V bivši skupni državi so te pravice pravno obstajale, dejansko pa je bila privatna lastnina zakonsko tako omejena, da je bila zožena na osebno lastnino. Večina premoženja je bila v lasti države. Z uvedbo samoupravljanja se je v podjetjih oblikovala družbena lastnina kot "last vseh in hkrati nikogar". Vsi so imeli pravico uporabe za svoje delo, nihče je ni smel prisvajati. Podjetja so tako bila v družbeni lasti, vendar so z njimi razpolagali zaposleni kot njihovi ekonomski lastniki. Tako so bila družbena podjetja vpisana v zemljiško knjigo. Zaposleni so prek delavskih svetov imenovali direktorje. Ti so samostojno sklepali pravne posle in odgovarjali za uspešno poslovanje in razvoj.

Družbena lastnina je nelastnina. Vsak trud je bil neuspešen, da bi tujcem lahko razložili to našo posebnost.

* Škocjan 21, 1311 Turjak, univ. dipl. ing.

PRIVATIZACIJSKA PRIČAKOVANJA

Delavci in menedžerji v podjetjih so pričakovali, da se bo ekonomska lastnina preprosto spremenila v pravno obliko lastnine. Sledilo je razočaranje in grenko spoznanje, da delavci niso lastniki družbenih podjetij, v katerih delajo.

Zakon o podjetjih (1989) in Zakon o prometu in razpolaganju z družbenim kapitalom (1990) sta bila v bivši Jugoslaviji okvir za začetek privatizacije v Sloveniji. Nekatera družbena podjetja so se že na podlagi teh dveh predpisov olastnila.

Po razpadu Jugoslavije je slovenska vlada vse statusne in privatizacijske spremembe v podjetjih leta 1990 preklcala in zamrznila do sprejema nove slovenske zakonodaje. V politiki se je v tem obdobju na veliko razpravljalo o oškodovanju družbene lastnine v dotedanjih postopkih divjega lastninjenja, ker naj bi menedžerji družbeni kapital ali posle prenesli na vzporedna, že privatizirana podjetja. Kjer je obstojal sum divje privatizacije, so bili opravljeni revizijski postopki. Bilo je veliko pisanja o kraji stoletja. Pravih dokazov ni bilo. Rezultati so bili delni popravki v otvoritvenih bilancah. Privatizacijska pričakovanja delavcev se v tej fazi niso uresničila.

DENACIONALIZACIJA

Privatizacijo doživljajo ljudje najprej kot popravo preteklih krivic, ki so bile izvedene v povojni Jugoslaviji z "revolucijo", to je s prisilnim odvzemom zasebnega premoženja lastnikom zlasti s predpisi o agrarni reformi, o nacionalizaciji in raznimi zaplembami. Tako je bila z zakonom o denacionalizaciji (Uradni list RS, št. 27/91) že zelo zgodaj dana pravna podlaga za obširen proces ukinjanja družbene lastnine, ki se je v Republiki Sloveniji začel s stanovanjskim zakonom. Denacionalizacija je oblika privatizacije dela družbene lastnine, ki je nastala s podržavljenjem zasebnega premoženja.

Od uveljavitve zakona do konca leta 2000 je bila rešena komaj polovica zahtevkov denacionalizacijskih upravičencev. Pričakovanja, da bo denacionalizacija končana v treh letih, se niso uresničila. Počasno izvajanje tega zakona že ovira vključevanje Slovenije v Evropsko unijo.

Denacionalizacijski zahtevek do lastnine v družbenih podjetjih je do sklenitve sporazuma z bivšim lastnikom o vrnitvi zahtevanega premoženja blokiral lastninsko preoblikovanje podjetja. Pogajalski položaj je bil na strani lastnika. Spor je pomenil odlog lastninjenja do rešitve spora. Kdaj bo denacionalizacija končana, še ni možno predvideti.

Lastninjenje družbenih stanovanj podjetjem ni povzročalo težav. Zaradi nizke cene so pridobili zlasti najemniki, ki so postali lastniki. Po izvedeni "razprodaji" družbenega stanovanjskega sklada v škodo družbenega kapitala je dokončno dozorelo spoznanje, da pravičnosti v lastninjenju ni. Potrjuje se latinski rek: "Ni vse pošteno, kar je dovoljeno."

PRIVATIZACIJSKI MODELI

Prvi slovenski privatizacijski predlog (Mencingerjev zakon) je vseboval decentralizirano privatizacijo. Naletel je na politična nasprotovanja. Sledil je drugi privatizacijski osnutek (Sachs-Umkov zakon), ki se je zgledoval po razdelitvenih modelih na Poljskem in Češkem. Novi predlog je bil odgovor na prvega, ki naj bi dajal preveliko upravljavsko moč starim menedžerskim strukturam (rdečim direktorjem). Posledica je bila enoletna parlamentarna blokada privatizacije. Gospodarjenje v družbenih podjetjih je bilo dodatno oteženo. Kredite

so lahko dejansko pridobivala le že olastninjena podjetja ali na novo ustanovljene privatne družbe. Od tod do divjega lastninjenja je kratka pot, če v podjetju ni bilo dovolj morale ali nadzora. Res pa je, da v družbenih podjetjih, ki so preživela tranzicijo, ni bilo v tem obdobju kraje družbene lastnine. Vzporedne firme so služile družbenemu podjetju, da je zmoglo brez stečaja preživeti, pridobiti nove trge in počakati na politični dogovor o lastninjenju. Tretji in dokončni vladni predlog zakona (Deželak, Pintar, Šetinc) je slovenska skupščina sprejela novembra 1992. Ta je združil spoznanja vseh predhodnih privatizacijskih predlogov in kombiniral delavski odkup in brezplačno razdelitev delnic zaposlenim ter državljanom prek certifikatov in vmesnih investicijskih družb. Lastninsko preoblikovanje poteka v treh krogih. Najprej je morebitni del podjetja vrnjen prejšnjim lastnikom (denacionalizacija), 20 % je namenjen notranji razdelitvi (zaposleni, bivši zaposleni, upokojeni), 40 % lahko odkupijo zaposleni s 50 % popustom ali pa druge fizične ali pravne osebe brez popusta, 20 % navadnih delnic se razdeli slovenskim državljanom prek lastninskih certifikatov, 10 % delnic se prenese v Odškodninski sklad in drugih 10 % v Pokojninski sklad.

Vrednost družbenega kapitala v podjetju računovodstvo določa z "otvoritveno bilanco", ki se lahko izdelata tudi na podlagi cenitve pooblaščenega ocenjevalca. Program lastninskega preoblikovanja sprejme delavski svet in z odločbo potrdi Agencija za privatizacijo. Lastninsko preoblikovanje je končano z vpisom družbe v sodni register, sprejemom statuta delniške družbe oziroma družbene pogodbe za družbe z omejeno odgovornostjo, imenovanjem začasnega nadzornega sveta in direktorja.

MNOŽIČNO LASTNINJENJE DRUŽBENIH PODJETIJ

Množično lastninjenje podjetij se je začelo konec 1993. leta. Večina podjetij se je odločilo za interno razdelitev in notranji odkup. V Upravni enoti Grosuplje je le Gradbeno podjetje Grosuplje preneslo delnice na Sklad za razvoj. Za javno prodajo delnic se v UE Grosuplje ni odločilo nobeno družbeno podjetje. V Pekarni Grosuplje so izvedli lastninjenje v kombinaciji z zamenjavo delnic v sistemu Mercator. Vsako podjetje je imelo v programu lastninskega preoblikovanja svojo kombinacijo, ki so jo v podjetjih samostojno sprejemali v skladu z veljavno zakonodajo. Grosupeljska Guma je predvidela, da bo v petih letih izvedla notranji odkup od Sklada za razvoj. Kovinastroj Grosuplje je imel dovolj lastninskih certifikatov za interno razdelitev in notranji odkup, le 5% je kombiniral s potrdili za neizplačane plače. Za prispevke od vrednosti potrdil pa je dal delnice Pokojninskemu skladu.

V času lastninjenja zaposleni niso verjeli v delnice. Premalo je bilo znanja o vrednostnih papirjih in takšni obliki lastnine. Delavci so se bali za svoja delovna mesta, ker se je v podjetjih izvajala brezkompromisna racionalizacija. V letu 1993 je bilo 186 pravnih oseb v stečajnem postopku, še večje število jih je bilo v naslednjem letu. Od leta 1990 do 1995 je bila izguba v slovenskem gospodarstvu višja kot akumulacija oz. čisti dobiček. Delo je izgubilo okoli 200.000 delavcev. Stanje se je začelo popravljati od leta 1995 dalje. Privatizacija je preživela približno 2000 bivših družbenih podjetij. Podjetniki so v tem času registrirali okrog 50.000 gospodarskih družb. Od teh jih je začelo poslovati po oceni 35.000. Lastninjenje v letu 2000 še ni končano. V letu 2001 naj bi se šele začela privatizacija bank, zavarovalnic in državne lastnine. Podjetjem, ki so prenesla družbeni kapital na Razvojno družbo Slovenije, bo ta zamenjan za lastninske certifikate posebnih investicijskih družb (PID-ov), ki so zbirale certifikate od državljanov.

Večina državljanov, ki so vložili svoje certifikate v Posebne investicijske družbe, ima grenak občutek, da so ob lastninjenju družbenega kapitala samo statirali, medtem ko je peščica bogatela. V zadnjih desetih letih je nastala elita bogatih in desetina bolj revnih. Privati-

zacija se nadaljuje s prevzemi in spajanjem. Lastnina se koncentrira v rokah PID-ov in menedžerske elite.

Kdo so in bodo lastniki slovenskih podjetij, je po desetih letih še vedno neznanka.

Lastninski ples se nadaljuje in lastnina koncentrira na višji elitni ravni.

KAJ JE TO PREHODNO OBDOBJE?

Generaciji izpred druge svetovne vojne je bilo usojeno, da živi v prehodnem obdobju od socializma v komunizem, ki je v Sloveniji brez prekinitev trajalo okoli 45 let. S propadom socializma so bile sorazmerno hitro dosežene politične spremembe, v Sloveniji pa uresničene stoletne sanje naroda z nastankom mednarodno priznane samostojne države. Resnično so nam bile zvezde naklonjene. Sedaj imamo ponovno prehodno obdobje (tranzicijo) gospodarskega preobrata (privatizacija, podjetništvo, tržne institucije, konkurenca) v trajanju desetih let, in še ni videti konca. Ker pa tudi sprememba vrednot in načina življenja ljudi traja okoli trideset let, bo še naslednja generacija živela v prehodnem obdobju. Sedaj v obratnem vrstnem redu: od socializma v kapitalizem.

V nasprotju s tradicijo parlamentarne demokracije se kar naprej prilagajamo, gradimo nekaj novega in učimo s pomočjo dobro plačanih tujih svetovalcev.

NAMESTO ZAKLJUČKA

Sredi petdesetih let preteklega stoletja je Pavliha, list za pametne Slovence, prinesel novičko, ki je prosto po spominu naslednja:

Na Jesenicah je bil velik miting delovnih ljudi in občanov. Zbrani množici je spregovoril član CK KPS (Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije).

Govorec: Tovariši, vse, kar tu vidite, je vaše. Osvobodili smo vas, kapitaliste prepodili, premoženje smo jim odvzeli, zdaj ste vi lastniki. (Zbrana množica je navdušeno ploskala.) Želi kdo besedo? (To vprašanje je bilo v tistih časih redno in običajno znamenje demokracije ob zaključku shoda).

Delavec: Ej- ga, Ej- ga! Ali je to res vse naše?

Govorec: Tako je, kot sem vam povedal.

Delavec: Tovariš, če je to res vse naše, bom prodal svoj delež, z denarjem od kupnine popravil hišo in kupil avto.

Govorec: Tovariš, pomisli, kje boš potem v službi?

Delavec: Ej-ga, delal bom v tej tovarni kot sedaj, v službi bom pa pri tistih, ki bodo kupili.

Misel je preprosta in enostavna. Veliko časa je preteklo, da je bila sprejeta.

Privatizacijska pričakovanja ljudi so različna. Veliko jih je uspešnih in zadovoljnih. Vsem se upanja niso izpolnila, eni so celo razočarani in se počutijo prevarane.

LASTNINJENJE DRUŽBENEGA PREMOŽENJA JAVNEGA POMENA

*Rudolf Rome**

UVOD

V tem sestavku na kratko obravnavam načine, čas in postopke lastninjenja bivšega družbenega premoženja, ki je imelo v prejšnjem sistemu t.i. "družbeno pomembno" vlogo. Gre za skupno, javno oz. splošnokoristno premoženje lokalnega, regijskega in državnega pomena, ki se nahaja na območju sedanjih občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje. Gre pa tudi za družbeno premoženje kmetijskih in gozdarskih organizacij, ki ima poleg proizvodne še druge funkcije (krajinsko, ekološko, socialno, demografsko, kulturno,...). Ne bom odpiral problematike, kako je to premoženje postalo družbeno in kako se je znašlo v upravljanju bivše občine Grosuplje, njenih skladov, krajevnih skupnosti, javnega podjetja, zavodov, društev pa tudi nekaterih družbenih podjetij, kmetijskih zadrug in drugih organizacij.

Lastninjenje podjetniškega družbenega premoženja je tema drugega sestavka, tu pa vseeno navajam nekaj postopkov lastninjenja manjšega dela občinskega gospodarstva (kmetijstvo, gozdarstvo, gradbeništvo, komunala), ker je bilo težko razmejiti med podjetniškim in javnim premoženjem.

Iz teksta je razvidna tudi razdelitev premoženja stare občine Grosuplje med tri nove.

ZAKONSKE PODLAGE

S padcem komunizma brezlastniška družba v Evropi ni več možna. Tega so se zavedali tudi v bivši državi in so konec 80-ih let začeli družbene, politične in gospodarske spremembe. V Sloveniji smo jih med prvimi tudi udeleženi.

Še leta 1989 je bilo pri nas manj kot 5 % zasebnega premoženja, ki je bilo evidentirano - predvsem na področju zasebnega kmetijstva in obrti, kar 95 % pa je bilo t.i. "družbenega premoženja". Mnogo je bilo seveda še premoženja, ki ni bilo evidentirano kot zasebni ali družbeni kapital, npr.: stanovanja, prostori za različne registrirane in neregistrirane dejavnosti, zemljišča, ceste, infrastrukturni objekti itd.

Danes, 12 let od začetka lastninskega preoblikovanja, je večji del bivšega družbenega premoženja olastninjen, in sicer tako v zasebni kot v javni kapital. Javna lastnina je razdeljena na občinsko in državno. Premoženje z neurejenim lastništvom, npr.: nedokončana denacionalizacija, neurejeno zaplenjeno premoženje, nedokončani dedni postopki, nelastninjeni državni skladi, banke, zavarovalnice, rudniki, energetika, telekomunikacijska in prometna podjetja, so začasno še v lasti države Slovenije.

Lastninjenje in organizacijsko preoblikovanje bivših samoupravnih družbenih organizacij sta omogočila sprejem amandmajev k Ustavi Republike Slovenije in Ustavnega zakona za njihovo izvedbo (Ur. l. SRS 32/89). Prvi konkretni rezultat Ustavnega zakona je bil ukinitvev SIS - Samoupravnih interesnih skupnosti konec leta 1989. Takrat je bil sprejet tudi Zakon o podjetjih, t.i. "Markovičev zakon", ki je omogočil preoblikovanje samoupravnih v tržna podjetja in ustanavljanje novih podjetij s kapitalskimi vložki.

* *Velika Stara vas 2, 1290 Grosuplje, 1990-1998 župan občine Grosuplje.*

Po osamosvojitvi Slovenije se je lastninjenje družbenega premoženja izvajalo po naslednjih najpomembnejših pravnih osnovah: Zakon o zavodih (Ur. l. RS 12/91), Stanovanjski zakon (Ur. l. RS 18/91), Zakon o denacionalizaciji (Ur. l. RS 27/91), Zakon o zadrugah (Ur. l. RS 13/92), Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij (Ur. l. RS 55/92), Zakon o skladu kmetijskih zemljišč in gozdov RS (Ur. l. RS 10/93), Zakon o varstvu okolja in Zakon o gospodarskih javnih službah (Ur. l. RS 32/93), Zakon o gospodarskih družbah (Ur. l. RS 30/93), Zakon o lokalni samoupravi (Ur. l. RS 72/93), Zakon o financiranju občin (Ur. l. RS 80/94), Zakon o obrambi (Ur. l. RS 82/94), Zakon o društvih (Ur. l. RS 60/95), Zakon o javnih cestah (Ur. l. RS 29/97), Zakon o stavbnih zemljiščih (Ur. l. RS 44/97), nekaterih začasnih uredbah itd.

Lastninjenja po sprejetju posameznih krovnih zakonov v praksi največkrat še ni bilo mogoče izvesti, zato je bilo potrebno počakati na podzakonske akte in razne pravilnike ter navodila. Zaradi problemov pri izvajanju osnovnih zakonov pa je bilo potrebno zakone dopolnjevati. Tako je postala pravna osnova za lastninjenje družbenega premoženja zelo zapletena, postopki pa zahtevni in dolgotrajni. Postopek lastninjenja se namreč konča z vpisom vrednosti premoženja v bilanco stanja pri lastniku ter vpisom nepremičnin v zemljiško knjigo.

LASTNINJENJE PO POSAMEZNIH PODROČJIH

Lastninjenje bivšega skupnega družbenega premoženja je največkrat sovpadlo z oblikovanjem nove organiziranosti in z razdelitvijo pristojnosti posameznih razvojnih področij na občinski in državni nivo ter javni in zasebni sektor. Razmejitev nekaterih skupnih in javnih področij, ki so pomembna za območje bivše občine Grosuplje, je prikazana v spodnji preglednici.

Preglednica: Razmejitev področij na javni in zasebni sektor ter občinski in državni nivo

	JAVNI SEKTOR	ZASEBNI SEKTOR
OBCINSKA PRISTOJNOST	<ul style="list-style-type: none"> • predšolska vzgoja • osnovno in glasbeno šolstvo • kultura • osnovno zdravstvo • šport in rekreacija • varovanje kulturne in naravne dediščine • zagotavljanje socialnih stanovanj • komunalno gospodarstvo • upravljanje občinskih cest • civilna zaščita • delovanje političnih strank • občinska uprava • krajevne skupnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • društva in zveze • zadruge • stavbna zemljišča • zasebna stanovanja • razvojno načrtovanje, projektiranje in inženiring • zasebno zdravstvo
DRŽAVNA PRISTOJNOST	<ul style="list-style-type: none"> • socialno skrbstvo • zdravstveno zavarovanje • pokojninsko-invalidsko zavarovanje • zaposlovanje • srednje šolstvo • pošta • železniško gospodarstvo • upravljanje državnih cest • elektrogosudarstvo • vodno gospodarstvo • vojaške zadeve • policija • državna uprava – upravna enota • geodetska uprava • okrajno sodišče • sodnik za prekrške • inšpekcija 	<ul style="list-style-type: none"> • banke • zavarovalnice • telekomunikacije • sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS • notariat

Premoženje, ki je prišlo v državno last

Na območju bivše občine Grosuplje je veliko skupnega premoženja, ki je bilo po osamosvojitvi Slovenije zakonito preneseno v last države oziroma državnih organizacij. Nekatero se je kasneje tudi privatiziralo. Občine in lokalni prebivalci od tega premoženja neposredno nismo prejeli nikakršnega nadomestila, čeprav smo pri nastanku marsikaterega premoženja obilo prispevali. Gre za naslednje najpomembnejše premoženje:

- domova za ostarele Grosuplje in Ponikve
- vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora in center za zdravljenje Šentvid pri Stični
- Srednješolski center "Josipa Jurčiča Stična" Ivančna Gorica
- prostori enote Zavoda za zdravstveno zavarovanje Grosuplje
- prostori Urada za zaposlovanje Grosuplje
- objekti Pošte Slovenija na sedežih pošt
- železniška infrastruktura in objekti železniških postaj
- državne ceste in baze Cestnega podjetja Ljubljana
- infrastruktura in objekti Elektro Slovenije
- objekti in zemljišča bivše JLA in TO
- Okrajno sodišče Grosuplje
- telefonska infrastruktura in objekti Telekoma Slovenije
- objekti in prostori nekdanje Ljubljanske banke in Zavarovalnice Triglav
- vodotoki
- kmetijska zemljišča in gozdovi, ki so jih upravljale kmetijske in gozdarske organizacije ter bivši občinski kmetijski sklad

V času lastninjenja smo odgovorni na bivši občini Grosuplje uspeli, da so nekatere državne inštitucije zapustile občinske prostore in najele zasebne prostore (Center za socialno delo, Policija, Sodnik za prekrške), z nekaterimi pa smo sklenili najemne pogodbe (Davčna uprava, Geodetska uprava, Urad za obrambo, Notar, inšpekcijske službe).

Neuspešni ali nedokončani pa so ostali dogovori o nadomestilih za vlaganja bivše občine, krajevnih skupnosti in SIS v Dom za ostarele Grosuplje, Gimnazijo "Josipa Jurčiča Stična", prostore Telekoma v Grosupljem, telefonsko napeljavo v nekatere krajevne skupnosti, neizrabljena zemljišča Slovenske vojske, prostore v Gasilskem centru Grosuplje, kjer je imela sedež bivša TO, v kmetijska zemljišča in gozdove, ki jih je pridobil bivši občinski kmetijski sklad, zemljišča prestavljenih vodotokov in za občinske prostore, ki jih uporablja Upravna enota Grosuplje.

Občinska stanovanja

V skladu s Stanovanjskim zakonom je bilo, tako kot v podjetjih, možno privatizirati tudi občinska družbena stanovanja. Bivša občina Grosuplje je imela 364 stanovanjskih enot v različnih krajih, največ pa seveda v Grosupljem. Po stanovanjskem zakonu je stanovanja kupilo okoli 300 stanovalcev, ki lahko 20 let plačujejo znižano vrednost stanovanj. 70% kupnine gre občinam, 30% pa republiškim skladom. Nekaj stanovanj je bilo vrnjenih po Zakonu o denacionalizaciji. Kupnina in ostanek stanovanj (predvsem socialna stanovanja), so se razdelila po pogojih o delitvi premoženja med občine Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropole. Občina Ivančna Gorica je poleg ostanka stanovanjskega fonda na svojem območju dobila tudi 19 stanovanj v Grosupljem.

Premoženje organizacij, ki izvajajo t.i. družbene dejavnosti

Družbene dejavnosti so organizirane v zavodih. Do konca leta 1989 so jih upravljale SIS - nematerialne proizvodnje, po 1989 pa občine in pristojna državna ministrstva. Njihovo premoženje: objekti, oprema, igrišča in pripadajoča funkcionalna zemljišča, je v celoti prišlo v last občine oz. države, odvisno od tega, v čigavi pristojnosti je dejavnost zavoda (glej preglednico). Razdelitev nepremičnin med občinami Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje je bilo izvedeno dosledno po teritorialnem načelu. Ker je večja vrednost nepremičnin glede na število prebivalcev na območju občine Grosuplje, je le-ta izplačala dogovorjeno razliko v obliki denarne odškodnine občinama Ivančna Gorica in Dobrepolje. Občine so tako postale lastnice in soupravljalke:

- vrtcev
- osnovnošolskih objektov s telovadnicami in igrišči
- glasbene šole v Grosupljem
- knjižnice Grosuplje
- muzejskega kompleksa na Muljavi
- spominske sobe Louisa Adamiča v gradu Praproče
- gradiča Brinje v Grosupljem
- zdravstvenih domov
- kulturnih domov, če lastnina ni vknjižena na lokalno Kulturno-umetniško društvo - KUD
- kulturnih spomenikov in obeležij
- Jakličevega doma na Vidmu.

Neurejeno je ostalo lastništvo nekdanjih sokolskih domov - danes kinodvoran v Grosupljem in Ivančni Gorici, kjer je kot zadnji uporabnik evidentiran TVD Partizan Slovenije.

Zemljišči nogometnih igrišč v Grosupljem in Ivančni Gorici sta bili vrnjeni prvotnim lastnikom, a samostan Stična je zemljišče v Ivančni Gorici podaril za javne potrebe. Nove občine glede na svojo pristojnost in sprejete prioritete za investicijska vlaganja tudi po lastninjenju vsaka svoj fond premoženja za izvajanje družbenih dejavnosti močno širijo (nove šole, vrtci, športne dvorane, igrišča).

Ceste, komunalna infrastruktura in Javno komunalno podjetje Grosuplje

Občinske ceste (kategorizirane in nekategorizirane, javne in gozdne poti) in komunalna infrastruktura (vodovodni in kanalizacijski objekti, komunalna deponija, toplovodni sistem Grosuplje, javne površine, trgi, parki, zelenice, pešpoti, pločniki, javna razsvetljava, pokopališča,...) so po področnih zakonih in Zakonu o lokalni samoupravi v celoti postale občinska lastnina.

Med občinami se je infrastruktura logično delila po teritorialnem načelu. Nekatero skupno infrastrukturo pa si občine delijo še s sosednjimi (vodovod Dobrepolje, vodovod Zg. Slivnica, mrliška vežica Škocjan).

Občine so za upravljanje cestne in komunalne infrastrukture pooblastile Javno komunalno podjetje Grosuplje - JKP, Komunalne gradnje Grosuplje (občinske ceste), posamezne krajevne skupnosti (pokopališča, javna razsvetljava) in nekatere samostojne gradbene odbore (vaški vodovodi).

Zaokrožena ocenjena vrednost komunalne infrastrukture na dan 31. 12. 1994 v razmerju: občina Grosuplje 49%, občina Ivančna Gorica 41% in občina Dobrepolje 10%, je služila tudi za ključ lastninjenja poslovnega kapitala JKP, ki je v tem razmerju 100% last občin. Podjetja Komunalne gradnje Grosuplje d.o.o., Zavod za prostorsko, komunalno in stanovanjsko urejanje - ZPKSU d.o.o. Grosuplje, Ula d.o.o., Geosvet d.o.o., Geokat d.o.o. in Krim d.o.o. so ustanovili nekateri zaposleni iz JKP, strokovnih služb SIS - materialne proizvodnje in bivše skupne občinske uprave po

"Markovičevem zakonu" v letih 1990–1992. Tu jih navajam zato, ker je področje njihove dejavnosti komunalno, cestno in stanovanjsko gospodarstvo ter geodetske storitve, inženiring in projektiranje. Nihče, razen ZPKSU, ki je pridobil poslovne prostore in nekaj stavbnih zemljišč, ni olastnil nikakršnega družbenega premoženja.

Stavbna zemljišča

Bivša občina Grosuplje je pridobivala zemljišča znotraj plansko zazidljivih okolišev za potrebe gradenj stanovanjskih in poslovnih objektov. Pridobivala pa je tudi zemljišča izven zazidljivih območij (kmetijska zemljišča), predvsem zaradi zamenjav. Gospodarjenje s stavbnimi zemljišči in njihovo komunalno opremljanje je izvajal občinski Sklad stavbnih zemljišč, ki je bil samostojna javna pravna oseba. Investicije pa so vodila gradbena podjetja (predvsem IMOS in GPG Grosuplje), ki so predhodno pridobila, največkrat komunalno neopremljena stavbna zemljišča, odplačno ali neodplačno od Sklada stavbnih zemljišč. Zasebni investitorji so lahko kupili stavbno zemljišče in začasno pridobili pravico njegove uporabe, ne pa tudi lastnine. Le-to urejajo šele sedaj.

Občinski fond stavbnih zemljišč v družbeni lasti je bil relativno bogat, predvsem v Grosupljem in Ivančni Gorici. Po lastninjenju v skladu z zakonodajo, ki jo tu navajamo, pa se je močno zmanjšal.

Bivši fond stavbnih zemljišč se je lastnil na naslednji način:

- Kmetijska zemljišča izven plansko zazidljivih okolišev so postala last republiškega Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov, čeprav občina Grosuplje formalno prenosa lastništva ni izpeljala.
- Večino nepozidanih in komunalno neopremljenih stavbnih zemljišč je bilo vrnjenih prvotnim lastnikom v skladu z Zakonom o denacionalizaciji - ZDen in Zakonom o izvajanju kazenskih sankcij - ZIKS, sprejetim še leta 1978.
- Za že pozidana zaplenjena stavbna zemljišča, ki se v naravi niso mogla vrniti po ZIKS, je morala občina Grosuplje plačati odškodnino skoraj 1 milijon evrov. Šele z ustavnim sporom smo uspeli doseči, da je po letu 1996 zavezanca za vračila premoženja po ZIKS država.
- Nepozidana stavbna zemljišča, prenesena na gradbena podjetja, so postala družbena lastnina pri gradbenih podjetjih.
- Zemljišča pri izgrajenih objektih so postala funkcionalna zemljišča objektov in so skupaj z njimi pripadla lastnikom oz. solastnikom objektov - nekaj tudi občinam, kjer so občine lastnice ali solastnice stanovanjskih in poslovnih objektov.
- Predvsem v 80-ih letih odplačno pridobljena stavbna zemljišča so ostala občinska last (stavbne parcele pri Dolenjgradu, pri Gumi, pri Gasilskem centru in na območju TOC pri Motelu v Grosupljem in na Studencu v Ivančni Gorici)

Poslovni prostori

Lastniki poslovnih prostorov so postale organizacije, ki so bile do 1994 upravljalke in uporabnice ali najemodajalke poslovnih, upravnih, delovnih in drugih družbenih prostorov ter počitniških objektov.

- Navedene so že bile državne inštitucije in podjetja, ki so postali lastniki poslovnih objektov oz. prostorov, kjer delujejo.
- Lastniki poslovnih prostorov občinskih javnih zavodov na področju družbenih dejavnosti, kot že rečeno, so postale občine po teritorialnem principu.

- Poslovni prostori JKP Grosuplje so v solastništvu občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje v razmerju 49:41:10.
- Poslovni prostori krajevnih skupnosti, ki so predvsem v bivših združnih in krajevnih domovih, so po Zakonu o lokalni samoupravi formalno postali lastnina občine, v katero spada KS, čeprav zadeve še niso urejene (v Dobropolju so KS ukini). Več premoženja imajo predvsem KS Višnja Gora, Ivančna Gorica in Krka.
- Kupnine od prodanih poslovnih prostorov (gostilna Majolka Šmarje - Sap, Frizerski salon Adamičeva 8, Grosuplje) so se razdelile med občine Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje po splošnem ključu za delitev premoženja glede na število prebivalcev: 48,087 % : 49,995 % : 9,918 %.
- Nekaj poslovnih prostorov se je vrnilo z denacionalizacijo (Šmarje - Sap, Cikava, Videm, Zagradec).
- Lastnica poslovnih prostorov na območju Grosupljega in Šmarja - Sapa je postala občina Grosuplje. To so poslovni prostori v objektih Taborska 2, Taborska 3, Taborska 6, Adamičeva 6, Kolodvorska 2, Kolodvorska 4, Kolodvorska 5 in Gasilska 6 v Grosupljem ter Lahova 1 in Ljubljanska 39 v Šmarju - Sapu. Drugih poslovnih prostorov v bivši občini Grosuplje ni bilo.
- Večnamenski združni domovi so postali lastnina več etažnih lastnikov: krajevne skupnosti oz. občine, KUD-a, kmetijske zadruge in morebitnih zasebnih kupcev poslovnih prostorov in stanovanj.
- Počitniški objekti v Novigradu, Červarju in Čatežu so postali last občine Grosuplje, v Crikvenici in Kaninski vasi občine Ivančna Gorica, občina Dobropolje pa je za to prejela denarno nadomestilo.

Drugo nekdanje skupno družbeno premoženje

Ob delitvi občinskega premoženja na nove občine 1996 smo evidentirali še drugo premoženje, ki smo ga opredelili kot skupno in javno, vendar, razen proračunskih denarnih sredstev in javnih delnic, ni bilo občinsko. Tu ga vseeno navajam:

- Objekti v okviru Cistercijanskega samostana Stična so bili vrnjeni samostanu.
- Hotel Polževo je postal last republiškega Sklada za razvoj.
- Objekt pri Županovi jami je last trgovskega podjetja Tabor, sedaj VELE Domžale.
- Obrambni stolp Turenček v Šmarju - Sap in protitirško obzidje okrog cerkve na Taboru nad Cerovim sta last župnije Šmarje - Sap oz. Št. Jurij.
- Lastnik gradu Boštanj so Ljubljanske mlekarne, d.d.
- Lastnik govejih farm v Šmarju - Sapu, v Brvacah in Boštanju so bile Ljubljanske mlekarne d.d., ki so objekte farm s pripadajočimi funkcionalnimi zemljišči prodale zasebnim kupcem; objektov farm v Stični, na Muljavi in v Šentvidu pri Stični pa Prašičereja Stična, d.o.o.
- Delnice v nekdanji SKB banki so občine prodale in si razdelile kupnino; prav tako so prodale svoje deleže v nekdanjem Veterinarskem zavodu Grosuplje lastnikom podjetja Veterina - Dobro d.o.o.
- Občine so postale tudi lastnice denarnih sredstev na različnih, okoli 12 občinskih žiroračunih, ki so se do 31. 12. 1995 zaprli in v vsaki občini odtlej funkcionira le en račun za občinska javna sredstva.
- Občine so postale tudi lastnice danih kreditov na področju obrti, podjetništva in kmetijstva, in sicer po kriteriju sedeža kreditateljca.

SKLEP

Z lastninjenjem nekdanjega družbenega premoženja na območju prejšnje občine Grosuplje, ki se je začelo leta 1990 in se še danes ni povsem zaključilo, se je bistveno spremenila sestava in vrednost nekdanje skupne lastnine. Večji del premoženja na področjih družbenih dejavnosti, cestnega in komunalnega gospodarstva, javnega dobra in upravnih prostorov je postal premoženje novih občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje.

Večina stavbnih zemljišč, kmetijskih zemljišč in gozdov se je vrnilo prvotnim lastnikom z denacionalizacijo. Nekaj stavbnih zemljišč so pridobile občine, ki jih sedaj komunalno opremljajo in prodajajo investitorjem. Družbena kmetijska zemljišča in gozdove je prevzel Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS in jih daje v najem (Prašičereja Stična d.o.o., zainteresirani kmetovalci in podjetja, Gozd Ljubljana d.d.)

Navedem naj še, da je bil obseg in vrednost nacionaliziranega in zaplenjenega premoženja na območju bivše občine - sedanje Upravne enote Grosuplje - v primerjavi z drugimi občinami izjemno velik, zato so bila temu primerna velika vračanja po ZDen in ZIKS. Samo po ZDen je bilo vloženih 881 zahtevkov za vrnitev kmetijskih zemljišč in gozdov, 5 za kmetijska gospodarstva, 15 za zasebna gospodarska podjetja in 101 vloga za vrnitev stanovanj, poslovnih prostorov in stavbnih zemljišč.

Občine Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje ob lastninjenju in delitvi javnega premoženja tega niso na novo ocenile. V svoje bilance stanja na dan 1.1.1995 so vnesle knjižne vrednosti, ki so največkrat nižje od dejanskih. Bile so prve občine v Sloveniji, ki so sprejele in objavile Sklep o delitvi premoženja (Ur.l. RS 7/97) in delitev tudi dokončno izvedle.

Z lastninjenjem nekdanje skupne lastnine "splošnega družbenega pomena" na območju bivše občine Grosuplje se je njen precejšen del privatiziral oz. ponovno postal zasebna last. Funkcionalni del pa je postal javno premoženje, namenjeno opravljanju javnih služb za občane in pridobivanju javnih prihodkov.

Javno premoženje tako državnih inštitucij kot novih občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje je z lastninjenjem pridobilo odgovorne nosilce, ki morajo z njim učinkovito gospodariti v splošno korist.

ADAMIČEV CENTER

Nataša Mazi*

V jedru Grosuplja, na stičišču Taborske in Adamičeve ceste je podjetje IMOS Inženiring zgradilo poslovno-stanovanjski objekt, imenovan Adamičev center.

Gradnja se je začela junija 1999, uporabno dovoljenje za objekt pa so pridobili konec leta 2000.

V poslovno-stanovanjskem objektu je okoli 6.000 m² neto koristnih površin v petih oziroma šestih etažah. Objekt sestavljajo dve stanovanjsko-poslovni lameli, povezani z mostovži v notranjem, zastekljenem atriju, ter poslovni stolpič in podzemne garaže.

Kletna etaža je namenjena parkiranju, shrambam, skladiščem ter tehničnim in servisnim skupnim prostorom. Za parkiranje je namenjenih 31 označenih lastniških notranjih parkirnih mest, katerih lastniki so lastniki stanovanj in lokalov v Adamičevem centru. Pritličje in prvo nadstropje sta v celoti namenjena 24 poslovnim prostorom in lokalom. V drugem, tretjem in četrtem nadstropju so stanovanja, in sicer od garsonjer v izmeri 31,00 m² do triinpolsobnih stanovanj kvadrature 83,50 m². Stanovanjskih enot je skupaj 34. Bivalni prostori stanovanj so orientirani na vzhodno ali zahodno stran, pomožni in sanitarni prostori pa proti zastekljenemu atriju z mostovži. Vsa stanovanja imajo zastekljene balkonske lože. Na zahodno stran se odpirajo lepi pogledi na polja, travnike in bližnje gozdove.

V poslovnem stolpiču na severovzhodni strani kompleksa si je svoje poslovne prostore uredila Občina Grosuplje. Poslovni stolpič ima kletno ter šest nadzidanih etaž.

Vertikalno komunikacijo v Adamičevem centru omogočajo poleg stopnic še dvigala, ki povezujejo kletno etažo z ostalimi poslovnimi in stanovanjskimi nadstropji, ter tekoče stopnice v trgovsko-poslovnem pritličju in prvem nadstropju.

Uporabljeni fasadni elementi so tudi alu zaključki in steklene obloge, tako da ima objekt sestavine moderne arhitekture, ki je osvežila podeželsko mestno jedro mesta Grosuplje.

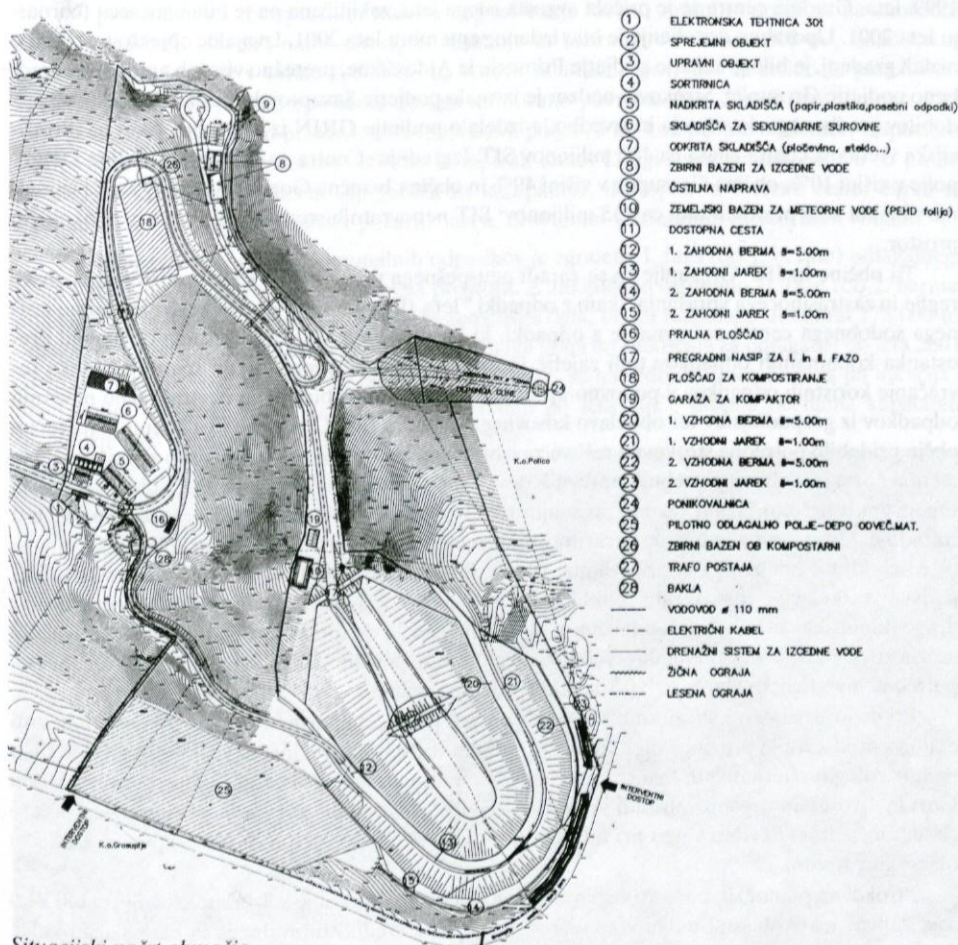

* Ljubljana, inž. gradbeništva.

CENTER ZA RAVNANJE Z ODPADKI ŠPAJA DÓLINA

Janez Skarlovnik*

Narava je vrednota sama po sebi in bi jo morali kot tako zaščititi. Ohranitev funkcionalnih in stabilnih ekosistemov je pogoj za zdravo življenje sedanjih in prihajajočih generacij, solidarnost do slednjih pa naša zaveza. V praksi to pomeni uvedbo skupnih okoljskih standardov v širšem prostoru, izogibati se povzrocanju kakršne koli škode okolju oziroma vplive na okolje preprečiti že pri virih, načelo, da stroške škode plača povzročitelj, in vključevanje okoljskih vidikov v sektorje, ki povzročajo največje onesnaževanje. Občine Dobrepolje, Grosuplje in Ivančna Gorica z Javnim komunalnim podjetjem Grosuplje smo z izgradnjo sodobnega centra za ravnanje z odpadki pričeli uresničevati okoljevarno odstranjevanje komunalnih odpadkov.

Situacijski načrt območja

* Grosuplje, univ. dipl. ing. arh., direktor Javnega komunalnega podjetja Grosuplje.

Center leži v zgornjem jugovzhodnem delu Špaje doline, na meji občin Grosuplje in Ivančna Gorica. Dno doline je pokrito z različno debelim glinenim nanosom na dolomitni podlagi. Lokacija nima vpliva na varovana območja vodnih virov. Je dobro prometno dostopna po regionalni cesti Grosuplje-Višnja Gora in naravno primerno reliefno oblikovana za izgradnjo odlagalnega polja ter ima zadostno volumensko kapaciteto za najmanj 25-letno odlaganje.

Celotno območje meri nekaj manj kot 11 ha zemljišč. Center je ograjen, obsega pa sprejemno ploščad z upravnim objektom, reciklažna dvorišča z objektom prebiralnice, začasni pokritimi skladišči oziroma odprtimi površinami za odlaganje ločeno zbranih frakcij odpadkov, kosovnih odpadkov in nevarnih odpadkov iz gospodinjstev. Nadalje kompostirno ploščad, odlagalno polje za preostanek komunalnih odpadkov, bazene za meteorne in izcedne vode ter druge infrastrukturne objekte, kot so dostopne in interne ceste, pralne ploščadi, garaže, objekti za odvodnjo voda.

Lokacijsko in gradbeno dovoljenje št. 351 - 112/99 je bilo izdano v aprilu oziroma mesecu maju 1999. leta. Gradnja centra se je pričela avgusta istega leta, zaključena pa je bila v mesecu februarju leta 2001. Uporabno dovoljenje je bilo izdano septembra leta 2001. Izvajalec objektov, pretežno nizkih gradenj, je bilo gradbeno podjetje Primorje iz Ajdovščine, pretežno visokih gradenj pa gradbeno podjetje Grosuplje. Strokovni nadzor je izvajalo podjetje Savaprojekt, Krško. Projekte za pridobitev gradbenega dovoljenja in izvedbo je izdelalo podjetje GRIN iz Maribora. Skupna investicijska vrednost centra znaša ca 480 milijonov SIT. Izgradnjo Centra so financirale občina Dobropolje v višini 10%, občina Grosuplje v višini 49% in občina Ivančna Gorica v višini 41%. Za izgradnjo objekta smo pridobili tudi ca 135 milijonov SIT nepovratnih sredstev Ministrstva za okolje in prostor.

Tri občine in JKP Grosuplje so se zaradi neuspešnega povezovanja v širši prostor ljubljanske regije in zastrašujočega vprašanja "kam z odpadki" leta 1996 odločile, da pričnejo z izgradnjo lastnega sodobnega centra za ravnanje z odpadki, ki bo omogočal ob okoljevarnem odlaganju preostanka komunalnih odpadkov tudi zajetje in ločeno zbiranje odpadkov na izvoru nastanka ter vračanje koristnih odpadkov v ponovno uporabo, nadzorovano zbiranje in nevtralizacijo nevarnih odpadkov iz gospodinjstev ter obdelavo kosovnega odpada. JKP Grosuplje je v imenu in na račun občin pridobilo potrebne strokovne rešitve za izbor lokacije, potrebno investicijsko-tehnično dokumentacijo za pridobitev potrebnih upravnih dovoljenj, vodilo vse aktivnosti za pridobitev zemljišč, organiziralo nešteto javnih razprav in v njih sodelovalo ter vodilo investicijski inženiring v času izgradnje. Špaja dolina je bila po večkriterijski primerjalni analizi, kot so hidrogeološke značilnosti temeljnih tal (mehanika tal, podzemne in površinske vode), mikroklimatske razmere (količina padavin, cirkulacija zraka), raba zemljišč, varovana območja naravne in kulturne dediščine ter druge krajinske značilnosti, oddaljenost strnjениh naselij in posameznih samin ter tehničnih možnosti glede na še sprejemljiv volumen, zahtevano površino in obliko deponijskega telesa, potrebna investicijska vlaganja - izbrana kot najboljša rešitev.

Pri dogovarjanju o lokaciji smo se skušali ravnati po načelu partnerstva, to pomeni vzpostaviti dialog s predstavniki posameznih krajevnih sredin in vodstev civilne iniciative. Obveščali smo jih o vseh predlogih alternativnih lokacij, posebej v fazah rangiranja in odločanja. Takrat smo v Višnji Gori in Grosuplju organizirali tudi javne predstavitve, za vse zainteresirane pa tudi ogled potencialnih lokacij. Odločilno vlogo pri odločanju pa je prav gotovo pripisati tudi županom občin in občinskim svetom.

Strokovna pomoč in pomoč občanom pri dokončnem odločanju o izbrani lokaciji sta bili Presoja vplivov na okolje in Študija vrednotenja zmanjšane vrednosti bivalnega in naravnega okolja. Slednja je bila osnova za določitev višine in deleža odškodnine zaradi zmanjšane vrednosti naravnega in bivalnega okolja v posamezni krajevni sredini, ki ga bodo KS Višnja Gora, KS Grosuplje in KS Žalna prejemale v 25-letnem obdobju obratovanja CENTRA. Dogovorjena odškodnina je namenjena predvsem spremljanju eventualnih negativnih vplivov objekta na okolje in izgradnji

lokalne infrastrukture v posamezni krajevni skupnosti. Določena je bila na osnovi oddaljenosti posameznih naselij - ožje vplivno območje z razdaljo do 500 m (emisija plinov, prašnih delcev, hrup, smrad), širše vplivno območje z razdaljo do 1200 m (psihosocialni vplivi, to je strah prebivalcev najbližjih vasi in zaselkov pred nepredvidljivimi dogodki ob izgradnji in obratovanju objekta in njihova pripravljenost prevzemanja tveganja.)

CENTER za ravnanje z odpadki Špaja dolina obsega funkcionalne objekte za sprejem odpadkov, to je ograjeno območje v dolžini 1300 m z 2.30 m visoko ograjo in dostopno rampo, 30-tonsko elektronsko mostno tehtnico za tehtanje vseh vrst odpadkov, upravni objekt bruto površine 80 m² s priročnim laboratorijem in računalniškim centrom za spremljanje količine odpadkov in tehnološkega postopka nevtralizacije bioloških odpadkov ter stanja izcednih voda v zbirnem bazenu. Objekti za obdelavo odpadkov oziroma t. i. reciklažna dvorišča v skupni površini 5300 m² obsegajo ploščadi z nadstrešnicami za ločeno zbrane frakcije, to so objekt iztresališča v velikosti 100 m², prebiralnica s transportnim trakom za prebiranje ločeno zbranih odpadkov na ekoloških otokih v velikosti 200 m², nadstrešnica za stiskanje in baliranje v velikosti 200 m², skladišča za ločeno zbrane frakcije v velikosti 300 m² in odprte skladiščne površine za steklo in pločevino v velikosti 200 m². Objekt kompostarne obsega asfaltirano površino dim. 25m x 60m, skupno 1500 m², kar omogoča istočasno postavitve 8 kompostnih polj s 75 m³ kompostne mešanice. Kapaciteta kompostarne omogoča pridelavo 4800 m³ komposta letno. Drugi funkcionalni objekti so pralna ploščad za kamione z lovilec olj, garaža za kompaktor, dostopna in interne ceste, bazen za izcedne vode v velikosti 320 m³ ter požarni bazen, ki se polni z zalednimi meteornimi vodami.

Za odlaganje preostanka komunalnih odpadkov je zgrajena I. faza (do 1. berme) odlagalnega polja s kapaciteto 120 000 m³ odlagalnega prostora. Z zaključeno izgradnjo II. faze (do 2. berme) odlagalnega polja, kjer so sedaj izvedena le zemeljska dela, bo na razpolago dodatnih 175 000 m³ odlagalnega polja. Kapaciteta zgrajenega odlagalnega polja bo zadoščala za odlaganje do leta 2007, razširitev v II. fazi izgradnje pa bo omogočila odlaganje še naslednjih 10 let. Seveda pa lokacija v Špaji dolini omogoča širitev odlagalnega polja tudi po letu 2017, skupna ocenjena kapaciteta razpoložljivega prostora znaša namreč 1 milijon m³.

Z izgradnjo centra za ravnanje z odpadki za občine Dobrepolje, Grosuplje in Ivančna Gorica uresničujemo sprejeto strategijo ravnanja z odpadki v delu, kjer lahko vzpostavimo sistem ločene-ga zbiranja odpadkov na izvoru nastanka, kompostiranja organskih odpadkov, prebiranja in vračanja odpadkov v ponovno uporabo oziroma predelavo in le preostanek komunalnih odpadkov odložimo na tesnjeno odlagalno polje. Odloženi odpadki se kompaktno vgrajujejo, uveden je sistem prisilnega odplinjevanja oziroma zračenja deponijskega telesa ter kontroliran zajem izcednih voda v zbirnem bazenu. Izcedne vode do izgradnje lastne čistilne naprave na lokaciji odvažamo na centralno čistilno napravo v Grosuplje.

Režim ravnanja z odpadki uvaja obvezno tehtanje vseh vrst odpadkov, kontrolo spremnih listin in vizualno kontrolo, izločanje, stiskanje, baliranje in začasno skladiščenje izločenih frakcij odpadkov ter obvezno kompostiranje oziroma zorenje organskih odpadkov.

V gospodinjstvih se ločeno zbirajo organski in preostali komunalni odpadki, na ekoloških otokih v specialnih zabojnikih papir in lepenka, steklo, drobna plastika in kovine, na prevzemnih oziroma zbirnih mestih pa poteka prevzem kosovnih odpadkov. To so odpadki, ki zaradi velikosti, oblike ali teže niso primerni za odlaganje v zabojnik ali vreče.

Dvakrat letno se na vnaprej določenih mestih s premičnimi zbiralniki izvede zbiranje nevarnih odpadkov iz gospodinjstev. To so olja in maščobe, barve, lepila, umetne smole, topila, fotokemikalije, pesticidi, zdravila, svetlobna telesa, akumulatorji, baterije in podobno. Vsak delovni dan pa lahko občani nevarne odpadke tudi sami oddajo v centru v Špaji dolini. Organski odpadki, ki se razgradijo in so primerni za kompostiranje, so kompostirni odpadki z vrtov, parkov in pokopališč, kuhinjski odpadki iz gospodinjstev, menz, restavracij in lesni odpadki.

Center za ravnanje z odpadki Špaja dolina je zgrajen. Naša naloga je, da ga čimprej funkcionalno v celoti oživimo. Zato bo potrebno na celotnem teritoriju občin vzpostaviti režim ločenega zbiranja komunalnih odpadkov, v centru pa vgraditi manjkajočo strojno opremo in organizirati posamezne tehnološke postopke tako, da bo objekt živel in služil namenu varnega ravnanja s komunalnimi odpadki.

KORAK ZA KORAKOM V DEVETLETNO OSNOVNO ŠOLO V DOBREPOLJSKI OBČINI

Vstop v šolo je pomemben dogodek za vsakega otroka, saj je še en korak, s katerim se ločuje od vrtca in staršev. Začenja se dejavnost, v kateri bo moral samostojno delati in nastopati, obvladovati veliko znanj in veščin, prevzeti nove, resnejše obveznosti in dolžnosti, se podrediti zahtevam učiteljice in sovrstnikov.

Z željo, da otrokom omogočimo čimbolj prijeten prehod iz vrtca v šolo, se je naša šola odločila za uvajanje programa devetletne osnovne šole v 1. razredu. Na ta projekt smo se začeli pripravljati že v šolskem letu 2000/2001. Oblikovali smo strokovni tim devetletne JIVIZ OŠ Dobrepolje v sestavi:

- g. Ivan Grandovec, ravnatelj,
- g. Tone Steklasa, pomočnik ravnatelja,
- ga. Darja Macuh Mišič, psihologinja,
- ga. Dušica Hočevar, učiteljica razrednega pouka,
- ga. Mateja Hočevar, učiteljica razrednega pouka,
- gdč. Karmen Perko, učiteljica razrednega pouka,
- gdč. Barbara Žnidaršič, učiteljica razrednega pouka,
- ga. Martina Prhaj, vzgojiteljica,
- ga. Darja Miklič Mišmaš, vzgojiteljica in
- g. Matej Kalan, knjižničar.

Prve informacije o uvajanju devetletne OŠ smo staršem podali 14. marca 2000. Na sestanek smo povabili predstojnika Zavoda RS za šolstvo, OE Ljubljana, mag. Jureta Novaka. Nato smo v šolskem letu 2000/2001 izdelali projekt uvajanja devetletne OŠ na naši šoli.

S projektom smo seznanili starše otrok, rojenih leta 1995. Na prvem srečanju 23. novembra 2000 je ravnatelj Ivan Grandovec staršem podal osnovne informacije o uvajanju devetletne OŠ in jih seznanil z našim projektom. Starši so imeli možnost, da so dobili vse informacije v zvezi z devetletno OŠ. Razdelili smo jim tudi anketni list, s pomočjo katerega smo dobili podatke o potrebi po jutranjem varstvu, podaljšanem bivanju in prevozu otrok.

Starši lahko s pozitivnim odnosom do šole, s spodbujanjem, z zanimanjem in z motiviranjem otroka veliko pripomorejo k oblikovanju otrokove pozitivne samopodobe, ki je pogoj za uspešno delo v šoli. Zato je strokovni tim na drugem srečanju za starše 25. januarja 2001 pripravil zgibanko Korak za korakom v devetletno osnovno šolo. Ravnatelj je staršem predstavil življenje in delo naše šole, osredotočil se je na razloge, zakaj smo se odločili za uvajanje devetletne OŠ. Predstavil je tudi okvirno organizacijo pouka v 1. razredu devetletne OŠ. Na vprašanja staršev glede pedagoškega dela smo odgovore podale učiteljice in vzgojiteljice, ki sedaj poučujemo v 1. razredu devetletne OŠ. Na drugem srečanju so starši podpisali tudi soglasje in izpolnili vpisni list. Za vpis otrok v devetletno OŠ so se odločili vsi starši, zato na centralni šoli Videm obiskuje 1. razred 22 učencev, na PŠ Kompolje 6 učencev, na PŠ Struge 8 učencev in na PŠ Ponikve 4 učenci.

Na tretjem srečanju 31. maja 2001 smo poleg staršev povabili tudi otroke (bodoče prvošolčke). Strokovni tim je pripravil dan odprtih vrat v devetletni OŠ. Predstavili smo jim učbenike, delovne zvezke in didaktične igre. Ob sproščeni igri otrok so imeli starši možnost spoznati in povprašati vse o devetletni OŠ.

* Članek so pripravile članice strokovne skupine devetletke v JIVIZ OŠ Dobrepolje: Dušica Hočevar, Mateja Hočevar, Martina Prhaj in Karmen Perko.

Med poletnimi počitnicami smo na vseh šolah primerno uredili tudi učilnice za 1. razred devetletne OŠ. Učilnice smo uredili nekoliko drugače. Poleg miz in stolov je v njih prostor tudi za lutkovni, likovni, ustvarjalni, knjižni in igralni kotiček. Taka ureditev prostora šestletnikom omogoča veliko možnosti za delo in učenje preko igre, ki je glavna metoda poučevanja v 1. razredu devetletne OŠ.

Učiteljice in vzgojiteljice 1. razreda devetletne OŠ smo se že leta 1996 vključile v izobraževanje za poučevanje v devetletni OŠ. Obiskovale smo dodatno usposabljanje (module) na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Aktivno smo se povezale s svetovalkama Zavoda RS za šolstvo g. Fani Nolim in mag. Mojco Kramer ter s šolami, ki so že pred nami uvedle program devetletne OŠ. Pomoč nam je nudila predvsem OŠ Stična-PŠ Višnja Gora s svojimi nasveti in izkušnjami. Udeležile smo se tudi vseh predstavitev učbenikov, delovnih zvezkov različnih založb, didaktičnih pripomočkov in opreme.

Priprave, ki so potekale na naši šoli, so od vsakega posameznika zahtevale veliko dodatnega dela. Naša srečanja so bila le dopolnilo k mnogim nalogam, ki smo jih na šoli opravili za uspešno izvajanje dela v 1. razredu devetletne OŠ. Skrbno smo se pripravili tudi na prvi šolski dan. S pesmico *Cin, cin, cin, cin, v šolo hitim, tam mnogo se lepih stvari naučim* in v spremstvu učiteljic in vzgojiteljic so otroci prestopili prag iz vrta v šolo.

Prvošolčke so prijazno sprejele njihove učiteljice in vzgojiteljice.

Z radovednostjo so prvošolčki zrl v vse, ki so jim namenili pozornost. Še bolj pa so jim zažareli obrazi, ko se je začela zabavna lutkovna igra, v katero so se močno vživeli in v njej tudi sodelovali s petjem pesmic. Po svečanem uvodu smo jih skupaj s starši popeljali v učilnice, kjer jih je čakalo darilo - spomin na prvi šolski dan. Medtem ko so se otroci zatopili v igro, so starši dobili še nekaj informacij o organizaciji in poteku pouka.

In kako je sedaj v 1. razredu devetletne OŠ?

Člani strokovnega tima se redno srečujemo. Na naših srečanjih spremljamo delo vseh članov tima, sprti rešujemo probleme, dobimo informacije, izmenjamo dobre izkušnje, analiziramo

dogodke in učni načrt ter določimo dnevni red za naslednja srečanja. Vsi člani tima imamo možnost aktivnega sodelovanja, s tem pa prevzemamo tudi odgovornost in odločanje.

V 1. razredu na centralni šoli Videm učiteljica in vzgojiteljica delata v t. i. tandemu - paru. Vse dejavnosti si delita, kar je osnova za enakopravno delo, dobro počutje in ustvarjalnost obeh. V samostojnem oddelku na PŠ Struge 1. razred poučuje samo učiteljica, v kombiniranem oddelku 1. razreda devetletne OŠ in 1. razreda osemletne OŠ na PŠ Kompolje poučujeta v tandemu učiteljica in vzgojiteljica, v trojni kombinaciji na PŠ Ponikve pa v tandemu poučujeta učiteljica in vzgojiteljica.

Otroci niso prikrajšani za igralne igre, saj skušamo spontano prehajati na predmetno razdelitev vsebin. Kljub temu da se učimo, skušamo dejavnosti posredovati sproščeno, igrivo, z upoštevanjem otrokovih želja, potreb in sposobnosti. Poskrbljeno je za jutranje varstvo in podaljšano bivanje otrok, ki sta z uvedbo devetletne OŠ dobila drugačen pomen, saj so šestletniki v primerjavi s sedemletniki v šoli dalj časa. Zato je bilo potrebno prilagoditi način dela tudi v jutranjem varstvu in podaljšanem bivanju.

V devetletni OŠ imajo starši dejavno vlogo pri vzgojnem procesu, saj imajo večjo možnost vključitve in s svojim odločanjem prispevajo h kakovosti šole.

Starši se radi vključujejo v vse oblike sodelovanja.

Naj zaključimo s starim kitajskim pregovorom, ki pravi: "Tudi tisoč milj dolgo potovanje začnemo s prvim korakom." In mi smo ga naredili.

Lutke so naše prijateljice.

Naravoslovni dan: otroci pripravljajo jabolčni zavitek.

ZNANOST, KULTURA, KNJIŽEVNOST

PREŠEREN IN NJEGOVI NA KOPANJU

*Jakob Müller**

Čas prihoda in obiski

3. dec. leta 2000 smo praznovali 200-letnico rojstva Franceta Prešerna, najslavnejšega, najbolj raziskovanega in raziskanega, glede izoblikovanja slovenskega duhovnega sveta in nacionalne zavesti pa gotovo enega najvplivnejših slovenskih umetnikov. Kot je znano, je nekaj svojih otroških let preživel na Kopanju. Zato so mu na pobudo župnika Ivana Kogovška leta 1964 na kopanjskem župnišču vzdali tudi spominsko ploščo, na kateri piše: Tukaj je prebival Dr. France Prešeren od 1807 do 1810. Podatek o doktorju je z dejstvi povsem navzkriž: France je bil v navedenih letih še predšolski otrok, da bi pa bil kdaj na Kopanju po marcu 1828, ko je doktoriral, ni znano in tudi verjetno ni, saj je stari stric Jožef odšel s Kopanja leta 1820. Povsem jasno pa ni tudi obdobje, ki ga je France preživel na Kopanju.

Najpomembnejša prešernoslovca preteklega obdobja: Kidrič 1929 in 1938 ter Slodnjak 1938 in 1964 menita, da je živel na Kopanju verjetno od poletja 1808 ali celo od pomladi 1809. Tomo Zupan, ki je sicer zbral največ biografskih podatkov o pesniku Prešernu, pa leta 1881 piše, da je Ribičev France odšel na Kopanj jeseni 1807 ter tam živel eno leto, kar je nedvomno zmotno. Letnico odhoda je po zanesljivih ugotovitvah drugih raziskovalcev popravil tudi F. Žužek, kopanjski župnik in pisec farne kronike (1905–1923). Francetov prihod je povezal z Janezom Prešernom, Francetovim malim bratrancem, ki je na Kopanju pri starem stricu 1. avg. 1807 umrl in bil tam tudi pokopan. Njegov "odhod" naj bi zapolnil France, kaplanov pranečak iz Ribičeve hiše.

Pesnikova najmlajša sestra Lenka (u. 1891) je T. Zupanu nekajkrat zatrdila, da je bil France, ko je odšel od doma, star 7 let, istočasno pa tudi trdi, da ga je stari stric kmalu poslal v ribniško šolo. Besedo "kmalu" je Zupan očitno razumel zelo ozko. Da je France odšel s Kopanja v jeseni leta 1810, pričajo dokumenti ribniške šole. Lenkine besede o bratovi starosti pa pomenijo, da je France odšel od doma med 3. dec. 1807 in pred 3. dec. 1808, med tema dvema datumoma je bil namreč star 7 let. Vendar se zdi december za pot iz Vrbe na Kopanj kaj malo verjeten. Da pa je zgodaj zapustil dom, potrjuje Lenkina izjava, da ga mati niso učili brati kakor "nas" sestre, in Lenkino spominjanje na materine besede, da ga je dala iz rok, ko je bil star 7 let. Če upoštevamo predvsem Lenko, je prišel France na Kopanj leta 1808, verjetno poleti ali jeseni.

France, doma so ga klicali ali Fronc ali Frence – v pismu staremu leta 1824 je sam uporabil zadnjo obliko imena – pozneje so ga imenovali tudi dohtar, je po Lenkinem pričevanju prišel k staremu stricu na Kopanj po očetovi volji. "Treh fantov ne morem imeti doma". Ta razlog je sprejel Zupan 1881. Slodnjak 1938 odločilni vpliv pripisuje materi, ki da je bila podjetnejša in bolj raz-

* *Grosuplje, Adamičeva 33, prof., ZRC SAZU.*

gledana. Kidrič 1952 pomišlja – podobno kot Žužek – tudi na nadomestitev na Kopianju umrlega malega bratranca ter na Francetovo lastno željo oditi v svet.

Na Kopianj ga je bojda pripeljal z vozom oče sam: čez Kranj, Ljubljano, Šmarje, Grosuplje. H kmečkim delom ga že doma niso silili, zato tudi na Kopianju najbrž ne, vendar Žužek 1905–1923 meni, da je pri starem stricu pomagal kot pastirček.

Gospod Jožef, katerega so France in njegovi bratje ter sestre klicali Grobonkel, je Franceta naučil brati in pisati, in sicer slovensko in nemško, da je lahko odšel v drugi oddelek prvega razreda ribniške trivialke, trirazredne osnovne šole. Po legendi ga je učil tudi pri kamniti mizi pod lipo pred župniščem. Legenda temelji na podatku, da je Anton Schaffer, drugi Jožefov naslednik na Kopianju (1836–1855), učil vaške otroke poleti kar v naravi pod lipo.

Čas Francetovega odhoda s Kopianja ni vprašljiv. Znano je namreč, da se je tedaj šolsko leto začelo 1. novembra, zato je Franceta verjetno farovski hlapec skupaj s starim stricem čez Dobropolje odpeljal v Ribnico pač konec oktobra 1810.

V Ribnici je ostal dve leti, vendar ob počitnicah ne iz Ribnice ne prvi dve leti iz Ljubljane ni obiskal Vrbe, počitnice je namreč preživel pri starem stricu na Kopianju. Pozneje pa ga je vse do leta 1820 o počitnicah, navadno septembra ali oktobra, redno obiskoval, največkrat v družbi z bratom Jožetom ali Jurijem. Enkrat ob takem obisku mu je Grobonkel rekel: "Frence, um imaš, um – pameti nimaš."

Ko France v sedmi šoli, t. j. v prvem letniku filozofije (1819/20), ni dobil najboljših ocen v vedenju, so šli stari stric v Ljubljano k "profézarju" vprašat, kaj da je fant naredil. Ta je povedal: "Nič, le klobuk malo bolj pokonci nosi!". Seveda se stari stric s pojasnilom ni strinjal, profesor pa je ob koncu leta Francetu oceno popravil.

Gospodov vinograd starega strica Jožefa

Verjetno jeseni 1808 je torej France Prešeren, Ribičev iz Vrbe, prišel na Kopianj k stricu svojega očeta Jožefu Prešernu, Boštjanovemu gospodu iz Vrbe. V Vrbi so se takrat pisali Prešeren pri šestih hišah: pri Ribičevih (št. 1), pri Ropretovih (št. 4), pri Boštjanovih (št. 6), pri Šobčevih (št. 13) ter pri Prešernovih (št. 15 in 16). Ribičevi so bili v sorodstvu s trojimi, povezani pa so bili predvsem z Boštjanovimi: Iz Boštjanove hiše se je 1761. leta k Ribičevim primožila pesnikova babica Mina, sestra kopanjskega kaplana. Njena mati je bila Ropretova, leta 1760 pa se je Ropretov Miha oženil s Šobčevo Mino.

Jožef Prešeren (1752–1835) je študiral teologijo v Ljubljani, praktično teologijo pa je končal v Gradcu. Po posvetitvi leta 1786 – star je bil torej 34 let – je služboval 10 let (1786–1796) pri uršulinkah v Ljubljani kot katehet, nato je bil kaplan na Brezovici (april 1796–maj 1797) in na Vrhnikih (maj 1797–april 1800). Po Žužku 1905–1923 naj bi prišel na Kopianj 24. aprila 1800, kar pa ne drži, saj je, verjetno 8. aprila, na Kopianju pokopal dva dni prej umrlega Jožefa Ljubiča s Sp. Slivnice, kak dan pozneje pa je krstil Marjeto, rojeno 8. aprila, hčer Matevža Zrnec in Helene, roj. Perko, iz Velike Račne.

V krajevni kaplaniji Kopianj je gospod Jožef služboval 20 let. Skupaj je krstil 462 otrok, poslednji je bil Janez Krstnik Rupnik z Velike Ilove Gore, rojen 22. apr. 1820, sin Tomaža in Marije Rupnik, roj. Podlogar.

Poročil je 106 parov, kot prvega 10. sept. 1800 Matija Koplana iz Velike Račne, starega 32 let, in Uršulo Primic, tudi iz Velike Račne, staro 35 let. Poslednji par, katerega je poročil 7. februarja 1820, pa sta bila Jože Hribar iz Velike Loke, star 18 let, in Elizabeta Zrnec iz Velike Račne, stara 21 let. Ker ni bil polnoleten, je ženin predložil dovoljenje očeta.

Pokopal je 331 ljudi, največ leta 1815, ko jih je bilo 30, najmanj pa leta 1809, ko jih je bilo 6. Zadnja je bila Uršula Perme iz Velike Račne, umrla 12. apr. 1820, stara 24 let.

Stari stric je torej zapustil Kopanj po 22. aprilu 1820.

V kaplanijo Kopanj je spadalo 6 vasi: Velika Račna (s Kopanjem), Mala Račna (z gradom Čušperk, majerijo in Rihtnikom), Sp. Slivnica (z boštanjsko pristavo Žavrh), Predole ter Velika Ilova Gora in Gabrje. Koliko je tu v letih 1800–1820 bilo prebivalcev, ne vemo, pač pa je kaplan Anton Pestotnik, naslednik Jožefa Prešerna, zapisal, da jih je leta 1821 bilo 775. Glede na število hiš je bila največja vas Sp. Slivnica, ki je imela 36 hiš oz. 217 prebivalcev. Sledile so ji V. Račna s 27 hišami oz. 147 prebivalci, M. Račna s 26 hišami in 182 prebivalci in V. Ilova Gora z 20 hišami oz. 118 prebivalci. Predole so šteje 9 hiš oz. 56 prebivalcev, Gabrje, najmanjša vas, pa 7 hiš s 55 prebivalci. Skupaj je bilo 125 hiš, grad Čušperk in pristava Zavrh.

Kopanj je bil še nekaj desetletij pred prihodom Jožefa Prešerna znana božja pot. K Mariji Vnebovzeti so romali na afertno, tj. na vnebohod (40. dan po veliki noči) s Krke, na binkoštni ponedeljek (51. dan po veliki noči) iz Žalne, v nedeljo po sv. Jakobu (po 25. juliju) iz Dobrepolja, in od vsepovsod na veliki šmaren (15. avgusta), ko je bilo farno žegnanje. Cesar Jožef (1780–1790) pa je romanja prepovedal. Toda ljudje so ohranili, tako si domišlja pisatelj Slodnjak v romanu o Prešernu (1938), vsakoletno romanje k eni od vremenskih jam. Ena da je bila na Čušperku, druga na Ilovi Gori, tretja v Dobrepolju, četrta na Sp. Slivnici in ena v cerkniški fari. Kopanjski kaplan naj bi moral pred jamo rotiti podzemne duhove, ljudje pa so jim prinašali darove: kruha, vina, sira, platna – in jih metali v jame. Ker se je Jožefov predhodnik tem malikovalskim zahtevam uklonil, je imel težave z janzeništim škofom Žigo Herbersteinom, zato je – v romanu – moral celo odstopiti. Stari stric Jožef se je – v Slodnjakovem romanu – drugo leto (1802) ljudem uprl: da jih ne bo pokopaval, krščeval, poročal – in zmagal. Seveda so to pisateljske izmišljije.

Kmetje in kajzarji

V Neiztrohnjenem srcu (1938) piše Slodnjak v zvezi s kaplanijo Kopanj o bedi in sestradanih otrocih. Kakšen je bil dejanski sestav prebivalstva?

V Veliki Račni so razen farovža imeli cele grunte 3: Jeraj, Špehar in Štupnik, 14 je bilo polgruntarjev: Bernes, Finžgar, Garbas, Gorše, Jakopin, Jurjovc, Kozlar, Lazar, Lukežek, Lukčove, Povle, Škant, Zaspanc in Zrnec; četrtgruntarja sta bila 2: Zrnčev Anton in Gožek, kajzarjev pa 7: Koščak, Tomare, Matija oz. Lipe, Štuc, Vavpt, Matiček in Lovre.

V Mali Račni so cele grunte imeli Bradač, Košak in Vrbe, po tričetrt grunta so imeli Adamič = Šuštar, Koprive in Polonček, polgruntarji so bili Jože, Bregar, Lovre, Kodra, Kocman in Hribar, tretjinski grunt sta imela Bezek in Kovač, četrtinskega Tomare, kajzarji pa so bili Berce, Malnar, Martinovc, Burjovc, Lovre, Sedlar in Jager.

Na Sp. Slivnici so imeli po celi grunt Antonovc, Novljan in Španc, po tričetrt grunta sta imela France = Jernejovc in Boben, petnajst je bilo polgruntarjev: Ribič = Pušlar, Štupnik = Čevca, Marušnik, Peter, Klančar, Bubnič, Lukman, Gruden, Strešek, Žagar, Lučar, Šimnovc = Tominc, Mejač, Špehar in Cent, Boštik = Marušnik je imel tretjinski grunt, 14 je bilo kajzarjev: Španc, Vrtar oz. Cegan, Dančur, Vovk, Gregorjovc, Same, Strežek, Hočevar, Kečmur, Cvirgel, Završnik, Antonovc in Nurman oz. Marka, poleg teh pa je bila še Jernejova kajža. Na Slivnici je bila tudi mežnarija.

Na Veliki Ilovi Gori sta imela po celi grunt Oven in Mežnar, tričetrtgruntar je bil Svinar, polgruntarji so bili: Berle, Hočevar, Anton, Dolenji Trontel/Tronkel, Gorenji Trontel/Tronkel, Zajc in Dolenji Zajc, tretjinski grunt so imeli: Breznik, Ograjškov Martine in Ograjškov Matevž oz.

Železnik, četrtno grunta so imeli Polonček, Matevšel in Jakop, kajzarji so bili Strnad, Koprive in Lovre, ena kajža pa je bila Ovnova.

V Gabrju je bilo 6 polgruntarjev: Andrej, Kadunc, Klemen, Dolenji Mohor, Gorenji Mohor in Anžiček oz. Lukenžek, tretjinski grunt pa je imel Brajer.

V Predolah sta bila dva polgruntarja: Betičovec in Mencev, tretjinski grunt je imel Žebzan, četrtnskega so imeli Jamnik, Steklačar, Medvedček in Ahčin, kajzarja pa sta bila Jager in Buzovar.

Skupaj je bilo v kaplaniji 12 celih gruntov, 6 tričetrtnskih, 50 polgruntov, 9 tretjinskih in 10 četrtnskih gruntov, 34 pa je bilo kajž. Vseh kmečkih lastnikov skupaj je bilo torej 87, manj kot tretjina – 34 – pa jih je imelo le malo ali nič zemlje. Kaplanija je v času Jožefa Prešerna imela 9 ha zemljišč (Loge na Kopainem in Gorenje Loge).

Več zemlje kot kaplanija je imelo 5 gruntarjev: Vider 26 ha, Krašovec 17 ha, Koplán 14 ha, Godec 13 ha in Urbančič 12 ha. Največ, 430 ha, so imeli baroni Lazariniji s Čušperka. Kidrič v SBL na enem mestu piše, da so pri Ribiču v Vrbi imeli 13, na drugem mestu pa, da so imeli 11 ha veliko kmetijo. Pri vrbenjskem Boštjanu so imeli 10 ha.

Kmetje pa tudi gospod Jožef na Kopanju so imeli tudi posle, hlapce in dekle. Po spominjanju sestre Lenke je France od velikega hlapca na Kopanju ali pa v Vrbi zvedel za razliko med spoloma. Po spominjanju Prešernove hčerke Ernestine, ki je stvar izvedela od svoje matere, pa naj bi mu prvo informacijo posredoval vrbenski hlapec. Koliko je bilo v času Jožefa na Kopanju poslov in kdo so bili, ni zapisano, pač pa vemo, kdo je na Kopanju živel leta 1821, ker je Anton Pestotnik, Jožefov naslednik, podatke vpisal v status animarum. Poleg duhovnikove sestre in očeta so na Kopanju tedaj živeli hlapec (famulus) Lovrenc Čik (r. 1800) ter dekli (famulae) Meta Kamnikar (1800) in Elizabeta Cankar (1799). Lovrenc je bil isti letnik kot France, zato kot informator pred jesenjo 1810 skorajda ne pride v poštev – če je na Kopanju v Jožefovem času sploh bil.

Kopajska družbena smetana

Družbeno najvišjo plast v kopanjski cerkveni enoti, ki jo je vodil gospod Jožef, so reprezentirali pl. Lazariniji. Na Čušperk so prišli od (Ilirske) Bistrice, tja pa z Beneškega. Začetnik rodu Lazarinijev na Slovenskem je leta 1639 v Padovi doktoriral iz prava, leta 1648 pa je s poroko z baronico Delfini priženil Jablanico in Gotnik, dve gosposčini pri (Ilirski) Bistrici. Njegov sin je po dobrih 40 letih – 1687 – postal kranjski deželan. Franc Karel, eden od vnukov le-tega, je 1792 kupil Smednik, drugi – Ludvik Dizma – pa 1798 graščino Čušperk.

Z ženo Terezijo, roj. pl. Marenzi, je Ludvik imel devet otrok: Alojzija (1795), Eleonoro (1797), Ignacija (1798), v času, ko je bil na Kopanju lokalni kaplan Jožef Prešeren, pa še: Marijo Terezijo Frančiško (1801), Jožefa (1802), Ano (1804), Jurija Ludvika (1805), Riharda Kozmosa Antona (1809), Kajetana (1815) in morda tudi Gabrielo, o kateri piše Zajec 1970, da je postala usmiljenka in umrla leta 1897.

Na Čušperku so v Jožefovem času živeli tudi baronični sorodniki, med njimi tudi sestra Ana pl. Marenzi, roj. 1753, ki je po sestrični smrti poleg očeta skrbela za otroke.

Na Čušperk so prihajali bližnji Ursiniji pl. Blagaji z Boštjanja in pl. Lichtenbergi iz Praproč pri Blatu, oboji so bili namreč botri oz. botrice otrokom Lazarinijevih. Tako je bil leta 1802 rojenemu Jožefu boter Jožef grof Ursini Blagaj, leta 1809 rojenemu Rihardu Kozmosu Antonu pa je bil Rihard Ursini grof Blagaj boter, Alojzija grofica Lichtenberg pa botra.

Na gradu Čušperk so v obdobju Jožefa Prešerna živeli tudi grajski kaplani (socelani). Priletni Anton Kalčič (Calcioti), roj. 1725 pri Sv. Martinu v Kastvu (pri Reki na Hrvaškem), je bil čušperški socelan od leta 1788 do dec. 1812, ko je, star 87 let, tu umrl in bil na Kopanju pokopan. Morda je bil med 1812 in 1816 grajski kaplan Josip Willin, nedvomno pa v letih 1816–1817 Jožef Usner, roj. 1750 v župniji sv. Petra v Ljubljani, kjer je 1829 tudi umrl.

Okoliški duhovniki, ki so Jožefa Prešerna kdaj, morda kadar je bil odsoten ali bolan, nadomestili, so bili: Jožef Ješek, krajevni kaplan v Št. Juriju, Franc Lilek, krajevni kaplan v Žalni, Valentin Steicher, kaplan v Šmarju, in Anton Smuk, župnik v Škocjanu. Kot je razvidno iz matičnih knjig, sta Jožefa nadomestila tudi čušperška socelana.

Da Jožef, kaplan, ni spadal v najvišjo, najuglednejšo skupino podeželskih duhovnih gospodov, kažejo zlasti podatki o pogrebih. Leta 1815 je na Čušperku umrl 18-letni Alojzij Berij pl. Marenzi, leta 1816 je umrla 78-letna Alojzija grofica Marenzi in 7. februarja 1820 (Mikuž 1978 navaja napačno letnico 1815) je za tuberkulozo umrla sama grajska gospa baronica Terezija Lazarini roj. pl. Marenzi, stara 46 let – vse je pokopal in v mrliško knjigo vpisal šmarski dekan Andrej Ahačič, krajevni kaplan Jožef pa je bil, morda še z drugimi okoliškimi duhovniki, verjetno samo dekanov spremljevalec in asistent. Tudi socelana Kalčiča je pokopal Frančišek Fanger, župnik iz Dobrepolja. Pač pa je gospod Jožef leta 1817 pokopal 2 leti starega Kajetana grofa Lazarinija, že veliko prej pa krstil Marijo Terezijo Frančiško (1801), Jožefa (1802), Ano (1804) in Jurija Ludvika pl. Lazarinija (1805). Krstil pa je tudi otroke Jožefa Kastelica, oskrbnika pristave Zavrh, in njegove žene Uršule, roj. Jeršin: 1801 njuno hčer Uršulo, 1803 sina Martina, 1812 pa hčer Agnes.

V Neiztrohnenem srcu (1938) Kopanj obiskuje tudi šmarski šomašter Matevž Kračman (1773–1853), eden od najbolj znanih "kantavtorjev" tedanjega časa, grosupeljski poštar pa je razkazoval čudo tedanje biologije: človeško ribico.

Duhovno družbo so Slodnjakovemu staremu stricu Jožefu na Kopanju delale Pisanice od lepeh umetnost (1779–1781), Vodnikove Pesme za pokušino (1806) in Japljev prevod Svetega pisma (1784–1802). To naj bi bila na Kopanju tudi prva berila njegovega pranečaka Franceta.

Slovenstvo Jožefa Prešerna

Žužek 1905–1923 je že opazil, da je Jožef vodil cerkvene matične knjige v nemščini in da je tudi za kraje uporabljal nemška ali polnemška imena (Laimberg ali Großlaimberk za Veliko Ilovo Goro, Slainiz za Sp. Slivnico; Groß Ratschna za Veliko Račno ipd.). Tudi podpisoval se je v veliki večini nemško: Josephus Preschern. Tudi Kidrič 1938 piše, da so se stari stric Jožef in oba njegova nečaka duhovnika podpisovali s sch. Vse to je precej res, vendar se iz tega ne more kar tako sklepati na šibko slovensko zavest Grobkonkla Jožefa. Že od leta 1784 so se po ukazu cesarja Jožefa II. namreč morale matične knjige pisati v nemščini, vendar je nemščina prevladala šele okoli leta 1800. Tedaj so namreč prejšnje nerazčlenjene knjige nadomestile knjige z rubrikami, ki so imele nemške nadpise. Nemški zapisi kopanjskega krajevnega kaplana pa so toliko bolj opazni, ker sta oba njegova predhodnika, eden je bil po narodnosti Furlan, drugi pa Italijan, vodila kopanjske matice v latinščini. Res pa je, da so duhovniki v Šmarju pa tudi po krajih, kjer sta med 1800 in 1820 kot duhovnika službovala Franc (Stična, Bohinjska Bistrica, Komenda, Višnja Gora, Predoslje, Dol pri Litiji, Sava) in Jakob Prešeren (Brezovica, Preserje, Ig, Vrhnika, Borovnica), več pisali v slovenščini, kot pa so pisali gospod Jožef in njegova nečaka - duhovnika.

Nekajkrat pa je tudi Jožef v maticah uporabil bohoričico. Prvič se je na Kopanju slovensko podpisal marca 1804, ko je pokopal svojo sestro Jero: Josephus Preshern. Tudi sestrin priimek, oblikoslovno sicer ponemčen, je zapisal v bohoričici: Gertrud Preshernin. Do leta 1820 se je slovensko podpisal v mrliško knjigo 22-krat, v krstno knjigo pa 17-krat. Kadar je zapisal svoj priimek v bohoričici, je svoj službeni naziv zapisal v latinščini: Curatus loci oz. C. L. ali L. C. Pri nemškem podpisu je uporabljal nemške nazive: največkrat Lokalkaplan, včasih Ortskurat, redko pa Ortsseelsorger ali Ortsbewalter. Leta 1813 se je, čudno, štirikrat podpisal kot Pfarrer, torej župnik.

Pri zapisovanju krajevnih imen v slovenščini je decembra 1800 sledil svojemu predhodniku Peteaniju, ki je dosledno pisal Jlovagora. Toda ko je Jožef februarja 1804 v krstni knjigi nastavil

naslednjo stran, je začel pisati nemško: Lamberg. 26. feb. 1810 pa je v rojstni knjigi zapisal Lamberg vulgo Velka Jllvagora. Osebna imena je, kot vsi tedanji duhovniški matičarji, pisal v latinski oz. nemški obliki: Johannes, Franciscus, Antonius, Jacobus; Agnes, Margarith, Gertrud ipd.

Stari stric Jožef v Ljubljani

V zadnji tretjini aprila 1820 je Jožef postal lokalni kaplan na Ježici pri Ljubljani. Tudi tu je France vse do odhoda na Dunaj (jeseni 1821) preživljal počitnice in dobival podporo. Ko se je jeseni 1822 vpisal na pravno fakulteto, ne na teologijo, kot je želela mama, so se, na materino zahtevo, tudi odnosi s sorodniki - duhovniki ohladili. Vendar se je Jožef postavil na študentovo stran in mu celo zagotovil: "Če ne boš veselja dobil za duhovski stan, ti bom pa jaz pomagal." Mati pa je trdila, da se tega človek lahko navadi, zato ji stališče Jožefa ni bilo po volji. Ko je France v drugem letniku prava (1824) zašel v denarno in duševno stisko, je pisal staremu stricu Jožefu, da se namerava vrniti in vstopiti v bogoslovje. In Jožef je stopil k škofu Wolfu, da bi ga sprejel. Škof je res obljubil, da bo Francetu en letnik študija priznan, drugega pa da bo izgubil. France pa se je premislil in stari stric na Ježici se je nanj jezil: "Ta huncvet mi je to naredil, jaz sem pa s škofom že zanj govoril." Vendar se je kmalu pomiril, saj je predvsem želel, da bi bil pranečak srečen.

Na Ježici je Jožef služboval do upokojitve leta 1829. Njegov nečak duhovnik Franc pa si je prizadeval, da bi pesnika odtegnil Mihiu Kastelico, zato je najprej poslal stanovat k svojemu nečaku Francetu njegovo sestro Lenko, čez pol leta pa se je na njegovo pritiskanje tudi upokojeni stari stric preselil v Rožno ulico blizu šentjakebske cerkvi, da je pesnik dobil pri njem stanovanje in hrano. Lenka pripoveduje, da se je stari stric zaradi upokojitve večkrat hudoval na svojega nečaka Franca, saj je dobival prvi dve leti samo 200, od 1831 pa 300 goldinarjev pokojnine letno. Za primerjavo: Francetu se je na Dunaju zdelo, da bi s 4000 goldinarji lahko udobno živel, v Ljubljani pa je staremu stricu za vsakodnevni zajtrk in kosilo v prvi polovici 30. let letno plačeval 140 goldinarjev, pri Crobathu pa je zaslužil 800 goldinarjev.

Ker se je France bližal tridesetim, mu je sorodstvo začelo iskati nevesto. Stari stric Jožef mu je svetoval, naj se poroči z Julijano Scheuchstuel, hčerjo svojega šefa v finančni prokuraturi (državnem računovodstvu). Toda iz tega ni bilo nič. Njen brat Jožef pa se je leta 1839 poročil s Francetovo neuslišano ljubeznijo Julijo Primic.

Zaradi gmotnega pomanjkanja je 81-letni Jožef leta 1833 sklenil s svojim nečakom Jakobom Prešernom, gospodarjem pri Boštjanovih v Vrbi, pogodbo: Jakob se je obvezal, da bo stricu pomagal s hrano, obleko in kril stroške za zdravila, Jožef pa, da mu bo po smrti prepustil svoje pohištvo in drugo premoženje ter neizplačano pokojnino. Res je Jakob strica v bolzni lepo stregel, po njegovi smrti leta 1835 pa je del pohištva vendarle podaril Jožefovi gospodinji Katri in njenemu bratu doktorju Prešernu.

Portret starega strica Jožefa

Slodnjakov stric Jožef je v duhovnem smislu janzenist, torej človek razuma, ne čustev. Ob prislovični janzenistični ozkosti pa je v resnici bil človeško širok, tolerant in odprt.

Pesnikova sestra Lenka pravi o njem "Kaj en previden, posebno znajden in moder mož so bili ta stari stric. Tako so znali, da so vselej vsega dosti imeli, kakor naš brat Jurij, ki je tudi zmeraj (malo) imel." In nadalje pravi Lenka, da so bili stric zelo lepega zadržanja. Zato ni čudno, da mu je France nazdravljaval z "gospod stric!" Bil pa je tudi dober do sorodstva. Že pred Francetom je denarno in s hrano podpiral Franca in Jakoba Prešerna, svoja nečaka, ko sta študirala za duhovnika. Podpiral je tudi oba Francetova brata - Jožeta in Jurija, ko sta se šolala. Pesniku pa je bil kot

oče, njegov prvi učitelj, razumevajoči in zvesti podpornik in skrbnik. France sam je o starem stricu Jožefu rekel, da je bil njegov največji dobrotnik na zemlji. Sicer pa je tudi škof Wolf ob vizitaciji o kaplanu Jožefu napisal, da je častitljiv in zgleden duhovnik.

Zaradi velike naklonjenosti pranečaku pa tudi kot krajevni duhovnik bi si Jožef Prešeren zaslužil spominsko ploščo na kopanjskem župnišču, rekel bi, da – kolikor se Kopanja tiče – celo bolj, kot tisti fantek enakega priimka, ki ploščo na Kopanju že ima.

Jera in Janez Prešeren

V času starega strica Jožefa je na Kopanju razen pranečaka Franceta daljši ali krajši čas živela še vrsta Prešernov, in sicer tako Ribičevih kot Boštjanovih. Kaplanu Jožefu je od aprila 1800 na Kopanju gospodinjala njegova sestra Jera, ki je tu 5. marca 1804 tudi umrla, stara 56 let. Vzrok je bila tuberkuloza. Pri starem stricu je živel tudi Janez Prešeren, pesnikov mali bratranec: Janezov oče Jakob Prešeren, gospodar pri Boštjanovih, je bil bratranec Francetovega očeta Šimna. Tudi Janez (1798) je na Kopanju 1. avg. 1807 umrl, star 9 let, in sicer zaradi otekline (Geschwulst), kot je zapisal Jožef sam. Grobova obeh na Kopanju pokopanih Prešernov nista ohranjena niti ni znano, na katerem mestu sta bila.

Babica Mina in tetika Lenčica

Po Jerini smrti je Jožefu prišla gospodinjiti 15 let starejša sestra Mina (1737–1823), pesnikova babica. Na Kopanju je ostala do 1811, ko se je preselila k sinu Jakobu, duhovniku v Borovnici. Vzrok njenega odhoda je bila verjetno njena hči, imenovana tetika Lenčica. Pesnikova sestra Lenka ve povedati, da so bili babica strašno natančni in precej čudni, prav kot tetika, njena hči, revežem pa da so bili zelo na roke.

Tetika Lenčica (1780–1866) je po Kidriču 1938 prišla na Kopanj leta 1808 in odšla kmalu po svojem tridesetem letu. Kot kažeta obe manjšalnici, je bila majhna, prav nezatna, vendar je bila odločna in neustrašna. Nečakinja Lenka o njej pripoveduje takole: "Tetika je pri stricu Jožefu na Kopanju svoje kuharstvo začela. Bila je nekako strašilo v rodbini. Ena izmed tistih, ki vse vidijo nad bližnjim, posebno še to, kar je nevidnega." Zapisovalec T. Zupan, ki je tetiko osebno poznal, pa k Lenkinim besedam dodaja, da je bila tetika ena izmed tistih, ki bi po svojem deli vse radi v red, če ne zlepa pa zgrda. "A ko je prišla do resnice, se odtegne in umiri, kakor bi ne bila zavrela v vroč krop, je vse le mrzla voda. Prav za piti mrzla voda."

Tetika je bila kuharica pri vseh treh sorodnikih - duhovnikih, začela pa je pri stricu Jožefu na Kopanju. Trideset let je imela leta 1810, ko so v kaplanijo neke noči vdrli tatovi. Bili pa so v hiši ravno gorenjski suknarji, ki so se vračali s šentelizabetnega sejma – bilo je torej junija ali julija – v Ljubljani. Ko je začutil tatove, se je oglasil že zbujeni gospod Jožef. "Strašno so gospod zaupili. Takšno štimo so imeli, četudi jih ni bilo veliko videti in so bili videti komu slabotni. A bili so zdravi. Roparji so se koj pogubili. Lenčica, četudi tako majhna, so bili pa korajžna ženska. Skočili so skozi okno in za njimi. Od skoka ji je ostal vrh glave nad čelom zaraščen "graben". Pozneje se je pokazalo, da so bili tatovi menda domačini: prav s Kopanja." Tako je Lenka Prešeren pripovedovala Zupanu.

Kako se je na Kopanju deček France štimal s tetiko Lenčico, ni znano, od Lenke pa vemo, da tetiki ni bilo prav, da se je France šel šolat v Ribnico. Morda je hotela, naj bi šel v Ljubljano. Odločil pa je stric Jožef, ker je v Ribnici imel prijatelja dekana in šolskega nadzornika Humla. France pa je bil kasneje zmerom hud, če mu je kdo Ribnico spomnil. Kaj je v Ribnici doživel, da se je tistega še na smrt bolan spomnil? Slodnjak 1938 pomišlja o neprijetnem homoseksualnem doživetju.

Vsekakor je treba priznati, da je tetika Lenčica imela nos, stari stric Jožef pa tudi ni več nobene-ga pranečaka poslal v Ribnico.

V drugi polovici leta 1810 ali 1811 je tetika odšla gosposinjiti v Borovnico k bratu Jakobu. Takoj ko je prišla, sta zbežali v Vrbo Jera in Lenka, pesnikovi sestri. Ostala pa je gospodova in tetikina mati Mina. "Tu se je pojavil včasih ogenj v strehi", se spominja Lenka. "Zelo natančna stara mati Mina in prav tako natančna teta Lenčica sta si prišli časih zelo navzkriž. Mini so ušle ob tem pikre besede: 'Ti bi se me rada odkrižala!' In na to je vzkripela Lenčica še pikreje: 'Kdo bi se križa rad ne znebil!'"

Tetika je v Borovnici prav rada imela mačke. Ko je prinesla krožnike iz kuhinje, jih je postavila na klop in mačkam prepustila, da so jih polizale, potem jih je šele pomila. Mladi borovniški kaplan pa se je domenil s študentom Jurijem Frtinom, tudi Jakobovim sorodnikom: sam je napodil mačka v klet, tam pa Jurij z metlo po njem. Maček se je rešil s skokom skozi zaprto okno.

Zupan je zapisal, da je tudi pesnik mačke prav rad imel. Mačkam je sam kupoval na trgu sklede, drugega da ni kupoval na trgu, le sklede mačkam. Ali zaradi spominjanja na obiske pri tetiki Lenčici v Borovnici, se pa ne ve.

Ko se je Francetov stric Jakob leta 1827 preselil v Leše na Gorenjskem, je šla tudi Lenčica z njim. Od tedaj se iz njegove hiše ni več podajala drugam. Leta 1830 ga je od tod spremljala na Šmarno goro. Ker Lenčica ni znala prav čez mero kuhati, je Jakob, ko sta bila že na Šmarni gori, pravil: "Moja sestra mi nič prav dobro ne kuha, moram malo premeniti." In je rad kam stopil. Bil pa je za jedilo precej "vakleh", se spominja Lenka.

Jakob je na Šmarni gori leta 1837 umrl, Lenčica pa je odšla k svojemu drugemu bratu Francu, duhovniku na Skaručni, dokler tudi ta ni leta 1841 ondi umrl. A pri tej priči, ko je sem prišla, je z od doma došlo materjo pobegnila od tod pesnikova sestra Urša ter se vrnila v Vrbo. S tetiko Lenčico se ni upala izhajati. Tetike ni nobeden prav rad imel, pripoveduje Lenka, koj so kaj rekli, da se ni prileglo. Kjer so bili, tam je vse po njih volji moralo biti ali je bilo že prav ali neprav. Lenčica so koj vsako reč "stadvali".

Podedovala pa je po obeh bratih, Jakobu in Francu. Testamenta slednjega – neke zasebne zaznamke, ne čisto pravilne poslednje volje – doktorju (pesniku) ni hotela pokazati, z njihovo pomočjo pa je prišla do bolj izdatnega bratovega premoženja. Zaradi lističa, ki ji ga je Franc spisal, je tetika dobila 800, Ribiška Mina, pesnikova sestra, ki je ostala na domu, pa 1200 goldinarjev. Ta denar sta dvignile iz ljubljanske hranilnice. Smrt strica Franca sta pa ostalim sestram, ki so tedaj živele pri bratu Juriju v Št. Ropretu na Koroškem, zatajevale. Zaradi vsega tega so pri Ribičevih nastale nekake razprtije, toda pesnik, tedaj že doktor, je razsodil pomirjevalno: "Ker sta bila oba umrla duhovnika tetikina brata, naj bo vse tetikino, dokler živi, potem se pa mora, kar ostane, med sestri: Katro, Mino, Uršo in Lenko razdeliti." "Tej bratovi razsodbi smo se brez ugovora vdale," pravi Lenka in dodaja: "Pozneje nismo nikoli nič dobile."

Ko je tetika sklepala na bližajoči se konec, se je podala na rodni dom v Vrbi. Tomo Zupan se spominja, kako je takrat prijetno in mirno in z vso prijaznostjo nastopala. Po le par dni trajajoči boleznij je tetika leta 1866 v rodni hiši umrla.

Brat Jože

Pri starem stricu Jožefu je na Kopanju živel, preden je šel v šolo, tudi Francetov brat Jože (1803–1818). Tudi njega je oče še zelo mladega odpeljal na Kopanj. Franceta so stric radi imeli, še rajši pa Jožeta. Oče ga je za doma namenil, stric pa je dosegel, da je šel nadarjeni fant v šole. S Kopanja ga je starega že nad 10 let, torej okoli leta 1814, poslal v ljubljanske šole in ga nato zalagal s "košto". Stanovala sta skupaj z bratom Francetom na Mestnem trgu 17. Sredi leta 1818 pa

je Jože zbolel za vodenico oz. za neko vročico. Poklicali so mater Mino in Jože ji je rekel: "Včera j je bil vnebohod, ko je šel Krist v nebo, danes pojdem pa jaz. Mama, molite!" "Doma so mati vsake-mu Vrbljanu molili iz Dušne paše za umirajoče, ko je pa umiral Jože, jim je besedo zaprl. Frence, ti beri, so rekli. Zato je Frence Jožetu iz bukev bral, ko je umiral", je Zupanu povedala Lenka.

O še petih Prešernih na Kopanju

Razen šestih Prešernov: starega strica Jožefa, njegovih sester Jere in Mine pa Janeza, Fran-ceta in tetike je Kopanj obiskalo ali tam krajši čas živelo še vsaj pet Prešernov.

Pesnikov oče Šimen (1762–1837) je na Kopanj pripeljal Franceta in za njim Jožeta, verjetno pa je strica, zlasti v letih, ko sta pri njem zaporedoma živela sinova, tudi obiskoval.

Za pesnikovo mater Mino (1774–1842) se ve, da je šla rada sem in tja in obiskovala svoje sorodnike, zato je prav verjetno obiskovala tudi svojega najstarejšega sina, ki ne v kopanjskem ne v ribniškem času pa še kako leto pozneje ni obiskal doma v Vrbi. Od Lenke pa vemo tudi, da je leta 1817 šla na Kopanj k stricu Jožefu po denar za Jožetov pogreb.

Starega strica na Kopanju je redno obiskoval tudi Francetov najmlajši brat Jurij (1805–1869). Jurij ni imel desnega uhlja. Ljudje so sicer govorili, da mu ga je odgriznila svinja, ki se je bila vti-hotapila v hišo, v resnici pa se je tak rodil. Zato si je lepe, črne lase česal zelo na stran, da se pri-rojena napaka ni niti opazila. Vendar ga ljubljanski škof Wolf zaradi telesne zaznamovanosti ni hotel sprejeti v semenišče, pač pa ga je sprejel celovški škof.

Jeseni 1813 je Jurij začel obiskovati gimnazijo v Ljubljani, 1819 pa se je že vpisal na licej, tj. v prvi letnik filozofske fakultete. Kot gimnazijec in licejec je skupaj s pet let starejšim Francetom redno obiskoval Grobbonkla na Kopanju. Ko sta se nekoč z vozom vračala proti Grosupljemu, je Jurij na cesti opazil zvitek. Ko ga je pobral, sta z bratom videla, da je v njem denar. Kmalu se vrne gosposka kočija in Jurij jim izroči njihov izgubljeni mošnjiček, Lenka pa ve povedati, da se gospo-da z nagrado ni ravno odrezala.

Ker je bil Jurij duhovnik celovške škofije, je služboval po raznih krajih na Koroškem. Po gospo-darnosti in skrbnosti glede denarja je bil podoben staremu stricu Jožefu. Jurij je plačal tudi France-tov pogreb februarja 1849, sam pa je pokopan v Žabnicah v Kanalski dolini.

Kopanj je večkrat obiskal tudi Jakob Prešeren (1776–1859), gospodar pri vrbenskih Bošt-janovih, oče leta 1807 umrlega Janeza, Francetov boter, sicer pa kmet, izdelovalec sukna in prodajalec, ki je veliko hodil po sejmi in se rad ustavljal pri sorodnikih duhovnikih. Jakob je bil eden izmed sejmarjev, ko so leta 1810 v kopanjsko kaplanijo vdrla tatovi. Pozneje je pomagal ubožožane-mu stricu Jožefu in mu stregel v smrtni bolezni, leta 1849 pa je "prekladal" tudi bolnega pesnika.

Strica Franc in Jakob

Gospod Jožef je najprej podpiral dva svoja nečaka: Franca (1771–1841) in Jakoba (1777–1837), brata pesnikovega očeta. Nikjer sicer ni zapisano, da sta ga kdaj na Kopanju obiskala, ven-dar je vsaj kakšen njun obisk pri (nekdanjem) podporniku več kot verjeten.

Franc je od 1788 do 1794 hodil v Ljubljani v gimnazijo, v letih 1794–1796 je poslušal filozofijo, v letih 1796–1800 pa je študiral teologijo. Ordiniran je bil 12. aprila 1800, torej v istem mesecu, ko se je stric naselil na Kopanju. Najprej je krajši čas služboval v bližnji Stični: v rojstni knjigi je prve-ga vpisal Martina Škufca s Hudega, roj. 10. okt. 1800, poslednjega pa Franca Bregarja s Studenca, roj. 15. nov. 1800. Lenka trdi, da je ob Francetovem rojstvu (3. dec. 1800) služboval v Bohinjski Bistrici in da mu je bilo žal, ker svojega istoimenskega nečaka ni mogel sam krstiti. Morda, dejst-vo pa je, da je v Bohinjski Bistrici prvo krstil deklico Marijo, ki se je rodila 23. januarja 1801, nje-

gov predhodnik kaplan Janez Zherin pa je še krstil otroka, rojenega 22. nov. 1800. Od marca 1804 do aprila 1806 je bil Franc Prešeren kaplan v Višnji Gori.

Ko je služboval na Savi pri Litiji (1814–1820), sta se s čolnom pripeljala na obisk nečaka France in Jurij. Ko je Francetu leta 1824 na Dunaju sila nastala, pravi Lenka, nagovoril je poleg starega strica Jožefa tudi strica Franca. "In kolikor je mož mogel, toliko mu je segel pod ramo." Ko je šel France leta 1832 v Celovec po grendum, tj. na strokovni izpit, mu je dal stric Franc 300 goldinarjev, kar je bilo enako letni pokojnini starega strica Jožefa. Tudi nečaka Jurija, Francetovega brata, je podpiral in tudi Janeza Volka in njegovega brata Jakoba, sinova Prešernove sestre Mine. je vzdrževal v času študija. Janez je postal duhovnik, Jakob pa je še kot gimnazijec umrl. Z denarjem in drugače pa je pomagal tudi svojemu bratu Šimnu, pesnikovemu očetu. Vse to je zmož, ker je bil gospodaren in je znal ravnati z denarjem. Lenka pravi: "Fronc so znali prihranjevati, vendar pa velikokrat – ker so bili zelo dobri – niso kaj posebnega imeli." Vendar je v oporoki zapustil 800 goldinarjev svoji sestri Lenčici, 1200 pa nečakinji Ribiški Mini.

Ko se je Mina, Francetova sestra, možila, pravi Slodnjak 1964, so sestavili ženitovanjsko pismo po nasvetu strica Franca. Sestre in brat Jurij so dobili skromno, France pa je bil popolnoma prezrt. Stric Franc je napravil tudi načrt, kako spraviti pesnika od Kastelca, o čemer je bilo že pisano. Seznanil pa je nečaka tudi z Nemko, graško Johano Klun. Johanina sestra je bila žena sodnika, pri katerem je pesnik prakticiral. Poleti pa so Klunovi zahajali na Goričico (danes Domžale), kjer je Franc služboval. Prešeren je spoznal Klunovo pri stricu leta 1829. Klunova je kazala do Franceta očitno naklonjenost, France pa se ji je vse bolj odmikal. Vendar mu je Klunova pisala še po letu 1831 in 1832 je spet prišla na Kranjsko.

Stric Franc je bil razumen, stvaren, varčen, dober gospodar in tudi čebelar. Župnijskega izpita sicer ni imel, znal pa je kaj prigospodariti in zato je sorodnikom veliko pomagal. Po nazorih pa je bil janzenist. "Fronc so bili malo janzenist," pravi Lenka, "zato so nam rekli naša mati: 'Ne pojte te pesmi od janzenistov'. Fronc so škofa Kavčiča zelo obrajali, Muhovci (materini strici duhovniki) pa prav nič. Stara mati niso šli veliko k Froncu. Pri Jakobu so bili raji. Pri njem so tudi v Borovnici umrli. Naš oče Šimen so pa pri Froncu najraje bili. Po dveh letih so 75 let stari tam v Skaručni tudi umrli."

Stric Jakob je začel obiskovati gimnazijo 1792., na filozofiji je bil 1797–1799, na teologiji pa 1799–1803. Franc je bil velik in resen, njegov brat Jakob pa je bil po postavi med Ribičevimi najmanjši, rad pa je rekel: "Mož se od ušes gor meri!" Pri njem je 12 let živela mati Mina (1811–1823), ki je tu tudi umrla, pa sestra Lenčica. Pet Francetovih bratov oz. sester: Mino, Katro, Jožeta in Jurija je stric Jakob naučil brati, Jero, ki je brati že znala, pa je naučil pisati.

Ko se je France leta 1824 odločil, da ne gre na teologijo, mu je Jakob zameril, pa jeza je bila hitro pozabljena. Jakob je bil, pravi Lenka, fleten, veselega srca, družaben, zabaven, gostoljuben, nič hud. "France je strica Jakoba rad imel, ker so bili tako veselega srca kot on sam. V družbi s svojim šefom dr. Crobothom in prof. Kersnikom pa s Čopom je rad obiskoval strica na Šmarni gori."

Dodatek

Družine Prešernov

Jernej Prešeren, pesnikov ded po očetovi strani, je imel z ženo Mino r. Prešeren (Boštjano-vo) 9 otrok, najstarejši je bil Šimen, najmlajša Lenčica.

Šimen Prešeren, pesnikov oče, je imel z ženo Mino r. Svetina 8 otrok.

Jakob Svetina, pesnikov ded po materini strani, je imel z ženo Jero r. Muhovec 10 otrok.

Mina, pesnikova sestra, je imela z možem Jožefom Vovkom 9 otrok.

Tudi Jožef Prešeren, sin pesnikove sestre Mine, je imel 9 otrok, poslednji je bil Anton Vovk, poznejši škof.

Jakob Prešeren, gospodar pri Boštjanovih, bratranec očeta Šimna, je imel z ženo Mino r. Prešeren (Ropretovo z Brega) 8 otrok.

Pesnikov ded Jernej pa je imel samo brata Jožefa in še ta je kot 4-letni otrok umrl.

Prešernovi sorodniki duhovniki

V ožjem sorodstvu Franceta Prešerna je bilo 9 duhovnikov:

1. Tomaž (Aleš) Muhovec (1734–1808), stari stric po materini strani, je bil frančiškan.
2. Anton Muhovec (1746–1838), tudi stari stric po materini strani, se je v dobi Francozov umaknil na Štajersko; pesnik ga je leta 1821 obiskal na Polzeli.
3. Blaž Muhovec (1748–1789), tudi stari stric po materini strani, je umrl kot dekan.
4. Jožef Prešeren, Boštjanov (1752–1835), stari stric po očetovi strani.
5. Franc Prešeren, Ribičev (1771–1841), stric, brat pesnikovega očeta.
6. Jakob Prešeren, Ribičev (1777–1837), stric, brat pesnikovega očeta.
7. Jurij Prešeren, Ribičev (1805–1869), pesnikov brat.
8. Janez Vovk, Ribičev (1828–1869), sin pesnikove sestre Mine, umrl kot kaplan v Ribnici.
9. Anton Vovk, Ribičev (1900–1963), vnuk sestre Mine, ljubljanski škof.

Med širše duhovniško sorodstvo spadata poleg drugih tudi Tomo Zupan (1839–1937), sin pesnikove sestrične: njena mati, Zupanova babica, je bila Boštjanova, in Fran Saleški Finžgar (1871–1962), potomec Lenke Muhovec (1741).

Kopanjska cerkev

Cerkev na Kopanju je v listinah prvič omenjena leta 1433. Tristo petdeset let pozneje (leta 1787) dobi prvega stalnega duhovnika - krajevne kaplana. Prvi, Anton Zonfagnini (1787–1795), po rodu Furlan, je bil gradbeno zelo prizadeven. Že leta 1787 je verjetno prizidal, vsekakor pa obokal obe kapeli, naslednje leto pa je dal za eno nadstropje povišati cerkveni stolp in za kak meter nadzidati fasadno steno. Nastavil je tudi kopanjske matice: krstno, poročno in mrliško knjigo. Zonfagnini je umrl 1795 in bil na Kopanju tudi pokopan.

Njegov drugi naslednik, Jožef Prešeren (1800–1820), je dal leta 1813 prezidati – Zajc 1970 navaja prizidati (?) – nov, sedanji prezbiterij in prebiti vrata v severni steni – vrata so bila leta 1893 zazidana. V Prešernovem obdobju sta morda bila narejena tudi nekdanja stranska oltarja, od katerih so se pod ometom ohranile samo imitacije oltarne nastavka.

Sedanji župnik Jože Glas je 16. stalni duhovnik na Kopanju.

Kopanjsko župnišče

Že Žužek 1905–1923 misli, da je bila prva stavba, namenjena za bivanje duhovnika na Kopanju, zgrajena pred majem 1787, ko se je na Kopanju naselil krajevni kaplan. Pri tem se opira na listino Karla grofa Auersperga, s katero novembra 1781 kot gospod Čušperka podarja desetino od hriba Kopanj novoustanovljeni kaplaniji. Vendar je bila cerkvena hiša na Kopanju zgrajena že prej. V šmarskih cerkvenih maticah se namreč na Kopanju navaja domus parochialis samariensis, ki je imel hišno številko Račna 22 in je bil naseljen. Tako je 2. julija 1760 umrla 59-letna Sidonija "ex

Kopain", ki je nazadnje verjetno živela v gradu Čušperk, 25. aprila 1764 Marija Meglizhouka "ex Kopain", 26. julija 1772 pa Marija Vershza "Ratschna 22 ...ex Kopain".

Morda smemo domnevati, da je bila cerkvena hiša na Kopanju, sicer last župnije Šmarje, zgrajena zaradi množičnih romanj. Vsekakor je maja 1787 postala bivališče krajevnega kaplana, februarja 1876 pa bivališče župnika.

Stavba je bila v času Jožefa Prešerna pritlična in za 3 m ožja kot sedanja. Razširil in za nadstropje nadzidal jo je 12. kopanjski duhovnik župnik Franc Žužek leta 1907. Vendar so bila v Prešernovem času okna dosti manjša, zato ni čudno, da si je tetika Lenčica leta 1810 ob skoku poškodovala glavo.

Decembra 1943 so partizani kopanjsko župnišče požgali, vendar so trije zunanji, pod ometom še "Prešernovi" zidovi, ostali.

Kopanjsko pokopališče

Leta 1835, torej petnajst let po odhodu kaplana Jožefa Prešerna s Kopanja, je oblast zahtevala, da se kapeli sv. Marjete v V. Račni prizida mrliška vežica. Občina Račna je v Novo mesto odgovorila leta 1837: pokopališče okrog kapele je opuščeno, pokopava se na Kopanju. Kje sta bila pokopana Jera in Janez Prešeren: v vasi, torej na spodnjem pokopališču, ali na hribu, pri kaplanjski cerkvi?

V mrliški knjigi župnije Šmarje, nastavljeni leta 1760, se oddelek za podružnico Kopanj začneja z naslovom: in cementarius Filialis Ecclesia S. Margaritha in Razhna Sepulti sunt sequentes, torej: na pokopališče podružnične cerkve sv. Marjete v Račni so pokopani naslednji. Leta 1760 so torej pokopavali pri kapeli spodaj v vasi. Prva je bila v knjigo vpisana Margaritha Tomzhizhouka, Marjeta Tomšič, ki je umrla 6. junija 1760, kot zadnji pa je v rubriki vpisan Josephus Wradatsch, Jožef Bradač iz Male Račne, ki je umrl 24. marca 1784, star 48 let. Nato je v matici odprta nova rubrika z naslovom Registerium Moruorum, Seznam umrlih, v katerem je vpisanih 21 umrlih, prvi od njih je Anton Mehle, ki je umrl 31. marca 1784, star 4 mesece. Na naslednji strani ima rubrika nedvoumni nadpis Koppain, prvi vanjo vpisani datum smrti pa je 1. april 1786. Ta del seznama obsega 8 umrlih in se konča 26. okt. 1786, ko je umrla Agnes Vishnovar.

Oba seznama sta nepopolna, saj ne navajata ne kraja, kjer je umrl živel, ne imena duhovnika, ki ga je pokopal, toda zapisani datumi kažejo, da se je začelo na Kopanju pokopavati zelo verjetno konec marca 1784, torej še pred nastavitvijo prvega stalnega krajevnega kaplana, nedvomno pa na začetku aprila 1786.

Od 1760 do marca 1784 je v kopanjskem oddelku mrliške matice župnije Šmarje podpisanih 18 duhovnikov. Večinoma so se podpisali kot kaplani (cooperator), eden kot lokalni kaplan: per me Franciscum Gertsch manu cooperatorum loci, eden kot lokalni vikar: Ant. Perkovitsch, vicarius loci, eden kot namestnik: per Petrum Sever p. t. Substitutus in Kopain. Od drugih je podpisan še bližnji grajski kaplan: Ant. Calcich Socellan ter župnik in dekan: Luca Resosa, Paroch et Decano. Ker so bili pokopi vpisani v šmarsko matico, so verjetno bili duhovniki večinoma šmarski kaplani, zadolženi za podružnico ali lokalno kaplanijo Kopanj, ki pa je bila tedaj še brez rednega duhovnika.

Samostojno kopanjsko matico umrlih je 15. maja 1787 nastavlil prvi na Kopanju bivajoči lokalni kaplan Anton Zonfagnini.

Prešernova stara teta Jera in Prešernov mali bratranec Janez, ki sta na Kopanju umrla leta 1804 oz. 1807, sta bila torej nedvomno pokopana pri cerkvi na Kopanju, na katerem mestu sta bila njuna grobova, pa ni znano.

Dolenjska in Prešeren

France Prešeren je biografsko, kolikor je znano, povezan s 4 kraji Dolenjske. Na Kopenju je živel najverjetneje od 1808 do jeseni 1810, starega strica Jožefa, svojega največjega dobrotnika, pa je tu obiskoval nato še 9 let.

V Ribnici je kot šolar živel od konca oktobra 1810 do konca šolskega leta 1811/12. Čeprav je bil kot najboljši učenec dvakrat vpisan v zlato knjigo ribniške osnovne šole, sta bili obe ribniški leti za Prešerna travmatični. Z grenkobo in obžalovanjem se ju je spominjal še pred smrtjo leta 1849.

V 30. letih je bil v Šmarju na svatbi svojega prijatelja, ki se je poročil s hčerko bogate domačinke. O svatbi, ki je trajala tri dni, piše Ivan Lah.

V 30. letih je Prešeren bil tudi gost prijatelja Andreja Smoleta na gradu Prežek pod Gorjanci, 6 km od Šentjerneja. Tudi tu si je dovolil zelo vesele ure.

V Prešernovih besedilih pa je Dolenjska omenjena trikrat in vselej se tako ali drugače omenja tudi plemstvo. V znamenitem pismu z Dunaja leta 1824 poroča domačim tudi o Matiju Gollmayerju iz Žirovnice, ki da bo kmalu doštudiral, potem pa poleg drugih možnosti omenja, da bo Matija morebiti "šu ... na eno Grajšino na dolensko". Dejansko je potem odšel v službo k Auerspergom v Istro.

V dvovrstičnici, posvečeni prijatelju Lašanu, ki je bil leta 1836 službeno premeščen v Novo mesto, omenja zatiralce Dolenjca, obrambo njegovih pravic pa, presenetljivo, pričakuje od državnega uradnika:

Varha Te čaka Dolenjc pred aristokratov tiranstvam;
varji se družbe volkov, bodi mu bramba pravic!

Kos 1966 razumeva volkove kot metaforo za 'višjo duhovščino'.

Na Dolenjsko pa je snovno vezana tudi Turjaška Rozamunda, ena od najbolj znanih Prešernovih romanc. Besedilno pravzaprav ni povsem jasno, ali se dogaja prav na Turjaku. Turjačani so namreč imeli gradove tudi v Kočevju, Žužemberku, Soteski.

Pesem je nastala okoli leta 1831, prvič pa je bila objavljena v Kranjski čbelici 3 (1832). Motiv ponosne, samozavestne, užaljive in ukazovalne lepoticice sicer nima nikakršnih karakterističnih dolenjskih značilnosti. Sicer pa je Roža deklic visoka in visokostna plemkinja s tako rekoč srednjeevropsko ženitno reputacijo: v Kranjski čbelici jo snubi kar 20 tujih in domačih baronov, povrhu pa še bojeviti junak Ostrovrhar.

Izvor motiva turjaške romance ni znan. Verjetno sploh ni biografski oz. osebni. Ime Rozamunda morda izvira od Alfierija, priljubljeno pa je bilo tudi pri nemških romantikih. Ime Bosanke Lejle, zapisano sicer šele v Poezijah 1847, pa je pesnik morda dobil pri Byronu, kjer pomeni črnooka, izvira pa iz arabščine, v kateri pomeni noč. Iz Prešernovega pisma Čopu 20. feb. 1832 je razvidno, da je želel dogajanje romance z Dolenjske predstaviti v gorenjsko Radovljico. Vendar je pesem zaradi zvočnih razlogov ostala locirana na turjaški dvor: radolški oz. Radolčanka mu je zvenelo pretrdo.

France Prešeren je zaradi dobrega starega strica preživel kako leto ali še verjetneje dve na dolenjskem Kopenju, kamor se je za krajši čas nato še 9 let vračal, v njegovem pesništvu pa sta na Dolenjsko vezana samo turjaški grad – kot zvočno ustrezná zgodovinska kulisa – ter aristokrati in 'volkovi', ki Dolenjce izkoriščajo in jim kratijo pravice.

Viri in literatura

- Finžgar, F. S. 1945: Vrba, Prešerni, Prešeren, Ribičev dom.
Franciscejski kataster Račna (ARS - N 228).
<http://www.preseren.net>
- Jelovšek, E. 1903: Spomini na Prešérna, Ljubljana.
- Kidrič, F. 1927: Prešerni od konca 15. do srede 19. stoletja, v: ČJKZ 6 (1927), 165–198.
- Kidrič, F. 1938: France Prešeren 1800–1838 II. Biografija, Ljubljana.
- Kidrič 1952 - F. Kidrič: Prešeren, France, v: Slovenski biografski leksikon 1952.
- Kos, J. 1965, 1966: France Prešeren, Zbrano delo I, 1965, II 1966, Ljubljana.
- Ljubljanski klasiki 1563 - 1965, Ljubljana 1999.
- Matične knjige Bohinjska Bistrica 1801–1802 (NŠALj).
- Matične knjige Borovnica 1811–1820 (NŠALj).
- Matične knjige Dol pri Litiji 1808–1814 (NŠALj).
- Matične knjige Komenda 1802–1804 (NŠALj).
- Matične knjige Kopanj 1800–1820 (NŠALj).
- Matične knjige Predoslje 1806–1808 (NŠALj).
- Matične knjige Preserje 1805–1807 (NŠALj).
- Matične knjige Stična 1800–1801 (NŠALj).
- Matične knjige Sava 1814–1820 (NŠALj).
- Matične knjige Šmarje 1760–1820 (NŠALj).
- Matične knjige Višnja Gora 1804–1806 (NŠALj).
- Matične knjige Vrhnika 1810–1811 (NŠALj).
- Mikuž, S. 1974: Umetnostna topografija grosupeljske krajine, Ljubljana.
- Mušič, J. 1989: Zgodbe o Prešernu.
- Robič, M. 1929, Motiv prevzetne deklice v Prešernovih poezijah, LZ 49 (1929), 406–413.
- Slodnjak, A. 1964: Prešernovo življenje, Ljubljana.
- Slodnjak, A. 1938: Neiztrohnjeno srce, Ljubljana.
- Smole, M. 1982: Graščine na nekdanjem Kranjskem, Ljubljana.
- Status animarum lokalije Kopanj, 1821 (NŠALj).
- Zajc, P. 1979: Poljudna zgodovina župnije Kopanj, Ljubljana.
- Zupan, T. 1881: Iz Preširnovega življenja, v: LZ 1 (1881) 13–16, 271–276, 335.
- Zupan, T. : Prešerniana (NUK, Ms 1390).
- Zupan, T. 1933: Kako Lenka Prešernova svojega brata, pesnika popisuje.
- Žužek, F. 1905–1923: Zgodovinski zapiski župnije Kopanj in njene okolice (Župnijski arhiv Kopanj).

NA ODRSKIH DESKAH

KULTURA V KRAJEVNI SKUPNOSTI MLAČEVO OD 1946 DO 1991

Jože Miklič*

Ustvarjanje na področju kulture po vaseh v krajevni skupnosti Mlačevo od konca druge svetovne vojne pa do osamosvojitve Slovenije je bilo namenjeno pretežno gledališkim dejavnostim. K tem treba dodati še prepevanje in igranje instrumentov posameznikov ter skupin, izdajanje krajevnega glasila, organizacijo razstav in raznih proslav z recitali.

Na gledališkem področju so uprizorili 31 različnih del – burk, komedij, ljudskih iger in zahtevnih Cankarjevih dram ter 8 znamenitih skečev, ki so bili pravi gledališki posnetki aktualnega časa. Pet del so na oder postavili dvakrat: Ad acta, Divji lovec, Kakršen gospod – tak sluga, Kralj na Betajnovi in Razvalina življenja. V začetku so se lotili večinoma veseloiger v manjših igralskih zasedbah, saj niti kadri niti odri niso dopuščali številčno večjih del.

Časovno in vsebinsko gledališko ustvarjanje lahko razdelimo v tri sklope:

Začetki z "odri v vaški gostilni in pod kozolci" na Velikem Mlačevem in v Zagradcu so bili tipični poizkusi za izboljšanje življenja, pa čeprav le na vaški ravni.

S preureditvijo nekdanjega večjega grajskega gospodarskega poslopja v kulturno dvorano na Boštanjskem gradu v začetku šestdesetih let so poizkušali kulturno delovanje nekoliko razširiti na vse okoliške vasi.

V začetku sedemdesetih let so kulturno središče preselili na Veliko Mlačevo v gasilski dom, kjer je nato kultura uspešno delovala skoraj do slovenske pomladi.

Med številnimi ustvarjajočimi v 45-letnem delovanju sta sodelovali dve generaciji in več kot 150 ljudi. Nekaj med njimi je bilo tudi začasno stanujočih v naših krajih, ki so se prav tako uspešno vključevali. V delo so se ljudje vključevali na različne načine: nekateri samo enkrat, nekateri večkrat. Pri delu so se še posebej izkazali mladi, katerih delo so usmerjali nekoliko starejši in bolj izkušeni. Najbolj požrtvovalni pri tem so bili: Nežka Dremelj, Stanka Mehle, Viktor Rozman in njegova žena Manca, Jože Ahlin in žena Julka, Stane Habjan in žena Anka, Anton Ferjan, Milena Potokar, Marija Potokar, Brane Zorenč, Franc Hotko, Franci Ozimek in Jože Hren ml.

ODER V GOSTILNI IN POD KOZOLCEM

Po drugi svetovni vojni so se prvič zbrali in pripravili proslavo za **Prešernov dan 8. februarja 1946**¹ kar v Froncovi gostilni na Velikem Mlačevem. Nakar so se že v naslednjem letu (ali najpozneje leta 1948) odločili, da bodo zaigrali **ljudsko igro Frana Saleškega Finžgarja - Veriga**,² ki so jo uprizorili pod Gabrovim kozolcem.

* Zagradec pri Grosupljem 53, 1290 Grosuplje.

¹ Stane Habjan pravi, da je proslavo pripravila učiteljica Nežka Dremelj, nastopajočih pa se ne spominja.

² V pogovoru s Stanetom Habjanom iz Velikega Mlačevega, ki je v igri tudi sodeloval, Francem Kastelcem (Kadunčevim) in Francem Javornikom z Velikega Mlačevega, smo ob priloženi fotografiji ugotavljali, da so jo najbrž uprizorili leta 1947.

Slika 1 - Veriga: Janez Mehle, Ivan Kastelic, Jože Galič, Stane Habjan, Martin Bučar, neznani, Vinko Mehle, Alojzija Habjan, Franc Matjažič, Jožefa Bučar, neznana, Jože Vovk, Angela Kastelic, Anton Mikuž, Francka Rossi, Nežka Dremelj - režiserka, Jožefa Galič, Anica Matjažič, Ludvik Travnik. S harmoniko jih je spremljal Jože Okorn iz Zagradca (Stane Habjan pravi, da vsi niso nastopali v igri.) - arhiv Franc Javornik.

ZAGRAŠKO GASILSTVO IN KULTURA

Bilo je na dan prvih volitev, 11. novembra 1945.³ Ponoči je zagorel Jakopov pod.⁴ Gasilci iz sosednjih društev niso mogli priti na požarišče. Po tem dogodku je nekaj starejših vaščanov razmišljalo, da bi tudi v Zagradcu ustanovili svoje gasilsko društvo.⁵ Vse to pa je privedlo do nadaljnjih razmišljanj, kako priti do denarja za delovanje gasilskega društva. Odločili so se, da je treba pripraviti kulturne prireditve, ki bi privabile ljudi. Na začetku so to bile komedije in burke ali nekoliko lažje ljudske igre. Kot prvo so 4. 8. 1946 na oder postavili **burko z ljubezenskim motivom neugotovljenega naslova** in avtorja.⁶

Oder so postavili pod Grudnovim kozolcem. Ker je bil to manjši kozolec, so gledalci posedli

³ Volitve v ustavodajno skupščino Jugoslavije so bile na Martinovo nedeljo, 11. novembra 1945, ko je bilo v soseski pod Boštanjem tudi žegnanje.

⁴ V "ustanovni listini" PGD Zagradec piše: "Leta 1945 v jeseni se je zopet pripetila druga požarna nesreča, a še vedno nismo imeli ustanovljene gasilske čete. Nosili smo vodo s škafi in polivali ogenj..."

⁵ "Dne 6. 7. 1946 smo sklicali masovni sestanek v ta namen, da ustanovimo gasilsko četo..." - ista lista.

⁶ "4. 8. 1946 smo napravili skupno z mladino LMS kulturno prireditev s prosto zabavo, katera nam je prinesla zopet 13.420.- din čistega dobička. Že smo se počutili tako močni, da smo se začeli zanimati, kako in kje bi kupili motorno brizgalno..." - ista lista.

Slika 2 - Trije vaški svetniki (fotografirano na gasilskem vrtu): Tina Pajk, Alojz Kastelic, Marija Potokar, Rezka Kraljič, Milena Potokar, Viktor Rozman, Roža Potokar, Ludvik Kovačič, Rezka Kovačič, Anton Hren, Jože Okorn ml., Milan Strniša - arhiv sestre Potokar.

po travniku na provizorično postavljene plohe, drugi pa so stali. Režijo je prevzela Stanka Mehle. Nastopali so Franc Kadunc, Polde Kadunc, Franc Kastelic (Kastelčev), Jože Kastelic (Kastelčev), Janez Kastelic (Kastelčev), Roza Kastelic, Jože Miklič st. in Angelca Zupančič.

Na ta način so pridobili nekaj sredstev in že 11. 4. 1947 tudi z denarjem iz drugih virov nabavili novo motorno brizgalno. Iskat so jo šli s konjsko vprego in okrašenim kmečkim vozom v Grosuplje na železniško postajo. Po poti domov so ob Vičevi harmoniki peli in vriskali, da so že od daleč ljudje zvedeli za veselo novico. Kdaj je bila **priveditev ob prevzemu brizgalne**, se ljudje ne spominjajo natančno. Verjetno je bila pred 17. 6. 1947, ko so z denarjem od priveditve že naročili načrt za gasilski dom.

Nato so začeli s pripravami za gradnjo gasilskega doma. Ob zgrajenem gasilskem domu do podstrehe so konec avgusta 1951 spet pripravili **veliko vrtno veselico s kulturno priveditvijo**.⁷ Naslednja leta so večino prostega časa posvetili dograditvi gasilskega doma in izdelavi odra v njem. Prvo igro na tem odru je režiral Viktor Rozman; po vsej verjetnosti je bila to ljudska **igra v enem dejanju Josipa Ogrinca Kje je meja?**, ki naj bi jo uprizorili na gasilski priveditvi 3. 6. 1956.⁸

⁷ V blagajniški knjigo PGD Zagradec so 2. 9. 1951 vpisali 33.190 din dobička, ki so ga pridobili od priveditve z igro in veselico.

⁸ Tone Ferjan iz Zagradca je bil takrat še otrok, zato se točnih razdelitev igralskih vlog ne spominja, spomni pa se igralcev in ostalih sodelujočih: Viktorja Rozmana, Antona Novljana st., Rozmanove Mance, Župančičeve Angelce, Hribarjeve Francke in Janeza Kastelica st. (Kastelčevega).

Naslednjega leta (5. 3. 1957) so uprizorili novo igr, a se ljudje ne spomnijo, za katero igo je šlo, iz blagajniške knjige pa je razvidno, da so plačali za prepis ljudske igre 30 din.

Na kulturnem področju v Zagradcu je bilo nato najbolj plodno leto 1960, ko so uprizorili kar dve igri in en skeč. Najprej so 28. 2. uprizorili **Tri vaške svetnike** (glej sliko 2), 7. 5. na oder postavili veseloigro **Živ pokopan** (igralci: Viktor Ferjan, Jože Hren, Tone Hren, Slavka Kocjančič, Rezka Kovačič, Rezka Kraljič, Marija Potokar, Milena Potokar, Milan Strniša in Joža Zavodnik), nato pa še skeč na začetku gasilske veselice 17. 6. **Gospod, drva sem vam pripeljal** (nastopajoči: Alojz Karneval, Ludvik Kovačič, Rezka Kraljič, Marija Potokar in Milena Potokar).

Slika 3 - Kralj na Betajnovi (del igralcev, fotografirano ob gostovanju v Višnji Gori): Ivanka Brlan, Alojz Hren, Olga Brlan, Anton Ferjan, Jože Ahlin, Stane Šaver, Jožefa Zavodnik, Julka Ahlin, Marija Potokar, Anton Matjažič, Brane Matjažič, Jože Kocjančič, Anton Novljan (Jožefa Kantorja je igral Stane Habjan, Hano Marija Potokar, župnika pa Viktor Rozman / niso na sliki) – arhiv Julka Ahlin.

ODER NA BOŠTANJSKEM GRADU

Na majhnem zagraškem odru ali pod kozolci pa ni bilo mogoče uprizoriti večjih gledaliških del, ki so jih ljudje pogrešali še izpred druge svetovne vojne, ko so v Katoliškem prosvetnem društvu v Žalni poleg drugih dejavnosti postavili tudi velike ljudske igre. Zato so se pod vodstvom Jožeta Ahlina iz Zagradca odločili, da bodo preuredili nekdanje grajsko skladišče in garažne prostore na Boštanjskem hribu, v kulturno dvorano. K delu so pristopili leta 1961 v glavnem mladi z Velikega in Malega Mlačevega, Lobčka, Zagradca in Plešivice. Pred vhodom v dvorano so zabetonirali tudi "teraco" plesno ploščad.

Prvo igr **Marjana Marinca – Poročil se bom s svojo ženo** – so zaigrali že 2. 7. 1961, režiral naj bi jo Lado Komat. Z njo so gostovali v Račni in Mali vasi.

Leta 1962 je bila na gradu osrednja občinska proslava 1. maja. Ob tej priložnosti so pripravili igro Vladimirja Pavšiča/Mateja Bora - Raztrganci. Ker nismo našli nobenega zapisa, ljudje pa se je tudi ne spomnijo natančno, lahko predvidevamo, da je bila igralska ekipa podobno sestavljena kot leto pozneje, ko so uprizorili Cankarjevo dramo Kralj na Betajnovi (glej sliko 3).

Naslednje leto so pripravili še igro Frana Saleškega Finžgarja - Divji lovec. V igri so nastopali Stane Habjan, Anton Okorn, Anton Ferjan, Stane Šaver, Alojz Hren, Marija in Milena Potokar, Rezka Kovačič, Ludvik Kovačič in Olga Brlan.⁹

Nato je nekaj let dvorana na Boštanjskem gradu samevala.

Slika 4 - Mlačevski fantje na nastopu v Zagradcu – arhiv PGD Zagradec.

MLAČEVSKI FANTJE

V začetku šestdesetih let so se začeli zbirati tudi fantje in moške, ki so znali lepo štiriglasno prepevati. Nadeli so si ime Mlačevski fantje (glej sliko 4). V zboru so prepevali Tone Čakš

⁹ Ostalih igralcev se Stane Habjan ne spominja.

(zborovodja), Marjan Habjan, Jože Hren st., Tone Okorn, Jože Rossi, Tone Sterle, Viktor Škulj in Janez Vider. Nastopali so doma, po okoliških krajih ob različnih priložnostih in na pogrebih. Med vidnejšimi nastopi je bila tudi nedeljska celodnevna gasilska prireditev v Zagradcu pri Grosupljem ob razvitju prapora 5. 6. 1966,¹⁰ kjer so nastopili v kulturnem programu ob Poštarski godbi Slovenije.

ČRNA ŽENA

V letu 1968 se je ponovno začela zbirati skupina igralcev pod vodstvom neutrudnega Viktorja Rozmana. Pripravila je znamenito ljudsko igro iz turških časov, prepleteno z ljubezenskim trikotnikom, ki ga je zapletala - **Črna žena**, ciganske krvi. (Po Javorjevi povesti je dramatisacijo napisal Jožko Skvarča). V njej sem ob dovoljenju staršev prvič sodeloval v odrasli gledališki skupini kot trinajstletni fantič v vlogi enega od gorenjskih kmetičev. Tako sem v živo okusil, kakšne so bile priprave, vaje, izdelava scen in še marsikaj drugega v osem dejanj dolgemu projektu, katerega posamezna predstava je trajala najmanj tri ure in pol.

Nastopali s(m)o: Brane Zorenč (Franc Bregar, posestnik na Brdih), Tončka Potokar (Zalka, njegova žena), Marjan Rozman (Francek, Bregarjev sin), Franc Skubic (Anželj, kmet, Zalkin brat), Milena Potokar (Nigana, ciganska princezinja), Tone Ferjan (Štefan Štefuljček, kroparski možek, krošnjar), Martin Erjavec (Mohorko, krčmar v Bodešičah), Anka Janša (Anka, natakarica), Franc Hotko (Grhek), Alojz Javornik (Fric, valpet na Blejskem gradu), Anton Škrjanc (ječar), Alojz Zrimšek (birič), Nada Potokar (Dobruša), kmetije: France Krampelj, Jože Miklič ml., Anton Matjažič. Gostovali smo na Polci, v Mali vasi (Št. Jurij), Šentvidu pri Stični in v Višnji Gori.

DRUGA GENERACIJA ZAGRADČANOV...

Istega leta smo 8. 3. v gasilskem domu v Zagradcu ob praznovanju dneva žena uprizorili poleg ostalega kulturnega programa, v katerem smo poleg otrok z deklamacijami in pesmicami nastopili tudi mladi gasilci z dramatisacijo odlomkov iz Jurčičevega Desetega brata: Kako je Krjavelj kozo ozdravil, kako se je ženil in kako je hudiča na dva kosa presekal.

V naslednjem letu s(m)o nato zagraški gasilci v boštanjski dvorani priredili martinovanje in silvestrovanje. Potem so tudi nam pošle moči. Zato smo v letu 1970 pripravili praznovanje dneva žena kar v domačem gasilskem domu. Naučili smo se dokaj zahtevno in duhovno bogato **dramo enodejanko Ksaverja Meška - Matí**. Glede na mladostno zagnanost in režijo izkušenega Viktorja Rozmana je igra dobro uspela. Nastopali so: Slavko Godec, Janez Kastelic ml. (Kastelčev), Olga Kastelic, Franc Krampelj, Jože Miklič ml., Marija Zrimšek in Alojz Zrimšek.

Za 8. marec 1975 so se v Zagradcu odločili zaigrati **komedijo Kakršen gospod - tak sluga**, ki jo je ponovno režiral Viktor Rozman. V igri so sodelovali: Franc Krampelj, Tone Kocjančič, Alojz Miklič, Anton Novljan ml., Jožica Rozman, Marinka Rozman, Anica Zavodnik in Peter Zorenč. Igro so ponovili v dvorani nekdanje šole na Veliki Ilovi Gori in v gasilskem domu v Lučah.

1979 (novembra): Ob zaključku gradbenih del na omrežju meteorne kanalizacije v Zagradcu smo konec novembra pripravili proslavo s **skečem - Polaganje kanalizacijskih cevi z ribniškim topom**.

MALI ODER NA VELIKEM MLAČEVEM

Bernard Rode v "kroniki" KS Mlačevo piše: "Šele **20. 2. 1972 je bil sklican občni zbor** (kulturnega - J. M.) društva. Prisotnih je bilo 15 članov. Sklenili so, da delovanje društva ponovno

¹⁰ Pokrovitelj prireditve je bil predsednik Skupščine občine Grosuplje Ivan Ahlin.

Slika 5 - Nastopajoči v Domnu: Dušan Kastelic (kmet), Alojz Kastelic (kmet), Franc Hotko (Urh Zaplatnik), Stane Habjan (Jurec), Zofka Hren (Meta), Cvetka Dremelj (Anka), Franci Ozimek (Domen), Stane Jereb (Sova), Ivka Matjažič (Jerica), Tone Matjažič (kmet), Franc Skubic (kmet), Ivan Bučar (kmet), Jože Hren ml. (Krševan), Jože Duša, Ivan Svetek st., Jože Hren st.

oživijo. Izvolili so nove organe društva in sprejeli pravila. Sprejeli so tudi program dela. Sklenili so, da se društvo preimenuje v KUD Boštanj-Mlačevo s sedežem v gasilskem domu na Velikem Mlačevem. Za predsednika je bil izvoljen Stane Habjan. Z leti je bilo vse več krajanov včlanjenih v društvo ..."¹¹

V letu 1972 so na malem odru ponovno zaigrali **dramo Ivana Cankarja - Kralj na Betajnovi**. Režiser je bil Stane Habjan, šepetalca pa Drago Zakrajšek in Anka Habjan. Igrali so: Stane Habjan (Kantor), Zofka Hren (Hana), Irena Bizjan iz Višnje Gore (Francka), Marinka Kastelic (Nina), Ivan Bučar (Krnc), Franc Hotko (Maks, njegov sin), Janez Vider (župnik), Vinko Zafran (Franc Bernot), Franc Skubic (sodnik), Jože Hren st. (adjutant). V igri pa so nastopili še Marija Vider, Marjan Jereb, Alenka Svetek, Roman Hren, Simon Bučar, Slavko Bučar, Ivan Svetek st., Tone Matjažič. Gostovali so na Grosupljem, v Žalni, Zagradcu pri Krki, na Muljavi, na Vidmu-Dobrepolje, v Šentvidu, Stični, Mali vasi, Šmarju - Sapu in Ivančni Gorici.

1974: Fran Saleški Finžgar - Razvalina življenja

Režiser Stane Habjan, inštrukcije Maks Furijan (dramski igralec), šepetalka Anka Habjan. Igrali so: Stane Habjan (Urh Kante), Marija Čakš (Lenčka), Zofka Hren (Tona), Anton Ferjan (Martin), Drago Zakrajšek (Ferjan), Franc Hotko (Sirk), Marija Vider (Mica Slana). Gostovali so na Grosupljem, v Zagradcu pri Krki, na Muljavi, v Stični in Ivančni Gorici. Ob nastopih v Zagradcu pri Krki in Stični je igralsko ekipo spremljal ansambel Grad.

¹¹ Bernard Rode: *KS Mlačevo, 1941–1989, brošura.*

Slika 6 - Samorastniki: Jože Hren ml. (župnik), Ivan Bučar (vojak), Ančka Kastelic (sosedu), Cvetka Sodin (dekle), Cvetka Javornik (Hudabivka), Dušan Štrus (seržant), Ivka Matjažič (Meta), Bojan Jamnik (birič), Franc Hotko (Ožbej), Drago Kastelic (gospod), Zorica Guštin (mlada Karničnica), Franci Ozimek (Volbenk), Anka Habjan (starka), Stane Habjan (Karničnik), Zofka Hren (Karničnica), Branka Hotko (gospodinja), otroci: Franc Zaletelj, Simon Bučar, Rafko Oven, Anica Guštin, Peter Kastelic, Roman Hren, Marjan Ozimek (šepetalec) – osebni arhiv.

1975: Marjan Marinc - Ad acta

Režija Stane Habjan, šepetalka Anka Habjan. Igrali so: Stane Habjan (Karlo Trdina, referent), Zofka Hren (Ana, njegova žena), Marija Čakš (Cvetka, njuna hči, absolventka kemije), Franc Hotko (Rudolf, Anin brat), Franci Ozimek (Milan Kotnik, podnajemnik pri Trdini), Jože Hren ml. (Sigismund Perogriz, uradnik). Gostovanja: Grosuplje, Zagradec pri Krki, Muljava, Šmarje - Sap (18. 1. 1975, 165 gledalcev po prodanih vstopnicah),¹² Ivančna Gorica.

1976, 18. 3.: Josip Jurčič - Domen, dramtizacija Ivan Česnik (glej sliko 5)

Režiser - Stane Habjan, šepetalka - Anka Habjan. Gostovanja: Grosuplje, Žalna, Zagradec pri Krki, Muljava, Stična, Mala vas, Šmarje - Sap, Ivančna Gorica.

Šele 15. 6. 1977 je bilo nato pri Oddelku za notranje zadeve na občini Grosuplje uradno registrirano Kulturno društvo Boštanj - Mlačevo.

1979: Lovro Kuhar/Prežihov Voranc - Samorastniki (glej sliko 6)

Režiser Stane Habjan, sceno (inštruiral Jože Sinjur iz Sušice pri Muljavi) so izdelali Jože Hren ml., Bojan Jamnik, Franci Ozimek, šepetalca Anka Habjan in Marjan Ozimek. Gostovanja: Velika Račna - nedelja, 1. 4., Mala vas (Št. Jurij) - nedelja, 8. 4., Grosuplje - petek, 13. 4., Muljava - nedelja, 15. 4., Zagradec pri Krki - nedelja, 22. 4., Videm-Dobrepolje - sobota, 5. 5., Ivančna Gorica - sobota 12. 5.¹³

¹² Po osebnih zapiskih Ljuba Vilarja iz Šmarja - Sapa.

¹³ Po osebnih zapiskih Ljuba Vilarja iz Šmarja - Sapa.

1980: Ivan Cankar - Pohujšanje v dolini šentflorjanski

Režiser Stane Habjan, šepetalka Anka Habjan. Igrali s(m)o: Franc Ozimek (Krištof), Zorica Guštin (Jacinta), Stane Habjan (župan), Vera Javornik (županja), Jože Hren ml. (dacar), Cvetka Sodin (dacarka), Jože Miklič ml. (učitelj), Franc Skubic (štacunar), Branka Hotko (štacunarka), Lado Javornik (cerkovnik) Robi Đogić (vaški policist), Dušan Štrus (popotnik), Bojan Jamnik (zlodej). Gostovanja: Grosuplje, Žalna, Zagradec pri Krki, Muljava, Stična, Mala vas, Šmarje - Sap in Ivančna Gorica.

VELIKI ODER

Mali oder na Velikem Mlačevem je deloval do leta 1980, ko so v okviru KS Mlačevo in z občinsko pomočjo dozidali prizidek z večjim odrom. Zidarska, tesarska, krovska, mizarska, pleskarska in druga dela so opravili krajanji sami – največ z Velikega Mlačevega in nekaj tudi iz ostalih vasi.

Upravni odbor Kulturnega društva Boštanj - Mlačevo so sestavljali Stane Habjan - predsednik, Franc Ozimek - izvršni predsednik, Anka Habjan - blagajničarka, Franc Hotko - tajnik, in člani Bojan Vider, Zorica Miklič in Marjan Ozimek. Leta 1984 je postal predsednik društva Jože Hren ml.. V društvo je bilo včlanjenih 67 članov, 1985. leta 78 članov in leta 1986 že 94 članov.

Slika 7 - Divji lovec: Zofka Hren (Špela, županova žena), Anka Habjan (šepetalka), Jože Hren ml. (Sajetov Jure, kovač - prva vloga), Tone Matjažič (kmet), Simon Bučar (Jurček, pastirček), Jože Miklič ml. (kmet in muzikant), Anica Guštin (dekle), Zorica Miklič (Majda, županova hči), Peter Kastelic (kmet), Bojan Vider (Grozdek, oštir), Branka Hotko (dekle), Robert Kocjančič (kmet), Roman Hren (orožnik), Lado Javornik (orožnik), Stane Habjan (Zavratnik, rihtar, župan), Marjan Hribar (lovec), Janez Svetek ml. (lovec), Franci Ozimek (Janez, kočaričin sin), Bojan Jamnik (lovec), Marjan Ozimek (Lisjakov Gašper, sin posestnika), Franc Hotko (Tonček, vaški revež, norček). Z drugo vlogo pa so nastopali še: Zofka Hren (Dolinarica, mati, druga vloga), Janez Svetek (lovec), Jože Hren ml. (Tine, gostaški sin), Bojan Jamnik (birič, druga vloga), Bojan Vider (birič, druga vloga), Peter Kastelic (Komatar, črednik, druga vloga) – osebni arhiv.

Slika 8: Kakršen gospod – tak sluga: Peter Kastelic (graščak), Marjan Ozimek (Muhic Milan, poručnik), Bojan Jamnik (Šalič Jovo, poručnik), Andreja Oven (Ema, njegova hči), Marija Omahen (dekle), Jožica Matjažič (Nežika, kuharica), Janez Svetek (Lipe, rekrut), šepetalka Damjana Ozimek, Franci Ozimek (Matiček, njegov sluga), Jože Hren ml. (polkovnik Radenski, Medvedar, hišni gospodar) – arhiv Jože Hren ml.

Kot prvo so 4. 10. 1981 ob praznovanju krajevnega praznika na velikem odru ponovno uprizorili **ljudsko igro Frana Saleškega Finžgarja - Razvalina življenja** v nekoliko spremenjeni igralski zasedbi: Stane Habjan (Urh Kante), Marija Čakš por. Vilar (Lenčka), Zofka Hren (Tona), Ljubo Vilar (Martin), Drago Zakrajšek (Ferjan), Franc Hotko (Sirk), Marija Vider (Mica Slana). Gostovanja: 13. 11. na Grosupljem, 15. 11. v Veliki Račni, 22. 11. na Muljavi, 13. 12. v Žalni, 19. 12. v Šmarju - Sapu (kjer je močno snežilo).¹⁴

1982: Fran Saleški Finžgar - Divji lovec (glej sliko 7)

Režiser Stane Habjan, šepetalka Anka Habjan. Gostovanja: Grosuplje, Žalna, Zagradec pri Krki, Velika Račna, Muljava, Stična, Mala vas, Šmarje - Sap, Ivančna Gorica.

1983, 6. 3: Ivan Potrč - Krefli

Režija Stane Habjan, šepetalka Anka Habjan. Igrali so: Stane Habjan (Jura Krefl, kmet), Franci Ozimek (Franček, sin, kmet), Cvetka Dremelj (Nana, Frančekova žena), Marjan Ozimek (Ludvik, Kreflov sin), Ančka Kastelic (Jula, dekla pri Kreflovih), Franc Hotko (Juzlek, kočarski), Peter Kastelic (Gočlov, kočar), Jožica Matjažič (Tila, kočarka in Gočlovo dekle), Jože Hren ml. (Vrtnik, agrarec in predsednik). Gostovali so na Grosupljem, v Veliki Račni, na Muljavi, v Stični, v Šmarju - Sapu in v Ivančni Gorici.

¹⁴ Po osebnih zapiskih Ljuba Vilarja iz Šmarja - Sapa.

Slika 9 - Zdravnik po sili: Cvetka Dremelj (Martina), Bojan Jamnik (kmet), Marjan Ozimek (Leander, Lucidin ljubimec), Lado Javornik (Thibaut, Perrinov oče, kmet), Jože Hren ml. (Geronte, Lucidin oče), Janez Svetek (Valter, Gerontov sluga), Marjan Hribar (gospod Robert, Sganarelov sosed), Franci Ozimek (Sganarel, Martin mož), Ana Javornik (Jacquelina, dojilja pri Gerontu in Lukova žena), Janez Bergljajtner (Luka, Jacquelinin mož), Andreja Oven (Lucinda, Gerontova hči) – arhiv Ana Javornik.

1984, 10. 3: Marjan Marinc - Ad acta

Režija Stane Habjan, šepetalka Anka Habjan. Igrali so: Stane Habjan (Karlo Trdina, referent), Zofka Hren (Ana, njegova žena), Zorica Miklič (Cvetka, njuna hči, absolventka kemije), Franc Hotko (Rudolf, Anin brat), Franci Ozimek (Milan Kotnik, podnajemnik pri Trdini), Jože Hren (Sigismund Perogriz, uradnik). Gostovanja so bila v naslednjih krajih: Grosuplje, Žalna, Zagradec pri Krki, Muljava, Videm - Dobrepolje, Št. Vid, Stična, Mala vas, Šmarje - Sap, Ivančna Gorica.

13. 10. 1984 je bilo na Velikem Mlačevem **praznovanje krajevnega praznika**. Ob praznovanju KS Mlačevo je KUD Boštanj - Mlačevo pripravilo razstavo drobne obrti - pletenin, drobnih lesenih, kovinskih izdelkov, risb, slik, gobelinov in drugih izdelkov domačih ustvarjalcev. V pripravljalnem odboru je sodelovalo 21 ljudi. Za uspelo razstavo sta se še posebej potrudila Tončka in Franc Hotko, skeč O pijančkih pa so zaigrali Franci Ozimek, Bojan Jamnik in Jože Hren ml.

27. 10. 1984 je KS Mlačevo uradno ob občinskem prazniku prejela tudi po zaslugi Kulturnega društva Boštanj - Mlačevo občinsko priznanje Louisa Adamiča.

1985: Kakršen gospod – tak sluga (glej sliko 8)

Režija Jože Hren ml.; gostovanja – Grosuplje, Šmarje - Sap, Ivančna Gorica, Velika Račna, Velika Loka, Gatina, Luče.

1986: Molière: Zdravnik po sili (glej sliko 9)

Režija Jože Hren ml., šepetalka Damjana Ozimek. Gostovanja: Grosuplje, Šmarje - Sap,

Šentvid, Ivančna Gorica, Velika Račna. Kostume so si sposodili v SNG, lasulje pa je izdelala domačinka Ivanka Rus.

PRED "POSLEDNJIM MOŽEM" ŠE NEKAJ PIKRIH SKEČEV

Pri praznovanjih krajevnih praznikov sta bila več let zelo uspešna humoristični tandem Franci Ozimek in Jože Hren ml., ki sta z aktualnimi "ocvirki" z napol improviziranimi dialogi do solz nasmejala polno dvorano obiskovalcev. Če so po vaseh napravili nekaj dobrega, sta v komedijantskem slogu odobravalta in pohvalila, druge manjše in večje nepravilnosti pa sta dokaj ostro kritizirala. V skeču o vaških bifejih je nastopil še Bojan Jamnik.

Prvi okvirni scenarij za skeč v letu 1983 sta napravila Anka in Stane Habjan, naslednje sta pripravila nastopajoča sama. Pri sestavljanju predzadnjega scenarija o neplačnikih samoprispevka sem sodeloval nekoliko tudi sam. Za zadnjega v letu 1988 pa je dal nekaj smernic dolgoletni javni delavec v naših krajih Bernard Rode. Zanimivo: tudi on je posegel po aktualnem in kritičnem družbenem dogajanju.

Leta 1989 z igro **F. X. Svobode - Poslednji mož** pa (kako simbolično!) je bila pripravljena zadnja večja gledališka predstava na odrskih deskah. Režija Franc Hotko in Damjana Ozimek, šepetalka Tončka Ilovar. Igrali so: Jože Hren ml. (Petelin, hišni posestnik), Cvetka Dremelj (Petelinka), Ksenja Sluga (Helena), Jožica Matjažič (Zdenka), Marjan Ozimek (Jaroslav), Bojan Jamnik (dr. Gabršček), Franc Ozimek (inž. Sodar), Silvana Zupančič (Tončka Kavčič, gimnazistka), Marija Zaletelj (Barica, služkinja pri Petelinovih), Janez Svetek (vojak).

Gostovanja: Grosuplje, Šmarje - Sap, Šentvid, Ivančna Gorica, Velika Račna.

Oktober 1989 ob praznovanju praznika Krajevne skupnosti Mlačevo ni bilo pripravljene skeča niti kakšne druge večje predstave ne. Politične in splošne razmere v družbenem sistemu so bile že zelo resne. Zato vodstvo krajevne skupnosti ni kazalo posebnega interesa, da bi se nad aktualne probleme "spravili" spet s skečem.

Nato smo priredili še nekaj **predbožično-novoletnih srečanj in manjših proslav**, a večje skupine, ki bi skupaj spravila kakršno koli gledališko delo, ni bilo možno. Razšli smo se. Nekaj se jih je poročilo, nekaj odselilo, druge to delo ni zanimalo več, nekaj jih je iskalo drugačne motive ... S tem pa se je kulturnega življenja začela lotevati utrujenost in je z osamosvojitvijo (spet paradoksalno!) skoraj v celoti zaspalo.

... SE MORDA PREBUDI?

Pri pozornem pregledu dogajanja na kulturnem področju v naših krajih bomo lahko ugotovili tudi, da se je z njim in ob njem spreminjal tudi človek. Iz tipično podeželskega človeka je skozi dve, morda tri generacije postal bolj ali manj človek primestnega značaja.

Ob močnih povezovalnih silnicah v enotno sosesko sv. Martina in pozneje v istih teritorialnih okvirih organizirane krajevne skupnosti Mlačevo pa so se velikokrat pokazali tudi različni parcialni interesi posameznikov, skupin in vasi, ki so tudi povzročili, da so te dejavnosti na začetku devetdesetih zaspale. Vendar "nekatera znamenja pričajo",¹⁵ da se kultura v teh krajih spet prebujata.

¹⁵ Cankarjeva fraza iz *Pohujšanja v dolini šentflorjanski*.

ZAHVALA "ŽIVIM VIROM"

Verjetno mi vseh kulturnih dogodkov v naših krajih ni uspelo odkriti, saj je še posebej tiste neposredno izza druge svetovne vojne že močno prerasel bršljan pozabe, kljub temu da sem se obrnil na precej ljudi, ki so bili na različne načine povezani z ustvarjanjem in ustvarjalci tega obdobja. Poleg tega sem glede na omejen prostor v pričujočem zborniku črtal v celoti različne opise zgodovinskih razmer pred drugo svetovno vojno, med njo in takoj po njej, ki so vplivale na prebudev kulturnih in z njimi vzporedno povezanih dejavnosti. Nedvomno bi si zaslužila svoje mesto v tem zapisu tudi različna prizadevanja različnih vodstev krajevnih skupnosti in društev. Potrebno bi bilo posebej predstaviti animatorje, ki so vložili ogromno časa, znanja, truda, sredstev... Prav bi bilo tudi, da bi spoznali, na kakšen način s(m)o urejali odre, scene, kulise, kako s(m)o si igralci šivali kostume, sami skrbeli za prevoze, maske in druge tehnične rešitve, se ukvarjali z glasbeno in pevsko dejavnostjo ter jo vgrajevali v same gledališke predstave... Zanimivo bi bilo prisluhniti zgodbam in pripetljajem iz številnih gostovanj... pa še marsikaj drugega.

A o tem morda naslednjič!

Morda je tudi pri poizvedovanju ali pri sami obdelavi gradiva prišlo do napak? Zanje se vsem prizadetim že vnaprej opravičujem in jih vabim, naj mi morebitne spremembe sporočijo na moj domači naslov za dopolnitev podatkov. Vse zapisano pa naj bo le v blag spomin na ljudi, ki so dejavno sejali na kulturnem polju – še posebej na tiste, ki jih ni več; pa tudi v spomin na čase, ki so bili lepi in težki hkrati – lepi, kadar (nam) je šlo dobro od rok in s(m)o s čistimi nameni želeli prispevati nekaj v skupno kulturno shrambo, težki pa morda takrat, kadar nis(m)o znali dovolj dobro obdelovati širokih polj te že po naravi tako prečudovite kulturne pokrajine. Prepričan pa sem, da s(m)o v kašče pospravljali le zlato zrnje.

Za pomoč pri zbiranju navedenih podatkov sem neizmerno hvaležen vsem, ki so si vzeli čas in prisluhnili vprašanjem, pobrskali po omarah in po spominih ter mi s tenkočutnim poslušom pomagali soustvarjati ta zapis.

To so: Julka Ahlin iz Zagradca, Rezka (roj. Kovačič) Bučar z Grosupljega, Tone Ferjan iz Zagradca, Anka in Stane Habjan z Velikega Mlačevega, Franc Hotko z Velikega Mlačevega, Tončka (roj. Ilovar) in Jože Hren ml. z Velikega Mlačevega, Ana (roj. Guštin) Javornik z Velikega Mlačevega, Franc Javornik z Velikega Mlačevega, Alojz Kastelic z Grosupljega, Franc Kastelic z Velikega Mlačevega, Robert Kocjančič z Lobčka, mama Štefka Miklič, žena Zorica (roj. Guštin) Miklič, brat Alojz Miklič, vsi iz Zagradca, Alojz Novljan z Lobčka, sestre Potokar iz Zagradca, Marinka (roj. Rozman) Steklačič s Plešivice, Marija (roj. Čakš) in Ljubo Vilar iz Šmarja - Sapa, Darka (roj. Hribar) in Brane Zorenč iz Zagradca ter Anton Zupančič st. iz Zagradca.

Vsem se iskreno zahvaljujem tudi za gostoljubnost, odprtost in potrpežljivost.

OSTALI VIRI

Bernard Rode: "KS Mlačevo / 1941-1989" - brošura, 1989.

Arhiv Krajevne skupnosti Mlačevo.

Arhiv Kulturno društva Boštanj-Mlačevo.

Arhiv Prostovoljnega gasilskega društva Zagradec pri Grosupljem.

Osebni arhiv.

ANTON MARTIN SLOMŠEK O FRANCU KSAVERJU KUTNARJU

*Mihael Prijatelj**

O prvem Slovincu na sedežu starodavne, l. 1228 ustanovljene Lavantinske škofije, šentviškem rojaku škofu Francu Ksaverju Kutnarju, ki se je l. 1793 rodil v Prapročah pri Temenici, je v ZOGID XVIII iz leta 1994 prof. dr. France Adamič že pisal. Precej obširen poljuden prispevek o tem našem rojaku (dosedaj edinem škofu s področja današnje šentviške fare) je l. 1999 v 5. številki, v zvezi z razglasitvijo Antona Martina Slomška, njegovega neposrednega naslednika na lavantinskem škofij-skem sedežu, za svetnika objavilo tudi Klasje.

Zakaj se ob teh dogodkih Kutnarja ni primerno spomnila tudi cerkvena stran, ne vem; ne zdi pa se mi to ne dobro ne pametno. Morda je mnenje nekega odličnega mariborskega poznavalca tedanjih razmer, da bi brez Kutnarja najbrž tudi blaženega A. M. Slomška ne bilo, malo pretirano, vsekakor pa je naš Kutnar v Slomškovem življenju odigral zelo pomembno vlogo; ne samo s svojo zgodnjo smrtjo, ampak tudi ko je bil Slomškov predstojnik.

Poznala sta se in sodelovala le dve leti. Kutnar je svojo škofovsko službo v Št. Andražu dejansko nastopil 19. marca 1844, umrl pa je že 8. marca 1846. Ob njegovem nastopu je bil Slomšek nadžupnik v Vuzenici in Kutnar ga je že 6. maja 1844 imenoval za začasnega, 1. oktobra istega leta pa za rednega šolskega nadzornika in kanonika v Lavantinski škofiji. Kutnarjeve ideje o ureditvi in izboljšanju razmer v škofiji so bile tudi Slomškove ideje in obratno. Kutnarjevo znanje je bilo tudi Slomškovo znanje in obratno. Kutnarjeva zagnanost za delo je bila tudi Slomškova zagnanost in obratno. Zelo hitro sta se spoznala, ujela ter začela sodelovati in se spoštovati.

Prvi življenjepis F. Ks. Kutnarja je takoj po njegovi smrti napisal tedanji lavantinski kanonik in s tem neposredni Kutnarjev sodelavec dr. Valentin Wiery, pozneje krški (celovski) škof, na katerega se še danes sklicujejo vsi, ki kaj pišejo o Kutnarju. Objavljen in razširjen je bil kot samostojna tiskovina. V slovenskih arhivih ga ni in tudi Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu se je precej namučil, da ga je končno našel nekje v Avstriji. Obširen in natančen je tudi koncept Kutnarjevega življenjepisa, predvsem kar se tiče njegovega delovanja v Št. Andražu, ki ga je sestavil njegov dvorni kaplan, po Slomškovi smrti od l. 1862 dalje pa lavantinski škof dr. Jakob Maksimilijan Stepišnik. Koncept (v težko čitljivi gotici) je v mariborskem škofijskem arhivu. Znan je tudi, na osnovi Wieryjevega sestavljen Kutnarjev življenjepis v knjigi prof. dr. F. Kovačiča Zgodovina Lavantinske škofije iz l. 1928. Vse drugo pa so več ali manj drobci, ohranjeni v obsežni dokumentaciji o življenju in delu Kutnarjevega naslednika na škofijskem sedežu blaženega A. M. Slomška.

Kaj in kako je Kutnar mislil o Slomšku, se lepo vidi iz njegovega poročila o vizitaciji Slomškove fare Vuzenica, iz njegovega predloga knezu Ferdinandu za imenovanje Slomška za kanonika in šolskega nadzornika, iz Kutnarjevih pisem oblastem s podporo Slomškovim prizadevanjem za ustanovitev knjižne založbe, ki bi izdajala slovenske knjige itd.

Kako pa je Slomšek cenil svojega škofa, se vidi predvsem iz njegovega govora na Kutnarjevem pogrebu marca 1846. Ta govor je bil objavljen v Tirolskem katoliškem listu, slovenski prevod pa l. 1864 v Drobtnicah.

Sam pa sem med iskanjem sledi za Kutnarjem po, kot rečeno, zelo obširni dokumentaciji o Slomšku v ohranjenih Slomškovih pismih, ki jih je zbral že omenjeni prof. dr. F. Kovačič in jih na začetku postopka za Slomškovo beatifikacijo v tridesetih letih 20. stoletja izdal v dveh knjigah, našel nekaj Slomškovih omemb Kutnarja, ki po svoje še bolj neposredno in točno kot govor na pogrebu prikazujejo njegov odnos do svojega škofa. Našel, izpisal in prevedel.

* *Maribor, Vrbanska 12/a, univ. dipl. ing. kemije.*

Velika večina Slomškovich pisem je namreč v nemščini in tako tudi skoraj vsi odlomki o Kutnarju. Naslovljenci Stojan, Pikel, Miklavžin, Juvančič, Rajc, Poklukar in Muršec so sami Slomškovi sošolci in/ali sodelavci bodisi na duhovniškem bodisi na narodnobudiljskem področju.

Oznake v prepisih dr. F. Kovačiča:

<...> Kovačičeve dopolnitve,

! Kovačičeva oznaka in poudarek, da napaka v predstoječi besedi ni nastala med prepisovanjem, ampak je bila že v originalu,

[...] V originalu je bila ta beseda prečrtana,

... V originalnem tekstu pomeni, da je vmesno besedilo izpuščeno. Vsi odlomki r a z e n štirih (dveh na začetku in dveh na koncu), se v pismih nahajajo vmes med drugimi besedili, vendar tega nisem posebej označeval.

(...) Prevod nemškega teksta v pismu.

Prvič je Slomšek, zelo zadržano in morda celo z malo nejevolje, omenil Kutnarja v pismu svojemu prijatelju, braslovškemu župniku Mihaelu Stojanu, in sicer **25. novembra 1843** iz Vuzenice:

Seit Ihrem letzten Schreiben viele Aenderung – unser liebevoller Oberhirt in der Ewigk<ei>t. Demnach ist von der Besetzung jener Stelle bis zur Ankunft eines neuen Cels<iss>imus keine Rede – aber auch in meiner Beziehung viel Uibertriebenes – Unwahres. – Allgemein ist die Nachricht – P.T. Franc Kutnar, ein Unterkreiner, gewes. Hofkaplan des weiland apost. Augustin Gruber werde unser Oberhirt. Lasset uns bis zur Gewissheit bethen um eine glückliche Wahl.

(Od Vašega zadnjega pisma mnoge spremembe – naš preljudi nadpastir¹ v večnosti. Zaradi tega ni govora o zasedbi katerega koli položaja² pred prihodom novega celsissimusa – pa tudi, kar se mene tiče, veliko pretiranega – neresničnega. – Sliši se, da bo Franc Kutnar, neki Dolenjec, bivši

dvorni kaplan³ nekdanjega apostolskega Avgušтина Gruberja, naš novi nadpastir. Molimo, dokler to ne bo gotovo, za posrečeno izbiro.⁴)

Opombe:

1. Gre za Kutnarjevega predhodnika, škofa Ignacija Zimmermanna, ki je umrl 28. sept. 1843. Po rodu je bil Nемеc, doma iz Slovenske Bistrice, bil pa je prvi lavantinski škof, ki ni bil plemiškega rodu.

2. Gre za malo pred tem izpraznjeno mesto stolnega kanonika v Št. Andražu. Mogoče so se širile govorice, naj bi to mesto zasedel Slomšek – ali pa celo škofovski sedež.

3. F. Ks. Kutnar je res bil na začetku svoje duhovniške poti tudi dvorni kaplan oz. tajnik ljubljanskega škofa Gruberja, a 25. nov. 1843, ko je Slomšek pisal to pismo, je bil že več kot 10 let stolni kanonik in glavni šolski nadzornik ter nosilec še drugih pomembnih funkcij in s tem – po mnenju poznavalcev tedanjih razmer – zasedal četrto ali morda celo tretje mesto na hierarhični lestvici v starodavni Salzburški nadškofiji, pod katero je spadala tudi Lavantinska škofija.

4. Ko je Slomšek pisal to pismo, je bil (23. nov. 1843) F. Ks. Kutnar že imenovan za lavantinskega škofa, česar pa Slomšek takrat očitno še ni vedel.

Drugo pismo Stojanu, v katerem omenja Kutnarja, je Slomšek napisal **23. aprila 1844**, torej samo slab mesec dni po prihodu Kutnarja v Št. Andraž:

Im Anschlusse erhalten Sie 6 Pastoral-Schreiben unseres liebenswürdigsten Oberhirten, ki se toljko radi – ino pa prav po domaže pogovarjajo – sa svelizhanje nashih ljubih Slovenzov.

Hochselber sind dermahlen in Wien, kome(!) gegen 5. Mai nach Haus und gedenken nach Frohleichnahm die Visitationen zu beginnen, und zwar zuerst in Saldenhofen, wo auch die Kuratie Kirche St. Primus consecrirt wird. Naj pridejo tistikrat k nam; ne bom(!) Jim shal.

(V prilogi boste dobili 6 pastirskih pisem našega preljubeznivega nadpastirja, ki se tako radi – in prav po domače – pogovarjajo za zveličanje naših ljubih Slovencev. Prevzvišeni, ki so trenutno na Dunaju, pridejo okrog 5. maja domov in mislijo po telovem začeti vizitacije; in sicer najprej v Vuzenici, kjer bo posvečena tudi vikariatna cerkev sv. Primožu. Pridite tistikrat k nam, ne bo Vam žal.)

Opomba:

1. V svojih sicer nemško pisanih pismih je Slomšek včasih, kot rečeno, uporabil tudi kako slovensko besedo, pozdrav ali tudi cel odstavek. Na začetku je pisal v bohoričici, pozneje v gajici.

Tudi tretje Slomškovo pismo s posredno omembo Kutnarja je naslovljeno na Stojana, napisano pa je **30. maja 1844** v Št. Andražu, ker je bil Slomšek poleg tega, da je bil župnik v Vuzenici, tudi šolski nadzornik na škofiji.

Warum sollte Petschounik so sehr zagen? – Je heisser der Kampf, desto schöner der Sieg. Mein guter Andreas wird doch vor dem Kreuze nicht fliehen – einem Miethling gleich, der den Wolf kommen sieht – und fliehet. Patientia veftra possidebitis animas veftras. Kommt nur ein Mal zum meinen Oberhirten; Ihr Traurende(!) sollet getröstet werden.

Am 16. k. M. ist in Saldenhofen Visitation und Firmung, am 18. zu St. Primus Kirchenconsecration. Alle Pfarren- und Kuratie-Stationen werden besucht, und für das Decanat Saldenhofen eine ganze Woche verwendet. Die Decanate Gonobitz und Feistritz werden noch in diesem Jahre – wahrscheinlich nach dem Grossfrauentage visitirt.

(Zakaj naj bi moral Pečovnik tako zelo obupavati? Čim bolj vroč je boj, tem lepša je zmaga. Moj dobri Andrej ja ne bo pobegnul s križa – kot najemnik, ki, ko zagleda volka, zbeži. Patientia vestra possidebitis animas vestras. Pridita samo enkrat k mojemu nadpastirju; Vaš žalujoči bo potolažen...

16. prihodnjega meseca je v Vuzenici vizitacija in birma, 18. pa posvetitev cerkve sv. Primoža. Obiskalo se bo vse farne in vikariatne postaje, za kar bo v dekanatu Vuzenica potreben cel teden. Tudi v dekanatih Konjice in Bistrica bodo vizitacije še v tem letu – verjetno po velikem šmarnu.)

Četrto pismo Stojanu, v katerem omenja Kutnarja, je Slomšek v Šentandražu napisal **13. julija 1844:**

Mich würde es wohl herzlich freuen, Sie in Saldenhofen zu sehen; - noch mehr unsern gnädigsten Fürstbischof Sie kennen zu lernen – von dem wir schon öfter sprachen. Die Visitation von Saldenhofner Decanate begint (!) am 15. Ankunft in Saldenhofen – am 16. Firmung – am 17. Schulvisit. daselbst, Abends nach St. Primon; am 18. Kirchenconsecration – Abends nach St. Anton; dort am 19. Fir <mun>g, abends nach Reifnig, am 20. dort Firm<un>g, am 21. in Wuchern Visitation, abends nach Saldenhofen, am 22. nach Trofin, abends nach St. Andrä.

Am 15. reiset unser Celsissimus nach Klagenfurt zu den Prüfungen, wo die Ordines minores ertheilt werden. Am 25. ist die Ordination des Subdiaconats – am 28. Diaconats, am 1. Aug. des presbyt<erat>s. Am 4. Aug. begint (!) die Visitat. Reise wo abend zu Weitenstein übernachtet wird. Am 27. Aug. solle die Visitation für dieses Jahr beendet werden.

(Prav iz srca bi bil vesel, če bi Vas lahko videl v Vuzenici; - še bolj pa naš premilostljivi knezoškof, ki bi Vas spoznal – o čemer sva se že večkrat pogovarjala. Vizitacija vuzeniškega dekanata se bo začela 15. Prihod v Vuzenico – 16. birma – 17. obisk šole ravno tam, zvečer k Sv. Primožu; 18. posvetitev cerkve – zvečer k Sv. Antonu; tam 19. birma, zvečer v Ribnico, 20. tam birma, 21. vizitacija v Vuhredu, zvečer v Vuzenico, 22. v Trbonje, zvečer v Št. Andraž.

15. potuje naš prevzvišeni v Celovec k izpitolu, kjer bodo podeljeni ordines minores. 25. je podelitev subdiakonata, 28. diakonata, 1. avgusta prezbiteriata. 4. avgusta pa se začne vizitacijsko potovanje, na katerem se bo zvečer prenočilo v Vitanju. 27. avgusta pa naj bi bile vizitacije za to leto zaključene.)

Naslednje pismo z omembo Kutnarja pa je Slomšek pisal **29. oktobra 1844**, in sicer Mihaelu Piklu (ki je bil takrat spirital v Celovcu).

Unser gnädigste Fürstbischof befindet sich zwar besser, doch ist die Stimme nicht in Ordnung; das Uibel scheint sich in die Länge zu ziehen.

(Naš premilostljivi knezoškof so bolje, vendar glas še vedno ni v redu; videti je, da se bodo težave še vlekle.)

10. novembra 1844 pa je Slomšek Stojanu med drugim pisal tudi sledeče:

Unser gute Oberhirt leiden noch fortwährend an einem Halsübel, und haben seit 4. 8^{ber} völlig die Stimme verlohren (!). Wir befürchten schlimme Folgen. Dolga boles<e>n – gotova smert. Naj moljijo, dass uns der liebe Gott den guten Herrn schenke, der so viele schöne Pläne zum Emporblühen unserer Diözese in peto hat. Einer davon wird bald den Anfang nehmen, mit den jährlichen Elaboraten von jungen Geistlichen unter 10 Jahren in der Seelsorge, welche Elaborate dann von ältern Seelsorgern superarbitriert werden.

(Naš dobri nadpastir imajo kar naprej težave z vratom in so 4. 10. popolnoma izgubili glas.)

Bojimo se slabih posledic. Dolga bolezen – gotova smrt. Naj molijo, da nam ljubi Bog ohrani dobrega gospoda, ki ima toliko lepih načrtov za razcvet naše škofije. Eden od teh se bo kmalu začel, in sicer z letnimi elaborati mladih duhovnikov z manj kot 10 leti duhovniškega staža v dušnem pastirstvu; te elaborate pa bodo nato presodili in ocenili starejši dušni pastirji.)

V sedmem pismu je Slomšek **19. decembra 1844** Stojanu sporočil:

Unser gnädigste Fürstbischof befinden sich besser und lassen Sie schön grüssen.

(Naš premilostljivi knezoškof se počutijo bolje in Vas že lepo pozdravljajo)

V pismu **11. februarja 1845** pa je Slomšek Stojanu o Kutnarju napisal:

Wie geneigt Ihnen unser gute Celsissimus sey-ein Beweis, das mich Hochselber aufforderten, Ihnen zu schreiben...

Unser gnädigste Oberhirt befinden sich immer gleich – fast ohne Stimme, übrigens ziemlich Wohl.

(Kako Vam je naš dobri prevzvišeni naklonjen – dokaz, da me je zadolžil, naj Vam pišem... Naš premilostljivi nadpastir so vedno enako – skoraj brez glasu, počutijo pa se precej dobro.)

V pismu spiritualu Piklu je Slomšek **7. maja 1845** obsežneje pisal o pomembnem Kutnarjevem načrtu, da bi se duhovniki izobraževali tudi še po tem, ko bi končali teologijo in že delali po župnijah.

Unser Hochwürdigste Oberhirt wünschet besonders für den jüngern Clerus die geistl. Exercitien einzuführen; und ich hatte den Auftrag den Dr. Schlör, Spiritual zu Gratz zu ersuchen, die Leitung dieser Uibungen zu übernehmen, falls solche beginnen. Um die Bereitwilligkeit des Clerus dazu zu beweisen, sind über mein Ansinnen vom Decanate Völkermarkt und Eberndorf unterzeichnete Gesuche eingelangt, S^{ne} F.B. Gnaden wollten solche einführen; von den übrigen Decanaten werden gedachte Petitionen erst erwartet, vorerst von Kärnten. Obgleich ich die Zusage vom Dr. Schlör habe, und auch der grössere Theil des jüngern Clerus die Exercitien wünschet, ist wegen Kränklichkeit unsers gnädigsten Oberhirten für dieses Jahr wenig Aussicht dazu. Genug, wenn im kommenden Jahre dazu kommen.

(Naš prevzvišeni nadpastir želi predvsem za mlajši kler uvesti duhovne vaje; jaz pa sem imel nalogo pridobiti dr. Schlöra, ki je spiritual v Gradcu, da bi prevzel vodenje teh vaj, v primeru da se bodo začele. Da bi se ugotovila pripravljenost duhovščine, je po mojem mnenju treba nadaljevati z v dekanatih Velikovec in Dobrla vas podpisanimi prošnjami. Njihova knezoškofovska milost jih želijo take uvesti; iz ostalih dekanatov pa se zamišljene peticije šele pričakujejo, predvsem s Koroške. Čeprav imam privolitev dr. Schlöra in čeprav si večji del mlajše duhovščine takih vaj želi, je zaradi bolehnosti našega milostljivega nadpastirja zanje letos bolj malo možnosti. Dovolj, če bo do tega prišlo v naslednjem letu.)

20. maja 1845 pa je Slomšek o duhovnih vajah ter o Kutnarjevem in svojem odnosu do teh vaj pisal Stojanu. Delno tudi v slovenščini.

Častivredni Gospod!

Preljubeznivi Prijatelj!

Vaše misli od duhov. vadeb so lepe, mile ino prave. Naš premili Vladika take želijo, pa se boji-

jo, de ne bi duhovnikom ne zamrzele ino tako jih le malo objiskalo; kar bi bilo škofiji gerdó. Jim to misel odvzeti, ter Jih boljiga duha prepričati sim koroške tehante, pa tudi Staroterg - ino Vozeniški-ga, nagovoril, naj dajo prošnjo (ki sim jo osnoval) vsim duhovnim podpisati, ki eksercije želijo, de tak podpisane prošnje milostlivimu škofu pokažem. Iz 5 tehintij so se razen nekih 10–12 vsi podpisali, is (!) 4 tehintij še pa dočakujem.

Tako se bojo možje pogovorili, ino pogovarjaje s tim pobožnim opravilam ziznanili (!), de jim kedar se škof oglasijo, sveta reč neznan ino pa prečudna ne bo. Gospoda Dohtarja Schlöra sim že naprosil, de nas pridejo vadit, kedar blagi čas dojde; naj bi le berš!

Unser gnädigste Fürstbischof ist am 14ten d. M. nach Laibach vereiset(!), um sich dort mit dem berühmten Doctor Weber (?) über den Leidensstand zu berathen, und durch einige Tage beobach-ten zu lassen. Am 25. d. M. reise ich nach, um Hochselben zurückzubegleiten. Die Rückreise dürfte über Franz, St. Ilgen, Skalis und Altenmarkt erfolgen, wenn kein Hinderniss entgegen tritt, und zwischen 1-5 Juny Statt finden.

(Naš premilostljivi knezoškof je 14. t. m. odpotoval v Ljubljano, da bi se tam s slavnim doktor-jem Webrom posvetoval o stanju svoje bolezni in da bi ga nekaj dni opazoval.

25. t. m. grem tudi jaz tja, da bi spoštovanega spremljal nazaj grede. Vračati bi se morala, če ne bo prišlo do kake ovire, čez Vransko, Šentilj pod Turjakom, Skale in Stari trg, in sicer med 1. in 5. junijem).

Opombi:

1. To je eno od bolj malo Slomškovih pisem, ki je (delno) v slovenščini. Poleg tega je Slomšek v tem času že uporabljal gajico, čeprav ga je še kar nekajkrat zaneslo v bohoričico (sim, vsim, se, nas)

2. Kovačiču, ki je to pismo prepisoval za tisk, ni bilo jasno, ali piše Weber ali Tscheber.

Pot v Ljubljano in čakanje na Kutnarja pa je Slomšek **5. junija 1845** opisal Francu Juvančiču, sojemu sošolcu in tedanjemu župniku pri Novi Cerkvi.

Hochwürdiger Herr Pfarrer!

Liebster Freund und Bruder!

Dein liebes Schreiben hat mich recht herzlich erfreut. Ich erhielt es eben vor <meiner Abreise> nach Laibach am 24. v. M. <Darum> erfolgt <die> Antwort aus Krain. In Gesellschaft unserer lieben Schulgespāne Slanitz und Parian tratt ich am 25. v. M. die reise nach Laibach an, um unsern gnädigsten Oberhirten abzuholen, Hochwelcher seit 15. Mai in ärztlicher Behandlung zu Laibach verweilen. Wieder Erwarten entlässt Doctor Tscheber seinen hohen Patienten erst am 9. Juny, und so bin ich genöthiget in Krain Vakanz zu halten. Ich machte einen Ausflug nach Unterkrain, und schreibe Dir – weil mich das üble Wetter am Ausgehen hindert – vom Weichselberg, wo ich mich beim Pfarrer Johan (!) Ziegler aufhalte, zum Beweise, dass ich auch in der Ferne auf Dich <denke>.

Das Befinden <unseres gnädigsten> Fürstbischofes ist <besse>r, auch <die Spra>che vernehmlicher; doch scheint <der> hohe Leidende zum Leiden um so mehr bestimmt zu seyn, als Hochderselbe seine Pflichten nicht nach seinem Willen durch Krankheit gehindert, [genug] erfüllen kann. Bei allem dem ist der hohe Patient immer munter und thätig, sehr häufig besucht, und ausgezeichnet.

Unser gute Herr Domprobst wird gleich nach der Rückkunft des Fürstbischofes nach Sauerbrun, wohin auch Herr Dechant Albrecht etwas später (!) sich zu begeben gedenket. Ich werde den gnädigsten Fürstbischof in die Visitation – wahrscheinlich in Decanate St. <Marcin> begleite>n, wenn es die Gesundheit <gestatte>n wird.

Unsere Reise wird am 9. d. M. bis Mittag auf Franz - abends bis Skalis; am 10 auf Mittag nach Altenmarkt – und abends – wenn Gott will – treffen wir in St. Andrea ein.

(Spoštovani gospod župnik!

Predragi prijatelj in brat!

Tvoje ljubeznivo pisanje me je prav prisrčno razveselilo. Dobil sem ga tik pred svojim odhodom v Ljubljano 24. preteklega meseca, zato ti pošiljam odgovor s Kranjskega. V družbi najinih ljubih sošolcev Slanica in Pariona sem začel 24. preteklega meseca svoje potovanje v Ljubljano, in sicer zato, da bi prevzel našega premilostljivega nadpastirja, ki se od 15. maja zadržuje na zdravljenju v Ljubljani. Spet čakanje, kajti dr. Čeber bo odpustil svojega visokega pacienta šele 9. junija, in tako sem bil prisiljen ostati na Kranjskem na počitnicah. Napravil sem izlet na Dolenjsko, in ti pišem – ker mi slabo vreme preprečuje, da bi šel ven – iz Višnje Gore, kjer sem nastanem pri župniku Janezu Ciglerju, in sicer kot dokaz, da tudi v daljavi mislim nate.

Stanje našega premilostljivega knezoškofa je boljše in tudi njegov govor je bolj slišen; vendar je videti, da je visoki mučenik tem bolj nagnjen k trpljenju, čim bolj mu bolezen preprečuje, da bi po svoji volji in v zadostni meri izpolnjeval svoje dolžnosti. Ob vsem tem pa je visoki pacient vedno zelo živahen in zaposlen in zelo veliko ima obiskov...

Naš dobri gospod stolni prošt namerava takoj po vrnitvi knezoškofa iti v Rogaško Slatino, kamor bo nekoliko pozneje prišel tudi gospod dekan Albrecht. Jaz pa bom, če bo zdravje v redu, spremljal premilostljivega knezoškofa na vizitaciji – verjetno v dekanatu Marenberg.

Najino potovanje bo 9. t. m. dopoldne do Vranskega, popoldne do Škal; 10. dopoldne do Starega trga, zvečer pa - če Bog da - se srečamo v Št Andražu.)

V pismu **8. oktobra 1845**, ki ga je Slomšek pisal Stojanu predvsem zaradi Drobtinic za l. 1846 in načrtovanega prevoda Sv. pisma, omenja tudi Kutnarja, in sicer:

Ich habe bey Herausgabe Ihres Evangeljums wenig verdint. Wenn Sie mir und den hierortigen Konsistorialen etliche Exemplare Verehren – unum Exemplar et Nostro Celsissimo – so werden wir Ihnen dafür verbunden seyn...

Wegen der abergläubischen Andachtsübungen die auch mir in der Seelsorge Manches zu schafen(!) machten, habe ich mit unsern(!) Celsissimo bereits gesprochen, Hochwelcher mir versprochen, ein Verboth darüber zu erlassen...

Unser Celsissimus ist seit 3. d. M. unwohl; wir befürchten für denselben einen schlimmen Winter...

(Pri izdaji Vašega Evangelija sem malo zaslužil. Če boste mene in tukajšnje konzistorialce počastili z nekaj izvodi – en izvod za našega prevzvišenega – nas boste s tem zelo zadolžili...

Glede praznovernih pobožnosti, od katerih so nekatere pri oskrbi duš delale težave tudi meni, sem z našim prevzvišenim že govoril. On pa mi je obljubil, da jih bo prepovedal...

Naš prevzvišeni se od 3. t. m. slabo počuti; bojimo se, da bo zima zanj zelo huda.)

V svojem pismu **3. novembra 1845** Slomšek Kutnarja že priporoča Stojanu v molitev:

Naj molijo tudi za našiga viši Pastirja! – Wenn das Fieber so fortdauert – und die Schwäche so zunimmt, so hat auch unsere Diözese das Traurigste zu befürchten. Bog nam ohrani še dobrega očeta!

(- Če se bo vročina še nadaljevala – slabost pa se tako večala, se mora naša škofija bati najbolj žalostnega.)

Kutnar je proti koncu l. 1845 Slomška razporedil na eno najpomembnejših dušnopastirskih in

cerkvenoupravnih mest v Lavantinski škofiji – za opata v Celje. O tem je **27. decembra 1845** Slomšek pisal svojemu znancu Josipu Poklukarju:

Veseliš se, da v Cele pojdem; jaz pa se Cela bojim. Ni lehka na svečniku stati – pa nobene sence dajati. Ker je pa viši Pastirju tako dopadlo, rad vbogam, in Bog mi bo pomagal.

V naslednjem pismu Stojanu **4. januarja 1846** je Slomšek glede Kutnarjevega zdravja nekoliko bolj optimističen:

Das Befinden unsers Hochwürdigsten Oberhirten ist, Gott Lob, seit dem Anfange des neuen Jahres sichtlich besser, und eine bessere Zukunft zu erwarten, wenn der März glücklich vorüber geht. Am 21. v. M. hatten S^{DC} Eminenz der Erzbischof von Salzburg uns einen Besuch abgestattet.

(Počutje našega prečastitega nadpastirja je, hvala Bogu, od začetka novega leta opazno boljše in če bo marec srečno minil, lahko pričakujemo boljšo bodočnost. 21. p. m. so nas obiskali Njihova Eminenca nadškof iz Salzburga.)

Opomba:

1. Gre za izredno pomemben obisk salzburškega nadškofa in metropolita kardinala Schwarzenberga, ki je bil opravljen takorekoč sredi zime (21. dec. 1845); po mnenju poznavalcev tedanjih razmer (prof. dr. F. Kovačič) tudi ali celo predvsem zato, da bi nadškof na smrt bolnega Kutnarja osebno vprašal, koga naj imenuje za njegovega naslednika.

Optimističen je bil Slomšek tudi, ko je 21. januarja 1846 svojemu prijatelju dr. Josipu Muršču, ki je bil profesor verouka na liceju v Gradcu, o Kutnarju pisal.

Das Befinden unseres hochwürdigsten F. Bischofes ist seit einigen Tagen besser.

(Stanje našega prečastitega knezoškofa je že nekaj dni boljše.)

In še **10. februarja 1846** je Slomšek v pismu dr. Muršču napisal:

Auch unser Fürstbischof befindet sich etwas besser.

(Tudi naš knezoškof se počuti nekoliko bolje.)

Enako Antonu Rajcu, svojemu sošolcu in dekanu na Vidmu, **11. februarja 1846**:

Das Befinden unsers gnädigsten Oberhirten ist seit ein paar Wochen zwar scheinbar besser, allein von einer völligen Genesung noch keine Spur; vielmehr scheint die Schwäche nur zu zunehmen. Wir hoffen vom kom. Frühlinge das Beste, wenn wir ihn glücklich erleben.

Zdaj te pa Bog ovarji Tvojmu starimu prijatlu

St. Andrä am 11/2 846

Antonu m.p.

(Počutje našega milostljivega nadpastirja je že nekaj tednov sem opazno boljše, vendar o kakem popolnem ozdravljenju ni še nobenega sledu; kaže celo, da se oslabeledost še stopnjuje. Upajmo, da bo prihajajoča pomlad prinesla najboljše, če jo bomo srečno doživeli.)

8. marca 1846 ob šestih zvečer, tik pred Kutnarjevo smrtjo, je Slomšek dr. Josipu Muršču o Kutnarju sporočil:

Unser guten Fürstbischof haben wir heute mit dem hh. Sterbesakramenten versehen.
Es ist fast keine Hoffnung zu einem Aufkommen; wir befürchten in wenigen Tagen verwaist zu werden und empfehlen uns insgesamt Ihrem frommen Memento!

Mit Achtung und Liebe

St. Andrä am 8.3.1846
um 6. Uhr Abends

Ihr Freund Slomschek

(Našega dobrega knezoškofa smo danes prevideli s svetimi zakramenti za umirajoče.
Skoraj nobenega upanja ni, da bi še vstal; bojimo se, da bomo v nekaj dneh osiroteli in priporočimo se skupaj z Vami v pobožen memento!

S pozornostjo in ljubeznijo

Št. Andraž, 8. 3. 1846
ob 6. uri zvečer

Vaš prijatelj Slomšek

S tem pismom je končano obdobje slabih dveh let, ko sta Kutnar in Slomšek sodelovala. F. Ks. Kutnar je namreč še tisto noč umrl, na pogrebu pa mu je, kot rečeno, govoril ravno Slomšek. Govor je bil kmalu po Kutnarjevi smrti v originalu, t.j. v nemščini, objavljen v Tirolskem katoliškem listu, s katerim je Slomšek že pred tem sodeloval, v slovenskem prevodu pa v Drobtnicah iz l. 1864.

V tem sestavku navedeni odlomki pa ta govor kot sliko odnosa bl. A. M. Slomška do svojega predstojnika kot neposredne in osebne reakcije na dogajanje med tem sodelovanjem v marsičem dopolnjujejo.

Po Kutnarjevi smrti je življenje v Lavantinski škofiji teklo naprej. In kdo bo novi lavantinski škof? Iz Slomškovega pisma Stojanu en mesec po Kutnarjevi smrti, t.j.

9. aprila 1846, se vidi, da je to skrbelo oz. zanimalo tudi Slomška.

In Gratz u. Klagenfurt verlautete es, Domherr Maximilian von Ternovzcy(!) von Salzburg ein sehr liebenswürdiger Mann von 42 Jahren soll unser Oberhirt werden; doch wissen wir bis zur Stunde darüber Nichts gewisses.

(V Gradcu in Celovcu se sliši, da naj bi bil naš novi nadpastir salzburški stolni kanonik Maximilian von Tarnoczky, ki je prijazen gospod pri 42 letih; toda do tega časa ne vemo o tem nič zanesljivega.)

Ko pa je Slomšek sam postal škof, je moral razen za duše svojih vernikov skrbeti tudi za gospodarsko delovanje škofije. V pismu dekanu in prijatelju Gregorju Miklavzinu **26. 1. 1847** je bil še kar zadovoljen:

Dermahlen ist der Bruder des verstorbenen Fürsten als Hausmeister geblieben und ich bin froh, weil er den Hausbrauch schon kennt.

(Trenutno je kot upravitelj hiše ostal brat umrlega kneza in vesel sem, kajti on hišne navade pozna.)

V pismu **15. septembra 1847** na isti naslov pa je Slomška že skrbelo, kajti Kutnarjev brat je na vsak način hotel oditi domov v Praproče pri Temenici.

Ich erwarte Dich wohl mit Sehnsucht, um Dir die Oeconomie-Sorgen zu übergeben, so lange noch der Bruder des verstorb. Fürstbischofs Kuttnar, der ein sehr kündiger Wirthschafter ist, hier verweilet, um Dich über das Nöthige in die Kenntniss zu setzen. Leider will er auf das kommende Frühjahr zu seinem Bruder nach Unterkrain, und dringt darauf, dass ich bald einen Nachfolger ihm zur Seite gebe, damit er ihn mit dem Geschäfte bekannt mache.

(Težko Te pričakujem, da bi Ti izročil gospodarske skrbi, do tedaj pa bo še brat pokojnega knezoškofa Kutnarja, ki je zelo izkušen gospodarstvenik, ostal tu, da bi Te seznanil z nujnim. Na žalost namreč hoče prihodnjo pomlad oditi k svojemu bratu na Dolenjsko in pritiska, da mu hitro dam ob stran nekoga, ki bo njegov naslednik in ki bi ga seznanil s poslovanjem.)

Moja zamisel je bila s pomočjo odlomkov iz mnogih ohranjenih pisem njegovega sodobnika in dobrega znanca bl. Antona Martina Slomška na nekoliko drugačen način predstaviti življenje, delo in trpljenje našega vsega spoštovanja in ne pozabe vrednega rojaka in prvega Slovence na lavantinskem oz. današnjem mariborskem škofijskem sedežu Franca Ksaverja Kutnarja iz Praproč pri Temenici. V kratkem času je izpolnil dolga leta, bi lahko rekli s Sv. pismom (Modr 4,13).

Viri in literatura

Dr. Fran Kovačič: Zgodovina Lavantinske škofije, Maribor 1928.

Dr. Valentin Wiery: Franz Xaver Kuttnar, Fürstbischof von Lavant, Klagenfurt 1846.

Dr. Fran Kovačič: Slomšekova pisma, Maribor 1930–1932.

Dr. Fran Kovačič: Dodatek Slomšekovih pisem, Maribor 1934.

Zbornik Slovenske matice, zv. VI., Ljubljana 1904.

Beatificationis et canonizationis servi Dei Antonii Martini Slomšek, episcopi Lavantin., Positio super scriptis, Rim 1978.

Beatificationis et canonizationis servi Dei Antonii Martini Slomšek (1800-1862), episcopi Lavantin., Positio super virtutibus, Rim 1994.

Dokumenti iz škofijskega arhiva Maribor.

RAZVOJ ŠOLSTVA V DOBREPOLJU

Ivan Grandovec*

1. Osnovni podatki o razvoju osnovne šole

Šolstvo, ki se je razvilo po protireformaciji, ni v Evropi sredi 18. stoletja več dajalo ustreznih kadrov, saj so bile šole dostopne le ozkemu krogu ljudi. Porajajoči kapitalizem je potreboval vsaj malo izobražene ljudi, da bi lahko opravljali delo na novih strojih, ki so se pojavljali v času prve industrijske revolucije. Te želje gospodarstva so naletele na plodna tla tudi v habsburški monarhiji, pri Mariji Tereziji in Jožefu II., ki sta se zgledovala po pruskem šolstvu. Večja proizvodnja in večje zaposlovanje sta bila za vladarje sila zanimiva, saj so bili v ozadju večji davki. Priznati pa je potrebno, da so tudi ideje razsvetljencev deloma vplivale na okostenelo miselnost vladarjev tretje četrtine 18. stoletja.

Habsburžani so 1765. leta pod vplivom merkantilizma uvedli predilske¹ šole, ki so zaživele v Ljubljani, Novem mestu, Celju in na Ptujju. Patent je določal, da šole obiskujejo vsi otroci med sedmim in petnajstim letom, ki jih starši lahko pogrešajo. Za to šolstvo lahko trdimo, da je bil cilj usposobiti čim več otrok za predenje in tkanje, ki se je hitro širilo v manufakturni oziroma industrijski proizvodnji.

Splošna šolska naredba

Za nadaljnji razvoj šolstva je bil gotovo zelo pomemben dekret Marije Terezije iz leta 1770, ki omenja, da je šola "politicum" - stvar države, ki mora od cerkve - jezuitov prevzeti tudi pobudo v izobraževanju. Blaž Kumerdej, Blejčan, učitelj na Orientalni akademiji na Dunaju, je 1772 predložil dunajski vladi "Domoljubni načrt, kako bi se dalo kranjsko prebivalstvo najuspešneje poučevati v pisanju in čitanju". V tej spomenici poudarja, da ima Kranjska ugodno lego za trgovino, promet in obrt, vendar pa je temu razvoju največja ovira, da zna na kmetih komaj sto ljudi pisati in brati. Zato je potrebno ljudi učiti v domačem jeziku, "da preprosti človek lažje in bolje spozna državljanske in krščanske dolžnosti".²

Kmetje naj se po Kumerdejevem mnenju nauče tudi nemščine in nekaterih najsorodnejših narečij (npr. hrvaščine, dalmatinščine). Kumerdej je torej še pred uvedbo šolskega zakona zahteval, da se morajo ljudje učiti v domačem jeziku, če želi dunajska vlada, da bo uvedba splošne šolske obveznosti rodila uspeh. Vlada Kumerdejevega predloga ni mogla prezreti in ga je poslala kranjskemu deželnemu glavarstvu in okrožnim glavarjem v presojo z nalogo, da naj presodijo in svetujejo, kako postaviti prave temelje kranjskemu šolstvu. Na podlagi izjav okrajnih glavarjev, ki so se bolj nagibale k nemškemu šolstvu na Kranjskem, je deželno glavarstvo odgovorilo, da so nasveti Blaža Kumerdeja večinoma neizvedljivi.

Sledila je 6. 12. 1774 **Splošna šolska naredba**, prvi osnovnošolski zakon tudi v slovenskem jeziku. S tem temeljnim šolskim zakonom je bila uvedena obvezna, ne pa tudi enotna osnovna šola. Na podeželju so nastale **trivialke - ljudske šole**, v mestih **glavne šole**, na sedežih deželnih glavnih mest (Ljubljana) pa **normalke**. Sledila je petrazredna gimnazija, na katero so se lahko vpisali učenci, ki so obvladali latinščino. Po letu 1784 je bila na gimnazijah uvedena šolnina. Ker so trivialne

* Videm-Dobrepolje, Cesta 24, ravnatelj Osnovne šole Dobrepolje.

¹ Jože Ciperle - Andrej Vovko: *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*. Slovenski šolski muzej, Ljubljana 1987, stran 37.

² Josip Gruden: *Zgodovina slovenskega naroda*. Mohorjeva družba, Celje 1992, stran 980.

šole dale učencem predvsem osnove branja in računanja, pomeni, da je bila večini podeželskih otrok pot na gimnazijo zaprta, to pa je bil tudi cilj oblasti. Zaradi tega lahko trdimo, da je srednje šolstvo po terezijanskih in jožefinskih reformah za naše podeželje precej slabša rešitev kot pa prejšnje jezuitske nižje študije.

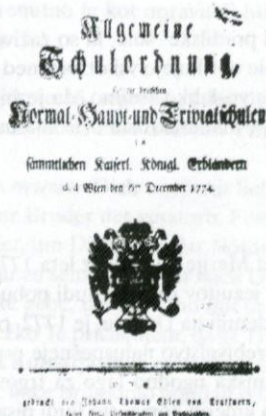
Šolska obveznost je bila določena med 6. in 12. letom. Omenim naj, da je bila ta obveznost bolj zaželeno kot pa obvezna in ni predvidevala nobenih kazni za izostajanje otrok od pouka. Na podeželju so otroci zaradi pomoči pri kmečkem delu, npr. paši živine, hodili v šolo le v zimskem času. Učenci so bili razdeljeni na nižji in višji oddelek, v vsakem je bil pouk tri leta. Za podeželje je zelo pomembno zakonsko določilo o ponavljalnem pouku, ki naj bo za vso mladino po končani trivialni šoli v nedeljo popoldne v župnijskih cerkvah.³ Dokler ni bilo konec tega pouka, ni smelo biti veselice ali plesov, ki bi odvrčali mladino od nedeljske šole.

V trivialkah je predmetnik⁴ vseboval branje, pisanje, računanje, verouk, posvetno moralko in osnove gospodarstva – lahko bi rekli kar kmetijstva. Dve tretjini časa je bilo potrebno porabiti za branje tekstov, ki se nanašajo na veroučno snov. Na glavnih šolah so poleg zgoraj naštetih predmetov imeli še nemško slovnico in spisje, latinščino, naravoslovje, gospodarstvo – bolj poudarjena je bila industrija, trgovina, zgodovina, zemljepis, osnove geometrije, stavbarstva, mehanika in risanje. Tudi na normalkah so imeli podobne predmete, vendar v večjem obsegu. To so bile zgledne šole, kjer so se izobraževali bodoči učitelji za osnovne šole. Ti so morali napraviti še nekatere pedagoške tečaje, da so bili usposobljeni za učitelje v osnovnih šolah. V gimnazije so lahko vstopili le učenci iz glavnih in normalnih šol.

Po šolskem zakonu iz leta 1774 je morala za osnovne šole poskrbeti občina. Tu pa je nastal na podeželju problem plačevanja učiteljev. Med prebivalstvom šola ni bila priljubljena, saj so se običajno otroci naučili le nekaj nemških stavkov. Cesar Jožef II. je leta 1780 razglasil, da

morajo starši obvezno pošiljati svoje otroke v šolo v svojem kraju, sicer pa morajo bogati plačati dvojno šolnino, revnejši pa naj bi gradili šole in ceste. Šolnina se je začela redno pobirati šele 1789. leta, in sicer za prvi razred trivialke 8 krajcarjev, za drugi razred pa 12 krajcarjev mesečno. Dvojno kazen bi morali plačati starši, ki niso pošiljali otrok k pouku, polovica te kazni pa je pripadla učitelju. Revnejšim ni bilo potrebno plačevati te kazenske šolnine, na podeželju pa so le-ti tvorili precejšnji del prebivalstva. Te prispevke so všteli v učiteljevo plačo, ki bi morala biti 130 goldinarjev. V tem času je bil srečen tisti učitelj, ki je prejel tolikšno plačo. Veliko učiteljev je imelo nižjo plačo kot vaški pastir. Na občinah so zahtevali, da mora učitelj za tako slabo plačo narediti še kaj več kot le učiti otroke, zato so bili učitelji običajno tudi organisti, godci na svatbah, opravljali pa so tudi pisarska dela za občino. Učitelj je običajno imel tudi njivo - zelnik, kjer si je pridelal najnujnejšo hrano. Mnogo učiteljev je vztrajalo v poklicu predvsem zaradi oprostite vojaške službe.

Trivialne šole so običajno imenovali "nemške šole", vendar pa se na podeželju pouk v nemškem jeziku ni v celoti uveljavil, tako da je bilo poučevanje lahko tudi v slovenskem jeziku, še

Naslovna stran splošne šolske naredbe iz leta 1774 (Slovenski šolski muzej)

³ Splošna šolska naredba. Dunaj 1774. Arhiv Slovenskega šolskega muzeja.

⁴ Glej prilogo številka 3!

pogosteje pa v obeh. K slovenskemu pouku so veliko prispevali katekizmi, ki so služili pouku vero- uka, mnogokrat pa so jih učitelji uporabljali tudi kot učbenike za učenje branja. Da se osnovna šola ni preveč hitro širila, nam pove ocena dr. Schmidta: na vseh slovenskih šolah je bilo leta 1790 nekaj nad 8000 učencev, na Kranjskem pa je bilo tedaj 56 trivialk. Nam najbližja je bila kvalitetna dvo- razrednica v Ribnici,⁵ kjer je 1810. leta začel svoje šolanje France Prešeren.

Politična šolska ustava nemških šol

Avstrijska vlada je 1804 reorganizirala šolstvo. Pri tem je bil pomemben svetovalec Jožef Špen- dov. Novi učni načrt je bil 11. 8. 1805 uveljavljen na vsem ozemlju monarhije, veljal je do 1869. Imenoval se je **Politična šolska ustava nemških šol**,⁶ poudarek pa je bil predvsem učenje branja, pisanja, računanja in katekizma, hkrati pa so se s primernimi berili podajale učencem verske in npravne življenjske vrednote. Šolski nadzorniki postanejo namesto dosedanjih svetnih oblasti na podeželju župniki, okrožni nadzorniki postanejo dekani in na ravni škofije poroča duhovnik - kanonik deželni oblastem o razvoju "nemškega šolstva". Cerkev in država sta postali dokaj povezani; ob tem je imela cerkev nadzorno funkcijo, država pa je poskrbela za izobraževanje učitel-jev. Leta 1815 so učiteljem zvišali plačo na 250 goldinarjev, pomožnim učiteljem pa na 120 goldi- narjev. Po tem zakonu naj bi bili dečki pri pouku ločeni od deklic. Ker je bila država mnenja, da je obvezna šola med 6. in 12. letom prekratka, so močno vzpodbujali nedeljske šole, ki naj jih obisku-je mladina do 18. leta. Šole naj bi vodili duhovniki in učitelji. Te šole še zlasti priporoča vlada v dekretu 15. 12. 1808, zaživele pa so po odhodu Francozov. Omenim naj predvsem škofa Antona Martina Slomška, ki je želel ljudi izobraziti v slovenskem jeziku. Ljubljanski škofijski konzistorij - nadzorni deželni šolski svet je 18. 3. 1805 poslal dunajski vladi poročilo, kjer opozarja: če želi drža-va, da bo pouk na kranjskih vaških šolah zaživel, mora potekati le v slovenskem jeziku. Vlada je odgovorila šele 22. 10. 1806, da se sicer sme pri pouku slovensko razlagati, šola sama pa se sme obravnavati le kot nemška in poučuje se lahko le v nemškem jeziku. Od leta 1829 je bila na Kranj-skem v podeželskih šolah slovenščina dovoljena kot učni jezik. Čeprav je Jožef II. ustanovil veliko novih župnij, kjer naj bi pri vsakem župnijskem središču zaživela tudi šola, je bila v začetku 19. sto-letja osnovna šola še v povojih. Šele po uveljavitvi šolskega zakona iz leta 1805 lahko trdimo, da je šolstvo na podeželju bolj zaživelo, ker je s tem zakonom nadzornica cerkev bolj vplivala na izo- braževalni sistem, saj se je čutila odgovorno za zaupano ji nalogo.

Šolstvo v času Ilirskih provinc

Po schönbrunnskem miru 14. 10. 1809 je pod Napoleona prišla tudi Kranjska. V šolskem letu 1810/11 so Francozi uvedli enotno osnovno šolo. Nič več ni bilo treh različnih osnovnih šol, temveč je bila le primarna šola. Ta je bila za učence, ki so nadaljevali šolanje na gimnaziji, dveletna, nato pa je bila še sedem- do osemletna gimnazija. Mnogi pa so obiskovali primarno šolo štiri leta. Ta je bila namenjena vsem tistim, ki so se odločili za različne obrtne poklice (mizarji, krojači, čevljarji). Učni jezik je bil slovenski, zato je v tem času postal plodovit pisec šolskih učbenikov Valentin Vod- nik.

Francozi so odpravili cerkveni nadzor nad šolami. Primarno šolstvo naj bi bilo brezplačno, ven- dar so morali plačevati učenci šolnino v vrednosti 1 franka mesečno. Ta se je uporabljala za nakup

⁵ Polona Rigler Grm: *Šolstvo Ribniške doline v Prešernovem času. Šolska kronika 2/2000, Sloven- ski šolski muzej, Ljubljana 2000, stran 222.*

⁶ Glej prilogo številka 5!

učnih pripomočkov, za kurjavo, razsvetljava pa tudi za letno nagrado učitelju, ki naj bi bila 100 frankov. Za razvoj šolstva naj bi skrbele občine, ki pa niso imele sredstev. Na podeželju je bilo ukinjenih kar nekaj bivših trivialnih šol, ker so učitelji zapuščali svoj poklic.

Šolstvo v predmarčni dobi

Po odhodu Francozov 1813. leta so avstrijske oblasti zaradi strahu pred buržoazno revolucijo ponovno uvedle cerkveno nadzorstvo osnovnih šol, ki so ponovno dobile tri različne stopnje. V predmarčni dobi je bil glavni poudarek avstrijskih oblasti na širitvi mreže osnovnih šol. Ob tem so naleteli običajno na prostorske težave, katerih rešitev so nalagali občinam. Politična šolska ustava je določala, da morajo občine poskrbeti za delovno silo in prevoz gradbenega materiala za zidavo šol, dominiji (zemljiška gospostva) so morala poskrbeti za plačilo materiala, patroni (svetna in cerkvena gosposka - duhovniki, župani) pa naj bi plačali obrtnike ter kupili učne pripomočke. Ker so se predvsem dominiji in tudi patroni tem izdatkom izogibali, so našli pogosto prostore za učilnico v obstoječih stavbah. Za to je bilo primerno župnišče, še bolj pa kaplanija, saj župniki niso radi imeli preveč hrupa v stanovanju. Okoli leta 1840 je v ljubljanskem guberniju bilo približno 340 šol in le 220 šolskih stavb, ostale šole pa so bile v kaplanijah in celo v gostilniških prostorih. Mnogi vidijo tudi v neprimernih učilnicah enega od vzrokov za slab obisk. V štiridesetih letih 19. stoletja je obiskovala šolo komaj 1/3 šoloobveznih otrok.

Da je bil obisk tako slab, so vzrok gotovo tudi slabi in nestalni dohodki učiteljev. Ker je za učiteljevo plačo morala skrbeti občina, so morali biti učitelji hkrati orglarji in cerkovniki, kar je bilo uradno določeno leta 1818. Le na večjih farah je imel učitelj pomočnika za cerkovniška dela. V lavantinski škofiji se je ravno zaradi lažjega plačila učiteljem oblikoval šolski okoliš, ki je imel meje župnije. Tako je bilo tudi pri nas v Dobropolju. Viri za plačo učitelja so torej bili sila različni: prispevki občine in župnije, skromne šolnine, bera v poljskih pridelkih. Mnogi učitelji trivialk so imeli manjšo kmetijo, pisali so kmetom prošnje ali pa bili še godci na svatbah. Če pomislimo, kaj vse je delal učitelj, da se je preživel, potem nam mora biti popolnoma jasno, da je delo v šoli trpe-lo. Škof Anton Martin Slomšek, vrhovni skrbnik v razvoju šolstva v svoji škofiji, je poudarjal, da se delo učiteljev ne bo izboljšalo, dokler se jim ne izboljša gmotni položaj. "Kajti skušnja potrjuje, da vzameta revščina in skrb za vsakdanji borni kruh pogum tudi najboljšemu šolniku in ga spravita slednjč na stranpota." Žalostna je bila pot učiteljev, ki niso bili več zmožni orgljanja, poučevanja in cerkovniških del. Ti so ostali v občini, kjer so nazadnje učili, in običajno so prejeli skromna občinska sredstva. Ko so umrli, so bile njihove žene z otroki sirote, ki so morali prositi po župniji in sprejeti priložnostna dela (dnine pri premožnejših kmetih, pastirovanje, deklce pa so bile pogosto pestunje). Avstrijska država je priznala, da je slabemu obisku gotovo vzrok nizka socialna varnost učiteljev, ukrenila pa ni ničesar.

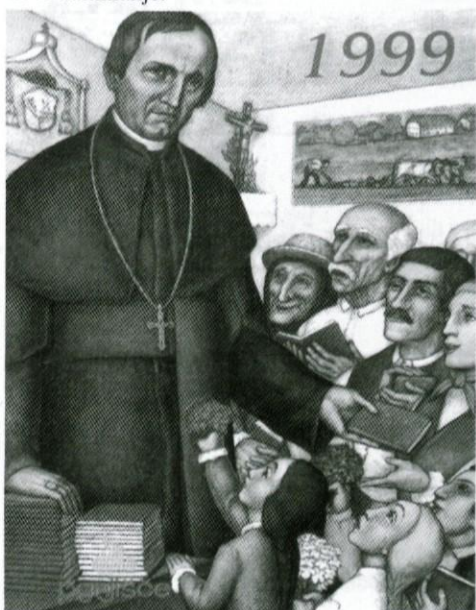
Tretjo pomanjkljivost v predmarčnem šolstvu vidim v zahtevi Politične šolske ustave nemških šol po obveznem nemškem jeziku v osnovni šoli. Ker učitelji nemščine niso kaj prida poznali, hkrati pa tudi učenci niso imeli interesa za njo, se je pogosto dogajalo, da so bili po šestih letih obiskovanja trivialne šole učenci nepismeni in nevešči branja. Ljudje so želeli, da bi bila šola slovenska, zato tudi niso spoštovali učitelja, ki je podpiral nemškutarstvo. V ljubljanskem guberniju je bilo za prvi in drugi razred trivialnih šol večina knjig pisanih dvojezično - vsaka stran je imela slovenski in nemški stolpec. Če pomislimo, kako težko je bilo za otroke, ki so se srečali prvič z besedami v obeh jezikih, nam postane popolnoma jasno, zakaj ta nemška šola ni dosegla nobenega uspeha v opis-nemjevanju. Ljubljanski škofijski konzistorij je petnajst let vztrajal in pisal poročila na gubernij, naj vendar dovolj samo slovenske knjige in slovenski pouk v osnovnih šolah. Študijska dvorna komisi-ja na Dunaju se je šele leta 1826 zazrla v slaba letna poročila o razvoju šolstva v ljubljanski guberni-

ji. Avstrijski cesar Franc I. je 26. 5. 1829 dovolil, da se v ljudskih šolah na Kranjskem, kjer se govori le slovenski jezik, more poučevati v tem jeziku. V glavnih šolah je ostala nemščina, kar pomeni, da bo bodočim učiteljem zelo težko poučevati v trivialnih in normalnih šolah. Kljub vsemu se je na Kranjskem slovenščina precej uveljavila, mnogo slabše pa je bilo na narodnostno mešanih območjih Štajerske in Koroške.

Na trivialnih šolah se je v predmarčnem času pouk še vedno močno razlikoval od glavnih in normalnih šol. Učenci so bili v trivialki razdeljeni v dve skupini, ki sta imeli skupaj pouk – danes bi rekli kombinirani pouk. Pouk je bil celodnevni, kar je tedaj pomenilo, da sta bili dve uri dopoldne in ena ura popoldne. Učitelj je poučeval verouk, branje, pisanje in računstvo. Verouk je predstavljal do polovico vseh učnih ur. Ostali čas je učitelj uporabil za branje in pisanje, računstvo pa je bilo zaradi neznanja učiteljev močno zapostavljeno. Od učitelja je bilo vse prevečkrat odvisno, koliko bo pri pouku slovenskega oziroma nemškega učnega jezika. V grobem lahko rečemo, da je na podeželju Kranjske, Goriške ter okolice Trsta bil po letu 1829 pouk slovenski, na Štajerskem in Koroškem pa je prevladovala nemščina. Zaradi tega je bil Slomškov koncept nedeljskih šol še kako pomemben za nastanek slovenske narodne zavesti na območju lavantinske škofije.

Nedeljske in ponavljalne šole v predmarčni dobi

V 311. členu Politične šolske ustave nemških šol iz leta 1805 je pisalo, da bi bilo koristno, da bi ob nedeljah imeli za tiste učence, ki so končali osnovno šolo, ponavljalne šole, s pomočjo katerih bodo učenci utrdili svoje znanje iz osnovne šole, se izpopolnili v nemščini in se seznanili s koristnimi kmetijskimi nasveti. Z odlokom študijske dvorne komisije iz leta 1816 so postale nedeljske ponavljalne šole obvezne za vsa mladino od 12. do 15. leta. Torej je tedaj postala osnovnošolska obveznost takšna, kot je še danes. Poučevali naj bi učitelji in duhovniki ob nedeljah in praznikih pred popoldanskim bogoslužjem. Število ponavljalnih šol se je kmalu približalo številu rednih šol. Učencem naj bi na račun šolskega sklada občasno kupili kakšno poučno knjigo, da bi povečali njihovo zanimanje.

Ker so obstajale nedeljske šole v krščanskem nauku za vse, ki so se učili najrazličnejših obrti, jih običajno ni bilo težko uvesti, k verouku pa so dodali še ostale vsebine, ki jih je zahtevala študijska dvorna pisarna. Ob tem so naleteli na množico mladih, ki nikoli niso stopili v redno osnovno šolo. Nedeljska šola naj bi po mnenju ljubljanskega gubernija nudila tudi tem mladim osnove izobrazbe. Če je bilo dovolj učiteljev (župnik, kaplan, učitelj - organist in morda še kakšen občinski odličnik, ki je znal brati in pisati), so učence razdelili v več skupin glede na pred-znanje. Te šole **imenujemo nedeljske ponavljalne šole** in so bile v krajih, kjer so obstajale že osnovne šole.

Anton Martin Slomšek želi izobraževati slovensko prebivalstvo.

Priročnik za nedeljske šole
 Antona Martina Slomška
 Blashe ino Neshiza v nedeljski sholi.⁷

BLASHE
 INO
NEŠIŽA
 V
NEDELSKI ŠOLI.

*Jesuf je rasil v' modrosti ino starosti, ino
 v' milosti per Bogu in per ljudéh.*

,Sv. Luk. 2. 52.

**UZHITELAM INO UZHENZAM SA
 POKUSHNO SPISAL**

ANTON ŠLOMŠEK,
VOŠENIŠKI FAJMOŠTER.

V' ZELI 1842.

NA PRODAJ V' NEMŠKIH ŠHOLAH.

⁷ Anton Martin Slomšek: *Blaže in Nežica v nedeljski šoli*. Faksimile izdaje iz leta 1857, Mohorjeva družba, Celje 1991.

Mnogi duhovniki pa so "na svojo pest" ustanavljali v krajih, kjer še ni zaživela nemška osnovna šola, **nedeljsko šolo**. Tu so duhovniki zbirali okoli sebe otroke ter jih učili brati, pisati ter računati, vse v slovenskem jeziku. Učenci so se naučili vsaj brati, mnogi pa tudi pisati in računati. Običajno so se učili kar v kakšni župnijski sobi ali pa celo v cerkvi. To pa je bilo deželni vladi všeč, saj ni bilo potrebno še v nedeljo skrbeti za vzdrževanje učilnice. Duhovniki niso za to delo zahtevali plačila, temveč le slovenske knjige, ki bi jih razdelili učencem. Iz potrebe teh nedeljskih šol je 1852. leta nastala tudi Mohorjeva družba, ki je poskrbela, da so vsako leto izšle knjige, primerne za učenje in branje. Te nedeljske šole, ki so jih vodili duhovniki, niso bile namenjene utrjevanju in nadgradnji učne snovi, temveč osnovnemu seznanjanju mladih z opismenjevanjem. Zaradi tega so župnije pogosto prihajale v spore z oblastmi, ki so želele, da se tudi v tej šoli daje poudarek nemščini. Škof Anton Martin Slomšek je napisal dokaj dober priročnik: Blaže in Nežica v nedeljski šoli. Učenci so v nedeljo dopoldne odšli k maši, s seboj so vzeli kos kruha ali krlhje in po maši so imeli z duhovnikom nedeljsko šolo. Če je znal tudi organist priskočiti duhovniku na pomoč, je bilo to čudovito, saj so bile običajno skupine številčne. Po popoldanskem nedeljskem bogoslužju so odšli domov. Ker je bila revščina na podeželju velika, je bilo zelo pomembno, da so učenci dobili zastonj priročnik za učenje. Po letu 1823 je bil nedeljski šoli uradno priznan slovenski značaj. Slomšek je dejal, da se je zaradi nedeljskih šol obudila na kmetih narodna zavest. Leta 1852 tudi omenja, da imajo nekateri mlajši duhovniki zadnjih deset let v nedeljski šoli petdeset, sto in celo do sto petdeset učencev, ki jih uče brati, pisati in peti.

Državna ljudska šola

Revolucionarno leto 1848 ni prineslo na šolskem področju nobene otipljive spremembe. Res pa je, da se je ideje tega leta lahko le začasno zaustavilo, saj so postale resničnost, ko je bil 14. maja 1869 sprejet nov šolski zakon, ki je prinesel velike spremembe. S tem zakonom so se "ustanavljala načela za poučevanje v avstrijskih šolah" – tako se je zakon uradno imenoval. Novosti v šolstvu:

- Šole postanejo državne in deželne ustanove. V prvi točki prvega člena državnega ljudskošolskega zakona piše: "Ljudski šoli je naloga otroke naravno - pobožno vzgajati, razvijati jim duševne moči, oskrbovati jih s potrebnimi znanostmi in zvedenostmi za nadaljnje izobraževanje za življenje in dajati jim pravo podstavo, da bodo enkrat vrli ljudje in državljani."

- Učitelji plačue dežela, zato niso smeli več opravljati cerkveniše službe. Socialni položaj učiteljev se je izboljšal, učiteljski poklic postane bolj cenjen. Učitelji so imeli več časa, da se posvetijo svoji stroki,

povezovali so se v učiteljska društva. Vse to je imelo za posledico kvalitetnejši pouk. Za izobraževanje učiteljev so bila 1870 ustanovljena štiriletna učiteljsišča. Pojavijo se prve učiteljice, ki gotovo močno vplivajo na dvig kvalitete pouka. Uvedene so konference in ostala stalna strokovna izpopolnjevanja.

- Šole ne nadzoruje več Cerkev, temveč krajevni, okrajni in deželni šolski sveti. Duhovnik je le eden od članov teh svetov. V območjih, kjer so bili politično močnejši Nemci, se je dogajalo, da

1.

Zakon z dne 14. maja 1869. I. (drž. zak. št. 62 – min. uk. št. 40 iz l. 1869).

* katerim se ustanavlja učila za poučevanje na ljudskih šolah. in

Zakon z dne 2. maja 1883. I. (drž. zak. št. 53 – min. uk. št. 16 iz l. 1883).

* katerim se izpopolnjuje nekateri delovni zakoni z dne 14. maja 1869. I. (drž. zak. št. 62).

(Državni zakon o ljudskih šolah.)

1. § 1. Zakon z dne 7. maja 1869. I. se ne razveljavoje §§ 3. 7. 8. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

§ 2. Prvega člena državnega zakona z dne 14. maja 1869. I. (drž. zak. št. 62) se razveljavoje.

A. O javnih ljudskih šolah.

I. Namen in sestava šol.

§ 1. Ljudska šola je naloga, otroke naravno - pobožno vzgajati, razvijati jim duševne moči, oskrbovati jih s potrebnimi znanostmi in zvedenostmi, da se lahko dalje izobražujejo za življenje, in dajati jim pravo podstavo, da bodo kdaj vrli ljudje in državljani. (1)

§ 2. Vsaka ljudska šola, ki se ustanovi ali se vzdržuje dobesno ali deloma ob državnih, deželnih ali občinskih šolah, se upravičuje k državnemu, deželnemu ali občinskemu prispevanju. (2)

*) Prvi § 1. in 2. sta se razveljavila z dne 28. 11. 1918. (1) in 28. 11. 1918. (2) - nadalje.

**) Prvi § 1. in 2. sta se razveljavila z dne 28. 11. 1918. (1) in 28. 11. 1918. (2) - nadalje.

Osnovnošolski zakon iz leta 1869

so šolski sveti zahtevali, da je bil učni jezik nemški, čeprav je bila večina učencev slovenske narodnosti.

- Sedaj se uveljavi osemletna šolska obveznost, vendar pa je zakon dopuščal odstopanja. Običajno je bila na Kranjskem šestrazredna osnovna šola, k njej pa je bila priključena še dveletna ponavljalna šola s poukom ob četrtkih. Da je prišlo do šestrazredne šole, je trajalo mnogo, ponekod kar nekaj desetletij, zato lahko srečamo različne pojme v poročilih: trirazrednica, štirirazrednica... Ta beseda nam pove, koliko je imela določena šola razredov. Ob tem moramo poudariti, da je sedaj konec trivialnega šolstva, uveljavi se ime osnovna šola. Na podeželju se le-ta imenuje **ljudska šola**, ki je osemletna, v mestih pa so lahko učenci vstopali po končanem petem razredu osnovne šole v meščansko šolo. Ta je imela tri razrede, njeni učenci pa so se po končanem šolanju lahko vključili v strokovne šole, na gimnazije pa ne.

- Po zakonu so se morale ustanoviti nove ljudske šole v krajih, ki so bili oddaljeni več kot 4 km od najbližje že obstoječe šole, petletno povprečje pa je moralo biti več kot 40 šoloobveznih otrok na leto.

- Predmetnik⁸ je imel še naprej verouk kot učni predmet, na Cerkev - župnijo pa so bili vezani še nekateri dogodki, npr. sveta maša ob začetku in zaključku šolskega leta, spoved. Predmetnik ljudske šole je doživel razširitev. Omenim naj, da so se v mnogih krajih upirali telovadbi, ker si naj bi pri tem predmetu otroci trgali obleko. Za dečke je bila obvezna, za deklice pa ne. V predmetniku so bili še naslednji predmeti: "branje in pisanje; učni jezik - slovenski jezik; računstvo v zvezi z geometrijskim oblikoslovjem; učencem najdoubnejše in najimenoitnejše stvari, katere jim je treba vedeti iz prirodopisa, prirodoslovja, zemljepisa in zgodovine s posebnim ozirom na domovino in nje ustavo; risanje; petje; ženska ročna dela za deklice - neobvezna."

- Za gradnjo in vzdrževanje šolskih stavb ter za nakup učil in ostalih potrebščin za nemoteno delo šole so morale skrbeti občine. Pri tem pa se je pogosto zatikalo in mnogokrat je bil od politične volje občinskih veljakov odvisen gmotni položaj šole. Trpeli pa so predvsem učenci, katerim je pogosto odpadel pouk zaradi nezakurjenih učilnic ali pa je bil zaradi pomanjkanja učil premalo kvaliteten.

- Omenim naj še zakonsko določilo, da so starši obvezni pošiljati svoje otroke v šolo, sicer pa naj bi bili kaznovani.

Na ta osnovni državni zakon so bili vezani tudi mnogi pravilniki, ki jih je sprejemal posamezni deželni svet in so podrobneje urejali delo v ljudskih šolah. Ta zakon je z manjšimi popravki veljal vse do leta 1918 pa tudi v Kraljevini SHS je za Slovenijo (ljubljsko in mariborsko oblast) veljal skoraj v celoti. Deležen je bil le manjših sprememb.

Šolski učni red je bil sprejet leta 1870. V njem je bilo zabeleženo, da je pouka prosti dan četrtek, ki naj bo namenjen ponavljalni šoli. Pouka tudi ni bilo ob nedeljah in zapovedanih praznikih, od 24. decembra do vključno 1. januarja, v ponedeljek pred pustom in na pustni torek, ob veliki noči (od velike srede do vključno velikega torka po veliki noči), od binškošne sobote do torka ter ob večjih sejmih na podeželju. Slovesno so v šolah praznovali obletnice cesarja in cesarice ter praznik sv. Alojzija - 21. junija, ki je zavetnik mladine. Pouk je bil celodnevno od 8. do 15. ure, z odmorom od 11. do 13. ure.

Naučni minister Avstro-Ogrske je 28. februarja 1887 sprejel uredbo, po kateri so od 1. julija v nekaterih avstrijskih deželah lahko vročinske počitnice. V uredbi je bilo določeno, da od 1. julija do konca šolskega leta ni popoldanskega pouka, če je dopoldne ob 10. uri v senci 20 stopinj. Vendar pa naj bi ta uredba ne veljala za ljudske šole na Kranjskem vse do 1905. leta, ko je kranjski deželni šolski svet sprejel odlok o vročinskih počitnicah. Do konca 19. stoletja je veljala odredba,

⁸ Glej prilogo številka 6!

Učitelj vaške šole (po sliki Alberta Ankerja, lutka na razstavi v Slovenskem šolskem muzeju).

da so na ljudskih šolah poletne počitnice v obsegu šestih tednov od 15. avgusta do začetka oktobra. Prvo desetletje 20. stoletja je prineslo pogoste spremembe v dolžini počitnic, dokler niso pristali na počitnicah od 15. julija do 15. septembra.

Kranjski deželni šolski svet je 26. maja 1902 sprejel odlok o začetku pouka na ljudskih in meščanskih šolah.⁹ V njem je določeno, da ne sme pouk odpadati ob različnih cerkvenih slovesnostih in procesijah ter ob krajevnih praznikih, npr. sejnih. Pouka prosto je na pustni torek popoldne, pepelnično sredo, na vseh vernih duš dan. Božične počitnice so bile le od 24. do 26. decembra. 1. januar je bil tudi pouka prost. Velikonočne počitnice so ostale v istem obsegu. Ob četrtnih še vedno ni bilo pouka, seveda pa je bil pouk ob sobotah.

Šola v Dobrepolju

2.1 Od prvih začetkov do gradnje prve šolske stavbe

Za prve začetke šole v Dobrepolju so sila skromni podatki. Določeni podatki pa kažejo, da se naj bi pri nas začela šola že v času Marije Terezije, vendar pa se moramo zavedati, da so bili to zelo skromni začetki, ki z današnjim pojmom šolanje - šole nimajo nič skupnega. V Biografiji kranjskih šolnikov, ki jo je napravil Josip Novak, je za l. 1769 zabeleženo, da je bila v Dobrepolju rojena hči učitelju. V tem primeru gre verjetno za hčer organista **Ignacija Pivka**, ki je po tedanji navadi

⁹ *Počitnice in pričetek pouka na Kranjskih ljudskih in mestnih šolah. Slovenski učitelj 1902, št. 12, stran 189.*

resnično lahko že učil kakšnega dečka. To je bil čas, ko so se v večjih industrijskih območjih ustanavljale predilske šole in ko je naše dežele začel prevevati duh Blaža Kumerdeja po uvedbi šole za vse ljudi. Po letu 1771 je **Jože Ambrožič**, sin organista in učitelja v Šmarju, deloval v dobrepoljski župniji. Da je tu med drugimi deli tudi poučeval, lahko domnevamo iz dejstva, da je v letih 1767–1771 učil v Šmarju in mu torej ni bila tuja tudi ta oblika služenja vsakdanjega kruha. Naslednji učitelj in organist je bil Anton Benedičič. Ob tem pa se postavlja vprašanje, kdaj naj bi zamenjal Jožeta Ambrožiča, za katerega trenutno obstaja podatek rojstva, to je leto 1737. Gotovo je bil v Dobropolju vsaj do leta 1775, iz katerega so še njegove rokopisne pesmi. Za **Antona Benedičiča** je jasno, da je bil v Dobropolju učitelj in organist v trivialni enorazredni šoli 22. 2. 1793. Ker pa obstaja podatek, da mu je 1784 umrla enoletna hči, bi z malce dvoma lahko rekli, da je bil vsaj od tedaj v župniji sv. Križa.

Od leta 1801 naprej pa z gotovostjo lahko sledimo vsem organistom - učiteljem oziroma po 1869. letu (tretji avstrijski šolski zakon) učiteljem vse do današnjih dni.

Andrej Kančnik (tudi Končnik) je bil rojen 1775 v Podčetrtku, kjer v krstni knjigi piše, da je bil 7. oktobra 1775 krščen Andrej Kančnik. Z osemnajstim letom je postal organist in učitelj v trivialni šoli na Blokah, v Dobropolje pa je prišel po vsej verjetnosti v začetku novembra 1801. leta. Ti podatki so razvidni iz Kančnikove prošnje z dne 1. maja 1806, ko prosi za delovno mesto v Loki pri Zidanem Mostu. Prošnjo hranijo v graškem šolskem arhivu. V ljubljanskem nadškofijskem arhivu (Šolstvo, fasc. 12, 15 in 19) pa je o Andreju Kančniku še več: **OPOMBA** "Deželna vlada je 17. 3. 1806 pisala konzistoriju v Ljubljani, naj se Kančnik odpravi iz šole in naj se naznanijo dohodki, ki jih ima učitelj, organist in cerkovnik v Dobropolju. Dne 5. 4. 1806 je konzistorij vprašal okrajnega šolskega nadzornika in hkrati dekana v Dobropolju za mnenje o tej zadevi, a 9. 4. 1806 se je odpravil v Dobropolje deželni šolski nadzornik, kjer je sestavil zapisnik. Med drugim je zabeleženo: Učitelj Andrej Kančnik ima zelo lepe zmožnosti, toda služba cerkovnika ga ovira pri poučevanju v šoli, njegova burna narava pa ga zavaja k ne posebno vzpodbudnemu življenju. Zato naj se odpusti, kakor tudi sam želi, saj je tudi kot cerkovnik marsikaj zanemaril."¹⁰

Konzistorij je 22. 4. 1806 poročal vladi:

- Kančnikova odpoved se sprejme.
- Župnija Dobropolje ima 2300 vernikov. Za obisk šole je v bližini primernih 50 otrok, k pouku pa jih hodi pozimi 27, poleti pa 3–5.
- Občina je vneta za zimsko šolo in bi jo podpirala po svojih skromnih močeh, želi pa, da bi bila oproščena šolnine.
- Dekan in čušperška graščina bosta pomagala, da se sezida mežnarija in šola.
- Cerkovnik, organist in učitelj (vse v eni osebi) prejema v gotovini 10 goldinarjev, za bero 150 mernikov pšenice in prosa (op. približno 3750 kg), 1 stot prediva in užitek velike njive.
- Kaplan Jakob Okorn je zaradi razsežnosti župnije tako zaposlen, da ne more sprejeti poučevanja.

Iz zapisnika šolskega nadzornika se nadalje da ugotoviti, da je pouk potekal v dveh mežnarijskih sobah. Otroci so sedeli povsod po klopeh v kotih (okrajni šolski nadzornik verjetno misli po klopeh ob stenah), le osem šolarjev je bilo lahko za mizo. Mežnarija je bila v slabem stanju.

Deželna vlada je že 1. maja sprejela predloge konzistorija. 24. julija 1806 je sporočila konzistoriju, da je dvorna pisarna na Dunaju odobrila zidavo šole v Dobropolju, vendar pa tedaj do zidave šole ni prišlo. Do sedaj tudi nisem nikjer zasledil, da bi mežnarijo zidali okoli leta 1807. Zanimiv je podatek v zapisniku šolskega nadzornika, da je občina nekaj apna in lesa že pripravila, vendar pa je gmotni položaj prebivalstva zaradi slabe letine slab. Zavedati se moramo, da je bil to že čas

¹⁰ Jože Gregorič: *Ljudski pesnik Andrej Kančnik. Zbornik občine Grosuplje I, Grosuplje 1969.*

Napoleonovih vojn in denarja ni bilo nikjer v izobilju. Menim, da je ta mežnarija kot prostor za pouk ostala vse do leta 1857, ko je bila dokončno porušena, na njenem mestu pa je bila sezidana stara šola, v katero so vstopili prvi učenci 1859. Ta šola je sedaj porušena, v njej pa je bil pouk do januarja 1980.

Šolska stavba na levi strani slike je bila zgrajena leta 1857, dokončno opremljena 1862, dozidana pa 1894.

Matija Tomšič, rojen 1783 v Mokronogu, je prišel na Kančnikovo mesto in bil 26. 9. 1808 tudi uradno imenovan na mesto učitelja in organista. Ob začetku Ilirskih provinc naj bi po šolski kroniki nastopil učiteljsko službo **Andrej Petelin**, vendar pa ga zasledimo med učitelji na Krki v letih 1804–1812. Za njega je gotovo, da je bil v času poraza Francozov 1813. leta v Dobrepolju. Tu je služboval do konca leta 1826, nato pa je odšel v Ribnico. V začetku 1826. leta je prišel nazaj Andrej Kančnik,¹¹ ki je bil prej nekaj mesecev v Hinjah. Ob prihodu na novo delovno mesto ali odhodu so organisti - učitelji radi napisali kakšno pesem. Tako je še ohranjena Kančnikova pesem, ki je nastala ob vrnitvi v Dobrepolje:¹²

Dvajset let je že minilo,
kar sem bil v službi pri vas,
dosti se je spremenilo
skoz ta vel'ki, dolgi čas;

¹¹ Jože Gregorič: *Ljudski pesnik Andrej Kančnik. Mohorjev koledar za leto 1961, Mohorjeva družba, Celje 1960.*

¹² Jože Gregorič: *Ljudski pesnik Andrej Kančnik. Zbornik občine Grosuplje I, Grosuplje 1969.*

eni so b'li, ko sem šel preč,
zdaj jih ne vidim več!

Oh, kam so se preselili?
To ne bom vprašal naprej!
Ampak rečem: "Bog se usmili,
Bog jim večni pokoj dej!"
Tako recite tudi vi,
k' ste zdravi in živi!

Kam se hočem pa zdaj obrniti?
Tja k častitim mašnikom!
Njim čem pa podložen biti
kot božjim namestnikom.
Če ne st'rim zadosti vsega,
imejte me zgovorjenega!

Ljubi križan' Jezus moj,
jaz sem pa služabnik tvoj!
O preljubi sveti križ,
daj, da pridem k teb' v paradiž.

Andreju Kančniku se je v Dobropolju rodilo pet otrok, tako da jih je imel skupaj devet, dve ženi pa sta umrli. Verjetno je tudi številna družina prispevala, da se ni vedno držal ur pouka, ki bi jih moral opraviti po urniku. Tako lahko beremo iz poročila ribniškega dekana konzistoriju z dne 14. 5. 1835, da Kančnik zanemarja pouk, saj popoldne sploh nima pouka, čeprav bi moral imeti dve uri dopoldne in dve popoldne. Konzistorij je učitelja pisno opozoril na njegove dolžnosti.

Fran Jaklič je v Slovenskem učitelju 1901 o Andreju Kančniku zapisal: "Ljudje so bili z njim sila zadovoljni. Že njegova črna suknja ter trd klobuk sta med preprostim ljudstvom vzbujala občudovanje. Do učencev je bil potrpežljiv, učil je branje v slovenskem jeziku in nekatere učence tudi pisanja. Ker je bil pesnik in je pesnil v slovenskem jeziku, so se njegove pesmi hitro širile med ljudmi. Na ta način je gotovo pripomogel k dvigu narodne zavesti. Ljudstvo je z velikim zanimanjem prepisovalo Kančnikove pesmi in tako se je v naših krajih takrat, ko je bila še slovenska knjiga v slovenski koči zelo redka prikazen, širila slovenska pesem in budila ljubezen in spoštovanje do materinega jezika. Še danes nahajamo tu in tam zvezke papirja, na katerih so zabeležene Kančnikove pesmi, ki jih je prepisovalo ljudstvo za svojo rabo in pelo. Pripovedujejo pa, da so takrat, ko so podirali staro šolo - mežnarijo v Dobropoljah, uničili mnogo popisanega papirja. Gotovo je, da se je tedaj uničilo tudi mnogo Kančnikovega blaga."¹³ Ta učitelj - organist je umrl za vodenico 1841. leta in je pokopan na videmskem pokopališču, na njegov grob pa so ljudje prav kmalu pozabili. Iz Kančnikovih prošenj deželni vladi za finančno pomoč se da sklepati, da je bilo življenje učiteljev do 1869. leta sila težko, čeprav je res, da na tako veliki župniji, kot je bila Dobropolje, vsaj kruha ni manjkalo. Denarja so učitelji - organisti imeli bolj malo, kar se da sklepati tudi iz ene od Kančnikovih pesmi, ko je hotel na skrivaj ubežati s sejma na Zdenski rebri, ko je kupil blago za hlače, ne da bi plačal sejmsko pristojbino.¹⁴

¹³ Menim, da je ta opis podeželskega učitelja sila idealiziran, saj je Kančnik, kot vemo, živel v velikem pomanjkanju.

¹⁴ Jože Gregorič: *Ljudski pesnik Andrej Kančnik. Zbornik občine Grosuplje I, Grosuplje 1969, str. 101.*

2.2 Ustanovitev dvorazrednice

Umrlega učitelja Kančnika je še isto leto nadomestil **Janez Púst**, ki je bil 1873 tudi upokojen z 210 goldinarji mesečne pokojnine. V njegovih najboljših letih so pričeli z dolgo pričakovano zidavo šole. Leta 1853 so podrli majhno šolsko - meznarijsko poslopje in do leta 1857 so postavili novo nadstropno šolo. Ta je bila dokončno urejena 1862. leta. V tej stavbi sta bili tudi stanovanji za učitelja oziroma meznarja. Ker je bilo šoloobveznih otrok veliko in jih en učitelj ni mogel dostojno poučevati, so mnogi učenci ostajali doma. To je bilo vseh tudi staršem, ki so otroke uporabili za pašo živine in lažja dela na polju ter v hlevu. Zaradi želje po izboljšanju pouka je bila aprila 1859 na Vidmu ustanovljena dvorazrednica. Podučitelj je dobival od "posestnikov" po 300 goldinarjev, nadučitelj pa po 184 goldinarjev in 71 krajcarjev.¹⁵ Nadučitelj je tedaj dobival del dohodkov še kot organist in cerkovnik, imel pa je tudi njivo, ki jo je smel obdelovati. Nadučitelj Janez Pust je v šestdesetih letih 19. stoletja prejemal za bero pšenico, proso in predivo ter štolo, tj. denarni prispevek pri pogrebih, porokah in posebnih mašah. Ker ni zmozel vseh del, je imel za cerkovnika hlapca, ki pa ga je moral sam plačevati.

Na prosto mesto podučitelja na Vidmu je prišel aprila 1859 **Janez Poženel**. Poučeval je prvi razred, medtem ko je nadučitelj Janez Pust poučeval v drugem razredu. Na prosto učiteljsko mesto, ki ga je Janez Poženel zapustil 1861, je prišel **Jožef Jerom**, ki se je 1864 oženil z nadučiteljevo hčerko Pepco. Kljub poroki je naslednje leto zapustil Dobrepolje, na njegovo mesto pa je do leta 1868 prišel **Anton Ribnikar**. Sledil je **Jožef Franke**, ki je bil že 1870 prestavljen za samostojnega učitelja na Kopanji.

Nadučitelj Janez Pust je bil od starosti skoraj nezmožen za opravljanje različnih funkcij, zato je bil 1870 postavljen na delovno mesto podučitelja. Za nadučitelja je prišel **Vincenc Levstek**, ki je bil doma na Dobrovi. Čez tri leta je višji šolski nadzornik odločil, da mora iti Janez Pust v pokoj. Upokojeni nadučitelj naj bi prejemal 210 goldinarjev letne pokojnine, ki mu jo je morala plačevati občina. Aprila 1875 je v veliki revščini umrl. Čeprav je bil novi avstrijski zakon o šolstvu, ki je zagotavljal učiteljem status državnega uradnika, sprejet že 14. maja 1869, pa do te spremembe v Dobrepolju ne pride niti leta 1873. S smrtjo nadučitelja Pusta pa je vendarle za dobrepoljske učitelje konec siromaštva na stara leta.

2.3. Razvoj šolstva po zakonski ločitvi Cerkve in šole 14. maja 1869

V šolskem letu 1872/73 je poučeval oba oddelka nadučitelj Levstek. V jeseni 1873 pride v Dobrepolje za drugega učitelja **Jakob Gostiša** iz Spodnjega Loga. Država je od 1. aprila 1774 na osnovi šolskih predpisov povečala učiteljem plačo na 400 goldinarjev, nadučitelju pa se je v primerjavi z letom 1859 plača bistveno povečala, in sicer na 500 goldinarjev, za vodenje šole pa še za 50 goldinarjev na leto. Jasno je, da je nadučitelj izgubil bero in meznarijsko njivo, ki jo je do tedaj lahko obdeloval ali dajal v najem. Nadučitelju, ki je imel do sprejetja tega zakona poleg naloge poučevati še nalogo orglati ter opravljati cerkovniška dela, sedaj ni bilo treba več opravljati teh del. Občina ali več občin, iz katerih so otroci obiskovali šolo, je morala poskrbeti za plačo, kot jo je za učitelje določil deželni zakon za Kranjsko. Učna obveznost je bila 30 ur pouka tedensko. Za vse nadaljnje ure bi morala občina dati dodatno plačilo. V Dobrepolju je bil obisk pouka do prihoda nadučitelja Levstka zelo slab. Skupaj z drugim učiteljem Jakobom Gostišo pa sta se v letu 1874

¹⁵ Šolska kronika št. 1 od 1875. do 1910. leta.

želela držati Zakona o javnih ljudskih šolah¹⁶ in Glavnega deželnega zakona za Kranjsko.¹⁷ Želela sta tudi, da bi postali učenci bolj večji pisanja in branja, ker sta vedela, da njihovi starši, kljub temu da naj bi bili obiskovali šolo vsaj šest let, skoraj ne znajo brati, kaj šele, da bi znali pisati. Zato je nadučitelj v skladu z zakonodajo krajevnemu šolskemu svetu začel sporočati zamude otrok. Ljudje, ki so sprva imeli za kazen le to, da so morali priti k predsedniku krajevnega šolskega sveta na zagovor, so postali do učiteljev nestrpni, očitali so jima, da javljata izostanke otrok od pouka le zaradi hudobije. Do vrhunca nesoglasij med vaščani in nadučiteljem je prišlo jeseni 1874 tudi zato, ker učitelj Levstek ni hotel v cerkvi igrati na orgle, ne da bi mu to delo dodatno plačali. Poleg tega pa je na okraju sprožil tožbo za mežnarijsko njivo, za katero je trdil, da pripada šoli. Sodišče je tožbo zavrnilo, ker je menilo, da je njiva last župnije in naj jo ima tisti, ki bo cerkovnik. Zaradi vseh teh dogodkov se je nadučitelj v oktobru 1874 odločil, da zapusti Dobropolje in je odšel za nadučitelja v Trebnje. Konec novembra 1874 je prišel za nadučitelja **Matija Hudovernik** iz Zaspanega,¹⁸ ki je popeljal dobrepoljsko ljudsko šolo v malce mirnejše vode, saj je tu ostal do 1889. leta.

V naslednjem šolskem letu (1874/75) je bil imenovan nov krajevni šolski svet,¹⁹ ki so ga sestavljali:

- Valentin Sežun, župnik - predsednik,
- Anton Drobnič, videmski župan - član,
- Janez Zevnik, podgorski župan - član,
- Anton Mustar, kompoljski župan - član,
- Franc Berdavs, posestnik z Vidma - član,
- Anton Babič, posestnik iz Bruhanje vasi - član,
- Matija Hudovernik, nadučitelj - član,
- Janez Štih, posestnik iz Male vasi - namestnik,
- Janez Štupnik, posestnik iz Zdenske vasi - namestnik.

Krajevni šolski svet se je sestajal vsako prvo nedeljo v mesecu. Med letom je nakupil kar nekaj osnovnega didaktičnega materiala in knjig za učence. Knjižnica je imela 90 knjig in knjižic, ki so si jih lahko učenci brezplačno izposojali. Šolsko leto se je začelo 2. novembra, pouk je bil celodnevni razen v novembru, ko je oba razreda imel Jakob Gostiša. Potekal je v dveh razredih in v ponavljalnih šoli. Učna obveznost je bila za vse otroke med šestim in štirinajstim letom – torej osem let. Ker pa so na kmetih bili trinajst do štirinajstletni otroci primerni za razna dela na kmetiji, je okrajno

¹⁶ Dr. Franz Heinz: *Zbirka zakonov in ukazov o ljudskem šolstvu na Kranjskem, Ljubljana 1895;*

Zakon o javnih ljudskih šolah z dne 14. maja 1869, 24 člen: "Roditelji ali njih namestniki, kakor tudi lastniki fabrik in obrtov, so odgovorni za to, da otroci, kateri so dolžni hoditi v šolo, redoma vanjo hodijo, ter se smejo tudi s posilnimi sredstvi primorati, da zadovoljujejo svoje dolžnosti..."

¹⁷ *Zakon z dne 29. 4. 1873 o uredbi ustanavljanja, vzdrževanja in obiskanja javnih ljudskih šol v vojvodini Kranjski, člen 24: Krajno šolsko oblastvo pregleda vsakega meseca zapisnik zamud, ki ga predloži šolsko vodstvo, in ravna po okoliščinah zoper starše ali njihove namestnike. Ravna pa se tukaj ravno tako kakor pri otroku, ki je dolžan v šolo hoditi, ter ni zakonito oproščen..." V 25. členu pa so nadaljnja navodila krajevnemu šolskemu svetu o kazni: "Kazen se nalaga do 10 goldinarjev ali do dveh dni zapora, ako so starši to storili iz dobičkarije."*

¹⁸ *Kje je ta kraj, mi zaenkrat še ni uspelo ugotoviti!*

¹⁹ *Zakon z dne 25. februarja 1870, deželni zakon številka 11, veljaven za vojvodino Kranjsko, O šolskem nadzorstvu. Krajevni šolski svet sestavljajo: eden od duhovnikov, ki poučujejo verouk, predstavniki občin najmanj trije in največ pet, nadučitelj in dva namestnika.*

Knjiga v arhivu JVIZ OŠ Dobrepolje z žigom Krajevnega šolskega sveta.

šolsko nadzorstvo dovolilo v skladu z zakonodajo, da morajo obiskovati šolo šest let, sedmo in osmo leto pa je za kmečke otroke obstajala le ponavljalna šola v zimskem času. Otroci iz oddaljenih zaselkov so bili pogosto te šole oproščeni. Učitelj je imel lahko v razredu do osemdeset otrok, nato pa se naj bi ustanovil nov razred. To pomeni, da bi lahko na dobrepoljski ljudski šoli v šolskem letu 1874/75 bilo v šestletki 160 otrok, v ponavljalni šoli pa še 80. Iz tabele pa je razvidno, da je bilo v tem letu 431 šoloobveznih otrok. Torej, če bi se držali zakona, bi morali imeti štirirazredno šolo in dva ponavljalna razreda.

Učni predmeti so bili:²⁰

- verouk,
- branje in pisanje,
- učni jezik, pri nas je bil vseskozi slovenski,
- računstvo v zvezi z geometrijskim oblikoslovjem,
- učencem je bilo potrebno predstaviti najpomembnejše in "najdramnejše stvari iz prirodopisa, prirodoslovja, zemljepisa in zgodovine s posebnim ozirom na domovino in njé ustavo",
- risanje,
- petje,
- ženska ročna dela za deklice,
- telovadba, za dečke obvezna, za deklice neobvezna,
- osnove kmetijstva - sadjarstvo...

Kadar je bil pouk celodnevni, so imeli učenci od 8.–11. ure pouk, vmes sta bila dva desetminutna odmora, nato pa je bil odmor še od enih do treh popoldne. Mnogi otroci niti niso šli domov, temveč so odšli h kakšnim družinskim prijateljem na Vidmu. Kadar je bil mraz ali pa prevelika vročina, je bil pouk lahko samo dopoldne.

V ponavljalni šoli je moral biti pouk trikrat v tednu po najmanj dve uri, in sicer dvakrat za dečke in enkrat za deklice. Verouk je bil običajno v Dobrepolju v ponavljalni šoli tedensko po dve uri za dečke in dve za deklice. Poleg župnika je imel verouk tudi kaplan Jožef Razboršek.

V ponavljalni šoli je učil dečke nadučitelj, deklice pa učitelj Jakob Gostiša. Ponavljalna šola je potekala od novembra do marca. V tej šoli še vedno veliko otrok ni znalo brati in pisati pa tudi šol-

²⁰ Dr. Franz Heinz: Zbirka zakonov in ukazov o ljudskem šolstvu na Kranjskem, Ljubljana 1895; Zakon o javnih ljudskih šolah z dne 14. maja 1869, 3. člen.

skih potrebščin niso imeli (tablica, pisalo, gobica). V tem šolskem letu so ogradili drevesnico, kjer so se dečki učili veščin sadjarstva. Drevesnica je bila na mestu, kjer so 1907 zgradili še eno šolsko stavbo; danes so v njej pošta, matični urad in občina. Zanimiv je tudi podatek, da so se učenci učili tudi o sviloprejki. Konec šolskega leta je bil 14. avgusta, še prej – 5. avgusta – pa je bilo prvo sveto obhajilo. Ta dan je bil tudi učiteljski zbor v Kočevju. Vodja šole je nadaljeval s poročili okrajnemu šolskemu svetu o starših učencev, ki niso obiskovali pouka. Starši so zaradi tega posebno ob nedeljah in praznikih hodili v šolo, kjer so se “nad obema učiteljema hudovali in togotili. Ob takih priložnostih sta morala marsikatero debelo in surovo psovko požreti.” Ob koncu šolskega leta je tudi učitelj Gostiša odšel za drugega učitelja v Trebnje.

Prvi barvni slovenski abecednik iz leta 1869.²¹

Ker v šolskem letu 1875/76 niso dobili drugega učitelja, je moral ves pouk prevzeti nadučitelj. Pouk je bil zato poldneven: dopoldne drugi razred, popoldne prvi razred, ob četrtek in v nedeljo dopoldne so imeli pouk dečki v ponavljalni šoli, deklice iz ponavljalne šole pa so imele pouk ob nedeljah popoldne. Šolo je obiskovalo približno 75 % otrok. Vendar pa se moramo zavedati, da tudi tisti, ki so v evidenci zabeleženi, niso obiskovali pouka vsakodnevno. Pomisliti moramo na število učencev: v prvem razredu 140, v drugem 125 in v ponavljalni šoli 67 dečkov ter 52 deklic. Če bi bili vsi vsak dan v šoli, bi bile učilnice premajhne. Hkrati se moramo zavedati, da mnogi učenci sploh niso imeli osnovnih šolskih potrebščin, zato so bili celo po nekaj letih šolanja nepismeni. Kronist je za to leto zabeležil, da je le nekaj najbolj pridnih prišlo v šolo kar trikrat v tednu.

²¹ Marjan Marinšek: *Moje prvo berilo. Založba Pozoj, 2000, stran 55.*

Z novim letom 1877 se je deloma spremenil šolski svet:²²

- Valentin Sežun, župnik - predsednik,
- Matija Hudovernik, nadučitelj - član,
- **Anton Germ**, videmski župan - član,
- **Franc Zakrajšek**, posestnik iz Ponikev - član,
- Anton Babič, posestnik iz Bruhanje vasi - član,
- **Janez Štih**, posestnik iz Male vasi - postane član,
- **Janez Štupnik**, posestnik iz Zdenske vasi - postane član,
- **Anton Žgajnar**, posestnik iz Ceste - namestnik.

Čeprav se je plača za drugega učitelja povečala s 400 na 450 goldinarjev, ni bilo nobenega prosilca za službo in tako je že drugo leto zapovrstjo poučeval nadučitelj Hudovernik sam vse učence. Tudi zaradi teh kadrovskih težav je pouk obiskovalo le 56 % šoloobveznih otrok. Šolski svet je sklenil, da je ponavljalna šola za dečke, ki naj bi jo obiskovalo 57 otrok, ob četrtek, in sicer celodnevna. To pa pomeni, da je bila dopoldne med 8. in 12. uro ter popoldne med 13. in 15. uro. Dečki so poleg verouka imeli največji poudarek na sadjarstvu in poljedelstvu. Deklice so imele ponavljalno šolo le ob nedeljah popoldne. Kljub temu da so bili v tem oddelku otroci od 12. do 14. leta starosti, jih je le malo znalo pisati in brati.

Tudi šolsko leto 1877/78 se je začelo brez drugega učitelja. Pouk se je začel že v začetku oktobra in ne šele sredi oktobra (sklep šolskih oblasti v Ljubljani). Mesto drugega učitelja - pomožnega učitelja je zasedel šele 2. januarja **Maks Ivanetič**. Od tedaj je bil pouk celodnevni, kar pa je za precej otrok pomenilo, da so se eno uro (med 12. in 13. uro) potikali okoli šole, ker se ni splačalo oditi domov in se vrniti nazaj. Prenekateri učenec, ki je odšel domov, se k popoldanskemu pouku ni vrnil. Obisk se je povečal le za 2 %.

Naslednje šolsko leto sta na ukaz okrajnega šolskega sveta morala izstopiti iz krajevnega sveta Franc Zakrajšek iz Ponikev in Anton Mustar iz Kompolj. Svet je tako imel šest članov. Šolsko leto se je začelo tako kot običajno s šolsko mašo v začetku oktobra, končalo pa se je dan ali dva pred velikim šmarnom. Maks Ivanetič ni dolgo vzdržal v Dobrepolju, saj je bil že 15. 12. 1878 prestavljen v Preloko. Tako je ponovno učil le nadučitelj. 28. 3. 1879 pa je za našo šolo pomemben dan. Takrat je prišla v Dobrepolje **prva učiteljica Avgusta Matanovič** iz Šentvida pri Stični. V ponavljalni šoli je začela dve uri tedensko učiti deklince **ročna dela - šiviljstvo**.

V letu 1879/80 je bil zelo slab vpis. Čeprav je nadučitelj redno, vsakih štirinajst dni sporočal naslove staršev, katerih otroci niso hodili k pouku, se je vseeno zgodilo, da 17. novembra 1879 kar 233 otrok ni prišlo v šolo. To pa je predstavljalo kar 47 % vseh šoloobveznih otrok. Obisk se je sicer do konca šolskega leta dvignil na 62 % v redni šoli in na 49 % v ponavljalni šoli. Drugi razred je bil razdeljen na dva oddelka. Eden je imel pouk dopoldne, drugi popoldne. V popoldanskem oddelku je okrajni šolski nadzornik videl 21. julija 1880 le tri učence pri pouku. To leto ni bil verouk redno na urniku, temveč se je ob nedeljah pri maši oznanilo, kdaj bo verouk. Tisti dan se je med rednim šolskim poukom podilo okoli šole čez sto otrok, čakajoč na konec pouka, ko naj bi imeli verouk. Po veliki noči je bil četrtek rezerviran za spraševanje tistih otrok, ki naj bi šli k sveti birmi. Ta dan je prihajalo v šolske prostore celo do tristo otrok, medtem ko so bile ostale dneve šolske klopi prazne. V januarju je žreb določil, da morata Janez Štupnik in Anton Germ zapustiti šolski svet, na

²² S poudarjeno pisavo so zabeleženi novi člani oziroma namestniki, ostali pa so isti kot v prejšnjem šolskem svetu. Opozoriti velja predvsem na novega člana iz Ponikev, kar se mi zdi za to veliko naselje dokaj pomembno, in namestnika iz Ceste.

njuni mesti pa sta prišla Franc Zakrajšek iz Ponikev in Janez Žnidaršič iz Zagorice. Med velikimi počitnicami (15. 8.–1. 10.) je šolski svet namenil sorazmerno velika sredstva za popolno beljenje šolske stavbe od zunaj in znotraj, prebarvana so bila tudi okna in vrata. Tudi v naslednjem letu se je nadaljeval slab šolski obisk. Skozi vse leto je hodilo v šolo le pet od 492 šoloobveznih otrok. V začetku oktobra 1880 je prihajalo k pouku vsega skupaj 6–12 otrok. V to nemogoče stanje je posegel župnik, ki je pri jutranji maši, ki se daruje za "farane", že 10. oktobra opominjal starše na njihovo dolžnost, da pošiljajo otroke v šolo. Prav tako je to storil tudi naslednjo nedeljo. V ponedeljek 18. oktobra 1880 je prišlo k pouku 76 otrok.

Prvič po sprejetju šolske zakonodaje 1869. leta, ko je stopila šola pod nadzor države, je šola obiskal deželni šolski svetovalec. Ta je prisostvoval pouku ves dan. Omenim naj, da je šolo vsako leto obiskal okrajni šolski nadzornik. Ob koncu šolskega leta je vsakdanjo šolo obiskalo vsaj nekajkrat letno 60 % otrok, ponavljalno pa 56 %. Ob tako nizkem obisku se lahko zamislimo o današnjem šolskem obisku, hkrati pa lahko tudi sklepamo na izobrazbeno-kulturno raven našega človeka.

Tudi v prihodnjem šolskem letu je bil obisk zelo slab. Učiteljica Avgusta Matanovič je 16. novembra zapustila šolo in odšla v Črnomelj. Njeno mesto je zasedel novinec, ki je prišel v Dobropolje 2. novembra 1882. To je bil **Edvard Raktelj** iz Ribnice, ki je kot drugi učitelj šel v Rob 2. 10. 1883. Ker se je 5. avgusta v župniji svetega Križa začel misijon, se je obisk šole popolnoma uknil. V tem šolskem letu je omembe vreden dogodek le proslava 11. julija ob 600-letnici združitve Kranjske s Habsburžani. V tem letu je bil prvič za predsednika šolskega sveta izvoljen neduhovnik, in sicer Franc Erčul iz Zagorice 11, Franc Brdavs z Vidma in Jožef Jaklič pa sta postala člana. Prvič se je zgodilo, da je kronist v kroniki zapisal: " ... Zato se je očitno začelo kazati, da **šola peša**." Na šoli so se vsakoletno vrstili razni okrožni in okrajni nadzorniki, vendar niso ničesar storili, da bi zaradi zmanjšanja števila otrok dvignili kvaliteto pouka.

V šolskem letu 1883/84 je poleg nadučitelja od 18. oktobra poučevala **Johana Bregar** iz Ribnice. Prvič se tudi omenja, da je zdravnik 23. julija 1884 cepil otroke proti kozam. Šolske oblasti so to leto pričele le razmišljati, da bi bilo zaradi prevelikega števila učencev dobro ustanoviti še tretji razred. Že 24. in 25. oktobra 1884 naj bi pritisnil takšen mraz, da ni bilo pouka, saj ljudje še niso pripeljali drv za ogrevanje učilnic. V tem letu so bili starši otrok prvič kaznovani v mesecu marcu zaradi izostankov otrok od pouka. Najslabši obisk je bil z Vidma, iz Bruhanje vasi in Podgore. Spomladi je bila podpisana tudi najemna pogodba, po kateri daje župnija šoli v najem njivo za dvajset let. Njiva je bila na mestu, kjer je sedaj občinska stavba. V drevesnici so otroci prvič cepili sadike jabolk s sorto zimska parmena, hruške pa s sorto cidrovka. Ponoči s 3. na 4. april 1884 so tatovi odnesli iz šolske drevesnice 18 najlepših drevesc.

2.4 Trirazredna ljudska šola v Dobropolju

Šola se je 2. oktobra 1885 resnično razširila v trirazrednico. Že ob začetku šolskega leta je bil za drugega učitelja postavljen **Franc Ivanc**, ki je prišel iz Sodražice za eno šolsko leto, nato pa je odšel v Velike Lašče za drugega učitelja. Kljub temu pa je bil prvi razred, ki je imel pouk poldnevno, številčen, saj je bilo vpisanih kar 179 otrok. Nekateri so bili stari že 13 let, pa še vedno niso znali brati. Sredi aprila so z žrebom spremenili šolski svet. Izmed treh članov sveta, ki so predstavljali posamezne vasi, sta odpadla Franc Erčul in Janez Štupnik. Njuni mesti sta zasedla s pomočjo volitev ponovno Janez Štupnik in Janez Erčul iz Podpeči, ki je bil izvoljen tudi za predsednika. Sredi aprila 1886 je Janez Lohkar iz Predstrug pred šolo skopal vodnjak. Okvir, ki nakazuje njegovo nahajališče, še danes stoji na istem mestu – pred občinsko stavbo. Stal je 310 goldinarjev, torej manj, kot pa je bila letna učiteljska plača. Šolska drevesnica se je to pomlad razširila z 256 na 1435 m².

Začetek novega šolskega leta je minil le z dvema učnima močema. Nato pa je 30. 11. 1886 prišel za drugega učitelja **Ivan Zupanec** iz Bohinjske Bistrice. Pouk bi moralo obiskovati od prvega do tretjega razreda 269 dečkov in 203 deklice, v resnici pa je hodilo v šolo 196 dečkov in 130 deklic, to je 49,9 % vseh otrok. V ponavljalno šolo bi moralo hoditi 122 otrok, obiskovalo pa jo je 100, torej je bil obisk 83 %. V naslednjem šolskem letu je bil jesenski obisk slabši kot leto prej, saj je ugodno vreme podaljšalo pašo živine, na obisk pa je vplivalo tudi pomanjkanje oblek. Zavedati se moramo, da so tedaj bili otroci doma v raztrganih, ponošenih in zakrpanih oblačilih, v šolo pa naj bi otrok prihajal vsaj v malo lepši obleki. Obleka je bila le ena, in ne tako kot danes, ko ima večina otrok oblačil na pretek. To leto so med otroci razsajale koze. Otrokom iz Zdenske vasi so 20. januarja 1888 prepovedali obiskovanje šole, kmalu za njimi pa še otrokom s Ceste. Od 6. februarja do 23. aprila je bila šola začasno zaprta za celotni šolski okoliš. Za kozami je v tem času umrlo šest otrok. Sredi poletja so po vsej Avstro-Ogrski bolj ali manj slovesno praznovali 40-letnico prihoda Franca Jožefa I. na cesarski prestol. V Dobropolju so za tedanje razmere imeli izredno slovesnost. Ob 8. uri se je 24. julija zbralo 380 otrok, člani šolskega sveta in pomembni možje k sveti maši, ki jo je vodil ribniški dekan. Še pred mašo je bila blagoslovljena šolska zastava, ki je stala 60 gordinarjev, to je več kot eno učiteljsko plačo. Denar zanjo sta nabirala po vaseh oba učitelja Ivan Zupanec in Ivana Bregar. Ob koncu maše so zapeli cesarsko himno in zahvalno pesem. Po maši so vsi otroci odšli v šolo, kjer so zopet zapeli cesarsko himno, nato pa je sledila gostija s kruhom in vinom za vse otroke. Učenci so dobili knjižico "Naš cesar" ter podobico. Otroci so z navdušenjem vzklikali: "Živijo naš cesar Franc Josip I!"²³ V tem šolskem letu bi moralo hoditi v redno šolo 268 dečkov in 232 deklic, v ponavljalno šolo pa še 142 otrok. Obisk je bil 78 %. Starši so imeli oporo v krajevnem šolskem predsedniku, ki je opravičeval izostajanja od pouka.

Šolsko leto 1888/89 se je začelo z dokaj slabim obiskom. Pri tem starši niso imeli veliko posluha, da bi otroci obiskovali šolo. V zimskem času je, kljub temu da so že tedaj bili v okolici Dobropolja kar lepi gozdovi, standardno primanjkovalo drv za kurjavo. V marcu so bile nove volitve za krajevni šolski svet. Za predsednika je bil izvoljen Franc Brdavs z Vidma, za podpredsednika pa dotedanji predsednik Janez Erčul iz Podpeči. Janeza Štupnika iz Zdenske vasi, ki je bil v vseh dotedanjih šolskih svetih in se je najbolj zavzemal za razvoj šole ter obisk pouka, je zamenjal Jožef Šteh iz Male vasi. Čeprav je v odnosih med nadučiteljem in šolskim svetom nastal spor zaradi opravičevanja zamud otrokom, ki niso hodili v šolo, je bil obisk še vedno 78 %. Res pa je, da starši niso plačali nobene kazni, če otrok ni hodil k pouku, ker jim je vse izostanke opravičil šolski svet. V tem šolskem letu je šola prvič doživela rojstvo otroka učiteljice, ki je poučevala na šoli. To se je zgodilo nenadoma 27. marca, na veliko nadučiteljevo presenečenje, ki sploh ni opazil, da je učiteljica noseča. Učiteljica Ivana Bregar je dobila enomesečni brezplačni dopust, ki se je podaljševal vse leto. Ker so hitro našli "krivca", drugega učitelja Ivana Zupanca, ki ni pred rojstvom poskrbel za poroko, je bil 12. aprila kazensko prestavljen v Banjo Loko na Kočevsko. Čez eno leto sta se velika "grešnika" (po tedanjem tolmačenju moralnih vrlin, ki jih mora imeti učitelj) poročila. V Dobropolje pa je prišel iz Sodražice **Miha Verbič**, ki je tu ostal do konca šolskega leta. Pouk ni bil celodnevni, temveč je nadučitelj učil dopoldne prvi razred, ki je imel 150 otrok, popoldne pa tudi prvi razred, ki je imel 106 otrok, Miha Verbič pa je dopoldne učil tretji, popoldne pa drugi razred.

To pomlad so mnogi otroci imeli vnetje ušes. Sadno drevje pa so napadle gosenice, ki so v maju dobesedno ogulile veje. Na šolskem vrtu sta našla delo tudi oba učitelja. Šolskim otrokom sta naročila, naj terejo gosenice doma ter v šolo prinesejo gosenične bube. Le - teh naj bi učenci nabrali 358127. V šoli so jih nato zakopavali vsakodnevno v jame ter prekrili z zemljo. Sredi poletja je

²³ *Kronika šole, 1. knjiga, stran 29.*

odšel nadučitelj celo na Dunaj na tečaj ročnih del. Šolsko leto se je zaključilo 10. avgusta na običajen način (sveta maša in zahvalna pesem, nato so odšli učenci v razrede, kjer so zapeli cesarsko himno ter dobili spričevala, imenovana "naznanila".

Tudi naslednje šolsko leto so imeli v štirih oddelkih le dva učitelja. Zato je povsem razumljivo, da je bil pouk le poldneven. Če gledamo z očmi današnjih šolskih normativov, ko je v oddelku lahko le 28 učencev, potem si težko predstavljamo, kakšen je bil pouk v obeh prvih razredih, v katerih je bilo 124 in 138 učencev. V prvih razredih je učil nadučitelj Hudovernik, v drugem in tretjem razredu pa novi učitelj iz Ljubljane **Karol Vider**, ki je prišel v Dobropolje 30. septembra 1889 in je tu ostal do 7. marca 1892, ko je odšel v Vipavo. Verouk sta imela vedno dva duhovnika – običajno župnik in kaplan, kadar pa sta v Dobropolju bila dva kaplana, sta onadva poučevala verouk. Ponavljalna šola je bila tudi to šolsko leto enkrat na teden. Ker so bili oddelki številčni, saj je bilo šoloobveznih otrok 668, šolo pa je obiskovalo kolikor toliko redno 518 učencev, se je 14. decembra sestala v šoli komisija, ki naj bi odločala o razširitvi šole v štirirazrednico. Visoki gostje so bili iz Kočevja: okrajni glavar Thomann, šolski nadzornik Janez Komljanec, inženir Belc; župnik, zastopniki vseh treh občin, iz katerih so učenci obiskovali šolo, ter vsi člani šolskega sveta. Pri tem se je zgodilo nekaj neobičajnega. Povsod so se člani šolskega sveta zavzemali pri okrajnih oblasteh za kvalitetnejšo šolo, pri nas pa je podpredsednik šolskega sveta Janez Erčul nasprotoval širitvi šole: "Ob tej priliki so se slišale marsikatero čudne besede; tako je na primer tukajšnji šolski podpredsednik in prejšnji predsednik Janez Erčul iz Podpeči med drugimi tudi rekel: 'Nobenega novega razreda ni treba več, saj se tako nikdo nič ne nauči. Če kmet manj zna, bolje je zanj...!'²⁴ Toda gospod okrajni glavar ga je tako zavrnil, da se je sramoval in molčal." Na tem sestanku so se dogovorili, da se bo šola razširila za dva oddelka proti jugu – gostilni Brdavs. Vsaj s pripravljalnimi deli naj bi začeli že v tekočem šolskem letu.

Konec januarja je razsajala močna gripa, zaradi katere ni bilo en teden pouka. Po veliki noči so vpeljali prvič tedenske šolske maše. Te so bile ob torkih in petkih, vendar so bile zelo slabo obiskane. Zanimivo je tudi dejstvo, da je šolski svet negiral sklep okrajnega šolskega sveta, da bo v Dobropolje prišla za tretjega učitelja **Pavlina Fleš**, ki je bila doma v Ribnici. Tako je ta učiteljica pomagala v Ribnici, namesto da bi dobropoljske otroke vodila v svet znanja. Poučevanje na tri-razredni ljudski šoli Dobropolje je bilo v teh letih dokaj težko, saj večino članov sveta šole ni zanimalo znanje otrok in so vse zamude opravičevali. Kako se naj otrok nečesa nauči, če le občasno prihaja v šolo, ostale dni pa leta po vasi in mu je šola španska vas, si lahko predstavljamo. V tem letu se je celo zgodilo, da sin podpredsednika sveta šole ni niti enkrat prišel k pouku. Takšen vzgled pa je bil kot nalašč za ostale ljudi. "Če njegov ne hodi v šolo, zakaj naj bi pa naš," so pogosto dejali starši.

V začetku oktobra 1890 je vendarle prišla na šolo **Pavlina Fleš**, ki je tu ostala do pusta 1891. Tako so bili ponovno trije učitelji. Prav tako sta jeseni prišla v Dobropolje dva nova kaplana, ki sta poučevala verouk. Učiteljica **Pavla Sunva** je pričela s poučevanjem drugega razreda 1. aprila 1891. Spomladi tega leta so iz šolske drevesnice prodali po nizki ceni med ljudi 425 cepljenih drevesc. Šola je dajala vse več poudarka izobraževanju ljudi. Tako so v šoli imeli 10. maja predavanje o govedoreji in ob koncu je bilo ustanovljeno **kmetijsko društvo**. Da so bili v šolskem svetu nenaklonjeni izobraževanju, nam kaže tudi sklep okrajnega šolskega sveta v Kočevju z 2. julija, da se naj šolski svet v Dobropolju razpusti. To se sicer ni zgodilo, nam pa zgovorno kaže na miselnost tedanjih dobropoljskih veljakov o izobraževanju otrok. Med šolskim letom je nastal tudi spor med kaplanom in učiteljem Karlom Viderjem. Konec septembra je bil spor elegantno rešen s premetitvijo nemirnega kaplana na Janče. V šolske in druge kroge se je ponovno naselil mir.

²⁴ *Kronika šole, 1. knjiga, stran 36.*

V naslednjem letu se je zgodil najpomembnejši dogodek 27. julija, ko so prvič imeli slovenski učitelji kočevskega okraja konferenco ločeno od učiteljev, ki so poučevali v nemških šolah. Učitelj Karel Vider je marca 1892 odšel v Vipavo, na njegovo mesto pa je prišla 5. maja **Marija Peterlin** iz Ribnice, ki je 29. marca 1893 odšla na Velike Poljane. Od tedaj sta do konca šolskega leta 1892/93 poučevala vse otroke le dva učitelja. Konec šolskega leta je dočakal le nadučitelj, saj je 30. julija odšla k staršem v Ljubljano še Pavla Sunva. Januar in februar sta bila zaznamovana z dolgotrajnim mrazom (13. jan. -25°C , 6. feb. -20°C), zato je bilo pri pouku malo otrok. V januarju je bil za predsednika šolskega sveta izvoljen Jožef Šteh iz Male vasi, podpredsednik pa je ostal isti. Za krajevnega šolskega nadzornika je bil imenovan Franc Žnidaršič iz Zdsenske vasi 23.

Šolsko leto 1893/94 se je prvič začelo že **sredi septembra**. Šolska mladina se je 27. septembra udeležila slavnostne otvoritve železniške proge Ljubljana–Kočevje. Avstro-ogrski minister za promet Baugehem je pregledal šolske otroke, ki so bili v vrsti, in se rokoval z nadučiteljem. Sredi septembra je prišel na šolo domačin **Fran Jaklič**. Jaklič se je rodil 6. decembra 1868 kot nezakonski sin učitelja Ribnikarja, ki je kmalu po njegovem rojstvu odšel v Dol pri Ljubljani in je tam čez tri leta umrl.²⁵ Nadučitelj Hudovernik je Jakliča "spravil" v šole in junija 1892 je na koprskem učiteljskiču opravil maturo.

Začela se je njegova sila uspešna doba v Dobropolju, ko ga je večina ljudi vzela za svojega, oderuhom pa se je močno zameril. Takoj je prevzel poučevanje v drugem in tretjem razredu. Novo leto je pripeljalo v šolo novo moč – učiteljico **Ivano Arko** iz Ribnice, ki je pred tem poučevala v Semiču. Na šoli je ostala do upokojitve aprila 1909. Med Jakličem in Ivano Arko se je spleta ljubezen, ki je dosegla prvi vrhunec v poroki 1899. leta.

Učilnici na čelni strani sta bili prizidani leta 1894. Na desni strani je v ospredju gostilna Brdavs. (Slika iz srede 70-ih let.)

²⁵ Fran Jaklič - Podgoričan. Nevesta s Korinja, stran 95. Mohorjeva družba, Celje 1997.

Prizidek šole se je začel graditi 2. aprila 1894. Že 7. aprila je deželna vlada zaustavila gradnjo, češ da bo cesta preozka. Sledil je ogled 11. aprila, pri katerem so ugotovili, da je bil izgovor o širini ceste velika laž. Cesto so pred gradnjo razširili "za širino komolca" in prizidek šole se je lahko spet gradil.

Čeprav je znani anonimnež spet poslal na deželno vlado zahtevo po prekinitvi gradnje, se to ni zgodilo. V začetku maja je prišla na šolo okrožnica okrajnega šolskega sveta, naj učenci še osem polnih ali pa šestnajst polovičnih dni nabirajo majske hrošče. V nabirki se je v naslednjih dneh nabralo kar 2564 litrov hroščev. Šolsko leto se je zaradi del na prizidku končalo že 7. julija.

(Nadaljevanje sledi.)

JEZIK JAKLIČEVIH NARODOPISNIH POVESTI DANES

*Jožica Narat**

1. Leta 1997 sta pri celjski Mohorjevi družbi ponovno izšli dve povesti dobrepoljskega pisatelja Frana Jakliča - Podgoričana: *Nevesta s Korinja* in *Sin*. Med prvo izdajo obeh povesti je kar 24 let razlike: *Sin* je izšel leta 1896, *Nevesta* pa 1920, obe v nadaljevanjih v *Domu in svetu*. *Nevesta* je izšla v knjižni izdaji čez šest let pri goriški Mohorjevi družbi z značilnimi ilustracijami Franceta Kralja, Jakličevega rojaka iz sosednje Zagorice.

Po besedah urednika prof. Milana Šuštarja – tudi on je Podgoričan, ki pa že dolga leta živi v Kamniku¹ – sta bili besedili “jezikovno pregledani in usklajeni s sodobnim pravopisom glede rabe ločil, pisave besed, npr. naselbinskih lastnih imen ipd. Narečne besede so ostale v izvorni obliki.”²

Obe povesti sta narodopisni, sta enoti zase, ki se dopolnjujeta in kljub rahlim medsebojnim vsebinskim odmikom³ predstavljata celoto. Sicer pa je *Nevesta* vsebinsko bolj razvejana in razvita, 24 let starejšega *Sina* (glede na dogodke bi pričakovali ravno obratno zaporedje) prekaša tudi s številom in razgibanostjo literarnih oseb, kar se da utemeljiti s samo vsebino in ne le z Jakličevim literarnim razvojem.

Literarni zgodovinarji in kritiki višje ocenjujejo Jakličeve narodopisne kakor zgodovinske in kmečke povesti, katerim očitajo zlasti slabo psihologijo in duhovno neutemeljenost oseb, zgodovinsko in geografsko netočnost, pomanjkanje duha dobe, tendenčnost, površinskost, črno-belo moraliziranje, odsotnost globlje resničnosti, šibko zgradbo, zastareli realizem, pomanjkanje prave čustvenosti, karikiranje, shematičnost (Glavan 1996). Vzporedno se pojavljajo tudi pozitivne sočasne oznake njegovih zgodovinskih in kmečkih povesti, ki jih sicer ni manj, se pa ponavljajo redkeje in pri drugih ocenjevalcih: sijajna karakteristika posameznih tipov, izrazit ljudski pisatelj, privlačnost oseb, njihovega mišljenja, dober oblikovalec kmečkega življenja, prijeten pouk, zgovornost, dobro fabuliranje, objektivnost, pisatelj pa je uvrščen med prve in najboljše ljudske pripovednike (Glavan 1996). Pri ocenah jezika teh istih povesti pa absolutno prevladujejo pozitivne, celo pohvalne oznake. Jakličev jezik da je sočen, klen, izviren, jedrnat, ljudski, živ, zelo lep, svež, tekoč, dovtipen, pristen, domač, plastičen, preprost, prepričljiv, humoren, živahen, poljuden, topel, prisrčen, sintetičen, lagoden, prikupen, stvaren, naraven, neprisiljen pa tudi močno predmeten, drastičen, (skoraj) naturalističen (prav tako Glavan 1996).

Po Ivanu Pregelju iz leta 1925 (Glavan 1996, 398) je *Sin* “sočna kmečka idila”; po Barbariču 1988 (str. 74) je *Sin* “folkloristično obravnavana krajinska idila”, *Nevesta s Korinja* pa “sočen slavospev starodobnemu vaškemu življenju”; po Slodnjaku 1963 (str. 248; prim. tudi Bojc 1971, 157) je *Nevesta* “s presenetljivo svežostjo pripovedovan pendant k *Sinu* oziroma vsebinsko predzgodovino motiva te mojstrovine našega folklornega realizma”, po Bojcu pa so Jakličevi spisi “skoraj narodopisne študije” (Bojc 1971, 153) oz. spada Jaklič med najboljše mojstre naše narodopisne povesti, ki še danes mika bralca (Bojc 1971, 164). Na Jakličevo odlično poznavanje slovenskega folklorističnega blaga je opozoril tudi Nekrolog ob njegovi smrti leta 1938 v *Slovincu* in označil

* *Grosuplje, Adamičeva 33, dr. sc.*

¹ *Izid knjige je skupno z Občino Dobrepolje tudi finančno podprl.*

² *Navedek je opomba na strani 111, dodana Slovarčku narečnih besed in fraz, katerega avtor je prav tako Milan Šuštar.*

³ *Tako je mlada žena v Sinu Uršika, doma iz Zlatega repa, v Nevesti pa jo je Jaklič preimenoval v Micko in jo prestavil na Korinj; v Sinu je mladi Peter Košiček prvorojenec, morda celo edini otrok, in z ženo živita skupaj z njegovimi starši, v Nevesti pa je Košičkova družina številnejša, saj sta doma še Petrova mlajša sestra in neomožena stara teta, omenjeni pa so še njegovi trije bratje.*

Sina kot eno najznačilnejših slovenskih kmetijskih romantičnih del sploh ter njegov slog primerjal s slikarjem Maksimom Gasparijem. Trajno vrednost Sina zaradi njegovega narodopisnega značaja poudarja Šuštar in označuje povest kot skoraj pravo narodopisno študijo, saj ni v zgodbi nič izmišljenega (Šuštar 1996, 387). Nevesta in Sin sta po Šuštarju nastala kot plod folklorističnega gledanja na vas, pri čemer tudi on primerja to Jakličevo gledanje z Gasparijevimi razglednicami (Šuštar 1996, 384). Šuštar navaja tudi Slodnjakovo ustno izjavo, češ da sta Nevesta in Sin najboljše, kar je Jaklič napisal (Šuštar 1996, 384), v nadaljevanju pa Šuštar 1996 (str. 389) razglasi Nevesto za najboljše Jakličevo delo, za – enako kot prej že Slodnjak in Bojc – pravo mojstrovino folklornega realizma. Da so nekatere povesti (omenjen je tudi Sin) podobne pravim narodopisnim študijam, opaža tudi Grafenauer (1925–32, 369). Grafenauer je v svojih dveh preglednih besedilih o Jakliču, tako v SBL (1925–32) kot v spominskem članku v Domu in svetu (1937–38), Nevesto popolnoma prezrl, sicer pa njegovo narodopisno povest visoko ocenjuje (Sina v tem sklopu obakrat navaja). Podobno je Nevesta odsotna tudi v sočasnih kritikah Jakličevih literarnih del, evidentiranih za čas od 1898 do 1939, kakor tudi v sočasnih biografskih zapisih. Ocene obravnavajo zlasti krajše kmečke slike in zgodovinske povesti. Sin je kot primer višje ustvarjalne kvalitete omenjen le pri Preglju 1925, v Slovenčevem Nekrologu (1938) in pri Škulju 1939. (Glej Glavan 1996.) Podobno ne omenja Jakličeve narodopisne povesti – ampak samo, da “je pisal s pridihom folklornega o kmečkem in vaškem življenju” – Kocijan v članku o Jakliču v Enciklopediji Slovenije.⁴

Tudi etnologinja Anka Novak, domačinka iz Dobrepolja, govori o Sinu⁵ kot o pravi etnološki študiji, ki jo je – kakor tudi Nevesto – gradil tudi na izročilu. Po njenem mnenju “je Jaklič med tistimi avtorji našega realizma, katerih dela etnologu niso samo ilustracija, marveč tudi vir pri iskanju gradiva.” V zvezi z njim uporabi izraz “zemeljskost”, češ da je primernejši od naturalizma. (Novak 1989, str. 71–74).

2. Pri prebiranju obeh besedil sem posebno pozornost posvetila leksiki. Bistveno sem razširila Šuštarjev Slovarček narečnih besed in fraz, ki obsega 27 leksikalnih oz. 28 pomenskih enot. Izpisala sem namreč vse tiste besede in besedne zveze, ki so po mojem vedenju za sodobnega, zlasti mladega mestnega bralca oddaljene in slabo razumljive. Za njihovo identifikacijo sem iskala potrditve v Pleteršnikovem Slovensko-nemškem slovarju s konca 19. stoletja (1894–95) in v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (dalje SSKJ), ki je izhajal v obdobju od 1970–1991. V Pleteršniku dobimo velikokrat tudi informacije o njegovih virih, SSKJ pa posamezne besede, besedne zveze ali pomene po potrebi ustrezno zvrstno označi.

2.1 Kar 15 besed iz Šuštarjevega Slovarčka je izpričanih v SSKJ. Sedem med njimi jih ima stilno-plastno oznako narečnosti (*les* ‘sem’, *banjka* ‘ploščata posoda za prenašanje tekočin’, *glajt* ‘prostor pod ostrejšem skednja’, *lodrica* ‘lesen ročni sodček’, *neške* ‘nečke’, *štibelc* ‘manjša soba z vhodom iz glavnega stanovanjskega prostora v kmečki hiši, navadno za spanje’ in *večati* ‘kričati’), od tega je le enkrat (*banjka*) označena omejenost na dolenijsko območje; ena med njimi je v iskanem pomenu (*kmalu* ‘hkrati’) po merilih SSKJ danes zastarela, ena (*notranjica* ‘božjast’) pa starinska. Dve sta označeni kot etnološka termina (*kadunja* ‘miza s koritom za mesenje’ in *križevnik* ‘belo blago, navadno platno, ki ga da boter krščencu’), v to skupino pa bi lahko uvrstili tudi pojasnilo *po ljudskem verovanju*, ki je dodano besedi *mora* ‘bitje, ki ponoči v spanju duši človeka in ško-

⁴ Enciklopedija Slovenije 4, str. 251.

⁵ Pravilna letnica izdaje povesti Sin je 1896, ki jo ima tudi Novak 1989, 71. Vsaj od Grafenauerjevega članka o Jakliču v Slovenskem biografskem leksikonu se širi v literaturi napačna letnica 1894.

duje živalim', očitno pa se nanaša tudi na naslednjo pomensko enoto, ki je dejansko izpričana v Jakliču (str. 75), tj. 'narisano, vrezano znamenje, ki naj odganja to bičje'. Od preostalih besed (*izjedi, sklep, zijalast*) je po SSKJ nevtralna samo *sklep*, vendar izločena pomenska razlaga 'mesto, kjer se kaki členi, deli navadno gibljivo sklepajo, spajajo' ne ustreza v celoti pojavitvi v Jakliču, ki jo Šuštar razlaga kot 'stik klopi na vogalu peči'.

Več besed iz Šuštarjevega Slovarčka najdemo v SSKJ (15) kakor v Pleteršniku (13). Tako Pleteršnik nima v SSKJ izpričanih Jakličevih besed *neške, notranjica* in *štibelc*, v SSKJ pa ni naslednjih Jakličevih besed, ki nasprotno so v Pleteršniku: *gater, sprijeti se, štokalnik*. Na osnovi teh leksikalnih drobcev pa dobimo netočne predstave o slovaropisnih načelih v obeh kontrolnih slovarjih. Pleteršnik je sicer izjemno bogat z glasovno-pisnimi variantami (torej bi pričakovali poleg besede *nečke* tudi *neške*), v veliki meri pa je v njem izpričan tudi naš besedotvorni potencial (na tej osnovi bi torej pričakovali tudi besedo *notranjica*). Ko pa ugotovimo, da besede *notranjica* nimajo Cigale 1860, Janežič-Hubad 1908, Janežič-Bartel 1921, Glonar 1936 in da jo ima pravzaprav samo SSKJ (v pomenih 'žleza' in 'bolezen'), lahko sklepamo o njeni redki uporabi (vsaj tu aktualnega pomena) v knjižnem jeziku, ki jo je očitno registriral edino naš najodobnejši slovar. Nasprotno je znan Pleteršnikov odklonilni odnos do prevzetih besed: torej po pričakovanju ni besede *štibelc*, sta pa v njem zajeti manj zaznamovani prevzeti besedi *gater* in *štokalnik*. Seveda je pa obseg vsakega slovarja določen – poleg načel, seveda – tudi z leksikalnim gradivom, ki ga ima na razpolago.

Zanimali so me Šuštarjevi kriteriji, po katerih je odbiral besede za Slovarček. Narečnost besed, ki naj bi bila – vsaj po naslovu sodeč – prvi pogoj za odbiro, je verjetno v prvi vrsti določal kot govorec dobrepoljskega govora in v primerjavi s knjižnim jezikom. V kolikšni meri je pri tem upošteval še časovni dejavnik, bo pokazal pregled izločenega besedja.

2.2 Na tem mestu bom predstavila tiste Jakličeve besede, besedne zveze oz. pomene, ki jih nisem zasledila v nobenem od kontrolnih slovarjev, in tiste, ki so v slovarju knjižnega jezika krajevno, časovno oz. kulturno tako zaznamovani, da je jasno razvidna njihova sistemska obrobnost oz. kulturna označenost.

2.2.1. Najzanimivejša je skupina besed, ki niso – vsaj v določenem pomenu ne – izpričane v nobenem od obeh kontrolnih slovarjev. Za besede iz te skupine sem preverila še listkovno gradivo, ki je bilo osnova za sodobni slovar knjižnega jezika. Ker je bil slovar količinsko zamejen kot "slovar srednjega obsega", nista bili zajeti vanj kar dve tretjini razpoložljivih besed iz kartoteke, ki pa sta popisani v dveh zaporednih izdajah Besedišča.⁶ Ta skupina obsega 46 besed: prvih 11 jih je v Slovarčku zabeležil Šuštar, preostalih 35 sem izpisala sama. Približno polovica od njih ima prevzeto osnovo, druga polovica pa domačo.

V kartoteki za slovar je upoštevano tudi besedje iz Jakličeve Neveste (izdaja iz leta 1920) in Sina (1896), pregled tega gradiva pa bo pokazal, kakšno je mesto Jakličevega besedja v teh okvirih.⁷

⁶ Prva izdaja je izšla leta 1987, druga, ki ima za razliko od prve iztočnice opremljene z naglasnimi in osnovnimi oblikoslovnimi podatki, pa 1998. V prvi izdaji je 182.976 iztočnic (Besedišče 1987, 9), v drugi izdaji pa 178.457 iztočnic (Besedišče 1998, 5). Naj povem za primerjavo, da je v SSKJ 93.152 iztočnic, podiztočnic pa 13.888.

⁷ Besedna kartoteka, na osnovi katere je bil sestavljen Slovar slovenskega knjižnega jezika, se hrani na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU. Prijazni kolegi z Inštituta so mi omogočili dostop do nje.

2.2.1.1 V prvi tabeli navajam 11 besed iz te skupine, ki jih najdemo tudi v Šuštarjevem Slovarčku.

Jaklič	sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
baliti	priti	-	- B ⁸
beršelj	bel ovratnik	-	- B ⁹
frtovček	frtavka	-	- B ¹⁰
gater	vodoravne palice za sušenje perila ali koruznih storžev, vdete v železne navpične nosilce, viseče od stropa do peči	- v tem pomenu	- v tem pomenu
kerlski	postaven	-	- B ¹¹
muzlji	domači rezanci	- v tem pomenu ¹²	- B1 ¹³
rentžiti	godrnjati	-	- B ¹⁴
sklep	stik klopi na vogalu peči	- v tem pomenu	- v tem pomenu
špencar	oprijeta ženska jopica, ki sega do pasu	-	-
usci	otročka bolezen	-	- B ¹⁵
zbožati	utrpeti	-	- B ¹⁶

2.2.1.2 V drugi tabeli je 35 besed iz dodatne skupine.

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
antlja	brisača	-	- B (antla)
bolcar ¹⁷	valček	-	- B
bržkaj	bržkone	-	-

⁸ Beseda *baliti* je v *Besedišču* zabeležena, vendar v pomenu 'odslužiti z delom' in ne 'priti', kar bi kazalo na homonimijo. Zgled za *Besedišče* je iz prekmurskega pisatelja Ferda Godina iz leta 1950, beseda pa je izpričana tudi v *Slovarju beltinskega prekmurskega govora*, iz česar se da sklepati o njeni ožjenarečni (prekmurski) pripadnosti, vendar je brez opozorila o izvoru. Prav tako nam ne dajeta nobenih informacij o *baliti* Bezljaj 1976 in Snoj 1997.

⁹ *Jakličev beršelj* iz leta 1920 je edina pojavitev v slovarski kartoteki.

¹⁰ *Jakličev frtovček* je v kartoteki zapišan kot *frtavček* in to je edini primer sploh.

¹¹ *Kerlski* se v gradivu pojavlja samo enkrat (primer iz *Jakliča* 1920).

¹² V *Pleteršniku* se pojavlja *muzelj* v edninski obliki kot trojni homonim: 1) 'vrsta vola', 2) 'ein abgeschnittener Baumstamm, der Holzblock ...', 3) 'birič'.

¹³ *Muzelj* je v gradivu za sodobni slovar v pomenu 'deska', v množinski obliki pa je ena sama navedba iz *Jakliča* 1920 v tu aktualnem pomenu 'rezanci'.

¹⁴ V slovarski kartoteki so trije zapisi besede *rentžiti*, eden od njih tudi iz *Jakliča* 1920.

¹⁵ V kartoteki *SSKJ* je samo tu navedeni primer iz *Jakliča* 1896. Dodana je naslednja razlaga: "Usci so otročja bolezen. Otroku se izpahne po vsem životu in se mu delajo drobna ulesa. Bolezen je dolgotrajna in nadležna." Po *Šuštarju* 1997, 111 te besede v *Dobrepolju* ne poznajo več.

¹⁶ *Zbožati* se pojavlja v kartoteki *SSKJ* trikrat, enkrat v iskanem pomenu, tudi tokrat iz *Jakliča* 1920.

¹⁷ Na staro ime za *valček* – *valcer* ali *bolcar* – opozarja v svoji knjigi o plesnem izročilu na Slovenskem *Mirko Ramovš* (1980, 33).

cerenga	darilo ob odhodu ¹⁸	-	- B
enoroč	brez težav	-	-
gruntovanje	gospodarjenje	-	- B ¹⁹
jerbasovka	nevestina družica	-	- B ²⁰
jerhovina	irhovina	-(jerh-) ²¹	-
junačen	postaven, krepek	-	- B ²²
kolavdrice	koralde	-	- B ²³
košatiti	postavljati se	-	-
lajbele	telovnik	-	- B (lajbelč)
moderpolan	vrsta bombažne tkanine ²⁴	-	-
mračan (otrok)	ki je zbolel, ker je nekdo prišel z mraka in stopil k njemu	- v tem pomenu	- v tem pomenu
mrkanje	slabšalna oznaka za človeka	-	- B ²⁵
osovrej	ob tem času	-	-
oštrkati (koga)	oskubsti (koga)	- v tem pomenu	- v tem pomenu
pismar	kdor dela ženitno pogodbo	- v tem pomenu ²⁶	- v tem pomenu ²⁷
plozati	glasno, neubrano peti ²⁸	-	- B ²⁹
pogrevati ga	postati mu žal; zgrevati ga ³⁰	- v tem pomenu	- v tem pomenu ³¹
postreči (komu)	ustreči (komu)	- v tem pomenu	- v tem pomenu
prištiman	pripravljen dogovoriti se	-	- B ³²

¹⁸ "Lejšem, lejšem, hišni oča preljubi! Vas bom prosila, da bi mi cerengo skladali..." Tako se glasi začetek svatovske pesmi, ki se poje ob nevestinem slovesu od doma (gl. str. 59).

¹⁹ V kartoteki sta dva primera besede gruntovanje, oba iz Jakliča, eden od njiju je tu obravnavani iz leta 1920.

²⁰ Jerbasovka se pojavlja v kartoteki enkratno, tj. navedeni primer iz Jakliča 1920.

²¹ Jerhovina je v Pleteršniku izpričana zgolj posredno, preko splošne kazalke jerh- pogl. irh-, med tvorjenkami z nadrejeno osnovo pa je tudi irhovina.

²² V kartoteki so štiri pojavitve pridevnika junačen, med njimi tudi zgled iz Jakliča 1920.

²³ V kartoteki je en sam primer kolavdric iz Jakliča 1920.

²⁴ Po vsej verjetnosti gre za madapolam, ki je v Tekstilnem leksikonu (1989, str. 169) razložena kot "po vzhodnem indijskem mestu poimenovana fina bombažna tkanina v platnovi vezavi, bolj groba kot batist, beljena ali potiskana, za perilo in temeljno tkanino za vezenje". Prim. it. madapolim 'vrsta kote-nine' (Bajec-Kalan 1960).

²⁵ Mrkanje se v gradivu za SSKJ pojavlja samo kot nagnjenje za parjenje pri živalih.

²⁶ Pleteršnik ima predstavljeno besedo pismar kot dvopomensko: pod številko 1 je razložena z nemško ustreznico der Schriftgelehrte oz. s slovensko nadrejeno sopomenko pismouk, pod številko 2 pa z nemško ustreznico der Archivar.

²⁷ V SSKJ so izpričane pri besedi pismar tri pomenske enote: v pomenu 'pismouk' je označena kot redka, v pomenih 'pisatelj, pisec' in 'pisar' pa kot slabšalna.

²⁸ Beseda plozati v tem pomenu ni etnološki termin, v čemer me je potrdila tudi gospa Ančka Lazar.

²⁹ Gradivo za SSKJ tega pomena ne izpričuje, pač pa druga dva: 'trobiti s pripravo' in 'govoriti', oba iz sodobne književnosti.

³⁰ Besedotvorna sopomenka zgrevati ga je v SSKJ označena kot zastarela.

³¹ Pomenske enote 'postati žal' v SSKJ ni, pač pa sta dve drugi: 'večkrat greti' in 'delati kaj spet pomembno, aktualno'. Ker ni pomenske povezave med tu aktualno pomensko enoto in zadnjima dvema, gre očitno za homonimijo.

³² V gradivu je poleg iztržkov iz dveh ljudskih pesmi (brez navedbe krajev) naveden tudi ta zgled iz Jakliča.

rihtni	sodnijski, birič	-	- B ³³
spominjanje	misli	- v tem pomenu	- v tem pomenu ³⁴
sprijeti (se)	posloviti se ³⁵	-	- v tem pomenu ³⁶
starešinovka	starešinova žena; starešinka	-	- B ³⁷
štibelčen (vrata)	pripadajoč manjši sobi, navadno za spanje	-	-
štramec	norec, bedak	-	- B ³⁸
štula	zaključni, izbočeni del štruce, pogače	- v tem pomenu ³⁹	- v tem pomenu ⁴⁰
trančirati	razdirati šale	-	- B ⁴¹
urezanek	rezina	- (urezanec)	-
viktorija	zmagoslavna, slovesna skladba ⁴²	-	-
viziternga	vojaški nabor ⁴³	-	- B ⁴⁴
zagvišati	potrditi	-	- B
zrgavati	rojevati odmrle nezrele plodove	-	-

V večini primerov gre za njihovo popolno odsotnost v kontrolnih slovarjih, se pa 19-krat pojavijo v Besedišču oz. v neupoštevanem gradivu za sodobni slovar, kar je dobra polovica te podskupine, ki šteje 35 besed. Izključno Jakličevi primeri so izpričani pri 5 besedah (*gruntovanje, jerbosovka, kolavdrice, starešinovka, štramec*), v določenem pomenu pa so samo primeri iz Jakliča pri treh besedah (*pismar, spominjanje, sprijeti se*).

Dejstvo, da je devet besed v kartoteki zajetih izključno iz Jakliča in da jih je pet izpričanih v gradivu v pomenu, ki ga ima samo Jaklič, je dokaz leksikalno-pomenske obogatitve celotnega korpusa.

³³ V gradivu ni posamostaljenih primerov.

³⁴ V gradivu je tudi tu obravnavani primer iz Jakliča, ki pa je bil pri slovaropisni obdelavi izločen.

³⁵ "Tudi mati je ihtela. Sprijeli sta se molče." (Jaklič 1997, 49.) Na pomen 'posloviti se' v tem primeru opozarja Šuštar 1996, 394. Nepovratna oblika glagola v tem pomenu je izpričana npr. v primeru s strani 54: "Sedaj pa pojdi sprijet sosedo, da te bodo imeli v dobrem imenu!" je velela stara mati nevesti."

³⁶ V gradivu je za ta pomen tudi primer iz Jakliča.

³⁷ V kartoteki je edino tu upoštevan primer iz Jakliča 1920.

³⁸ V gradivu sta dva primera iz Jakliča.

³⁹ Pleteršnik ima prvi pomen razložen kot 'ein stumpfer, hervorragender Gegenstand', tj. top, štrleč predmet; iz tega splošnega pomena je izpeljan tu aktualni pomen. Iz svojega govora (Gorenje Brezovo nad Višnjo Goro) ga pozna prof. Ivanka Černelič: npr. štulast kruh (kruh z nepravilno izboklino).

⁴⁰ V SSKJ je izhodiščni pomen štule razložen kot 'izbočeni del klobuka', navedene pa so še tri pomenske enote, označene kot narečne: 'štrcelj (noge)', 'nabrani, prazni del zavezane polne vreče' in napeti štulo 'našobiti se'. V kartoteki ni izpričana tu obravnavana pomenska enota.

⁴¹ Prav tako ni v tem pomenu v preostalem gradivu.

⁴² Ponazarjalni navedek se glasi: "Godci so se vstopili pred hišo v okroglico in so zaigrali viktorijo." Za pomen 'zmagoslavna, slovesna skladba' nimam dodatnih dokazil, saj je beseda danes med Dobrepoljci neznana (znana pripovedovalka Ančka Lazar je npr. ne pozna), predvidevam pa ga na ozadju širšega sobesedilnega okolja: ženin s spremljevalci je prišel po balo.

⁴³ Na Pivškem še danes rečejo, da "gréjo na vestírngo", oživljajo pa tudi stare običaje v zvezi s tem dogodkom. Pojasnila v zvezi s tem mi je posredovala Pivčanka dr. Andreja Žele z Inštituta za slovenski jezik.

⁴⁴ V gradivu je primer iz Jakliča, zapisan kot vizitirenga.

2.2.2 Besede, označene v SSKJ kot narečne.

2.2.2.1 Sedem besed iz Šuštarjevega Slovarčka ima v SSKJ stilno-plastno oznako narečnosti, le ena od njih (banjka) je omejena na dolensko območje.

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
les	sem	+	+ nar.
banjka	lesen sodček	+	+ nar. dolensko
glajt	prostor pod ostrejšem skednja	+	+ nar.
lodrica	lesen ročni sodček	+	+ nar.
neške	nečke	+	+ nar.
štibelc	manjša soba za spanje	-	+ nar.
večati	kričati	+	+ nar.

2.2.2.2 Odkritih je bilo še 16 dodatnih, splošno manj znanih besed oz. zvez, označenih kot narečne.

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
botrni	ki je v botrskem razmerju	- (botrski)	+ nar.
ispa	podstrešje	+	+ nar.
istje	odprtina pred kuriščem		
	kmečke peči	+	+ nar.
južina	kosilo	+	+ nar.
južina: mala južina	popoldanska malica	+	+ nar.
keblica	manjša posoda, navadno z enim ušesom	+	+ nar.
nauk	cerkveni obredi v nedeljo popoldne	+	+ nar.
oparnica	črni trn	+	+ nar.
plevnica	s plevami napolnjena blazina	+	+ nar.
pominjak	posoda za pomije	+	+ nar. pomijnjak
prešekljati	pretresti, prerahljati	-	+ nar.
prižast	lisast, zapackan	+	+ nar.
rida	serpentina	+	+ nar.
starati koga	delati koga nestrpnega, radovednega	+	+ nar. dolensko
strina	žena očetovega brata; teta	+	+ nar.
vojka	vajet	+	+ nar.

Med 16 Jakličevimi besedami oz. zvezami, ki imajo v določenem pomenu danes slovarsko oznako narečnosti, je samo ena (*starati koga*) omejena na dolensko jezikovno območje. Več kot polovica (devet) je enopomenk: *botrni*, *ispa*, *istje*, *keblica*, *oparnica*, *plevnica*, *pominjak*, *strina* in *vojka*; enopomenska je tudi stalna zveza *mala južina*. Od šestih večpomenk se pri treh pojavlja oznaka narečnosti še vsaj enkrat. Poseben primer je *južina*, ki je že v naš narečni besedni seznam vključena dvakrat: v navedenih pomenih 'kosilo' in 'popoldanska malica'; zadnji je kot stalna zveza uvrščen pod oštevilčeni pomen 'malica'.

2.2.3 Naslednja je skupina danes zastarelih⁴⁵ besed.

2.2.3.1 Le ena beseda iz Šuštarjevega Slovarčka je danes označena kot zastarela, vendar velja ta oznaka pri njej samo za navedeni pomen, tj. *kmalu* 'hkrati'.

Jaklič	Sodobna ustreznica	Pleteršnik	SSKJ
kmalu	hkrati	+	+ zastar.

2.2.3.2 V razširjenem besednem seznamu je od označenih besed največ ravno zastarelih, in sicer 18.

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
akotudi	čeprav	+ (ako tudi)	+ zastar.
colnina	mitnina	- (col...) ⁴⁶	+ zastar.
drkati	večkrat zdrsniti	+	+ zastar.
gorši	lepši	+	+ zastar.
grevati	žal biti	+	+ zastar.
izvršiti	dokončati, končati	+	+ zastar.
kazen	lep, postaven	+	+ zastar.
kupica	majhen kozarec	+	+ zastar.
naročen	ročen	+	+ zastar.
nebroj	zelo veliko	-	+ zastar.
nedostajati	manjkati	+	+ zastar.
obkorej	kdaj	+	+ zastar.
okroglica	gruča	+	+ zastar.
oplat: zadnja oplat	zadnjica	+	+ zastar.
ovedeti	izvedeti	+	+ zastar.
sprijeti	sprejeti	+	+ zastar.
šetati	sprehajati se, hoditi	+	+ zastar.
zasvirati	zaigrati (na glasbilo)	+	+ zastar.

V tej skupini so opazne prevzete besede iz hrvaškega oz. srbskega jezikovnega področja (*nebroj*, *nedostajati*, *šetati*, *zasvirati* – edino pri *šetati* lahko govorimo o dveh pomenskih enotah⁴⁷), le dva prevzema sta iz nemščine (*colnina*, *grevati* – obe sta enopomenki) oz. eden iz italijanščine (enopomenka *kupica*), prevladujejo pa domače tvorjenke, izrazno nekatere žive še danes, saj imajo

⁴⁵ Z oznako zastarelo so v SSKJ opremljene nekoč rabljene besede, pomeni ali zveze, ki so danes v knjižnem jeziku mrtve. O stilni vrednosti tako označenih besed nekoč v slovarju ne najdemo pojasnil. (SSKJ I, 1970, str. XXII.)

⁴⁶ Pleteršnik tvorjenke *colnina* sicer nima, ima pa *col*, *colen*, *colišče*, *colnar*, *colnica*, *colnija*, *colnjski* in *colnik*, kar pomeni le, da ni zajeta v njegovem slovarju celotna, sicer številna besedna družina.

⁴⁷ Sprememba osebka sproži tudi manjšo pomensko spremembo: *oko mu šeta po dvorani* 'pogleduje po dvorani', ki je s sodobnega knjižnega stališča prav tako zastarela.

širši pomenski obseg (*drkati*,⁴⁸ *izvršiti*,⁴⁹ *kazen*,⁵⁰ *okroglica*,⁵¹ *oplat*,⁵² *ovedeti*⁵³), ena od njih (*gorši*)⁵⁴ v celoti zastarelega, spet druge pa so izpričane samo v tu navedenem pomenu (*akotudi*, *naročen*, *obkorej*, *sprijeti*). Skupno je torej deset enopomenk, v osmih primerih pa gre za večpomenski sestav z različno označenimi, kdaj tudi neoznačenimi pomenskimi enotami.

2.2.4 V nadaljevanju bo navedenih 47 besed, ki so v SSKJ označene kot starinske.⁵⁵

2.2.4.1 Oznako starinskosti ima v SSKJ le ena beseda iz Šuštarjevega Slovarčka, tj. *notranjica* 'božjast'.⁵⁶

Jaklič	Sodobna ustreznica	Pleteršnik	SSKJ
notranjica	božjast	–	+ star.

2.2.4.1 Ta skupina Jakličevih besed je v dodatnem seznamu številčno najmočnejša (46 primerov).

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
ajd	pogan	+	+ star.
bliščati se	bleščati se	+	+ star.
časih	včasih	+	+ star.
čitatelj	bralac	+	+ star.
čizem	čevelj, ki sega do gležnja ali malo čez	+	+ star.

⁴⁸ *Drkati* je dvopomenska beseda – druga pomenska enota je nevtralna in razložena z nadrejeno sopomenko *drtsati se*.

⁴⁹ Prva pomenska enota glagola *izvršiti* je po SSKJ publicistična ('izpolniti'), drugi dve ('narediti, opraviti' ter z oslavljenim pomenom, izraža pa dejanje, kot ga določa samostalnik) sta nevtralni, zabeležen pa je tudi pravni termin.

⁵⁰ Prva pomenska enota pridevnika *kazen* je označena kot starinska, razložena pa 'ki obeta uspeh; obetajoč, uspešen'. Kot starinski oz. zastareli sta označeni tudi vzporedni prislovni pomenski enoti.

⁵¹ V SSKJ so kar štiri pomenske enote pri besedi *okroglica* ('okrogla senčnica', 'gruča', 'krog' in 'kroglja') označene kot zastarele, 'okroglo, nerazcepljeno poleno' je nevtralna, 'posekano tanjše deblo brez vej' je knjižna, navedena pa sta še dva sodobna termina.

⁵² *Oplat* po SSKJ pomeni tudi 'furnir' – ta pomenska enota je označena kot knjižna in redka.

⁵³ Glagol *ovedeti* je v SSKJ izpričan samo v tem pomenu, medtem ko so pri povratni obliki *ovedeti se* evidentirane štiri pomenske enote, le ena od njih ('znajti se, živeti se') kot zastarela; v celoti ima slovarski sestavek oznako knjižnosti.

⁵⁴ Primernik *gorši* je tripomenski: 'slabši, hujši', 'lepši' in 'boljši', so pa vse tri pomenske enote označene kot zastarele.

⁵⁵ V SSKJ I (1970, str. XXI) je oznaka starinsko razložena kot beseda, pomen ali zveza, ki je bila nekoč (v kaki funkciji) splošno rabljena, danes pa ima arhaično patino.

⁵⁶ *Notranjica* je po SSKJ danes starinska beseda, izpričana v zvezi *notranjica ga lomi*, kar je identično z *Jakličem* (str. 88): *otroke lomi notranjica*. Kartotečni listek je nastal na osnovi izpisa iz *Jakliča* 1920. V kartoteki prim. še navedek iz Župančičevega prevoda Balzacove *Tete Lize* iz leta 1935: "Kar *notranjica* me zvije, kadar me takole hladno pogleda." Tudi sopomenka *božjast* je potrjena v sodobnem slovarju v enaki zvezi: *božjast ga lomi*, le da nima stilno-zvrstne oznake.

dogodba	dogodek	+	+ star.
domakniti	primakniti	+	+ star.
drugekrati	ob drugih priložnostih; drugikrat	-	+ star.
gavtroža	vrtnica	-	+ star.
inako: inako			
komu postati	milo se komu storiti	+	+ star.
izpeljavati koga	z vztrajnim spraševanjem poizvedovati po kom	+	+ star.
izpodrasti	zrasti, odrasti	+	+ star. ⁵⁷
kali	izraža vprašanje po potrditvi domneve	+ ka-li	+ star.
kraj: biti v kraju	biti končano, spravljeno	+	+ star.
lakot	lakota	+	+ star.
leca: vreči ju			
raz leco	oklicati ju	- v tej zvezi ⁵⁸	+ star.
malin	mлин	+	+ star.
naključiti	odločiti, določiti	+	+ star.
nograd	vinograd	+	+ star.
očit	očiten	+	+ star.
oteti	s silo vzeti, odvzeti	+	+ star.
otorej	ob tem času	- v tem pomenu	+ star.
pisa	proga, črta	+	+ star.
pomenjati	pomeniti	+	+ star.
postelj	postelja	+	+ star.
pravdanski	pošten, pravi	+	+ star.
premeniti (ruto)	menjati	+	+ star.
prideliti	dodeliti	+	+ star.
priveriti se	zakleti, navadno s "pri moji veri"	+	+ star.
pustiv: v pustiv			
hoditi	po svetu hoditi	+	+ star.
slušati	poslušati	+	+ star.
snedenost	požrešnost	+	+ star.
spoprijeti se	prijeti drug drugega za roke	- v tem pomenu	+ star.
srebrnjak	srebrnik	+	+ star.
štiman	domišljav, prevzetan	+	+ star.
toli	tako	+	+ star.
vicati se	mučiti se, trpeti	+	+ star.
vsled	zaradi	+	+ star.
založiti	prigrizniti	+	+ star.
započeti se	začeti se	+	+ star.
zavedeti se	predramiti se	+	+ star.

⁵⁷ Glagol *izpodrasti* je v SSKJ naveden samo v obliki kazalke: *izpodrasti* gl. *spodrasti*, pogostejša (bolj uveljavljena) besedotvorna varianta pa je predstavljena kot tripomenka, tu obravnavana pomenska enota kot zadnja in opremljena z oznako *starinsko*.

⁵⁸ *Pleteršnik* navaja nemški sopomenski ustreznici *die Kanzel in der Predigstuhl* (= *prižnica*), s pomočjo Miklošiča pa še *poetimologizira*: *srednjevisokonemško* je *letze*, *latinsko* pa *lectio*.

zdražba	zdraha	+	+ star.
zmenek	dogovor	+	+ star.
zviškoma	zviška	+	+ star.
žida	svila	+	+ star.
židan	svilen	+	+ star.

V skupini danes starinskih besed je šest prevzemov iz nemščine (*gavtroža*, *štiman* in *žida* so enopomenke, *ajd*, *leca* in *židan* pa večpomenke – *le leca* je v celoti označena kot starinska, preostali dve pa imata še druge, sodobnejše oznake: *ajd* redko in etnološko, *židan* pa dvakrat ekspresivno), osem iz hrvaščine (enopomenke *čitatelj*, *srebrnjak* in *vsled*, medtem ko so *oteti*, *prideliti*, *toli*, *založiti* in *započeti se* večpomenke), ena iz turščine preko madžarščine (*čížem*), prevladujejo pa tudi tu domače tvorjenke, od tega je polovica enopomenk (*bliščati se*, *časih*, *domakniti*, *drugekrati*, *inako*, *malin*, *lakot*, *naključiti*, *nograd*, *otorej*, *pomenjati*, *postelj*, *slušati*, *snednost*, *vicati se*, *zviškoma*), druga polovica pa ima danes delno le še malo živo celotno pomensko strukturo (*dogodba*, *kali*, *očit*, *pisa*, *pravdanski*, *premeniti*, *priveriti se*, *pustiv*, *zdražba*), medtem ko so v posameznih primerih ostale pomenske enote še trdna sestavina današnjega knjižnega sestava.

2.2.5 V devetih primerih (samo iz dodatnega seznama) so besede opremljene z oznako *nek-daj*, ki se nanaša na označevano predmetnost in ne na besede oz. njihove pomene, je pa res, da se zgodovinska patina predmetnosti odraža tudi v jeziku. Skupaj z denotatom se namreč umika na časovno obrobje tudi poimenovanje zanj. SSKJ tega sicer eksplicitno ne pove, z zgodovinsko oznako *nek-daj* opremljenih besed in pomenov dodatno časovno ne označuje, je pa to razvidno iz jezikovne rabe. Tako npr. nove merske enote, uveljavljene konec 19. stoletja, v vsakdanjem življenju niso kar čez noč nadomestile starih, v besedilih, ki govorijo o prejšnji generaciji ali še nazaj, pa so sploh utemeljene.

Jaklič	Razlaga	Pleteršnik	SSKJ
bokal	prostorninska mera, navadno za tekočino, približno 1,5 litra ⁵⁹	+	+ nek-daj
burnus	težek vozniški, pastirski plašč	-	+ nek-daj
cvance/a/rca	avstrijski novec; dvajsetica	-	+ nek-daj (cvancarica)
izpraševanje	izpraševanje ženina in neveste o krščanski veri ter duhovnikovi nasveti o zakonu	+	+ religiozno nek-daj
križavec	avstrijski srebrnik s podobo križa na eni strani	+	+ nek-daj
murček	uhan z okraskom v obliki zamorčkove glave	+ moški uhan	+ nek-daj ⁶⁰
polič	prostorninska mera, približno 0,75 litra ⁶¹	+	+ nek-daj

⁵⁹ V SSKJ je navedena še širša pomenska enota 'vrču podobna posoda'.

⁶⁰ Razlaga v SSKJ sicer ni omejena glede na uporabnika, v obeh navedenih zgledih pa gre za moškega.

⁶¹ V SSKJ je navedena še ena, številčno osamosvojena pomenska enota 'vrču podobna posoda', označena kot narečna in prekrivna z drugo pomensko enoto pri bokalu. Prim. zgoraj.

rovaš	po dolgem preklana palica, na katero se z zarezi označujejo določene računske enote	+	+ nekdanj
vatel	dolžinska mera za tkanine, približno 77 cm	+	+ nekdanj
vpeljevanje	obred, pri katerem se blagoslovi ženska, ko pride prvič po porodu v cerkev	+	+ religiozno, nekdanj

Od skupno devetih Jakličevih besed, danes označenih z *nekdanj*, je samo ena (*cvančgarica*) enopomenska, preostalih osem pa ima izpričano vsaj še eno pomensko enoto. Pri *bokalu* velja oznaka *nekdanj* tudi za izpeljani pomen 'vrču podobna posoda', medtem ko je pri *poliču* enaka pomenska razlaga opremljena z oznako *narečno*, pomenska enota pa je oštevilčena kot samostojna. Oznaka *nekdanj* velja za naslednjo pomensko enoto še pri *vatlu*⁶² ('merilo za to enoto'), skupno s terminološko oznako *religiozno* pa se ponovi tudi pri *izpraševanju*, ki je razloženo kot 'pogovor pri župniku o krščanskem nauku in zakonu'. Sicer pa je v tej skupini besed edino *izpraševanje* v izhodiščnem pomenu nevtralnno. Tako je npr. *burnus* lokalno in terminološko omejen,⁶³ dvakratni termin je tudi *križavec*,⁶⁴ medtem ko sta *murček* in *rovaš* vsak v enem pomenu označena kot ekspresivna,⁶⁵ *rovaš* pa izpričuje še dva starinska frazema.

V tej skupini so torej opazne še vedno žive besede, ki imajo trdno mesto v različnih strokah ali manj trdno in različno zaznamovano (starinsko, ekspresivno) v sistemu splošnega besedja.

2.2.6 Z oznako raba peša⁶⁶ so izločene tri Jakličeve besede, vse tri iz dodatnega seznama.

Jaklič	Sodobna ustreznica	Pleteršnik	SSKJ
baviti se	ukvarjati se	+	+ raba peša
čuti	slišati	+	+ raba peša
jako	zelo	+	+ raba peša

Primerjava s Slovenskim pravopisom, ki je pravkar izšel, pokaže, da imajo npr. te tri besede v najnovejšem jezikovnem priročniku drugačne oznake: glagola *baviti se* (uradovavno?) in *čuti* (narečno?) sta neoznačena, *jako* pa je starinska.

2.2.7 Glede na to da sta obravnavani povesti etnološki, bi pričakovali opazno zastopnost besedja, ki ga najdemo v sodobnem splošnem slovarju z oznako *etnološko* oziroma ki ima pojasnilo *po ljudskem verovanju*.

⁶² Pri *vatlu* so v slovarju zabeleženi še trije označeni frazemi, prvi kot starinski, druga dva pa kot knjižna.

⁶³ *Burnus* pomeni po SSKJ v arabskem okolju 'volneno ogrinjalo z oglavnico', v oblačilni stroki pa 'po burnusu posneto oblačilo'.

⁶⁴ *Križavec* je v zoologiji posebna vrsta pajka (na zadku ima več belih lis v obliki križa), v agronomiji pa vrsta ječmena (v njem so zrna navidezno v štirih vrstah).

⁶⁵ *Murček* je ekspresivni izraz za 'črnkasto žival', pri *rovašu* pa je ekspresivno označena zveza na *rovaš*, kar pomeni 'na račun'.

⁶⁶ Po SSKJ I (1970, str. XXI) se oznaka *raba peša* nanaša na besedo, pomen ali zvezo, ki se umika iz (splošne) jezikovne rabe.

2.2.7.1 Kot etnološka je v Šuštarjevem Slovarčku označena samo ena beseda, prav tako pojasnilo *po ljudskem verovanju*, le da se ta oznaka nanaša pri besedi *mora* na dve pomenski enoti, obe navedeni tudi v Šuštarjevem Slovarčku. V besedilu je *mora* izpričana samo kot podoba tega znamenja.

Jaklič	Razlaga	Pleteršnik	SSKJ
križevnik	belo blago, navadno platno, ki ga da boter krščencu	+	+ etn.
mora	1. bitje, ki ponoči v spanju duši človeka; 2. narisano, vrezano znamenje, ki naj odganja to bitje	+	+ po ljudskem verovanju

2.2.7.2 Iz razširjenega besednega seznama spada v to skupino še deset besed oziroma besednih zvez.

Jaklič	Razlaga	Pleteršnik	SSKJ
čelešnik	stojalo za goreče trske	+	+ etn.
jaga: divja jaga	truma duhov prednikov, ki se podi v božičnem času po zraku	- te zveze	+ etn., po ljudskem verovanju
naličje	tkanina, s katero se pokrije mrliču obraz	+	+ etn.
ogledi ⁶⁷	iti s starši na nevestin/ženinov dom, da se ugotovijo gospodarske razmere	+	+ etn.
peča	žensko pokrivalo ljudske noše iz belega blaga z vezenino	+	+ etn.
preža	udeležba nepovabljenih fantov, prijatelj na svatbi	+	+ etn.
prežavec	fant, prijatelj, ki se nepovabljen udeleži svatbe	+	+ etn.
snubač	moški, ki želi žensko slovesno zasnubiti, ali vsak od njegovih spremljevalcev	+	+ etn.
šajdesen	jed, zlasti pecivo, ki se da povabljenecem ob odhodu, navadno s svatbe	-	+ etn.
šranga	pregrada poti z namenom, da ženin plača vaškim fantom odkupnino za nevesto, balo	- v tem pomenu	+ etn.

V Pleteršniku ni zadnjih dveh besed s seznama, to sta *šajdesen* in *šranga* – vzrok je po vsej verjetnosti njuna opazna prevzetost – manjka pa tudi *divja jaga*. Uslovarjena je samo *jaga*, ki je s

⁶⁷ Po sodobnem slovarju se pojavljajo *ogledi* oz. *ogledi* navadno v zvezi *iti na ogled* / *v ogled*, v Jakliču pa je izpričan primer *iti na ogledi*, kar razlaga slovar kot *tožilniško varianto (poleg ogleda)*.

pomočjo kazalke predstavljena zelo okleščeno, kakor je pač značilno za tiste opazne prevzete besede, ki jih je Pleteršnik sprejel v svoj slovar.

Samo dve besedi iz te skupine imata v sodobnem slovarju izpričan izključno etnološki pomen. To sta domača *peča* in iz nemščine prevzeti *šajdesen*. Preostalih deset, ki predstavljajo glavnino etnološkega besedja, je v SSKJ zabeleženih kot večpomenke; celo frazem *divja jaga* ima poleg navedenega etnološkega pomena še ekspresivnega 'nevihta, vihar'. Ostale pomenske enote so pri štirih besedah (*ogledi*, *preža*, *prežavec* in *snubač*) neoznačene, pri tem da ima *preža* še dva terminološka pomena: športnega in lovskega. Preostalih šest je dopoljenih z različno zaznamovanimi pomenskimi enotami: *križevnik* 'križar' je zastarel, *šranga* 'mitnica' starinska, *čelešnik* 'palice za sušenje pri kmečki peči' in 'zapeček' je zaznamovan z narečnostjo, *naličje* je v preostalih treh pomenskih enotah ('maska', 'tančica', 'podoba, videz') knjižno, ekspresivna je *divja jaga* 'nevihta' kakor tudi v dveh pomenskih enotah *mora* ('stanje tesnobe, zlasti v spanju' in 'kar povzroča pri človeku dalj časa žalost, skrb'), ki ima še slabšalno oznako pri 'dolgočasen, zoprni človek'.

Skupaj s predmeti in vsebinami iz preteklosti, ki imajo danes že zgodovinsko oziroma etnološko vrednost, se ohranjajo v okvirih strok večkrat tudi stara poimenovanja zanje. Zgoraj navedeni primeri so sicer v glavnem živi še v kakem drugem pomenu, vendar ima strokovno izrazje večjo moč preživetja kot npr. zastarele in starinske besede, kdaj tudi kot narečne (Bokal 1990, 119).

2.2.8 Omejitev rabe z opozorili (*zlasti*) v *kmečkem okolju* in v *krščanskem okolju* je izpričana pri štirih besedah iz dodatnega seznama.

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
boglonaj kot	hvala pravno zagotovljena pravica do stanovanja, hrane v hiši ob spremembi lastnika; preužitek	-	+ v kmečkem okolju
likof	pitje, pogostitev po sklenitvi dogovora, končanem delu	+	+ v kmečkem okolju
žegnanje	praznovanje goda zavetnika cerkve	+	+ zlasti v kmečkem okolju + v krščanskem okolju

Izrazita je njihova vezanost na kmečko okolje; pretežno so žive še danes, niso pa ožje lokalno omejene.

2.2.9 Deset besed iz dodatnega seznama ima oznako knjižnosti.

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
botrovati	biti za botra	+	+ knj.
navzlic	nakljub	+	+ knj., redko
nesporazumljenje	nesporazum	-	+ knj.
pokojen raz	miren izraža premikanje od zgornje strani česa; z	+	+ knj.
skrajnik	ki je zadnji v vrsti	- v tem pomenu	+ knj.
sprevajati	spremljati	-	+ knj.
starica	starka	+	+ knj.

začetkoma	v začetku	-	+ knj.
zibel	zibelka	+	+ knj.

Te besede so pretežno splošno razumljive – še najmanj *sprevajati* in *skrajnik* – zanimive pa so zlasti kot manj uspeli besedotvorni poskusi.

2.2.10 Pogovornih in nižje pogovornih besed je zabeleženih skupno osem: dve pogovorni in šest nižje pogovornih.

gruntati	premišljevati	+	+ pog.
pogrunatati koga	ugotoviti, kakšen je v resnici	-	+ pog. ekspr.
čez jemati	z višjim glasom spremljati melodijo; čez peti		+ (črez)+ nižje pog.
kovter	prešita odeja	+ (kolter)	+ nižje pog.
mojškra	šivilja	+	+ nižje pog.
obrajzati	ceniti, spoštovati	+	+ nižje pog.
rihta	ena ali več jedi, ki tvorijo samostojen del v okviru enega obroka	-	+ nižje pog.
špampet	postelja	+	+ nižje pog.

Skupina je v celoti prevzeta iz nemščine: sedem jih ima prevzete korene, ena (*čez jemati*) pa je prevzeta strukturno, čeprav verjetno ne gre za kalkirani prevod.⁶⁸

2.2.11 Navedla bi še skupino ekspresivnih besed, ki so izpričane zlasti v neprvih pomenih oziroma kot elementi frazemov.

čmerikav	čmeren	+ (čemerikav)	+ ekspr.
jarčica	mlada, zlasti pomladanska kokoš	+	+ ekspr.
mlatiti	jesti	-	+ ekspr.
nakošatiti se	opazno se obleči	+	+ ekspr.
odzvoniti (pri kom)	miniti (za koga)	-	+ ekspr.
opletati	muditi se	-	+ ekspr.
peč: podreti se peč	roditi se ⁶⁹	-	+ ekspr.
prasniti	steči, švigniti	+	+ ekspr.
pregnati se	s čezmernim delom se zelo utruditi	+	+ ekspr.
premog	ki izraža zelo veliko število česa	+	+ ekspr.
pretikati	prizadevno preiskovati	+	+ ekspr.
raznašati koga	govoriti slabo o kom	+	+ navadno ekspr.
ugnan ne biti	ne odnehati	+	+ ekspr.
uteči (pogovor)	poleči se, umiriti se	+	+ ekspr. (uteči se)

⁶⁸ Pleteršnik takole razlaga zvezo *črez jemati pri petju*: in einer höheren Tonlage singen, medtem ko nemške ustreznice ne navaja.

⁶⁹ V Jakličevem besedilu (str. 79) je v vprašalni obliki izpričan še naslednji sopomenski frazem: *Kaj so ujeli pri Košičkovih?*

2.2.12 Ostalo. V zadnjo skupino sem uvrstila preostale še neuvrščene lesikalne zanimivosti. Pojavljajo se v obeh kontrolnih slovarjih ali vsaj v enem, vendar ne vedno v iskanem pomenu, zvezi ali zapisu. Nekatere so izpričane v kartoteki za sodobni slovar, vendar v slovar zaradi redkega pojavljanja, tj. svoje obrobnosti, niso zajete. Besede iz SSKJ pa so praviloma stilno neoznačene, torej nevtralne. Največkrat so vezane na kmečko okolje, več je tvorbeno zanimivih ali manj znanih, zlasti pomensko.

2.2.12.1 V Šuštarjevem Slovarčku sta dve besedi (*izjedi* in *kadunjice*), ki v SSKJ nimata nobene stilno-plastne oznake, ena (*zijalast*) pa je označena kot slabšalna in je v Slovarčku proti pričakovanju. *Štokavnik* sicer najdemo v kartoteki za sodobni slovar, vendar v njem ni zajeta.

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
izjedi	kar ostane živini v jasliah	+	+
kadunjice	nečke	+	+ ⁷⁰
štokavnik	leseno orodje za mečkanje		
	hrane za prašiče	+ (-/-)	- B (-/-)
zijalast	ki se radovedno ozira okoli sebe	+	+ slabš.

2.2.12.2 V dodatnem seznamu je navedenih 31 besed oziroma besednih zvez. 15 od njih je uslovarjenih (lahko tudi malo pisno variranih) brez stilno-plastne oznake v SSKJ, 5 se jih v slovarju sicer pojavlja, vendar ne v tem pomenu, v dveh primerih ni izpričana določena zveza, v 6 primerih gre za obstoj besede v kartoteki, ne pa tudi v slovarju, 3 primeri pa tudi v kartoteki niso evidentirani.

Jaklič	Sodobna ustreznica/razlaga	Pleteršnik	SSKJ
banderce	zastavica	+	+
buša	majhno govedo s kratkimi rogovi	+	+
dreti (vitre)	cepiti, rezati		- v tem pomenu
gliha: njegove			
glihe biti	biti njegove vrste, njemu podoben	+	- te zveze
hodnikov	iz grobega, ročno tkanega platna	- (hodničen)	+
jabolko	krožnik, v katerega se pri svatovščinah za nevesto pobere denar	+	- te zveze
jarčka	mlada, zlasti pomladanska kokoš	+	+
kapun/kopun	skopljen petelin	+ (kapun/kopun)	+ (kopun)
končnica	čelna deska postelje	+	+
krušnica	slamnata pletenica, v kateri se hrani kruh	+	- v tem pomenu ⁷¹

⁷⁰ Pri besedi *kadunjica* bi pričakovali etnološko označenost, ki je izpričana pri besedi *kadunjja* (katere manjšalnica je) z razlago 'miza s koritom za mesenje', torej je terminološka oznaka za manjšalnico zgolj posredna.

⁷¹ *Krušnica* je v SSKJ tripomenska: 'krpa za pokrivanje, zavijanje (krušnega) testa, kruha', 'podolgovata posoda za testo, navadno iz slame' in 'miza s koritom za mesenje', zadnji primer je označen kot etnološki. V Jakliču izpričane pomenske enote SSKJ nima navedene.

kvatri	vsak od štirih tednov z določenimi postnimi dnevi, porazdeljenimi na celotno (cerkveno) leto	+	- B ⁷²
mrkaj	nekaj zaničljivega, slabega (psovka)	+	-
odpraviti	nakrmiti, napojiti (živino) in ji nastlati; opraviti	- v tem pomenu	- v tem pomenu ⁷³
odpravljati (botrinjo)	praznovati (botrinjo)	+	- v tem pomenu
otkati	stkati	+	- B ⁷⁴
ovčina	ovčje krzno	+	+
pezdir	oleseneli deli stebelc lanu, ki se pri trenju ločijo od vlaken	+	+
po koncu	pokonci	+	-
posteljnak	posteljno ogrodje	+	+ (posteljnjak)
prtiti se	napenjati se(?)	+	- v tem pomenu ⁷⁵
rajtenga	obračun	+(rajtinga)	- B ⁷⁶
raznobojen	raznobarven	+	- B
roženkravt	vrsta lončnice	-	+
snovati se	sanjati	+	-
štajariš	vrsta ljudskega plesa	-	+ (štajeriš)
terna	dobitek na tomboli	- v tem pomenu	+
vivček	vrsta lesene pipe	-	+
zaarati	dati aro za kaj	+	+
zaleknjen	zavihan	+	- B ⁷⁷
zapeček	sedež, vdelan v kmečko peč ob steni	+	+
zlatninar	zlatar	+	- B

3. Jaklič je rad uporabljal narekovaje. Tako je npr. označil besede ali zveze, ki so mu zvenele preveč domače in preveč različno od takratnega standarda, da bi jih neoznačene vključil v povest, čeprav etnografsko. Med njimi prevladujejo prevzete besede ali zveze: "bas", "na placu", "rihtni", njegove "glihe", "štibelc", "župa", "župca", "beršelj", divja "jaga", "oštarija", "rihta", "šajdesen", "plozat"; opazne pa so tudi domače: te so rabljene posamično ali v zvezi v prenesenem ali vsaj neosnovnem pomenu: "ta mlada", "tam čez", "na ogledi", "rože" na kožuhih, "velki godci", juhe za "velike gosti", "pravica" na peči, "skozi" okno, "hiša", "križe od sebe" dati, uganjati "svinjko", podirati "kozy", "beli dan". Kar nekaj teh besed je navedenih že zgoraj v posameznih seznamih.

⁷² V Besedišču je navedena redkejša oblika kvatri, v SSKJ običajnejša kvatve.

⁷³ V SSKJ se glagol odpraviti v pomenu 'nakrmiti, napojiti (živino) in ji nastlati' ne pojavlja, sta pa v tem pomenu izpričana tako dovršni opraviti (označen kot narečni) in nedovršni opravljati (označen kot starinski).

⁷⁴ V kartoteki so trije zgledi, eden od njih je iz Jakliča 1920.

⁷⁵ V kartoteki za sodobni slovar je tudi tu obravnavani primer iz Jakliča 1896, vendar je uvrščen med nerešene, češ da za to besedo niti "zdravnica", tj. babica, ne ve, kaj pravzaprav pomeni.

⁷⁶ V kartoteki je 29 zgledov, med njimi prevladujejo iztržki iz ljudskih pesmi.

⁷⁷ V kartoteki so trije listki: dva sta Jakličeva, eden od njiju pa je tu navedeni primer iz Jakliča 1920.

4. Pregled leksikalne ravnine je pokazal, da so v Nevesti in Sinu danes najbolj opazne tiste besede oziroma besedne zveze (46), ki niso zajete v nobenem od obeh kontrolnih slovarjev – zato se pri njih sporadično pojavlja tudi problem pomenske identifikacije – v primeru uslovarjenja pa bi bile skoraj vse zaznamovane s katero od zgoraj navedenih slovaropisnih oznak. Z današnjega knjižnojezikovnega stališča je največ izločenih besed starinskih (47), sledijo jim narečne (23), zastarele (19), etnološke (12), zaznamujoče danes neaktualne denotate iz preteklosti (9), dalje vezane na kmečko/krščansko okolje (4), posameznim raba peša (3), spet druge pa so ekspresivne (14), knjižne (9), (nižje) pogovorne (8), slabšalne (1), v skupini *ostalo* (36) pa so leksikalne zanimivosti, vezane zlasti na vaško življenje, kar je glavni vzrok za njihovo šibko predstavno moč pri mlajši mestni generaciji. V kartoteki za SSKJ so zajeti tudi izpisi iz več Jakličevih del, med drugim tudi iz Neveste in Sina. Pregled je pokazal, da je v kartoteki kar nekaj besed samo po Jakličevi zaslugi. Vse res niso vključene v slovar, so pa zajete v Besedišče, tj. v zbirko ok. 200.000 preostalih besed. Tudi v tem primeru pa pomenijo leksikalno in pomensko obogatitev zbirke.

Šuštarjev Slovarček, ki obsega 27 besed, je v tej obravnavi razširjen še z dodatnimi 204. Šuštar je izbral zlasti besede, ki jih ni v kontrolnih slovarjih – jih je pa precej v neuslovarjenem delu kartoteke za SSKJ – in z oznako *narečno* opremljene besede. Zastarelih in starinskih besed, ki so izpričane tudi v sodobnem slovarju, Šuštar praviloma ne upošteva (ima le po eno iz vsake skupine). Skratka, omejuje se na tisto, na kar opozarja z naslovom Narečni slovarček: upošteva torej zlasti krajevno dimenzijo v jeziku in manj časovno.

Najmanj, kar lahko rečemo za Jakličev jezik danes, je, da je opazen. Njegov leksikalni izbor je včasih premišljeno drugačen od takratnega standarda in kot tak rezultat pokrajinsko poudarjene jezikovne zavesti. Je bistveno manj živ, kot je bil pred sto (80) leti, saj je velik del besedja v tem času zastaral in se pomaknil na obrobje, in včasih tudi malo razumljiv, vendar se da s pomočjo konteksta določene pomenske enote vsaj približno identificirati. Lažje delo imajo pri tem seveda domačini, saj je pisatelj upovedal njihov svet z njihovimi jezikovnimi sredstvi, vendar se tudi dvoje – čeprav počasneje kot drugje – spreminja.

Literatura

- BAJEC, Anton, KALAN, Pavle.² 1960. *Italijansko-slovenski slovar*. Ljubljana.
- BARBARIČ, Štefan. 1988. Ljudski pripovednik Franc Jaklič – Podgoričan. Ob petdesetletnici smrti. *Zbornik občine Grosuplje XV*, str. 71–78.
- BOJC, Etbín. 1971. Fran Jaklič – Podgoričan kot pripovednik. *Zbornik občine Grosuplje III*, str. 151–168.
- BOKAL, Milka. 1991. Starinske besede v Slovarju slovenskega knjižnega jezika. *Jezikoslovni zapiski 1*, str. 113–120.
- [CIGALE, Matej]. 1860. *Deutsch-slovenisches Wörterbuch I–II*. Ljubljana.
- GLAVAN, Mihael. 1996. Literarnokritični in biografski zapisi o Franu Jakliču v sočasni slovenski periodiki. V: *Naši kraji in ljudje*. Dobropoljsko-struški zbornik 1996. Dobrepolje, str. 396–407.
- GLONAR, Joža. 1936. *Slovar slovenskega jezika*. V Ljubljani.
- GRAFENAUER, Ivan. 1925–1932. Jaklič Fran Podgoričan. *Slovenski biografski leksikon*, Prva knjiga. V Ljubljani, str. 369.
- GRAFENAUER, Ivan. 1937–38. Fran Jaklič Podgoričan. *Dom in svet V*, 138–141.
- JAKLIČ, Franc. 1896. Sin. (Krajinjska idila. – Spisal Podgoričan). *Dom in svet IX*, str. 7–11, 41–45, 75–79.
- JAKLIČ, Franc. 1920. Nevesta s Korinja. *Dom in svet XXXIII*, str. 65–69, 117–123, 170–174, 227–232, 284–291.
- JAKLIČ, Franc. 1926. *Nevesta s Korinja*. Gorica.

- JAKLIČ, Fran. 1997. *Nevesta s Korinja. Sin. Celje.*
- JANEŽIČ-BARTEL. 1921. *Deutsch-slovenisches Hand-Wörterbuch von Anton Bartel.* Fünfte, umgearbeitete und vermehrte Auflage des Anton Janežič'schen deutsch-slovenischen Handwörterbuch. Prevalje.
- JANEŽIČ-HUBAD. 1908. *Anton Janežič-ev slovensko-nemški slovar.* Četrti, pomnoženi natis. Priredil France Hubad. Celovec.
- KOCIJAN, Gregor. 1990. Jaklič, Fran. *Enciklopedija Slovenije* 4, Ljubljana, str. 251.
- NOVAK, Anka. 1989. Pisatelj Franc Jaklič Podgoričan in Dobrepolje. Ob 120-letnici rojstva. V: *Etnologija in domoznanstvo.* Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva 19. Ljubljana, str. 61–80.
- PLETERŠNIK, Maks. 1894–95. *Slovensko-nemški slovar.* V Ljubljani.
- RAMOVŠ, Mirko. 1980. *Plesat me pelji. Plesno izročilo na Slovenskem.* Ljubljana.
- SLODNJAK, Anton. 1963. *Zgodovina slovenskega slovstva.* IV. Ljubljana.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, I–V.* 1970–1991. Ljubljana.
- ŠUŠTAR, Milan. 1996. Fran Jaklič - Podgoričan in njegovi narodopisni povesti Sin in Nevesta s Korinja. V: *Naši kraji in ljudje.* Dobrepoljsko-struški zbornik 1996. Dobrepolje, str. 377–395.
- ŠUŠTAR, Milan. 1997. Fran Jaklič - Podgoričan. V: Fran Jaklič, *Nevesta s Korinja. Sin.* Celje, str. 95–103.
- ŠUŠTAR, Milan. 1997. Slovarček narečnih besed in fraz. V: Fran Jaklič, *Nevesta s Korinja. Sin.* Celje, str. 111.
- Tekstilni leksikon.* 1989. V Ljubljani.

KULTURNO DELOVANJE AMATERSKEGA GLEDALIŠČA NA MULJAVI V OBDOBJU 1924–1941

*Danijel Zupančič**

Vas Muljava slovi od 19. stoletja dalje po tem, da iz te vasi izhaja slovenski pisatelj Josip Jurčič. Pred tem je bila majhna vas, ki pa ji hudomušnosti nikoli ni manjkalo. Ljudje so pomagali drug drugemu in ob srečevanjih pri skupnih kmečkih delih uganili marsikatero pametno. Da je bilo res tako, lahko bralec opazi v večini Jurčičevih del, kjer opisuje značilnosti ljudi iz domačih krajev.

Z gotovostjo lahko trdimo, da so ljudje z Muljave in okolice Jurčiča začeli zgodaj ceniti in ga cenijo še dandanes. Prva igra, ki so jo uprizorili leta 1911, je bil prav Jurčičev Deseti brat. Prav tako amatersko gledališče zadnjih 20 let in še danes na prostem uprizarja igre po Jurčičevih delih.

GLEDALIŠKA PREDSTAVA PRVIČ NA MULJAVI LETA 1911

Po pripovedovanju pokojnega Cirila Zajca (Hočevnarjevega z Muljave) je bila prva uprizoritev Desetega brata na Muljavi pod Gričarjevim (današnjim Štefanovim) kozolcem "toplerjem". Za uprizoritev so se dogovorili tedanji ljubljanski študenti. Iz vasi Lese je namreč h Gričarju hodil na počitnice nek študent, katerega imena se pripovedovalec ni spomnil. Znano pa mu je bilo, da je bil pozneje sodnik v Novem mestu. Ciril Zajc je obiskoval gimnazijo v Novem mestu. Zahajal je v kavarno, kjer se je zbirala novomeška elita. Tam je srečal tudi tega sodnika, kjer sta poklepetala o muljavski predstavi. Pozneje je sodnik po nesrečnem naključju utonil v Krki.

Študentje so se dogovorili za predstavo na Muljavi, ker so želeli, da bi za kmete v igri dobili domačine.

Igra je bila 8. septembra 1911, kar razberemo iz podpisov sodelujočih igralcev v rdeči spomin-ski knjigi v Jurčičevem muzeju. Verjetno za današnji muljavski gledališki rod ni tako zanimiva zasedba, ker lahko na osnovi vpisa v knjigo ugotovimo samo sodelujoče študente. Ker pa gre za nekaj zanimivih in pozneje znanih imen, jih navajam, kot so podpisani.

Ivan Zorc - poznejši pisatelj, Ivan Mehle, Fran Lipah, poznejši igralec in režiser, ki je igral Martinka Spaka, Vinko Zorc, J. Bavdek, Lovro Klemenčič, France Hočevnar, oče dr. Franceta Hočevnarja, Vinko Zalokar, Jožko Jereb, Ana Dolinšek, poznejša učiteljica v ljudski šoli na Polju pri Muljavi, igrala je Manico, Anica Jerinova, Lovro Jevnikar, doma iz Šentvida, Jože Mihelčič, J. Zupančič.

Navedenih je še nekaj imen, a so nečitljiva.

Po pripovedi Cirila Zajca sta od kmetov igrala pripovedovalčev brat Franc Zajc in Alojz, po domače Kocmanov z Muljave. Predstava je bila zelo obiskana, saj je za Muljavce pomenila prvi stik z gledališčem, prišli pa so tudi prijatelji in znanci ljubljanskih študentov.

ZAČETEK DOMAČE GLEDALIŠKE DEJAVNOSTI NA MULJAVI LETA 1924

V kroniki Gasilskega društva Muljava lahko preberemo, da so člani v program dela Gasilskega društva Muljava ob občnem zboru zapisali tudi kulturno delovanje. "Zgradil se bo dom, ki bo služil tudi kulturnim namenom."

* *Muljava 8, 1295 Ivančna Gorica, univ. dipl. ing.*

Občni zbor je bil 22. junija 1924 pri Ignacu Bregarju na Muljavi.

Med navdušenimi domačini, ki so se spominjali predstave Desetega brata iz leta 1911, se je porodila ideja, da bi tokrat sami uprizorili to igro in s predstavo zaslužili nekaj denarja za pomoč novoustanovljenemu gasilstvu. Iz zapisnika prve seje odbora GD Muljava, ki jo je vodil predsednik Ciril Hočevnar, je razvidno, da je odbor sklenil: "Vsak član, ki hoče imeti obleko, jo plača sam. Čisti dobiček igre v Št. Vidu pripada igralcem v pomoč pri nabavi obleke. ..."

Tekst za igro naj bi dobili od Frana Lipaha, ki je po pripovedovanju Cirila Zajca pri nekaj vajah tudi sodeloval. Premiera je bila na Špajem podu, večjem podu na tedanji Muljavi. Na predstavi se je trlo domačinov in okoličanov, izkupiček pa so namenili za dejavnost gasilstva. Predstavo so ponovili v Šentvidu v gasilskem domu.

V kroniki GD zasledimo, da je kosmati dobiček od igre znašal 1.198 din.

Strica Dolfa je prvič igral Ciril Zajc, Hočevnarjev z Muljave, ki je nato prav to vlogo zadržal celih 42 let, saj jo je odigral še v štirih poznejših postavitvah Desetega brata, zadnjič leta 1966. Martinka Spaka je upodobil Jože Zajc, Bebrn, španski borec in eden prvih aktivistov OF, padel leta 1942. Krjavlja je prvič odigral Anton Lampret, Gracarjev, ki ga je igral še v dveh uprizoritvah po vojni. (Umril je leta 1953.) Manica je bila Marija Bregar, Habjanova, Marička pa Karolina Špendal, Tičkova. Kvasa je odigral Jože Kutnar, Štentov, Marjana pa Polde Lovšin, Jurjev. Ivan Čačin, Jurjev sorodnik, je igral graščaka Benjamina, hkrati pa je izdelal kulise in poslikal sceno. Igrali so še: Franc Kutnar, Štentov - Piškav, Franc Zupančič, Štrohnov - Zmuzne, Ignac Rus, Mežnarjev - gostilničar Obrščak, Ignac Bregar, Habjanov - Peharček, Jože Lampret, Gracarjev - Miha izpod Gaja, Franc Bregar, Habjanov - Vencelj, igral ga je še v štirih poznejših uprizoritvah do leta 1966; Marija Lampret, Gracarjeva, pozneje poročena pri Pajštbarju - Krivčeva, Francka Lampret, Gracarjeva - Krivčeva Francka, Anton Kutnar, Suhorjev - Krivec, Ignac Hočevnar, Krančanov - Dražarjev Francelj, Jože Meglen, Klemenov - sodnik Mežon in Franc Goljat, Rebrski - Balček.

Že ob prvi domači zasedbi se je pokazalo, da so nekatere družine z Muljave in okolice navdušene nad amaterskim igranjem v ljudskem gledališču. Iz teh družin so izšle tudi poznejše generacije amaterskih igralcev in gledaliških sodelavcev, ki delujejo še danes. Med družinami, kjer so v letih od 1924 do danes sodelovali trije rodovi igralcev in gledaliških delavcev, omenjam družine Gracarjevih, Pajštbarjevih, Habjanovih, Hočevnarjevih, Jurjevih, Klemenovih, Suhorjevih, Krančanovih, Krznarjevih in Rebrskih. Pozneje so se pridružile tudi druge: Preški, Frenkovi, Bebровi, Jurčkovi, Tokčevi, Štancarjevi ...

KULTURNA DEJAVNOST NA MULJAVI MED LETI 1925–1941

Skupina igralcev, ki je organizirala prvo gledališko predstavo z domačimi igralci leta 1924, je spoznala, da je ljudsko gledališče prijetna zabava in prijetno druženje. Zato je takoj naslednje leto uprizorila ljudsko igro Pogodba in dva gluha. Ta komedija je navdušila gledalce. Predstava je bila spet na Špajem podu.

Igralci in organizatorji so skupaj z ostalimi gasilci pričeli s pripravami za gradnjo gasilskega doma, saj je bil prostor na podu za postavitev scene in tudi za številne gledalce pretesen.

Zato se je po ustanovitvi gasilskega društva na Muljavi gledališka skupina zavzeto lotila pomoči pri gradnji gasilskega doma, kjer je bila predvidena tudi dvoranica za predstave.

Iz zapisov v kroniki lahko ugotovimo le prihodke in izdatke (račune) za material in delo. Med vojno so leta 1942 Italijani zažgali šolo na Polju, knjige in zapise GD pa odvrgli na občinski njivi. Tam jih je po naključju našel Jože Zajc (Tokčev) z Muljave in jih shranil.

Leta 1929 je bil gasilski dom zgrajen. Otvoritev je bila 5. maja 1929. Seveda pa je bilo potreb-

no za zaključna dela še nekaj časa, da je bil prostor nared za predstave. V tem času je bilo izvedenih več veselic in priložnostnih prireditev, kot so pustovanje ipd. z manjšimi skeči, da bi čim prej dogradili dom.

Z dokaj redno gledališko dejavnostjo pa so gasilci - igralci pričeli po letu 1933. Tega leta je bila v novem gasilskem domu uprizorjena igra Dve nevesti. Ta veseloigra je napolnila novo dvoraničo in z velikim zadovoljstvom so igralci in gasilci proslavili nov dosežek za Muljavo.

Leta 1934 je bila na sporedu igra Beneški trojčki, leta 1935 Prvi april, leta 1936 drama Razvalina življenja.

Leta 1937 je bilo na programu naslednje Jurčičevo delo, dramatisirana povest Domen. Mariča Meglen (Klemenova), ki je igrala Jerco, deklo pri Jurci, njen oče Jože Meglen pa župana, se spominja, da je na vaje prišel kot svetovalec nekajkrat tudi Fran Lipah. Sicer pa so bili igralci kar samouki. Vadili so tako, da so soigralci spremljali igralce v prizoru in svetovali, kako bi prizor in igro najbolje izvedli. Zlasti duhovit in upoštevan je bil Anton Lampret (Gracarjev), ki je v predstavi igral Urha s Kostela. Sicer pa je bil v teh letih organizator predstav France Goljat (Rebrski), ki je igral graščaka Sovo.

Domna je igral njegov brat Ivan Goljat, Pepca (Čebularjeva) je bila Domnova mati, Ciril Bregar je igral Špilkinega Jožka, Ignac Bregar pa Jurco. Jurčevo hči Anko je igrala Albina Lampret (Gracarjeva).

Igralci so se skupaj odločili, da konec povesti v igri malo predrukačijo. Želja in izkušnja dobrega sodelovanja in sožitja v vasi jih je usmerila, da konec naredijo srečen. Zakaj pa se ne bi Domen in Anka poročila?

Domen leta 1937.

Drama Njega ni je bila uprizorjena leta 1938. V letih 1939 do 1941 ni bilo organiziranih predstav. Takratni danes še živeči igralci pravzaprav ne morejo razložiti, zakaj. Spominjajo se, da so nekateri odšli iz kraja kot prostovoljci v špansko državljansko vojno, da je bilo že čutiti strah pred vojno. Da pa jih veselje do igranja ni minilo, je razbrati v tem, s kakšno vnemo pripovedujejo o

ponovnem gledališkem razcvetu takoj po vojni.

Iz pripovedovanja Micke Tekavec (Jurjeve) in Marice Meglen (Klemenove) je v tem obdobju tudi šolska mladina začela igrati. V šolskem letu 1934/35 je namreč v ljudsko šolo na Polju pri Muljavi prišla iz Svetega Križa nad Litijo učiteljica Ana Šiška (pozneje poročena Verbič). To potrjuje tudi šolska kronika ljudske šole na Polju pri Muljavi. Ana Šiška je namreč s šolsko mladino pripravila uprizoritev Začarani Janezek. Sodelovalo je 27 otrok v starosti od 7 do 11 let. Igrico so uprizorili v dvorani gasilnega doma na Muljavi in v Ivančni Gorici.

Otroci ljudske šole po predstavi igrice Začarani Janezek.

KULTURNO UMETNIŠKO DRUŠTVO MULJAVA 1945–1964

Po končani drugi svetovni vojni so se igralci vasi Muljave in okolice kljub nekaj izgubljenim soigralcem in nekaj požganim domačijam ter pregnanim sovaščanom kmalu zbrali ob skupnem veselju - igranju. In zopet so izbrali za začetek novega obdobja Jurčičevega Desetega brata. Režijo je prevzela Marta Oplenc, takratna učiteljica v začasni šoli pri Gričarju (današnji gostilni Obrščak). Za pomoč je povabila iz Ljubljane na vaje Frana Lipaha, ki je bil v pionirskih časih muljavskega amaterskega igranja v veliko moralno (in tudi strokovno) pomoč. Ta je najmanj dvakrat sodeloval pri vajah in kot znanega slovenskega igralca, člana Drame iz Ljubljane, so ga igralci zelo spoštovali.

Ker v obdobju po končani vojni še ni bilo uradno ustanovljenega gasilskega društva niti kulturnega društva, je predstava Desetega brata tekla kot nadaljevanje kulturnega delovanja GD izpred vojne. Ker je nekaj igralcev padlo v NOB ali bilo žrtve vojne, nekaj pa jih je bilo še angažiranih v JLA, je bilo zagotoviti kakovostno zasedbo dokaj težko.

Po zapisih kronike GD in pripovedovanju Cirila Jurčiča so v tem času služili JLA v Škofji Loki štirje, za igro navdušeni Muljavci: poleg Cirila Jurčiča še Miha Zajc, Slavko Zajc in Rado Hočevar. Prosili so komisarja Tončka Kovača za tri tedne dopusta, da bi lahko igrali pri igri. Ta jim ga je tudi

odobril. Lahko si predstavljamo, s kakšnim veseljem so se štirje dopustniki lotili vlog. Enako veseli so bili tudi njihovi soigralci doma. Deseti brat je doživel premiero 8. septembra 1945 pred Habjanovim podm. (Oder je bil namreč zunaj, na podu so bili gledalci). Ponovitev je bila naslednji dan. Za tako predstavo že tudi dvoronica gasilnega doma ni več ustrezala. V teh dneh so vzdali tudi novo ploščo na domačiji Josipa Jurčiča, ki so jo Italijani poškodovali med vojno.

Vlogo Martinka Spaka je odigral dopustnik Ciril Jurčič, Krjavlja je imenitno upodobil Anton Lampret, Dolfa je dovršeno upodobil že iz leta 1924 angažirani Ciril Zajc. Rado Hočevar se je v fraku Kvasa bolje počutil kot v vojaški uniformi. Ob njem je že s predvojnimi igralskimi izkušnjami igrala Marica Meglen kot Manica. Jože Zajc (Krznarjev) je postal graščak Benjamin, Alojz Lampret je igral Marjana, Tone Trunkelj (Udabčev) s Krke pa graščaka Piškava.

Igrali so tudi: Ignac Rus - Obrščak, Anton Bregar - Peharček, Polde Oberstar - Matevžek, Franc Bregar - Vencelj, Slavc Zajc - Dražarjev Francelj, Albina Lampret - Krivčeva, Anton Erjavec - Krivec, Pepca Bregar - Francka, Zorka Kutnar - Marička, Miha Zajc - Miha izpod Gaja, Jože Nadrah - Zmuzne, Primož Oplenc - Balček ter kmetje.

OBDOBJE ORGANIZACIJE IN REŽIJE JOŽETA PERKA 1946–1954

Jože Perko, doma iz Zagradca, je na Muljavo prišel kot učitelj in vodja šole, ki je bila sprva v hiši današnje gostilne Obrščak, pozneje pa je imel velike zasluge za gradnjo nove šole na Habjanovi Gorici, kjer stoji in deluje še danes.

Takoj po prihodu je začel delovati aktivno tudi kot organizator in režiser proslav in gledaliških predstav tako v šolskih skupinah kot tudi med odraslimi. Zato je bilo obdobje od leta 1946 in nadalje zelo ustvarjalno in z veliko entuziazma za udarniško delo pri gradnji šole in pozneje tudi nove kulturne dvorane, ki še danes ustreza potrebam gledaliških predstav in ostalih kulturnih prireditvev.

Leta 1946 so pionirji igrali Povodnega moža (15. junij), odrasli pa igro Mladi in stari (14. januar), Tri sestre (10. februar) in igro Prevara (30. junij).

Leta 1947 so pionirji uprizorili igro Jurček, mladinci so uprizorili igro Vrban Smukova ženitev, odrasli pa so ponovili 2. dejanje Desetega brata.

Leta 1948 so pionirji ponovili igro Jurček, zaigrali pa so tudi Zorano njivo in Desetnik in sirotnica. Odrasli so 11. januarja premierno uprizorili Glavni dobitek Frana Lipaha. Igro so ponovili še enkrat. V spomladanskem delu sezone so pripravili še dve predstavi igre Lesena peč. V jeseni pa so pripravili igro Rdeče rože. Igro so dvakrat uprizorili na Muljavi. Odločili so se za gostovanje v Žužemberku, kjer je bil dober obisk gledalcev. Povsem drugače pa je bilo na zadnjem gostovanju v Ivančni Gorici, kjer gledalcev sploh ni bilo in zato predstave niso odigrali.

Leta 1950 so pionirji odigrali igrico Novoletna žoga, skupaj z odraslimi pa so za dan OF uprizorili igro Mati. Odrasli so se lotili komedije Matiček se ženi v režiji Jožeta Perka. Premiera je bila na Muljavi 9. aprila, ponovitve pa v Zagradcu, na Krki, v Ivančni Gorici in Višnji Gori. V vlogi Matička je nastopil Vinko Sever.

9. julija tega leta je prvič po vojni nastopil tudi pevski zbor, in sicer na festivalu na Grosupljem. Tega leta so kulturniki nabavili tudi radioaparata "KOSMAJ".

Leta 1950, 3. maja, je bilo uradno ustanovljeno Izobraževalno umetniško društvo Josip Jurčič Muljava. Ob ustanovitvi so se člani društva dogovorili, da zgradijo novo kulturno dvorano. To leto so z udarniškim delom, dobro organizacijo odbora ob vodstvu Jožeta Perka uspeli zgraditi dvorano in jo spraviti pod streho. Vsa dela razen zidarskih in tesarskih so bila izvedena udarniško. Otvoritev dvorane je bila 4. februarja 1951.

Lahko bi ugibali in uganili, katera je primerna uprizoritev za tako pomemben dogodek, kot je

otvoritev nove dvorane na Muljavi. Igro Deseti brat je režiral Jože Perko. In ponovno so kot gosta povabili Frana Lipaha. To je bilo zadnje srečanje muljavskih amaterskih igralcev s Franom Lipahom, saj je 20. aprila 1952 umrl. Še zadnjič jim je dal strokovne napotke, da so svojemu navdušenju in naravnemu daru dodali tudi nekaj igralskih veščin in znanj izobraženih igralcev.

Zasedba vlog je bila dokaj podobna zasedbi iz leta 1945, le da je Manico uprizorila Micka Tekavec, Kvasa pa Slavko Kastelic. Vrhunska igra Antona Lampreta kot Krjavlja je navdušila nabito polno dvorano na Muljavi, kjer so igro ponavljali še dvakrat. Mnogi soigralci še danes menijo, da je bil to eden najboljših Krjavljev in tudi njegov naslednik Anton Tekavec s spoštovanjem pove, da se je veliko naučil od predhodnika, ki mu je bil vzor.

Z igro so gostovali na Grosupljem, v Dobrepolju, Višnji Gori in Zagradcu in povsod doživeli velik uspeh.

V letu 1952 so pionirji uprizorili igrico Pehta in gostovali v Zagradcu s ponovitvijo igre Jurček.

Odrasli so bili to leto zopet zelo aktivni. V začetku leta so pripravili 3 enodejanke in dramo Njega ni. Z dvema predstavama na Muljavi in gostovanjem v Zagradcu so zaključili v februarju. Ker predstave niso prijavili, so bili kaznovani od oblasti s 40 din kazni.

To igralce ni niti najmanj prizadelo. Že marca so pričeli z vajami za naslednjo dramo Prisega o polnoči. Te igre se spominjajo igralci in gledalci zaradi izredno lepe scene. Poleg dveh domačih predstav sta bili gostovanji v Višnji Gori in Ivančni Gorici. Gostovanja v Ivančni Gorici se igralci spominjajo po tem, da je bila streha dvorane razkrita in je med predstavo začelo deževati.

Leta 1953 so sedaj že skoraj stalno angažirani igralci pod režijskim vodstvom Jožeta Perka uprizorili enodejanko Dva gluha, nato dramo Utopljenec, ki je bila trikrat uprizorjena na Muljavi, nato pa so se lotili uprizoritve Jurčičevega romana Rokovnjači. To predstavo so uprizorili dvakrat na Muljavi.

Leta 1953 je društvo izgubilo svojega dolgoletnega, naravno talentiranega soigralca Antona Lampreta, ki med še živečimi igralci takratnega obdobja še vedno živi v spominu in mnogih drobnih anekdotah.

Naslednje leto je Muljavo zapustil tudi Jože Perko, ki je v teh povojnih letih dal mnogo navdih in ustvaril navdušujoče in ustvarjalno ter delovno vzdušje med Muljavci. Žal je zaradi storjene napake njegovo ustvarjalno delo v tradicionalnem okolju Muljave preveč utonilo v pozabo. Vsekakor pa je dal obdobju do leta 1954 na Muljavi izreden pečat in ustvaril pogoje za celovit kulturni in izobraževalni napredek malega kraja. Zato smo mu kljub napaki dolžni veliko zahvalo. Jože Perko je bil mož s polno politične in organizacijske moči in sposoben voditelj, ki je znal graditi, organizirati udarništvo in dosegati zastavljene cilje.

OBD OBJE ORGANIZACIJE IN REŽIJE NEŽKE GABER 1954–1961

Nežka Gaber je bila po pripovedovanju muljavskih amaterskih igralcev dobrohotna učiteljica, ki je z mehko, toplo besedo in prijaznostjo gradila pristne vrednote in vezi med ljudmi. Zato tudi ni čudno, da je bilo kulturno življenje na Muljavi za časa njenega učiteljevanja in kulturnega ustvarjanja še bolj intenzivno. Še vedno so Jurčičeva dramtizirana dela predstavljala železni repertoar muljavskih amaterjev.

V začetku leta 1954 so igralci v režiji Nežke Gaber uprizorili igro Okence. Premiera je bila 28. februarja, ponovitev pa 2. marca v dvorani na Muljavi. V tem obdobju so z dohodki od predstav zgradili oder, položili elektroinstalacije, kupili zavese in izdelali sobne kulise. Nekaj denarja pa je ostalo še za klopi.

2. maja tega leta so v okviru kulturnega tedna ob 110-letnici rojstva Josipa Jurčiča igrali Domna. Iz izkupička 11.830 din od te predstave lahko sklepamo na zelo številen obisk. Ponovitev

je bila 30. maja. V okviru kulturnega tedna pa so bili tudi drugi nastopi. 3. maja so pionirji igrali Mačeho in pastorko, čez dva dni pa so jo ponovili. 4. maja so odrasli igrali skeč Vrban Smuk, pionirke in mladinke pa so izvajale folklorne plesne in simbolične vaje pod naslovom "Počiva jezero v tihoti". V pevskem nastopu 7. maja sta se predstavila pionirski zbor pod vodstvom Jožeta Perka in moški pevski zbor iz Loke pri Kamniku pod vodstvom Iva Simčiča.

V jeseni so se igralci lotili igre Kje je meja. Premiera je bila 11. novembra.

Organizirano silvestrovanje so pripravili prvič leta 1952, saj je bila dvorana primerna za kulturno srečanje in zabavo. Običajno so pripravili nekaj enodejank. Na silvestrovo 1954 pa so začeli plesalci s folkloro, nato so nastopili pionirji z igro Rdeča kapica, zaključili pa so odrasli igralci z zabavno igro Trije tički.

V letu 1954 so se prvič na Muljavi pojavila gostovanja potujočega kina. Iz blagajniških zapisov je uspelo odkriti naslove prvih predvajanih filmov na Muljavi: Prokleti, Dekleta za rešetkami in Ustreljen ob zori.

V letu 1955 so 2. januarja prvič, za pustno nedeljo zvečer pa drugič ponovili igro Trije tički.

Nato so začeli z vajami za zelo odmevno dramo Ljubavi cvet je zamorjen. Premiera je bila 17. aprila, ponovitvi pa 1. in 29. maja. Po izkupičku 13.885 din sodi prva predstava te uprizoritve za najbolj obiskano v obdobju igranja pod režijskim vodstvom Nežke Gaber. Takratni igralci in gledalci se spominjajo živo upodobljene scene z mlinom in mostom čez potok, ki jo je zasnoval Vinko Sever. Po zaključku igre so igralci odšli na izlet v Kamniško Bistrico.

Igra Ljubavi cvet je zamorjen. Stojijo od leve proti desni: Ciril Zajc mlajši, Pavel Hočevar, Marica Miklavčič, Marica Zupančič, Jože Nadrah, Milka Tekavec, Vinko Sever, Nežkina prijateljica, Nežka Gaber, čepijo od leve: Slavc Jaklič, Ančka Zajc, Alojz Mostar, neprepoznani igralec, Albina Lampret, Micka Zavodnik, Srečko Namar, Anica Kastelic, Marinka Zajc in Dragica Železnikar.

Tega leta so bila tudi gostovanja drugih skupin. Maja je bilo gostovanje z igro Matura (skupina ni zapisana), konec decembra pa cirkuško-artistična predstava "Artus".

Za silvestrovo je bilo spet zabavno v dvorani na Muljavi, saj so igralci s tremi veselimi enodejankami popestrili večer. Naslova dveh sta zapisana, in sicer Jurčki in Mihec se ženi.

V letu 1956 so gledališko sezono začeli z igro Begunka, ki jo je pripravila kmečka zadružna mladina pod vodstvom Nežke. Igrali so: Micka Zajc (Hočevarjeva), Stane in Milan Strojan, Tone in Albina Glavan, Dragica Železnikar, Gregor Zajc, Štefka Adamič in Pepca Bregar.

6. junija je KUD za praznovanje občinskega praznika občine Ivančna Gorica uprizoril igro Tihotapec po Jurčičevi povesti. Ponovitvi sta bili še dve na Muljavi, v Ambrusu pa so gostovali 17. junija.

V tem letu je bila verjetno uprizorjena tudi igra Najdenka, za katero pa ni podatkov o dnevu uprizoritve.

29. decembra je bila prvič uprizorjena igra Prevara, v januarju in začetku februarja 1957 so gostovali z njo v Stični in Višnji Gori. V drami so sodelovali Srečko Namar, Stane Erjavec, Marija Zavodnik in drugi.

Aprila 1957 je bil prvič uprizorjen Sosedov sin, dramatisirana Jurčičeva povest.

Leta 1958 so sezono začeli z igro Maščevanje usode. 15. februarja je bila na Muljavi uprizorjena veseloigra Jurij Tépček, osramočeni zakonski mož, ki je bila ponovljena za dan žena v Stični in Ivančni Gorici.

29. marca je bila na sporedu za mnoge nepozabna predstava Pozabljeni ljudje, katero so ponovili še v Stični. V imenitni zasedbi igralcev so sodelovali: Marica Strojan, Franc Svetin, Danica Strojan, Ciril Jurčič, Alojz Ihan, Ciril Kogovšek, Marija Zajc, Minka Zupančič, Slavko Jaklič, Olga Strojan, Tomo Bregar, Zavodnik, Jože Rus, Srečko Namar, Vinko Sever, Franc Miklavčič in drugi.

V letu 1960 je Nežka Gaber že začela pestiti bolezen, zato je bilo leto 1960 bolj skopo s prireditvami. Za zapolnitev kulturne praznine je sicer poskrbela Doroteja Simčič, ki je z otroki in mladino pripravila igro Princeska in pastirček.

Po operaciji se je Nežka vrnila in še zadnjič režirala na Muljavi, tokrat dramo Vida Staša. Predstava je bila na Muljavi 23. aprila, gostovali pa so še v Ivančni Gorici. Igrali so: Ciril Jurčič, Tone Zajc, Slavc Jaklič, Cveta Jurčič in Karel Kutnar.

Nežka Gaber se je pozneje preselila v Stično in zaradi neozdravljive bolezni kmalu umrla. Pokopali so jo na rodnem Mlačevem. Njenega pogreba so se udeležili tudi številni muljavski igralci, ki jih je vodila in usmerjala skoraj 10 let.

Gledališko ljubiteljstvo na Muljavi pa ni zamrlo, končalo se je le eno od plodnih obdobji ustvarjanja na gledališkem področju na Muljavi, ki mu je poseben pečat dala tudi Nežka. Po letu 1963 se je še razmahnilo in dobilo nove razsežnosti. O tem pa bom pisal v naslednji številki Zbornika.

Viri:

Kronika ljudske šole na Polju pri Muljavi.

Zgodovina PGD Muljava 1924 - 1994 (Ciril Jurčič).

Kronika KUD Muljava (Danica Kastelic).

Blagajniška knjiga KUD (Vinko Sever).

Osebnj pogovori z igralci: Cirilom Zajcem, Poldetom Oberstarjem, Jožetom Zajcem, Albino Nadrah, Marico Zupančič, Cirilom Jurčičem, Slavkom Kastelicem in Vinkom Severjem.

IV. KRONIKA, JUBILEJI

LOUIS ADAMIČ V KOCBEKOVIH DNEVNIKIH 1945–1951

Ob 50. obletnici Adamičeve smrti

Mihael Glavan*

Louis Adamič je bil v prvem povojnem obdobju najbolj javno izpostavljena osebnost slovenskega porekla v ZDA. Zaradi svoje nedvoumne podpore partizanskemu osvobodilnemu gibanju med 2. svetovno vojno v Sloveniji in odkritega, čeprav tudi kritičnega spremljanja izgradnje nove socialistične Jugoslavije, je že v času prvih povojnih let (1945–1951) zašel v osebne in politične kontroverze tako v ZDA kakor tudi v Jugoslaviji. V tem kratkem zapisu ob 50. obletnici njegove smrti, ki se je dogodila 4. sept. 1951 na njegovem domu v Milfordu, ne bomo omenjali še zmeraj nerazjasnjenih okoliščin tragedije in tudi ne obnavljali njegovega pisateljskega in publicističnega opusa. Spomin na našega velikega rojaka naj osvežimo z nekaj kratkimi zapisi iz Kocbekovih dnevnikov za leti 1950 in 1951, v katerih pričevalec govori o Adamiču¹. Avtorja in politika se nista nikoli tesneje zblížala, vendar sta drug na drugega napravila močan vtis. Kocbeka je navdušila Adamičeva izjemna delavnost in uspešnost v veliki Ameriki, Adamič pa je spoštoval Kocbekov krščanski etos in njegovo posebno vlogo na čelu krščanske skupine v OF.

16. marca 1950

Sinoči sem slišal, da Adamič navaja v svoji reviji², da je 30 % duhovnikov v Sloveniji homoseksualcev. To je eden izmed njegovih nekritičnih podatkov, ki jih je njemu servirala družba okrog Vid-

* *Stična 140, 1295 Ivančna Gorica, glavni urednik.*

¹ *Kocbek in Adamič sta se osebno srečala in se tudi temeljiteje pogovorila v letu 1949, ko je bil slednji na obisku v Jugoslaviji. Kocbekove dnevniške zapise o teh stikih sem objavil v ZOG XVIII/1994, str. 169–175.*

² *Adamič je izdajal vrsto publikacij. V tem primeru je mišljen T & T, ki je prvič izšel januarja 1945 kot Today & Tomorrow, A Paper of Information and Opinion, v svoji 2. številki postal le T & T, v 3. pa T & T: Trends and Tides in s tem naslovom izhajal do pomladi leta 1950. V letu 1949, ko je za več mesecev obiskal Jugoslavijo, je po vrnitvi izdal eno samo številko svojega časopisa, ki je bila v celoti posvečena Jugoslaviji. V naslednjem letu izideta še dve pomladni številki. V prvi (Vol. 6, No. 1 Early Spring, 1950) je objavil daljši članek Revolution comes to my native Slovenia (str. 4-12), katerega prvi del z mednaslovom The New Position of the Church and Her Priests res vsebuje med drugim tudi podatke o homoseksualnosti med slovensko duhovščino. Tako izrecno zapiše: "But a considerable number of priests are several kinds of homosexuals: some 30% of them, I am told." Natančnejšega vira podatkov ne navaja, vendar Kocbeku lahko verjamemo, da jih je dobil od sodelavcev, s katerimi se je temeljiteje pogovarjal, torej verjetno tudi od Vidmarja. Adamič je bil celo prisoten na sojenju duhovniku, katerega imena pa ne navaja, ki je bil obtožen napeljevanja k homoseksualnosti in zato tudi obsojen na zaporno kazen. Sojenje ni bilo javno, češ da bi to prilivalo olja na ogenj zahodni propagandi, ki je že tako obtoževala Titov režim, da sistematično zatira cerkev in duhovnike.*

marja kot "podatek notranjega ministrstva". Zanima me, kakšna bo reakcija med duhovniki. Zanima me tudi, če bi bilo isto ministrstvo pripravljeno objaviti take podatke prebivalstvu naše države. Še bolj pa me zanimajo podatki o moralnem življenju partijcev in Skoja. Prepričan sem, da bi bili ti podatki strašnejši in resničnejši.

22. marca 1950

Adamič mu je pred tednom sporočil, naj pride raje jeseni v Ameriko. On ga je takoj pogruntal. Adamič se boji, da mu bo Jakac³ sedel na vratu. Adamiču je knjiga po njegovih sporočilih narasla na 800 strani.

31. marca 1950

Bil pri Pirkoviču⁴. Izvedel, da je zasnova njegovega dnevnika časovno in po gradivu zelo obsežna. Povedal sem mu moji dve pripombi s 6. marca t. l. Sprejel jih je dobro, vsaj pokazal ni neugodja. Pokazal mi je Adamičevo pismo, v katerem piše, da znova prebira mojo knjigo⁵ in da se mu zdi še vedno zanimiva. Hoče nekih podatkov.

Veseli me, da se strinja z oceno Adamičevega dela. Pritrdil mi je, ko sem dejal, da ga mnogi ljudje, ki ga dobro poznajo, moralno ne obrajtajo mnogo. Pravi, da je v nekaterih rokopisnih poglavjih, ki mu jih je poslal prebrat⁶, ugotovil napake, ki jih je vedé napravil, govor, ki ga je nekdo imel, podtakne človeku, ki ga ni imel, tako dela z različnimi izjavami. On sam pravi, da je to v Ameriki potrebno.

25. aprila 1950

Jakac mi je dal prebrati tisto poglavje iz Adamičeve knjige, ki mi je o njem že govoril. Prebral sem ga in se zastrmel nad sposobnostjo današnje rafiniranosti. To je brezobzirno in zavestno spreminjanje nespremenljivih zgodovinskih dejstev v samovoljno igro in v novo preračunano konstrukcijo. Nobenega datuma in osebnega podatka se ne drži, poleg tega pretirava v politični psihologiji in vnaša v svojevoljno zgrajeno zgodbo cowboyske elemente. Ne vem, kako gledajo na Adamičevo pričevanje tisti ljudje, ki so z njim sklenili neki arrangement, če bodo o rokopisu odločali v Beogradu, bo slovenski osvobodilni boj doživel v njegovi knjigi ponižujočo osvetljava. Tega se že zavedajo nekateri, ne vem le, če bodo zmogli toliko srčnosti, da bodo to rekli na odločilnih mestih. Jakac se zgraža, hkrati pa ne ve, kaj bi storil. Svetujem mu, naj se pravočasno zavaruje pred takimi "sončnimi žarki".

5. maja 1950

Vidmar je danes dal duška še drugi svoji žalosti, težki skrbi nad usodo režima. Ko smo govorili o nemogočem načinu, s katerim Adamič podaja podobo partizanstva v Sloveniji, je omenil Vidmar neko pisanje v zadnji številki T&T, ko govori o njem: "Nekoč sem mu govoril o Suarezu⁷ in ga

³ Božidar Jakac (1899–1989), slikar in grafik, v tem času prof. na Akademiji za upodablajočo umetnost v Ljubljani. ZDA je obiskal že pred 2. svet. vojno in se seznanil tudi z Adamičem, kasneje pa še ob obeh Adamičevih obiskih v Jugoslaviji. Pisatelj je bil v tem času hudo zaposlen s pisanjem knjige o Titu in Jugoslaviji, pestile pa so ga še skrbi zaradi ženinine bolezni.

⁴ Ivo Pirkovič - Boris Samov (1909–1985), zgodovinar NOB in publicist. Z njegovim posredovanjem je del Adamičeve osebne arhivske in knjižne zapuščine prišel v NUK.

⁵ Kocbek misli na svojo knjigo *Tovarišija*, ki jo je podaril Adamiču, ko sta se srečevala v Ljubljani 1949.

⁶ Gre za delovne različice posameznih poglavij iz knjige o Titu, ki je kasneje dobila naslov *Orel in korenine*.

⁷ Francisco de Suarez (1548–1617), šp. jezuit, sistematičen sholastik, teorija o milosti in pravu.

bral, kakopak, zato pa me zdaj na nemogoče načine primerja z njim." Pozneje je zabrusil: "V Ljubljani govore mogoče in nemogoče stvari, posebno o režimu, toda povejte mi, kje na svetu pa še govore pozitivno o Jugoslaviji." Čez nekaj časa: "Malo in slabo sem informiran. Toda po poročilih znancev in prijateljev smo na volitvah dobili največ 30% oddanih glasov, vse drugo je šlo v črno. Kam to pelje?" Isto ugotovitev sem oblikoval malo drugače: "Ali ni čudno, kako vsi za to vemo, neženirano in brez posebne vznemirljivosti. Toda zdi se mi, da je to vendarle nevarno znamenje, kadar oficialna resnica o volitvah in prava, gola resnica o njih živita ena ob drugi in v javnem življenju, kadar vsi vemo za to igro, za to burkasto koeksistenco, pa ne moremo nič več storiti, nobene-ga zaključka iz nje potegniti."

5. septembra 1951

Ko sem sinoči poslušal radijska poročila, bilo je okrog 9. ure, me je neznansko pretreslo, ko sem zaslišal za nenadno smrt Louisa Adamiča. Zalilo me je, kakor da bi mi umrl človek, bližji od sorodnika. Zdelo se mi je tisti hip, da se je tudi z menoj zgodilo nekaj usodnega. Vstal sem in se spomnil njegovega nenavadnega čudenja, ko je prebral mojo *Tovarišijo* in me osebno spoznal. Tisti hip je skozi okno priletel netopir, za njim še drugi. Ugasnil sem luč in slišal še nekajkrat, kako sta se tiho plahutaje zavrtela v krogu okrog lestenca, nato pa znova zletela skozi okno. Dolgo se nisem mogel pomiriti z novico.

Vzroka njegove smrti radio ni navedel, zaslutil sem čudno katastrofo tihega, delovnega in zelo samotnega človeka.

27. septembra 1951

Danes praznujem rojstni dan. To so vedno bolj neprijetna spominska slavlja, posebno poslednja leta, tokrat pa nisem čutil tistega nemira, ki me je napolnjeval lani in predlani. Znamenje, da se je v resnici nekaj dogodilo. Vem kaj, Zdravka me je utrudila s svojim anarhizmom, izkustvo s partiji pa me je to leto storilo modrejšega in mirnejšega. Otroci so mi čestitali vsak s svojim šopkom, žena prav tako, sicer pa se je zgodilo prvič po vojni, da rojstnega dne nismo praznovali s predvečernim krogom ožjih znancev in sorodnikov. Celo sejo IO OF sem imel sinoči, ker ni bilo nikogar drugega od predsedstva, sem ji moral predsedovati. Boris Kraigher je poročal o novem zakonu o ljudskih odborih. Predlog, da bi imeli komemorativno sejo za Adamiča, so iz Beograda spremenili tako, da so jo prenesli le na kulturne ustanove. Znamenje, da vzroki njegove smrti le niso tako enoumno jasni.

4. dec. 1951

Matjažku⁸ se je začela vročina nenadoma višati, proti popoldnevu je preseгла 39°. Poiskali smo Avčina⁹, vse kaže, da gre za slabo prebavo. Nato smo z zdravnikom posedeli pri kozarcu vina in se znova pogovorili z njim. On pa je znova začel svoj monolog, ki ga nočeva nikoli prekiniti. Tokrat je razložil način bratov Brecelj¹⁰, ki so pred ameriškimi Slovenci zanemarjali dečji dom z otroško kliniko, dokler tega ni Avčin odkril Adamiču, ta pa resno nastopil. Avčin je karakteriziral današ-

⁸ Matjaž Kocbek (1946), drugi Kocbekov otrok, pesnik.

⁹ Marij Avčin (1913-1995), zdravnik pediater.

¹⁰ Marijan Brecelj - Miha Borštnik (1910-1989), pravnik in politik, v tem času podpredsednik vlade LRS; brat Bogdan Brecelj (1906-1986), zdravnik kirurg in ortoped. Ameriški Slovenci so v tem času imeli več nabiralnih akcij za izgradnjo in vzdrževanje otroških zavetišč in bolnišnic.

njo mladino: "porkamadonarji, grobi, neotesani, ljudje plehkkih spolnih in toplotnih¹¹ užitkov, brez smisla za estetiko, niti za kulinarično, brez kulta in kulture, brez civilizacije in državljske vzgoje". Želel je, da bi se nekdo lotil romana o današnjih voditeljih naroda, kajti to, kar ve od njihovih šoferjev, krojačev, ženskih stezničarjev in frizerjev, je tako strahotno porazno za moške in ženske, da bi mogel najumestnejšo obsodbo dati človek, ki dobro suče pero, romanopisec ali komediograf.

¹¹ Nenavadna formulacija, vendar verjetno prav prebrano.

DEVETDESET LET PROF. DR. FRANCETA ADAMIČA

Mihael Glavan

Čas beži in vse razkrije. (Tempus fugit et omnia revolat.) Deset let je minilo od našega zadnjega voščila Francetu Adamiču in spet je tu priložnost, da mu zaželimo še veliko trdnih in prijetnih dni ob visoki 90. obletnici življenja, ki jo doživijo le redki srečni izbranci. Naš slavjenec jo je praznoval 4. oktobra 2001.

Življenje in delo prof. dr. Franceta Adamiča je bilo že nekajkrat izčrpno predstavljeno v strokovnih in splošnih publikacijah, zato naj pregledno ponovimo le najpomembnejše. Rodil se je 4. okt. 1911 na Spodnjem Blatu (sedaj Praproče) kot osmi od desetih otrok v trdni kmečki družini, ki je med drugim dala tudi znamenitega pisatelja Louisa Adamiča. Leta 1937 je diplomiral na Kmetijski fakulteti v Beogradu, potem pa služboval na kmetijskih šolah v Mariboru in Šentjurju pri Celju in nekaj časa delal tudi pri podjetjih Sadje in Slovenija-vino. V svojih spominih večkrat omenja nekdanji živahni klub slovenskih študentov v Beogradu. Svoje strokovno znanje je poglabljal tudi v ZDA (1950–51), torej tedaj, ko je tam

njegov brat preživil zadnje leto svojega življenja. Leta 1951 je pričel svojo visokošolsko strokovno-znanstveno pot, jo 1961 dopolnil z doktoratom in v tem okviru dosegel vse možne stopnje, od docenta preko izrednega in rednega profesorja do zaslužnega profesorja ljubljanske univerze. Tudi po upravni poti je opravljal odgovorne dolžnosti predstojnika oddelka, dekana fakultete in vse do prorektorja Univerze v Ljubljani, ob tem pa je bil še direktor ali predstojnik več inštitutov ter predsednik številnih odborov in komisij ter strokovnih in založniških svetov, tudi mednarodnih.

Strokovno-znanstveni karieri primerna je seveda tudi njegova publicistična dejavnost, ki je ne moremo natančneje obnavljati. Ob prejšnjih življenjskih jubilejih smo brali in pisali o njegovih številnih knjižnih in revijalnih objavah, zato naj jih dopolnimo le s podatki iz zadnjega desetletja. France Adamič je že po svojem 80. letu objavil še eno novo knjigo (Oris slovenskega vinogradništva in vinarstva, 1997) in nad 170 daljših in krajših prispevkov. Le-ti po vsebinski plati segajo na več področij. V prvo skupino lahko povežemo tiste spise, ki nadaljujejo strokovno-znanstveno delo na področju sadjarstva, drevesničarstva in predelave sadja in hrane, v drugo pa tiste, ki so povezani s temi področji, ker govorijo o pomembnih osebah, ustanovah, dogodkih in knjigah v zvezi z njimi. V tretjo skupino lahko vključimo vsa dela, ki jih je Adamič posvetil svojim domačim krajem in ljudem ter svojemu bratu. Skoraj vsa je objavil v Zborniku.

Posebej opazen in za nas posebej zanimiv je seveda Adamičev delež v našem Zborniku. Še enkrat naj ponovimo, da je s svojimi sodelavci leta 1967 ustanovil takratni Zbornik občine Grosuplje, katerega prvi zvezek je izšel v naslednjem letu. Skupaj z odgovornim urednikom Ivanom Ahlinom je uredil kar 15 zvezkov, potem je bil do 21. zvezka še član uredniškega odbora, sodelavec pa je še zmeraj in še bo. V zadnjem desetletju (1992–2002) je v njem objavil kar 20 enot. Njihov pregled potrjuje že zgoraj ugotovljene vsebinske značilnosti. Najdaljša je vrsta kratkih spominskih in jubilejnih člankov o nekdanjih in sedanjih zaslužnih občanah, mnogim koristna je njegova bibliografija zapisov o naših občinah, ki jo je redno izdeloval do leta 1996, zanimivi in pomembni so njegovi prispevki o nekaterih področjih gospodarske zgodovine, npr. zadružništva in hranilništva.

Posebej dragoceno pa je njegovo zgodovinsko kroniško pisanje o naši lokalni zgodovini, ki ga na osnovi virov in spominskih pričevanj lahko izdela le izkušen in zrel poznavalec teh področij. Njegova Mala kronika Občine Grosuplje, ki tokrat že v četrtem delu prihaja v Zbornik, in je v resnici širša, kot jo označuje naslov, je prava domoznanska podoba naših krajev in ljudi v prejšnjih, predvsem pa v 20. stoletju. Pričakujemo lahko še kroniške osvetlitve drugih področij, dogodkov in oseb. Gradivo bi združeno in dopolnjeno vsekakor zaslužilo samostojno knjižno objavo.

Stárosti našega Zbornika, Francetu Adamiču, strokovnjaku, humanistu ter prijaznemu in pri srčnemu sodelavcu in prijatelju želimo ob njegovem visokem jubileju še veliko zdravih let in dobre ga počutja med svojimi rojaki, sodelavci in družinskimi člani.

...je bil...
 ...Adamič...
 ...zgodovina...
 ...kronika...
 ...zbornik...
 ...pisanje...
 ...viri...
 ...spomini...
 ...pričevanja...
 ...zgodovinsko...
 ...kroniško...
 ...pisanje...
 ...naši...
 ...lokalni...
 ...zgodovini...
 ...ki...
 ...ga...
 ...na...
 ...osnovi...
 ...virov...
 ...in...
 ...spominskih...
 ...pričevanj...
 ...lahko...
 ...izdela...
 ...le...
 ...izkušen...
 ...in...
 ...zrel...
 ...poznavalec...
 ...teh...
 ...področij...
 ...Njegova...
 ...Mala...
 ...kronika...
 ...Občine...
 ...Grosuplje...
 ...ki...
 ...tokrat...
 ...že...
 ...v...
 ...četrtem...
 ...delu...
 ...prihaja...
 ...v...
 ...Zbornik...
 ...in...
 ...je...
 ...v...
 ...resnici...
 ...širša...
 ...kot...
 ...jo...
 ...označuje...
 ...naslov...
 ...je...
 ...prava...
 ...domoznanska...
 ...podoba...
 ...naših...
 ...krajev...
 ...in...
 ...ljudi...
 ...v...
 ...prejšnjih...
 ...predvsem...
 ...pa...
 ...v...
 ...20...
 ...stoletju...
 ...Pričakujemo...
 ...lahko...
 ...še...
 ...kroniške...
 ...osvetlitve...
 ...drugih...
 ...področij...
 ...dogodkov...
 ...in...
 ...oseb...
 ...Gradivo...
 ...bi...
 ...združeno...
 ...in...
 ...dopolnjeno...
 ...vsekakor...
 ...zaslužilo...
 ...samostojno...
 ...knjižno...
 ...objavo...
 ...Stárosti...
 ...našega...
 ...Zbornika...
 ...Francetu...
 ...Adamiču...
 ...strokovnjaku...
 ...humanistu...
 ...ter...
 ...prijaznemu...
 ...in...
 ...pri...
 ...srčnemu...
 ...sodelavcu...
 ...in...
 ...prijatelju...
 ...želimo...
 ...ob...
 ...njegovem...
 ...visokem...
 ...jubileju...
 ...še...
 ...veliko...
 ...zdravih...
 ...let...
 ...in...
 ...dobre...
 ...ga...
 ...počutja...
 ...med...
 ...svojimi...
 ...rojaki...
 ...sodelavci...
 ...in...
 ...družinskimi...
 ...člani...
 ...

ANTON HRIBAR KORINJSKI**Ob 50. obletnici smrti (12. 1. 1864 - 30. 9. 1953)***Mihael Glavan*

Med naše zaslužne in spomina vredne občane sodi tudi plodovit pesnik Anton Hribar Korinjski. Rodil se je na Malem Korinju nad Krko, umrl pa skoraj devetdesetleten v Zalem Logu nad Škofjo Loko. Bil je prava dolenjska korenina. Kot duhovnik je služboval celih 62 let, najprej kot kaplan in župnijski upravitelj v mnogih krajih, potem pa 40 let v Zalem Logu. Na svoj rojstni Korinjš se je vrnil spet med 2. svetovno vojno, ko so ga nemški okupatorji pregnali iz njegove župnije. Kot tedanjemu starosti slovenske duhovščine je ob grobu govoril pisatelj Fran Saleški Finžgar (1871–1962), pospremlilo pa ga je kar 12 duhovnikov. Na Grosupljem še živi njegova pranečakinja, tudi pesnica, Karolina Zakrajšek.

Hribar je začel pesnikovati in leposlovno ustvarjati že v gimnazijskih in semeniških letih, ko je prijateljeval z nekoliko mlajšima sošolcema, Josipom Benkovičem (pesnik in zgodovinar) in Antonom Medvedom (pesnik in dramatik). Od 1888 je že objavljval v imenitni reviji *Dom in svet*, kjer je prvič nastopil z obsežno epsko legendo v verzih o stiškem menihu Pavlu, ki naj bi ga ubili Turki. Spomnimo se le njenega začetka:

Stoji zatiški samostan,
Močno sezidan in prostran.
Očetov, bratov v njem obilo,
In hlapcev je lepó število.

Med mladostnimi deli velja omeniti prvo samostojno knjižico njegovih nabožnih verzov **Posvečevanje dneva s svetimi mislimi**, 1890 (16 str.). Izšla je še pred njegovo posvetitvijo. Potem je Hribar ostal celo desetletje med vodilnimi pesniki Doma in sveta in izdal kar dve knjižici poezij: **Popevčice milemu narodu** (I. Lirika, balade, romance - 1898 ; II. Županova Minka - 1899). Tedanji akademski kritiki, ki je imela visoke kriterije, niso bile všeč, lepo pa so bile sprejete med preprostimi bralci. Bile so tudi vabljuje za komponiste, ki so jih večkrat uporabili za svoje laične in cerkvene zborovske skladbe. Nastalo je kar precej lepih pesmi, ki so jih komponirali umetniški skladatelji: Jakob Aljaž, Hugolin Sattner in drugi. Najobsežnejša je romantična spevoigra **Darinka** (1929, 20 str.), ki jo je Josip Lavtižar komponiral po Hribarjevi junaški epski pesnitvi **Krški zmaj** iz leta 1890.

Korinjski je bil najbolj nadarjen za pripovedno pesništvo. Podobno kot nekoliko starejši Aškerc je rad posegal po zgodovinskih in narodopisnih motivih, ki jih je oblikoval v romance in balade. Loteval se je tudi daljših pesnitev z zgodovinskimi motivi, kakršni sta Knez Ljudevit (epskolirska romantična pesnitev v 49 pesmih, 1896), že omenjeni Kurent, Krški zmaj in Diabolus Vagabundus, (1892). Mnogo njegovih pesmi je imelo hvaležno publiko v Mohorjevih koledarjih, v šolskih čitankah in izborih (cvetnikih) za mladino. Mohorjeva družba je v antologijo Slovenske pesmi in romance (1912) uvrstila štiri njegove pesmi, vse iz zbirke Popevčice: Deseti brat, Bogokletni ribič, Dvojni pokop in najboljšo med njimi, Kumski romar.

Kumski romar

Na božjo pot na sveti Kum
prihaja od karpatskih šum
že mnoga leta romar mlad
ko vzbuja vigred cvet livad;
obljubil se je bil v nezgodi
in redno k sveti Neži hodi.

A ni od štajerske strani
na kranjsko stran mostú, brvi:
zato ga ribič s štirskih tal
prevaža sem čez savski val.
Bogati romar od Karpatov
vsakrat našteje pet mu zlatov.

Čez Savo ribič spet vesla,
na Kranjsko romarja peljaj;
pohlep pograbi mu srce,
po zlatih želje se vzbudé.
Pobjije tujca z veslom glavo,
oropa ga in vrže v Savo.

Že lega mrak čez božji svet,
zlato gre ribič v kočó štet;
ko vse prešteje, leže spat,
Nekdo pa kliče ga spred vrat.
"Brž kvišku, ribič, hitro vstani,
prepelji me do kranjske stráni!"

Zdi ribiču se kakor sen,
pa vendar vstane, stopi ven.
Oj groza - tujec kliče tu,
ki trup leži mu v Save dnu:
"Ker mnogo me obljub še veže,
ti nosi me do svete Neže!"

In sede ribič s tujcem v čoln,
skrbi, strahu in groze poln,
vesla, ravna, ne ve, kako,
in mraz pretresa mu telo.
In ko na Kranjsko priveslata,
objame tujec ga krog vrata:

"Do polnoči će ne dospem
na Kum, te, ribič, v prah potrem!
In ribič gre - je čvrst, krepak,
a mrtvi romar je težak.
In peša ribič, se spotika
in trese se ko trepetlika.

Visok je kumski breg in strm,

prijemlje ribič se za grm.
Čez ostre skale, rob in čer
ne nesel tujca bi vsakter;
zeló se krepki ribič muči,
oj groza, v temi in brez luči.

Polnoč naznanja glas zvonov,
polnočno uro, čas duhov;
donese tujca mož na Kum:
tu krog pa je mrmranje, šum -
v svetišče nese mrtvo truplo,
za vrati obstoji osuplo.
Pred svete Neže žrtvenik
pristopi čuden svečenik;
od zunaj pa pripevajo
in v božji hram privrevajo
nebrojne trume, vse neznane,
in molijo molitve zbrane.

Končan je maše sveti dar,
ropot nastane, šum, vihar;
iz cerkve spet krdela vró,
kot so pridrla bila v njo;
in ribič mrtveca zadene,
za vrat se romar ga oklene.

Z bremenom s Kuma gre nizzol,
pol živ od straha, mrtev pol -
in mrtvi romar je težák,
šibi se ribiču korak.
Ko pride z romarjem do kočé,
od groze mraz mu je in vroče.
In isto pot in isto smer
ponavlja ribič vsak večer;
ko drugi sladko snivajo,
in lahko vest uživajo,
pa ribiča v ponočni uri
pozivlje romar ven pred duri.

Od groze, truda že bolan
pobara ribič neki dan:
"Oj mrtvec, kdaj bom prost, povej!"
"Ko onemoreš, nič poprej!"
Ko že ganiti več ne more,
še nosi mrtveca vrh gore.

Prišel je romar zadnjikrat
še ribiča pred kočó zvat.
In zadnjo silo, zadnjo moč
porabi ribič zadnjo noč ...
Ko sta nazaj, se v Savo zgrudi
iz čolna romar - ribič tudi.

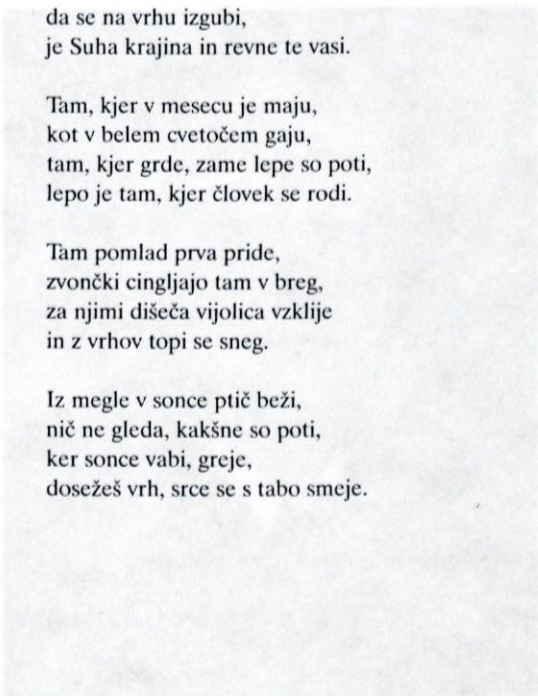
Iz megle v sonce*Karolina Zakrajšek*

Tam, kjer megla iz doline
rine že v strmine,
da se na vrhu izgubi,
je Suha krajina in revne te vasi.

Tam, kjer v mesecu je maju,
kot v belem cvetočem gaju,
tam, kjer grde, zame lepe so poti,
lepo je tam, kjer človek se rodi.

Tam pomlad prva pride,
zvončki cingljajo tam v breg,
za njimi dišeča vijolice vzklije
in z vrhov topi se sneg.

Iz megle v sonce ptič beži,
nič ne gleda, kakšne so poti,
ker sonce vabi, greje,
dosežeš vrh, srce se s tabo smeje.

... tam, kjer megla iz doline rine že v strmine, da se na vrhu izgubi, je Suha krajina in revne te vasi.

... Tam, kjer v mesecu je maju, kot v belem cvetočem gaju, tam, kjer grde, zame lepe so poti, lepo je tam, kjer človek se rodi.

... Tam pomlad prva pride, zvončki cingljajo tam v breg, za njimi dišeča vijolice vzklije in z vrhov topi se sneg.

FRANC KALAR

Ob 90-letnici

Ivan Ahlin*

Franc Kalar se je rodil 18. 10. 1912 v kmečko-delavski družini v Ivančni Gorici. Osnovno šolo je obiskoval v Stični. Po končani osnovni šoli se je šel učiti avtomehanične obrti. Po uspešno opravljenem izpitu za avtomehanika se je zaposlil pri Francu Dularju v Ivančni Gorici, pri katerem se je tudi učil.

Leta 1932 je opravil tudi izpit za šoferja in pridobil naziv poklicnega voznika motornih vozil.

Leta 1937 je postal samostojni obrtnik avtomehaničar. V dobro poznani avtomehanični delavnici v Ivančni Gorici (sedanji IMP Livar) je zaposlil dva pomočnika in dva vajenca. Tu je delal do spomladi leta 1942, ko ga je italijanska policija aretirala in odpeljala v ljubljanske zapore, decembra istega leta pa v internacijo na otok Ustice v Tirenskem morju.

Po končani vojni leta 1945 je na pol prazno mehanično delavnico, ki jo je imel v najemu do svoje aretacije, za

nujna popravila voznega parka prevzela novoustanovljena kmetijska zadruga Ivančna Gorica. Tu so preživeli mehaniki in šoferji našli novo zaposlitev.

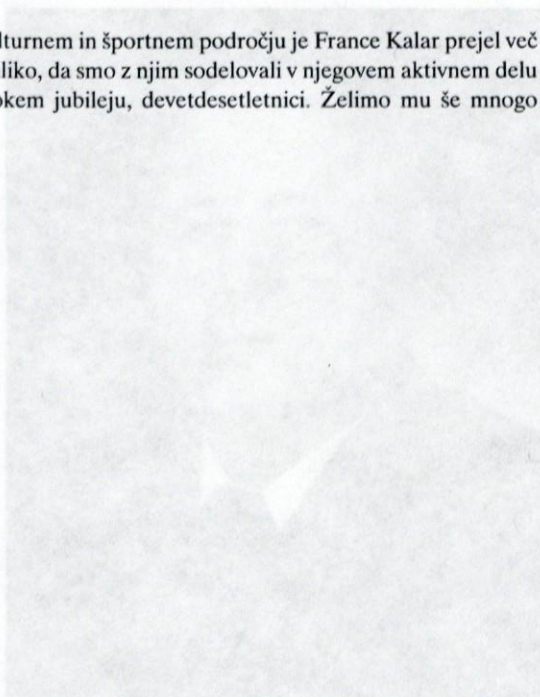
Leta 1949 se je iz omenjene mehanične delavnice ustanovilo novo samostojno podjetje za vzdrževanje kmetijske mehanizacije z imenom Agroservis. Poleg rednega mehaničnega dela so pričeli z vlivanjem sive litine. Leta 1954 so nabavili prvo kupolno peč, iz katere je 8. 9. 1954 prvič priteklo tekoče železo. Vsa ta dela je vodil Franc Kalar, ki se je leta 1963 kot direktor Agroservisa upokojil. Iz Agroservisa sta se razvila IMP Livar in IMP Tovarna armatur, ki še danes uspešno poslujeta.

Delo Franceta Kalarja ni vidno samo v razvoju gospodarstva v Ivančni Gorici in okolici. Njegovo delo je bilo opazno tudi na športnem in kulturnem področju. Aktivno je delal v telovadnem odseku Sokola. Ker v Ivančni Gorici ni bilo telovadnega učitelja, je mlade telovadce iz Ivančne Gorice učil telovadbe v Šentvidu pri Stični tamkajšnji zdravnik Andrej Jenko. (Dr. Andrej Jenko je prišel za zdravnika v Šentvid leta 1918. Trikrat tedensko popoldne je hodil zdraviti bolnike tudi na Grosuplje, ki ni imelo svojega zdravnika.) Ko pa je za učitelja v šolo Stična prišel Lado Ambrožič, so ivanški fantje telovadili doma. France Kalar je bil aktiven tudi v Ijudskih odborih in pozneje v

* Grosuplje, Taborska 17, odg. urednik.

občinski skupščini Ivančna Gorica in po letu 1962 tudi v občinski skupščini Grosuplje. Tu sva se srečala in reči moram, da so mi njegove preudarne besede velikokrat pomagale pri delu v občinski skupščini. Več mandatov je bil tudi porotnik na sodišču. Od časa do časa sodeluje s tehtnimi prispevki v Zborniku občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje. Zapažena sta prispevka o Ustanovitvi in delovanju sokolskega društva v Ivančni Gorici od 1925. do 1941. leta in Obrtništvo med obema vojnama v bivšem sodnem okraju Višnja Gora. (Zbornika št. XIII/1984 in št. XXI/2000).

Za uspešno delo na gospodarskem, kulturnem in športnem področju je France Kalar prejel več priznanj in odlikovanj. Vsi, ki smo imeli priliko, da smo z njim sodelovali v njegovem aktivnem delu in pozneje, mu iskreno čestitamo ob visokem jubileju, devetdesetletnici. Želimo mu še mnogo zdravih let.

ŽENA Z ZAKLADOM

Ob 75-letnici Ančke Lazar

Jakob Müller

Ančka Lazar - Vintarjeva Anica je ena od najbolj znanih slovenskih ljudskih pevk in pripovedovalk. Rodila se je pri Vintarjevih v dobrepoljski Zagorici s priimkom Kralj in je v daljnem sorodstvu s Francetom in Tonetom Kraljem, znamenitima slikarjema in kiparjema, ki sta tudi bila Zagoričana. Tudi Ankin stari oče je bil ljudski rezbar, pripovedni talent pa je jubilatka podeovala po svoji babici Ani Zupančič (1864–1958), Samčevi iz Male vasi, katero so klicali mati, in po mami Mariji (1887–1981). Že mati Ana so peli stare ljudske pesmi dobrepoljskemu župniku Antonu Mrkunu, vnetemu raziskovalcu ljudske kulture, in pravili storijske Milku Matičetovu, izjemni talent njene vnukinje Ančke pa je odkril Tone Ljubič, dobrepoljski učitelj. Ko je hodila v tretji razred, mu je med šolskimi odmori prepevala in pripovedovala, da je vse zapisoval. Po Ljubičevi zaslugi so dobrepoljski šolarji leta 1939 peli na

radiu Ljubljana, Ančka pa je tudi predstavila Dobropolje in povedala storijski o jezeru pod njim in o gradu na Gorici. Nastop so domačini spremljali po edinem radiu, ki ga je premogel mežnar Tisel v sosednji Podgorici. Zaradi nagajivega rekla, da so Podgoričani v tla zapičeni, jo je sošolec po vrnitvi zlasal.

Po vojni je Ančko neumorni Tone Ljubič predstavil etnomuzikologu Valensu Vodušku in tako so se začela Ančkina in zagoriška snemanja na narodopisnem inštitutu v Ljubljani in obiski narodopiscev pri Vintarjevih Za Gorico.

Ančka hrani v spominu več kot tisoč ljudskih pesmi: svetniških, cerkvenih, ljubezenskih, otroških, vojaških, lovskih, pustnih, pivskih, klanfarskih ... Dovolj je, da pesem enkrat sliši, in če jo ima k merku, si jo zapomni. Veliko pesmi znajo tudi drugi Zagoričani, saj je v vasi pesem res še ljudska, skupna, vendar toliko in tako zanesljivo kot Ančka najbrž nihče. Na radiu ali za inštitut so jih doslej v različnih zasedbah posneli 300. Kot sopripravljalca, pevka, pripovedovalka in/ali povezovalka je Ančka sodelovala v 26 radijskih oddajah Slovenska zemlja v pesmi in besedi. Naslednja bo oddaja o prosu, lažnem žitu. Večkrat je sodelovala tudi v drugih radijskih oddajah, pred kratkim je za Slovence po svetu pripovedovala o zagoriških mačkarah. Pesmi zagoriških pevk in pevcev so izšle tudi na dveh kasetah in zgoščenki. Nekatere poje sama, nekatere skupaj s sestro Marijo ali bratom Ivanom, nekatere pojejo vaščani skupaj, najlepše pa pojejo Zagoriški fantje, katere vodi njen brat Ivan. Leta 1990 so Zagoriški fantje dobili Evropsko nagrado za ljudsko umetnost. Ančka rada tudi pripoveduje vezno besedilo o domačih šegah in običajih ter o starih časih.

Skupaj z bratom in drugimi Zagoričani je Ančka sodelovala pri etnografskem filmu o dobrepoljskih šegah ob ženitvi: snubljenju, ogledih, glihanju za doto, vožnji bale, šrangih, ohceti ... Sode-

lovala je tudi pri filmanju zagoriških mačkar in pri razstavi, katero je pripravil Niko Kuret za Slovenski etnografski muzej. Razstavljene mačkare so nato potovale tudi v Belgijo.

Ančka že dolgo let živi v Ljubljani, vendar je z domačo vasjo ostala ne le povezana, ampak je čudovito ohranila tudi domačo, narečno govorico. Pesmi, zlasti v zboru, pojejo v knjižnem jeziku, storije pa pripoveduje samo v zagoriškem govoru. Koliko jih zna, niti sama ne ve, saj ji poleg starih, izročilnih, nastajajo tudi nove, avtorske, polne hudomušne šegavosti. Dosti sta jih posnela sin Ludvik in snaha Branka, ki pripravljata njihovo knjižno izdajo v zbirki Glasovi. Poleg storij o domačih krajih in naravnih pojavih, o graščakih, o svetnikih, o vojakih pa o hudiču in strahovih zna Ančka uganke, zagovore in ljudska rekla, rada pa pripoveduje tudi o nekdanjih in sedanjih časih: o vaški skupnosti in vaških posebnejih, o maternih, svojih in drugih doživetjih, o šegah ob rojstvu, poroki in smrti, o miklavžu, božiču in veliki noči, o košnji, žetvi, grabljenju listja, delanju klinčkov, o kolinah in kuharskih receptih, o Dobrepoljcih v slavonskih gozdovih, o romanjih in sejmih, o molitvah in zbadljivkah, o stvareh, imenih in besedah, o ljudski modrosti in človeških neumnostih.

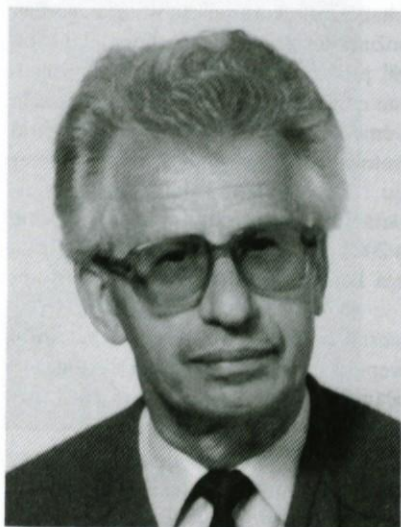
Pesem je zdravilo za dušo, je nekoč povedala Ančka. Ančkine povedke pa so zdravila za veselo in pošteno srce. Naj ženi z zakladom obojih nikoli ne poide!

MILAN ŠUŠTAR

Ob 70-letnici

Ivan Grandovec

Rodil se je v Podgorici 4. 6. 1932. Še v ranem otroštvu je veliko slišal o Franu Jakliču, nekdanjem uglednem sosеду, šolniku, pisatelju in politiku. Jakličev duh je vel v vsej Podgorici, zato je skoraj razumljivo, da so Podgoričani spoštovali učitelje ter v znanju videvali prihodnost svojih otrok. Milan je po končani triletni osnovni šoli na Vidmu sredi vojne vihre odšel v Ljubljano, kjer je nadaljeval šolanje na višji gimnaziji. Stanoval je tako kot večina podeželskih dijakov pri salezijancih na Rakovniku, kjer si je ob lepi vzgoji širil kulturna obzorja in plemenitil duha. Med počitnicami je bil doma, kjer so se številni Podgoriški dijaki in študenti družili pozno v noč. Pri teh debatah so sklenili, da bi bilo dobro na Vidmu odpreti ljudsko knjižnico. S pomočjo učiteljic in finančne pomoči Kmetijske zadruge je v začetku petdesetih let prizadevnim dijakom in študentom to tudi uspelo, čeprav je partijska organizacija delu dobrepoljske mladine nasprotovala, ker so študente imeli za reakcionarno skupino. Milan je vsako nedeljo prihajal iz Ljubljane, da je lahko v Jakličevem domu številnim bralcem izposojal knjige.

Po gimnaziji se je vpisal na slavistiko. Med študijem ni prejemal nobene štipendije, zato je moral skrbeti sam zase. Bil je korektor pri Slovenskem poročevalcu, pet let pa je bil zaposlen tudi kot vzgojitelj v Domu srednje gradbene šole v Ljubljani. Po diplomi in vojaščini je najprej začel poučevati na OŠ Frana Albrehta v Kamniku, a prav kmalu je odšel na Poklicno kovinarsko šolo Ljubljana -Vič. Tu se je srečal z nekaterimi Dobrepoljci kot dijaki te šole. Najdlje pa je poučeval slovenski jezik na Srednji vzgojiteljski in Srednji agroživilski šoli v Ljubljani. Kot profesorja se ga spominjajo tudi mnoge vzgojiteljice iz Dobrepolja. Znan je bil po kleni slovenski besedi, izrekani z globokim, šarmantnim glasom.

Profesor dr. Slodnjak je vedel, da je Milan Šuštar Jakličev rojak, zato ga je opozoril na najboljša Jakličeva dela z naročilom, naj poskrbi za njihov izid v knjižni obliki. Nekaj časa si je za njihov ponovni izid prizadeval, vendar je spoznal, da je Jaklič na seznamu nezaželenih pisateljev. Tudi v šoli se o njem ni govorilo. Po osamosvojitvi leta 1991 je začel ponovno razmišljati, kako potrebno bi bilo Jakliča predstaviti današnjemu bralcu. S pomočjo občine Dobrepolje, Mohorjeve družbe in lastnega sponzoriranja je Milanu Šuštarju uspelo 1997 izdati knjigo *Nevesta s Korinja*, ki ima ilustracije Franceta Kralja. Čez dve leti je bil pobudnik in največji sponzor pri naslednji Jakličevi knjigi: *Vaška pravda*. V tej knjigi so reprodukcije umetniških del Franceta Kralja iz osebne in ženine zbirke del tega umetnika.

Poudariti moram, da je Milan, kljub temu da že več kot trideset let živi v Kamniku, po duši še vedno v Dobrepolju. Zato tudi ni presenetljivo, da je leta 1995 pristopil k velikemu projektu, s katerim smo želeli v Dobrepolju osvetliti svojo zgodovino. Po zelo uspelem simpoziju *Naši kraji* in ljudje je postal Milan Šuštar tudi nosilec pri izdaji zbornika z istim naslovom. V slabem letu je izšla knjiga, ki je v ponos vsem Dobrepoljcem. Milan je poskrbel za lektoriranje in korigiranje (skupaj s

prof. Marjeto Humar) ter opravil ogromno tehničnih opravil, potrebnih za izid knjige. Poudariti je potrebno, da je s svojo iznajdljivostjo pridobil številne sponzorje pa tudi njegovih prispevkov v zborniku ne gre prezreti.

Zelo vidno je njegovo delo tudi v Kamniku. V zadnjih desetih letih je zelo aktiven v kulturnem in političnem življenju mesta. V uredniškem odboru Kamniškega zbornika je še posebej zadolžen za lektoriranje in korigiranje. S svojim znanjem in ustvarjalnostjo ter s pomočjo sponzorjev je leta 1995 uredil in založil čudovito monografijo Sveti Primož nad Kamnikom umetnostnega zgodovinarja F. Šerbelja. Omenimo naj, da je bil pri Svetem Primožu tudi skrbnik. Po osamosvojitvi je bil dve mandatni obdobji svetnik Občine Kamnik. Sodeloval je v različnih odborih in komisijah. Predsedoval je Komisiji za popis žrtev druge svetovne vojne na Kamniškem. Komisija je popisala vse žrtve, ne glede na to, na kateri strani je kdo padel. Povemo lahko, da je večino podatkov zbral Milan sam. Tako je leta 1998 izšel Zbornik žrtev druge svetovne vojne, ki velja za vzoren primer obdelave gradiva na temo pobojev.

Za svoje plodno in ustvarjalno delo je Milan Šuštar leta 2001 dobil zlato priznanje Občine Kamnik za delo na kulturnem in političnem področju, leta 2002 pa je prejel posebno nadškofijsko priznanje za skrb in popularizacijo kulturnozgodovinskega kompleksa Sveti Primož nad Kamnikom.

Ob jubileju Milanu Šuštarju želimo, da bi še naprej ostal tako pokončen, čvrst v besedi in dejanju. Veseli bomo, če bo še naprej pomagal občini Dobrepolje, na katero ga večjeje številni spomini iz otroštva in let odrasčanja. Prav tako pa smo prepričani, da tudi v Kamniku še ni rekel zadnje besede. Milan, naj Vam Bog nakloni še veliko zdravih let!

PRVI DIREKTOR KOMUNALNEGA PODJETJA GROSUPLJE

Ivan Ahlin

Leta 2000 je Javno komunalno podjetje Grosuplje praznovalo 35 let delovanja, njegov prvi, ustanovni direktor Anton Krašovec pa dvakrat toliko – 70 let.

Anton Krašovec se je rodil 25. 4. 1930 v Škocjanu pri Turjaku. Osnovno šolo je obiskoval in končal v Škocjanu z odličnim uspehom. Izhaja iz siromašne in številne družine. Večkratni predlogi in prošnje ravnatelja šole, naslovljene na očeta, da bi nadaljeval šolanje v Ljubljani, so ostale neizpolnjene. Zato se je kmalu po končani vojni zaposlil pri Gozdnem gospodarstvu Ljubljana. Nadrejeni so ga opazili in predlagali za nadaljnje izobraževanje, ki ga je uspešno zaključil na srednji gozdarski šoli.

Po končani srednji gozdarski šoli se je zaposlil na takratni občinski upravi Občine Grosuplje. Ob delu je študiral na Višji upravni šoli v Ljubljani.

Leta 1965 se je organizirala uprava občine Grosuplje. Ustanovljeno je bilo novo podjetje za področje stanovanjskega in komunalnega gospodarstva. Na predlog predsednika skupščine občine Grosuplje Ivana Ahlina je bil za ustanovnega direktorja imenovan Anton Krašovec.

Z nastopom nove zaposlitve je zaoral v čisto ledino. Prvi poudarek delovanja podjetja je bil na stanovanjskem področju, to je gospodarjenje s stanovanji in stanovanjskimi hišami v družbeni lasti, z organiziranjem odvoza smeti v Grosuplju, z ureditvijo pokopališča Grosuplje, spreminjanjem kolovoznih poti v ceste (Tovarniška, Jerova vas...) in vzdrževanje cest.

Z letom 1969 je ob sodelovanju občinskih organov uspel v takratni občini Grosuplje združiti vse vodovode (razen nekaterih lokalnih) pod enotno upravljanje. Prevzeti vodovodi so bili v slabem stanju in so nudili pitno vodo samo nekaj nad 30 odstotkom občanov, pa še ti niso imeli zadostnih količin.

Od doma je poznal, kaj pomeni pomanjkanje vode, saj jo je neštetokrat nosil z banjko iz Zdravščka. Zato se je osebno zavzel, da bi čimprej pritekla zdrava pitna voda v vsako naselje, v vsako vas. Zavedal se je, da je voda vir življenja in osnovna podlaga za razvoj kraja in občine. Naslove vodovodov, ki so bili zgrajeni v času njegovega službovanja, ne bi našteval, ker je bila vodooskrba naših krajev podrobno obdelana v Zborniku 21.

Kljub temu je potrebno poudariti, da že dve desetletji občani iz bivše občine Grosuplje ne poznajo pomanjkanja vode, še več, voda je kot rezerva v že narejenih vrtinah.

Z reševanjem problema pitne vode se je sočasno pojavil problem odpadnih voda. Zgrajeni so bili kanalizacijski sistem Grosuplje in Ivančna Gorica in dve čistilni napravi (grosupeljska je bila zgrajena kot četrta tovrstna naprava v Sloveniji). S tem so bili dani pogoji za razvoj vodilnih in drugih naselij v občini.

Tudi komunalna opremljenost zemljišč je bilo področje njegovega dela. Za vse navedeno je bilo potrebno pridobiti ustrezno dokumentacijo in finančna sredstva. (Na veliko vrat je potrkal.)

Leta 1965 je nastopil službo z enim zaposlenim - to je bil on. Število zaposlenih se je iz leta v leto povečevalo hkrati z rastjo obsega dela. Največje število zaposlenih delavcev je bilo okrog 125.

Prizadeval si je, da bi bili zagotovljeni ustrezni delovni pogoji za vse delavce. Z gradnjo gospodarskega objekta z garažo, delavnicami in skladiščem ter novo upravno stavbo je bilo to zagotov-

ljeno. Očetovsko je skrbel za pridobitev dodatne izobrazbe zaposlenih. Velika večina je to izkoristila. V uk in zaposlovanje so prihajali le domačini.

V času službovanja je bil imenovan v upravni odbor Stanovanjsko-komunalne banke Ljubljana, v skupščino Republiške skupnosti za ceste, v upravni odbor Vodne skupnosti Ljubljana -Sava, v organe Gospodarske zbornice, v organe Zavarovalne skupnosti Triglav.

Ko sva se pogovarjala o dosežkih in uspehih komunalnega gospodarstva v takratni občini Grosuplje v času njegovega službovanja, je Tone poudaril, da so vsi dosežki plod dobrega sodelovanja v kolektivu in posebej z ožjimi sodelavci. Rad se pohvali, da v obdobju 25 let v podjetju ni poznal besede "izguba."

Trdil se je, da so bili odnosi z vsemi občinskimi strukturami zelo dobri in korektni.

Ko se je po 25 letih službovanja v Komunalnem podjetju Grosuplje odpravil v pokoj, je izračunal, da je v tem obdobju služil 6 županom, ter ugotovil, da je edini v komunalnem gospodarstvu Slovenije s 25-letnim direktorskim stažem.

Ob zaključku leta 1990 se je, v soglasju z občino Grosuplje, iz Komunalnega podjetja Grosuplje izločila enota gradbene operative, iz katere je nastala nova družba Komunalne gradnje d.o.o. Grosuplje. Mesto direktorja je po upokojitvi prevzel Anton Krašovec in jo vodil do konca leta 1996.

Z ustanovitvijo samoupravne interesne skupnosti za požarno varnost je bil imenovan za njene predsednika in jo vodil 12 let do njene ukinitve. V tem času je sodeloval z vsemi gasilskimi društvi v takratni občini Grosuplje pri reševanju njihovih problemov. S predsednikom gasilske zveze občine Grosuplje gospodom Ljubičem sta reševala zlasti probleme gradnje gasilnega centra Grosuplje in Stična in pri gradnji in rekonstrukciji ostalih domov ter voznega parka.

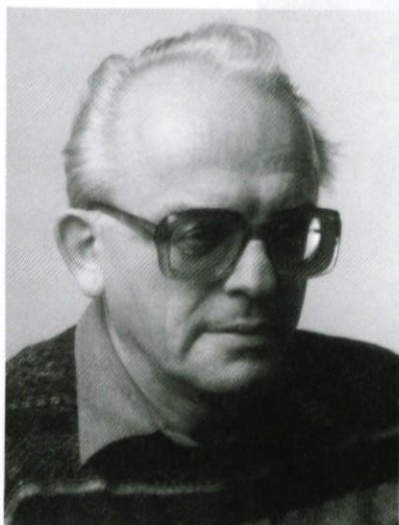
Še bi lahko naštevali dela, ki jih je opravil, Tone pa se nasmehne in vpraša "Kdaj pa je minilo teh mojih 70 let?"

Povedal je še, da se velikokrat nadvse hvaležno spominja iskrenih prijateljev in sodelavcev, ki so ga imeli radi in jih ima tudi on rad.

JUGOSLAVANSKA P. JAKOB MÜLLER S. BLAZIČ - JANČAR

Ob šestdesetletnici

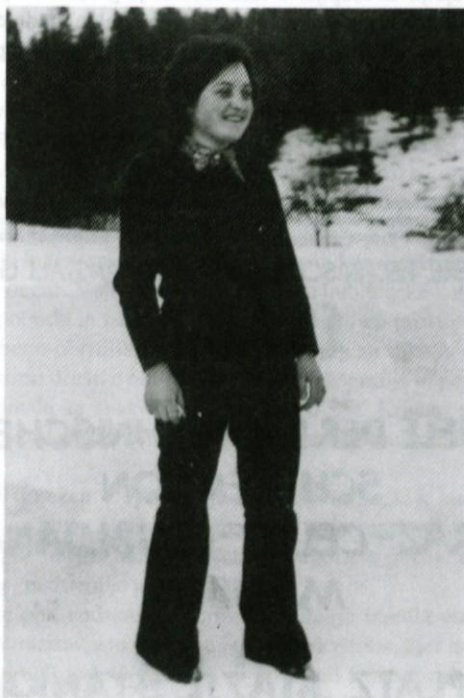
Mihael Glavan

Zelo težko je napisati kratko in sproščeno sporočilo o jubileju tako bližnjega sodelavca, kot je Jakob Müller. Množica občanov ga osebno pozna, saj je rojen Grosupeljčan, nekaterim je bil učitelj materinščine na domači šoli, pri ZOG je odličen in reden sodelavec že od leta 1978, s svojo strokovno besedo s področja pomenoslovja, leksikografije in zgodovine slovenskega jezika pa se javno predstavlja že tri desetletja.

Rodil se je 1. marca 1941 na Grosupljem, maturiral 1960 na bežigrasjski gimnaziji v Ljubljani in diplomiral 1968 iz slavistike na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Po diplomi je v Slavistični reviji izšla njegova diplomska naloga o izrazni dvojnosti Rebulovega Senčnega plesa kot njegova prva prava javna objava. Po kratkem učiteljevanju je bil 1. sept. 1970 izvoljen za asistenta v Leksikološki sekciji Inštituta za slovenski jezik pri SAZU. Inštitutu je zvest še danes, seveda pa je v njegovem okrilju napredoval, najprej v višjega strokovnega sodelavca (1976), potem pa še v strokovnega svetnika (1985), od 1994 pa je strokovni sodelavec s specializacijo. Njegovo tridesetletno leksikografsko delo je vgrajeno v štiri knjige Slovarja slovenskega knjižnega jezika, pri katerih je bil urednik in soavtor. Obdeloval je predvsem samostalnike, pridevnike in glagole. Kot informator za področje nekdanje občine Grosuplje je zbral podatke o rabi krajevnih imen za leksikon Slovenska krajevna imena (1985). Ob leksikografskem delu so nastajale njegove znanstvene razprave in članki, ki jih je objavjal v slovenskih, hrvaških in srbskih strokovnih periodičnih publikacijah, predvsem v Slavistični reviji, Jeziku in slovstvu ter zbornikih znanstvenih posvetovanj. Posebej pomembne so njegove razprave o pomenoslovju samostalnikov (1980, 1984) in analitične študije o različnih slovenskih slovarjih (1985-1995). O teh vprašanjih je tudi večkrat predaval na slovenskih in mednarodnih slavističnih simpozijih.

Jakob Müller pa nam je seveda najbližji kot stalni sodelavec ZOG od 1978 in član uredniškega odbora od 1988. Prispeval je množico krajših strokovnih in spominskih zapisov, najbolj temeljita in najobsežnejša pa je njegova serija strokovnih člankov o kovačih in kovačnicah na področju naših občin, ki je izhajala celih 20 let. Njegov delež pri našem zborniku je v resnici še večji, kot ga izkazuje sicer spoštljivo dolg seznam njegovih prispevkov. Poudariti je treba še njegovo lektorsko delo pa tudi veliko občutljivost in pozornost za nekdanje in še živeče ustvarjalne osebnosti ter zaznavanje in primerno odzivanje na kulturne dogodke iz našega okolja. Njegovo življenje in delo sta šele dosegla svoj vrh, zato od njega pričakujemo še veliko strokovnih dosežkov in se veselimo našega nadaljnjega skupnega dela.

JUGOSLOVANSKA PRVAKINJA STANKA BLAŽIČ - JANČAR*Ivan Ahlin*

Približno na polovici poti Grosuplje–Krka leži vas Luče. Več od polovice vasi leži v dolini, ob cesti na Krko pa posamične hiše. V letu 1970 je v vasi v 50 hišah živel 206 prebivalcev. V eni izmed hiš ob cesti na Krko so se očetu železničarju in materi delavki v Tobačni tovarni v Ljubljani rodile štiri deklice. Ena izmed teh je Stanka Blažič.

Stanka Blažič se je rodila 20. julija 1953. Osnovno šolo je obiskovala v Žalni in na Grosupljem, srednjo tehnično šolo gradbene stroke pa v Ljubljani, ki jo je uspešno končala 1973. Vsakodnevna hoja v šolo in pozneje na železniško postajo v Žalno na vlak, ki je oddaljen od stanovanjske hiše Blažičevih iz Luč približno 4 km, je bila njena prva tekaška pot, na kateri je nezavedajoč se trenirala atletiko - tek.

Že v osnovni šoli je z lahkoto zmagovala na raznih šolskih in medšolskih tekmovanjih. Tudi pozneje na srednješolskih tekmovanjih je dosegala prva mesta.

Tako jo je na enem od športnih tekmovanj, ki so se odvijala v okviru prijateljskih mest Ljubljane, Celja, Maribora in Gradca 25. maja 1971, opazil atletski trener športnega društva Olimpije, ki jo je takoj sprejel v klub.

Z organiziranim treningom je rezultate še izboljšala in v letih 1972 in 1973 postala mladinska prvakinja na 800 m v takratni SFR Jugoslaviji.

Po končani srednji šoli je s treningom in tekmovanji prenehala kljub veliki želji, da bi se še naprej udejstvovala v atletiki.

Na vprašanje, zakaj ni nadaljevala kariere v teku na 800 m kljub veliki želji, je bil odgovor zelo kratek: Nisem mogla kriti stroškov treningov in tekmovanj. Tedaj sponzorjev ni bilo. Stanka, mladinska prvakinja bivše Jugoslavije v teku na 800 m v letih 1972 in 1973, je poklicno uspešno delala v Komunalnem podjetju Grosuplje. V letu 1990 se je gradbena operativa izločila iz Komunalnega podjetja Grosuplje in nastala je nova družba Komunalne gradnje d.o.o. Tudi v tej uspešni družbi Stanka nadaljuje poklicno delo gradbenice. Ob skorajšnji okrogli obletnici ji želimo vse najboljše.

RAZSTAVA "VČERAJ V ŠKOCJANSKIH HRIBIH"

Jože Marolt

Otvoritev razstave "Včeraj v Škocjanskih hribih" je bila 10. 6. 2001 v zgradbi bivše šole Škocjan. Organizatorja sta bila Krajevna skupnost in Kulturno društvo Škocjan. Prireditev je bila v okviru projekta Stati inu obstati v kraju že petič izvedena v spomin obletnice rojstva rojaka Primoža Trubarja in krajevnega praznika. Razstavo je pripravil etnolog dr. Boris Kuhar, raziskovalec ljudske kulture v Škocjanskih hribih. Izbor je opravil iz bogatega gradiva, ki ga hrani Slovenski etnografski muzej. Leta 1948 je prva ekipa narodoslovcev raziskovala ljudsko kulturo in etnografske posebnosti v vaseh Škocjanskih hribov, druga ekipa je nadaljevala delo čez štirinajst let. Del naše dediščine je čez dobrega pol stoletja postavljen na ogled obiskovalcem v kraju, kjer je nastal.

Zamisel o stalni zbirki iz življenja naših prednikov je dal dr. Boris Kuhar že pred mnogimi leti. Problem je bil prostor in denar. V kraju je dolga tradicija ljubiteljske kulture. Svet Krajevne skupnosti Škocjan je sprejel pobudo in z lastnimi sredstvi obnovil en prostor v zgradbi šole namensko za razstavo. Stroški gradbeno-obrtniških del z vitrino, okvirji za slike in električnimi reflektorji so znašali 700.000 SIT. Kulturno društvo Škocjan je plačalo fotografije in povečave, priložnostno publikacijo in stenska oprijemala za slike v znesku 264.000 SIT. Krajsani so opravili veliko prostovoljnega dela. Uredili so okolico objekta in pospravili spodnje prostore okoli trideset let prazne in zapuščene zgradbe.

Namen razstave je bil dosežen. Odprla sta jo dr. Boris Kuhar, ki je imel tudi priložnostni govor, in župan občine Grosuplje Janez Lesjak. Že prvi dan si je razstavo ogledalo 300 obiskovalcev. Narejen je bil prvi korak, da občina naroči projekte za uporabo prazne zgradbe. Pritličje naj bi se obnovilo za javne namene, nadstropje pa za stanovanja.

Postavitev razstave je pod vodstvom dr. Borisa Kuharja izvedla etnografinja Irena Lesjak s sodelovanjem krajanov. V razstavnem prostoru je posebna vitrina, kjer bodo na ogled donacije del znamenitih krajanov ali drugih ustvarjalcev, ki so povezani s Škocjanskimi hribi. Organizacijo je izpeljal odbor projekta Stati inu obstati v sestavi: Andrej Adamič, Jože Krašovec, Jožef Marolt in Martin Tomažin. Vodilo organizatorjev je bilo, da se ohrani naša dediščina, na katero smo lahko upravičeno ponosni. V turistično razvitih deželah imajo take zbirke na ogled za turiste v vseh manjših krajih. Tudi z realizacijo takih projektov bo Slovenija bolj prepoznavna v družbi drugih narodov.

ODŠLI SO

Cvetko Budkovič

Jakob Müller

25. okt. 2000, pol leta po praznovanju svoje osemdesetletnice v samostanu Stična, je na avtocesti pri Ivančni Gorici v prometni nesreči umrl Cvetko Budkovič, glasbeni pedagog, zgodovinar in publicist.

Rodil se je na Grosupljem 14. maja 1920, v Ljubljani je 1940 končal učiteljsiše in po letih partizanstva 1953 diplomiral na Akademiji za glasbo. Po 10-letnem poučevanju violine je 1963 postal ravnatelj srednje glasbene šole in 1974 poskrbel, da je bila ustanovljena nižja glasbena šola na Grosupljem.

V raznih strokovnih in drugih publikacijah je objavil nad 350 člankov o slovenskem glasbenem življenju, v štirih monografijah pa je raziskal mladinsko zborovsko petje, zgodovino zbora Glasbene matice in glasbeno šolstvo na Slovenskem.

Cvetko Budkovič je bil 1968 med ustanovnimi člani našega Zbornika, kateremu je ostal zvest sodelavec vse do smrti. V Zborniku je objavil vrsto raziskav o naših glasbenikih: Jakobu Gallusu, Matevžu Kračmanu, Janku Škrbincu, Antonu Grumu, Svetu Maroltu Špiku in Avgustu Šuligoju, obdelal zgodovino šolstva v Šmarju, na Polici, v Št. Juriju, na Kopanju, v Višnji Gori in v Šentvidu, pisal pa je tudi o gledališkem in glasbenem življenju na Grosupljem, v Žalni in Št. Juriju.

GRADIVO

LEVSTIKOVA ŠTEVILA

Tine Kurent*

Fran Levstik je v svojem pisanju pogosto navajal števila. Z njimi je določal količino ali pa zapisoval gematrična¹ sporočila.

Kot primer prvih si oglejmo v Popotovanju od Litije do Čateža² Levstikovo izmero zaplaškega zvonika: "Širjave ima tri sežnje, visok jih je pa enajst brez klobuka, ki meri sedem sežnjev." Dodajmo še višino do vrha in dobili bomo števila 3, 7, 11, 18, člene drugega Fibonaccijevega zaporedja:

1 - 3 - 4 - 7 - 11 - 18 - ... Arhitekt zaplaške cerkve je poznal zlati rez.³

Začetni praštevili drugega Fibonaccijevega zaporedja 3 in 7 sta v modularni kompoziciji zelo pomembni. Spomnimo se, kaj si je novopečeni prostozidar Pierre zapisal v dnevnik: "Nato mi je dobrotnik razložil pomen velikega kvadrata stvarjenja in zaupal, da sta števili tri in sedem osnova vsega."⁴

Kot primer drugih pa si oglejmo števila v povesti Martin Krpan⁵:

"Mretačka je bila tako majhna, kakor deklina trinajstih let - pa jih je bila nadloga vendar uže trideset." Zpomnimo si števili 13 in 30.

"... sedem let..." Število 7.

Cesarica je Krpanu obljubila odpravnino " ... zato boš dobil sod vina, ki drži petdeset malih veder, potem sto in pet pogač, dvajset jancev in pa osem in štirideset krač..." Števila 1, 50, 105, 20 in 48.

Poleg teh je v povesti večkrat omenjeno še število 2.

Z zgornjimi števili je Levstik gematrično izpovedal svoj, Prešernov in Koslerjev politični program.

S pogačo, to je s številom 105, se predstavita prva dva: F. LEVSTIK velja $6 + (12 + 5 + 22 + 19 + 20 + 9 + 11) = 104$, torej $105 - 1$, F. PREŠEREN pa velja $6 + (16 + 18 + 5 + 19 + 5 + 18 + 5 + 14) = 106$, torej $105 + 1$. S tem je preračunil izravnan.

* Ljubljana, Igriška 12, ing. arch., dr. sc.

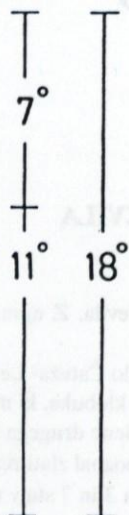
¹ Gematrija je prevajanje besed v števila in obratno. V masonski abecedi šteje črka A 1, B 2, C in Č 3... P 16, Q 17, R 18, S in Š 19... V 22, W 23, X 24, Y 25, Z in Ž pa 26. Gematrične vsote, ki so 2-, 3-, 5-... krat večje ali manjše, imajo (lahko) isti pomen. Še zdaj vemo, da je en par iz dveh enot, da so tri Božje Osebe en sam Bog, da je petletka... Z medsebojnim seštevanjem, množenjem in deljenjem nastajajo nova gematrična števila. V okviru istega dela je mogoče preračunavanje števil tako kot preračunavanje denarja v proračunu. Vendar, "vsak dolg je treba plačati," kot je rekel Plečnik. Več o gematriji glej: Kurent, T., *The Gematric Cryptographia in the Art*, Acta neophilologica, XXIX, 1996.

² Levstik, F., *Popotovanje od Litije do Čateža*. - Slovenski glasnik, 1858.

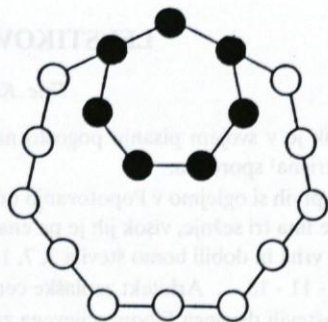
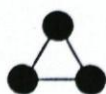
³ Kurent, T., *Modularne mere zaplaškega zvonika po Levstiku*. - Kronika, leto XI, številka 2, 1963, 121-122.

⁴ Lev Tolstoj, *Vojna in mir*.

⁵ Levstik, F., *Martin Krpan z Vrha*. - SG, 1958.

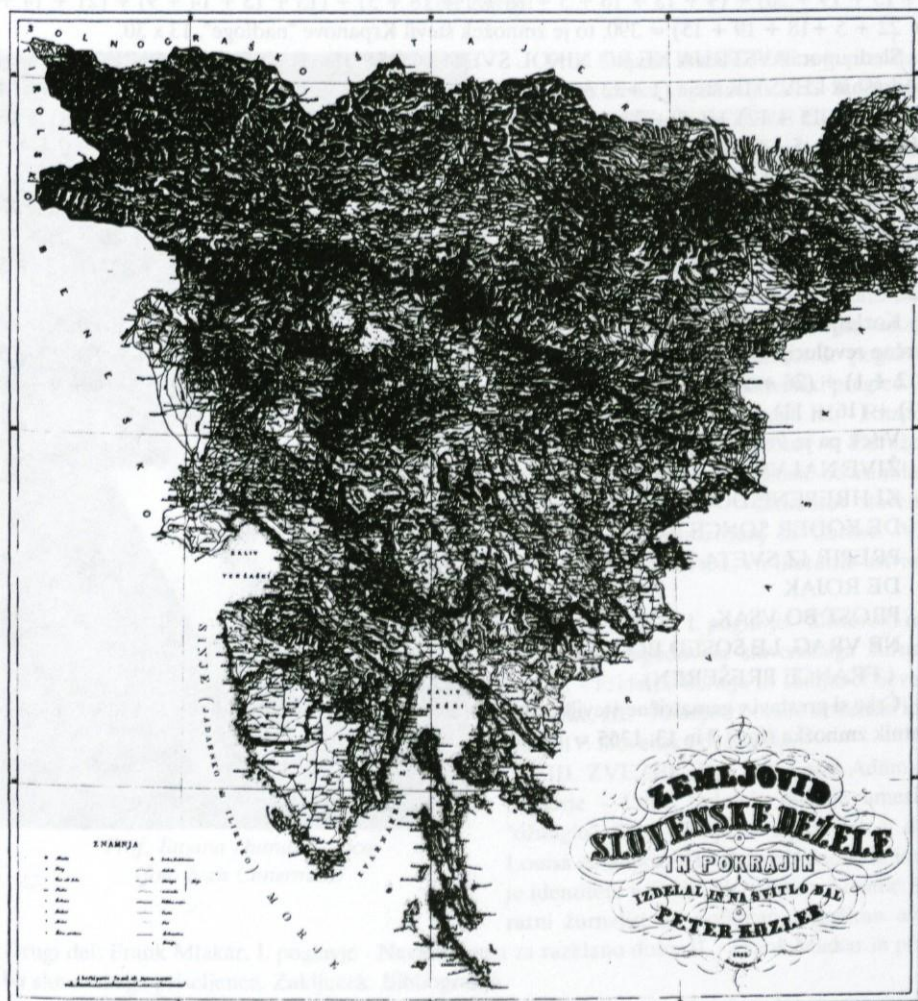

┌ 3° ─┘

1 - 3 - 4 - 7 - 11 - 18

~~Žive naj vti naródi
 Ki hrepéne dočátiat' dan,
 De kóder sónce hódi,
 Prepír iz soéta bó pregrán;
 De rojáh
 Prost bo vsák,
 Ne vrág, se sósed bo mejáh.~~

Kozlerjeva Zedinjena Slovenija: ZEMLJOVID SLOVENSKE DEŽELE IN POKRAJIN.

P. KOSLER pa velja dvojno letnico marčne revolucije: $16 + (11 + 15 + 19 + 12 + 5 + 18) = 96 = 2 \times 48$,

Vinske posode, sod in vedra štejejo $1 + 50$, torej 51. Toliko šteje najbolj znani avstrijski akronim; $AEIOU = 1 + 5 + 9 + 15 + 21 = 51$.

Sledita pojasnili, kaj samoglasniki pomenjo:

AUSTRIA ERIT IN ORBE ULTIMA šteje gematrično $(1 + 21 + 19 + 20 + 18 + 9 + 1) + (5 + 18 + 9 + 20) + (9 + 14) + (15 + 18 + 2 + 5) + (21 + 12 + 20 + 9 + 13 + 1) = 280 = 2 \times 7 \times 20$.

AUSTRIAE EST IMPERARE OMNI UNIVERSO šteje $(1 + 21 + 19 + 20 + 18 + 9 + 1 + 5) + (5 + 19 + 20) + (9 + 13 + 16 + 5 + 18 + 1 + 18 + 5) + (15 + 13 + 14 + 9) + (21 + 14 + 9 + 22 + 5 + 18 + 19 + 15) = 390$, to je zmnožek števil Krpanove "nadloge", 13×30 .

Sledi upor: AVSTRIJA NE BO NIKOL SVETU GOSPODAR. O SVETEM NIKOL! skupaj s podpisom LEVSTIK šteje $(1 + 22 + 19 + 20 + 18 + 9 + 12 + 1) + (14 + 5) + (2 + 15) + (14 + 9 + 11 + 15 + 12) + (19 + 22 + 5 + 20 + 21) + (7 + 15 + 19 + 16 + 15 + 4 + 1 + 18) + 15 + (19 + 22 + 5 + 20 + 5 + 13) + (14 + 9 + 11 + 15 + 12) + (12 + 5 + 22 + 19 + 20 + 9 + 11) = 637 = 7 \times 7 \times 13$.

Parola ŽIVELA NAŠA DOMOVINA SLOVENIJA skupaj s podpisom LEVSTIK šteje 8-kratnik vinskih števil $(1 + 50)$, torej $408 = (26 + 9 + 22 + 5 + 12 + 1) + (14 + 1 + 19 + 1) + (4 + 15 + 13 + 15 + 22 + 9 + 14 + 1) + (19 + 12 + 15 + 22 + 5 + 14 + 9 + 10 + 1) + (12 + 5 + 22 + 19 + 20 + 9 + 11) = 408 = 8(1 + 50)$.

Kozlerjeva parola skupaj s parafo PK šteje 3-kratnik vsote vinskih števil $(1 + 50)$ in letnice marčne revolucije (48), torej $297: \text{ŽIVELA ZEDINJENA SLOVENIJA, PK} = (19 + 9 + 22 + 5 + 12 + 1) + (26 + 5 + 4 + 9 + 14 + 10 + 5 + 14 + 1) + (19 + 12 + 15 + 22 + 5 + 14 + 9 + 10 + 1) + (16 + 11) = 297 = 3(1 + 50 + 48)$.

Višek pa je Prešernov narodni program iz Zdravljice⁶:

ŽIVE NAJ VSI NARODI,	198
KI HREPENE DOČAKAT DAN,	165
DE KODER SONCE HODI,	154
PREPIR IZ SVETA BO PREGNAN,	276
DE ROJAK	64
PROST BO VSAK,	158
NE VRAG, LE SOSED BO MEJAK!	203
(FRANCE PREŠEREN)	147

Črke si prestavi v gematrične številke, dragi bralec, kar sam. Prišel boš do vsote 1365, kar je 15-kratnik zmnožka števil 7 in 13: $1365 = 15 \times 7 \times 13$.

⁶ Avstrijska cenzura je Prešernu Zdravljico črtala, zato je v svojih Poezijah ni mogel objaviti. Bleiweisove Novice so jo objavile šele v "pomladi narodov" leta 1848.

DISERTACIJA PROF. TATJANE DUMAS RODICA*Tine Kurent*

*Prof. Tatjana Dumas Rodica
(foto Ivan Cimerman)*

Prof. Tatjana Dumas Rodica je predstavila svojo doktorsko disertacijo *LES SLOVÈNES AMÉRICAINS. ÉCRITURE ET IDENTITÉ* na univerzi Jean Monet v Saint Étienne oktobra 1997 v treh zvezkih (512 strani). Svojo snov je sproti ilustrirala s citati, največ ameriških in francoskih sodobnikov in kritikov. Bistvo svojega pripovedovanja je strnila v stavke: Napisana pričevanja in slovenska identiteta.

I. ZVEZEK. V uvodu razlaga, zakaj so Slovenci odhajali v Ameriko. I. poglavje - Slovenska identiteta: zgodovinski pregled. II. - Podatki o slovenski emigraciji. III. - Razporeditev in naseljenost Slovencev v Združenih državah. IV. - Etnične skupnosti: od asimilacije do multietnicitete. V. - Ohranitev slovenske identitete: vloga združenj in Cerkve. VI. - Slovensko-ameriški tisk, vir literarne ustvarjalnosti.

II. ZVEZEK. I. poglavje - Slovenski misijonarji: predzgodovina slovenskega žurnalizma. II. - Friderik Baraga in Indijanci Severne Amerike. III. - Pisanje v pomoč slovenski identiteti. IV. Slovenska dediščina.

III. ZVEZEK. Prvi del: Louis Adamic. I. poglavje - Louis Adamic odkrije ameriško "džunglo". II. - Fikcija in zgodovina v delih Louisa Adamica. III. - Louis Adamic in iskanje identitete v fikciji. IV. - Louis Adamic: literarni žurnalista ali politično angažiran avtor.

Drugi del: Frank Mlakar. I. poglavje - Nevidni most za razklano dušo. II. - Frank Mlakar in podoba slovenskega priseljencea. Zaključek. Bibliografija.

Disertacija gospe profesorice Tatjane Dumas Rodica je dragocen doprinos k poznavanju naše lastne zgodovine in zgodovine slovenskih izseljencev v Ameriki še posebej.

Avtorica se kaže v svojem pisanju kot domoljub, kar ne zmanjšuje njene kritičnosti. Ne poudarja samo lepih strani naše zgodovine, pokazati zna tudi manj lepe. Seveda gospa ni domoljub samo na papirju, poznamo jo tudi po njenih dobrih delih, ko se je med vojno v nekdanji Jugoslaviji odzvala akciji "Ljudje odprtih rok" (pokroviteljica Štefka Kučan). "Za darovalko leta 1997 je komisija Naše žene proglasila doktorico znanosti Tatjano Dumas Rodica iz Pirana, ki že več kot trideset let živi v Franciji. Tam ima moža in tri otroke pa tudi svoje delo na Univerzi Saint-Étienne, kjer predava angleški jezik; prav tam se je začela njena donatorska pot. Zbira denar za begunce iz Bosne in Slovenije pa tudi francoske knjige za šole, ortopedske pripomočke za bolnišnice itd." (Naša žena, december 1997).

Profesorico Tatjana Dumas Rodica lahko štejemo med velike Slovenke v svetu, kot so Lady Nott, gospa Jelena De Belder - Kovačič, gospa Vida Pirjevec, ki me je kot Mme George Daux gostila v Atenah. Kljub temu je pri nas malo znana; ne pozna je ne Bajtov Kdo je kdo ne Enciklopedija Slovenije.

Disertacijo prof. Tatjane Dumas Rodica bi veljalo prevesti v slovenščino.

Prof. Tatjana Dumas Rodica
(foto Ivan Čermak)

Drugi del Franke Mitterle je pogled - Naš del sveta za nastajajočimi II - Franke Mitterle in post-
je slovenska profesorica. Zarjatelj. Bredjiteljja
Disertacija profesorice Tatjane Dumas Rodice je dragoceno dokumentno s postavitvijo naše
lastno zgodovino in zgodovino slovenskih razpisov v Avstraliji in posebej
Avstralske se kaže v svetovni krogovni, ki se razvijajo, njene raziskovalne in
je samo ljuba žena naše zgodovine, ki se razvijajo, njene raziskovalne in
na pravih podatkih to tudi po našem uspehu. To se je naša zgodovina in naša zgodovina in
vsega akcija. Tudi ostaja rok. (postavitvijo) Franke Mitterle. Na družbeno leto 1971 je razpis
je Franke Dumas Rodica, ki se razvijajo, njene raziskovalne in postavitvijo naše
je Franke Dumas Rodica, ki se razvijajo, njene raziskovalne in postavitvijo naše
dava angleški fraz. Franke Mitterle je Franke Mitterle, ki se razvijajo, njene raziskovalne in
in Slovenije je tudi francoske fraz. Franke Mitterle je Franke Mitterle, ki se razvijajo, njene raziskovalne in
December 1971.

Drugi del Franke Mitterle je pogled - Naš del sveta za nastajajočimi II - Franke Mitterle in post-
je slovenska profesorica. Zarjatelj. Bredjiteljja
Disertacija profesorice Tatjane Dumas Rodice je dragoceno dokumentno s postavitvijo naše
lastno zgodovino in zgodovino slovenskih razpisov v Avstraliji in posebej
Avstralske se kaže v svetovni krogovni, ki se razvijajo, njene raziskovalne in
je samo ljuba žena naše zgodovine, ki se razvijajo, njene raziskovalne in
na pravih podatkih to tudi po našem uspehu. To se je naša zgodovina in naša zgodovina in
vsega akcija. Tudi ostaja rok. (postavitvijo) Franke Mitterle. Na družbeno leto 1971 je razpis
je Franke Dumas Rodica, ki se razvijajo, njene raziskovalne in postavitvijo naše
je Franke Dumas Rodica, ki se razvijajo, njene raziskovalne in postavitvijo naše
dava angleški fraz. Franke Mitterle je Franke Mitterle, ki se razvijajo, njene raziskovalne in
in Slovenije je tudi francoske fraz. Franke Mitterle je Franke Mitterle, ki se razvijajo, njene raziskovalne in
December 1971.

ZAPIS LOUISA ADAMIČA V SPOMINSKO KNJIGO MOJSTRA KAMENARIČA

Tine Kurent

Frizerski salon v Gradišču nasproti Drame so zaradi centralne lege, predvsem pa zaradi kulturnosti in šarma mojstra Toma Kamenariča radi obiskovali pomembni gostje. V času ko je salon vodil Plečnikov svak Matkovič, so ga obiskovali predvsem cerkveni gospodje, od knezoškofa do duhovnikov in monsinjorjev, ki so prišli v Ljubljano na obisk. Ko je salon prevzel mojster Tomo, se je krog obiskovalcev razširil. Vse pomembnejše je Tomo prosil, naj se mu podpišejo v spominsko knjigo, tako da je nastal zanimiv kdo-je-kdo tedanjega časa. Številni igralci, slikarji, arhitekti, pesniki, pisatelji, profesorji, doktorji, politiki, športniki in drugi so mu zapustili nekaj sto dokaj zanimivih zapisov, pesmi in risb – ne všteveni množičnih podpisov – preveč jih je, da bi jih tu naštel.

Za mene in upam, da tudi za bralce Zbornika, je spomina vreden zapis Louisa Adamiča iz časa, ko je drugič obiskal domovino:

*Kaj bi rekel? Odhajam skoraj. Vrnil
se bom. Lepa je ta zemlja; kdor je bil
rojen tukaj, jo mora ljubiti.
Ljubljana, Louis Adamic
27. avg. '49*

*Kaj bi rekel? Odhajam skoraj. Vrnil
se bom. Lepa je ta zemlja; kdor je bil
rojen tukaj, jo mora ljubiti.*

*Ljubljana,
27. avg. '49.*

Louis Adamic

RAZSTAVA MAKSA VANKE IN PORTRET LOUISA ADAMIČA*Tine Kurent*

Kurator David Leopold mi je poslal katalog za razstavo slik Maksa Vanke v muzeju The James A. Michener Art Museum, Bucks County v Pennsylvaniji. Za nas je razstava zanimiva zato, ker v vseh razpravah v katalogu obravnavajo tudi Louisa Adamiča, Vankovega najboljšega prijatelja. O obeh smo že poročali v našem Zborniku XVIII, XIX in XXI. Razstava je bila odprta 30. marca 2001, junija pa so jo prenesli v Pittsburgh. Marca 2002 bo razstava prenesena v Zagreb v Galerijo Klovičevi dvori.

Katalog med številnimi Vankovimi slikami prinaša tudi fotografije Louisa Adamiča, ne pozna pa Adamičevega portreta, kot ga je leta 1933 narisal Vanka. Na srečo je moj brat Andrej našel med papirji najine mame fotografijo portreta z Adamičevim pripisom "za Tončko". Kje je original, se ne ve, reprodukcijo pa zdaj prinaša naš Zbornik. Več o vsem tem je razvidno iz priložene korespondence, ki sva jo imela z Leopoldom (tri pisma).

DAVID LEOPOLD

P.O. Box 163
3551 Olde Bedminster Road
Bedminster, PA 18910

t: 215.795.0228
f: 215.795.0990
e: dleopold@solowey.com

March 15, 2001

Dear Mr. Kurent,

It is my pleasure to send you the recently published catalogue for the retrospective exhibition, *The Gift of Sympathy: The Art of Maxo Vanka* at the James A. Michener Art Museum opening on March 30th. Both the Museum and the family are delighted with how the catalogue turned out and I think it will make a wonderful complement to show.

As you will see at the back of the catalogue, the show includes approximately 60 pieces from all different periods of Vanka's career. While perhaps it is not definitive, I do think it gives a very good overview of the artist and his work.

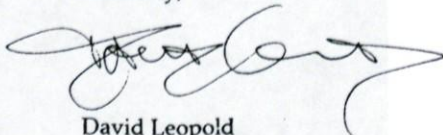
The show will be on view at the Michener Museum until June 24th. It then travels to Pittsburgh, Pennsylvania (right across the river from the Millvale Murals) where it will on view at the Senator John Heinz Pittsburgh Regional History Center from July 29th to January 20, 2002.

We hope to bring the works from this show, certainly the best pieces that are in America, to be part of the Vanka retrospective now scheduled for next spring to the Gallery Klovicevi Dvori.

Peggy Brasko was very clear that she wanted your and Henry Christain's work included in the catalogue, and I hope you are pleased with the excerpt we were able to include. I think it ends the catalogue on the right note and it is a fascinating story. I would have contacted you sooner, but Bill Brasko and I only recently found your address.

Thanks for your help in making this show a success.

Sincerely,

David Leopold

from Tine Kurent, Igriška 12, 1000, LJUBLJANA, Slovenia

to Mr. David Leopold, P.O. Box 163
3551 Olde Bedminster Road
Bedminster, PA, 18910

Dear Mr. Leopold,

April 11, 2001

Thank you for your friendly letter and for the *Maxo Vanka Catalogue*. My answer is late because of my absence.

I see Mrs. Peggy Brasko passed away. I am sorry. I have had a hope to meet her one day, she knew Louis Adamic. Perhaps she would tell me about the Adamic Vanka friendship.

You write "Peggy Brasko was very clear that she wanted your and Henry Christian work included in the catalogue" - but there is an excerpt instead, with a few additions and also omissions. However, your excerpt is a fine reading and the role of Adamic in the story is clear.

I am looking forward to see you in Zagreb, Croatia. It would be fine if you would open the Maxo Vanka exhibition in Ljubljana, Slovenia, too. Vanka was teaching in Zagreb some of the old Slovenian painters too. May I suggest to contact

**Union of the Slovene Fine Artists Association,
ZDSLU, Komenskega 8,
1000 LJUBLJANA,
Slovenia**

With your permission, I will copy your *Catalogue* for the University Library, the Academy of Science and Art, the Louis Adamic Museum, and for some relatives. But, of course, it would be much simpler if you have some more spare copies.

My brother has found in my mother's archive the photograph of Louis Adamic portrait by Vanka. I see you do not list the portrait in your catalogue. I am told the portrait was sent to Ljubljana by Stella Adamic after Louis' death, but its whereabouts are unknown. The photograph was taken in Zagreb and sent to my mother (by Vanka? by Adamic? by somebody else?). The inscription on its back in my handwriting: *Vanka: Louisov portret 1933 last: Kurent* - and in Louis' handwriting with pencil: *Za Tončko*. (Tončka is my mother's name) Because of my amnesia I suffered after the War, I do not remember the picture.

The photo is in postcard dimensions. The portrait is, it seems, in sepia crayon. Please, accept the enclosed copy and add it to your Vanka collection.

Sincerely,
(Tine Kurent)

DAVID LEOPOLD

P.O. Box 163
3551 Olde Bedminster Road
Bedminster, PA 18910

t: 215.795.0228
f: 215.795.0990
e: dleopold@solowey.com

July 1, 2001

Dear Tine Kurent,

Thank you so much for your letter, the copy of the Louis Adamic portrait by Maxo Vanka, and your kinds words. They are all very much appreciated. I also shared the portrait and the letter with Peggy Brasko's husband, bill and their family. I know it always a pleasure for them to see Vanka works they have not seen before.

Peggy did indeed want your essay in the catalogue, and had space allowed we would have reprinted the entire piece. Alas, we had to squeeze everything in. I wish we had more color reproductions, but as they say, you can't have it all. We have had some wonderful comments on the publication, and by including even an excerpt of your essay, I feel that for the first time, Americans can go to one place to find out about Vanka and his work.

Please forgive my delay in responding, but since I received you letter, we were invited to come to Croatia for a quick visit to arrange for the exhibition to travel to Zagreb in March 2002. What a pleasure to walk the same streets as Vanka and Adamic. If all goes well, and the funding can be raised, the exhibition will open in the middle of March at the Gallery Kloveci Dvori and run through May, 2002. We already have museums backs in this country who want their in their institutions, so I am not sure if we could arrange for it to travel Ljubljana, but if plans change, I will be happy to contact the Union of Slovene Fine Artists Association that you recommended.

I am sending along the remaining copies of the catalogues that I have, to take you up on your offer to send them various places. If you would like more, they can be purchased from the Michener Art Museum in Pennsylvania. Perhaps the easiest way is via the Internet at www.michenerartmuseum.com.

Thanks again for you letter and the Adamic portrait. They mean a great deal to me.

Sincerely,

DVA POPRAVKA

Tine Kurent

1. V razpravi Rimska mansio v Prapročah je bila vojaška postojanka (Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobropole XXI, 2000) je prišlo do napak. Zadnji stavek v peti vrstici na str. 186 se pravilno glasi: "Njen modul meri 6 čevljev." Prva in druga vrstica na str. 189 pa se pravilno glasi: širina = $34' + 2' = 36' = 6$ modulov po 6', dolžina = $40' + 2' = 42' = 7$ modulov po 6'.

2. V razpravi Praproški grad, stiška bazilika in druge arhitekture v obliki črke ali emblema (ZBOGIGD XX, 1998) mi je škrat kljub ponovnemu opozorilu spremenil v grških besedah končno sigmo (ζ) bodisi v navadno sigmo (σ) ali pa v črko ksi (ξ). Napisal sem protest, pa v XXI. letniku ZBOGIGD ni bil objavljen. Da ne bom predolg, prav se piše:

		1997	1998	1999	leta 1999	
1.	tetρακτυς - γαμος - Κυριος Θεος - τευχος.	13	13	40	leta 1999	
4.	selavni primat	+34	+123	+136	+321	leta 1999
5.	število otrok v vrstah	75	572	394	948	leta 1999
6.	število otrok v osnovni šoli	400	1.596	1.496	3.492	leta 1999
7.	število srednješolcev	134	856	664	1.654	leta 1999
8.	število študentov	62	640	394	1.036	leta 1999
9.	število zaposlenih v družinah, podjetjih in organizacijah	644	4.182	2.703	3536	leta 1999
10.	površina v km ²	94,9	133,8	227,8	445,7	1.1.2000
11.	število naselij	24	67	137	228	1.1.2000
12.	število stanovanj	1.178	4.715	4.360	10.253	1.1.1999
13.	stanovanja v m ²	93.900	348.200	338.000	830.200	1.1.1999
14.	število registriranih osebnih avtomobilov	1.276	6.364	3.451	13.293	31.1.2000
15.	število registriranih tovornih avtomobilov	80	516	390	956	31.1.2000
16.	število registriranih traktorjev	305	255	519	1.079	31.1.2000
17.	prijavljenih TV aparatov	689	3.029	2.328	6.046	1.1.2000
18.	prijavljenih radioparatov	702	3.431	2.776	6.989	1.1.2000

VIRI

1. Statistični letopis Republike Slovenije 2000.
2. Podatki RTV.
3. Statistični podatki MNZ.

STATISTIČNI PODATKI

Ivan Ahlin

V letu 2001 ni bilo rednega popisa prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj. Zato smo se odločili, da objavimo nekatere podatke, ki bi lahko koristno služili tistim, ki načrtujejo bodoči razvoj naselij v občinah Dobrepolje, Grosuplje in Ivančna Gorica.

Zap. št.	Kategorija	Dobrepolje	Grosuplje	Ivančna Gorica	Upravna enota	Podatki za leto oz datum
1.	prebivalci	3.536	15.548	13.457	32.541	31.3.2001
2.	povprečna starost	38.5	36.6	37.2		31.3.2001
3.	naravni prirast	-8	+57	-9	+40	leta 1999
4.	selitveni prirast	+24	+121	+176	+321	leta 1999
5.	število otrok v vrtcih	75	572	301	948	leta 1999
6.	število otrok v osnovni šoli	400	1.596	1.496	3.492	leta 1999
7.	število srednješolcev	134	856	664	1.654	leta 1999
8.	število študentov	62	640	344	1.046	leta 1999
9.	število zaposlenih v družbah, podjetjih in organizacijah	644	4.182	2.710	7536	leta 1999
10.	površina v km ²	94.9	133.8	227.0	445.7	1.1.2000
11.	število naselij	24	67	137	228	1.1.2000
12.	število stanovanj	1.178	4.715	4.360	10.253	1.1.1999
13.	stanovanja v m ²	93.900	368.300	338.000	800.200	1.1.1999
14.	število registriranih osebnih avtomobilov	1.276	6.566	5.451	13.293	31.1.2000
15.	število registriranih tovornih avtomobilov	80	516	360	956	31.1.2000
16.	število registriranih traktorjev	305	255	519	1.079	31.1.2000
17.	prijavljenih TV aparatov	689	3.029	2.328	6.046	1.1.2000
18.	prijavljenih radioaparatorov	782	3.431	2.776	6.989	1.1.2000

VIRI

1. Statistični letopis Republike Slovenije 2000.
2. Podatki RTV.
3. Statistični podatki MNZ.

DOMOZNANSKA BIBLIOGRAFIJA KNJIG ZA LETI 2000 IN 2001*Drago Samec**

Domoznanska bibliografija knjig zajema tiste samostojne publikacije, ki so po avtorju (uredniku, prevajalcu), tematiki ali založbi vezane na področje naših treh občin. Zajete so tudi manjše izdaje, če mi jih je le uspelo zaslediti.

2000**Ambrus** – glej: Stoji učilna zidana**AŠIČ, Simon**

Domača lekarna p. Simona Ašiča. Del 1, Recepti / Simon Ašič. – 1. popravljene ponatis. – Celje : Mohorjeva družba, 2000. – 405 str. : ilustr. ; 18 cm.

Knjigi na pot / Anton Nadrah: str. 5. – Navodila za branje / Jože Kukman, Nada Jeromen: str. 6–7.

Pater Simon Ašič (1906–1992) je bil cistercijan v Stični. Ponatis njegovega priročnika vsebuje opis zdravilnih rastlin ter opis zdravljenja bolezni in napotkov za naraven način življenja.

AŠIČ, Simon

Domača lekarna p. Simona Ašiča. Del 2, Priročnik za nabiranje zdravilnih zelišč / Simon Ašič; [barvne ilustracije iz različnih virov]. – Ponatis 5. dopolnjene izdaje. – Celje : Mohorjeva družba, 2000. – 176 str. : ilustr. ; 18 cm.

Navodila za branje / Nada Jeromen: str. 6–8.

CEGLAR, Ludovik

Pesmi / Ludovik Ceglar ; [uredil, opombe in spremno besedo napisal Janko Moder]. – Celovec ; Ljubljana ; Dunaj : Mohorjeva družba, 2000. – 141 str. : avtor. sl. ; 21 cm. – (Ellerjeva edicija ; 22).

Ludovik Ceglar je bil rojen 1917 v Metliki, kjer je bil oče tedaj v službi, po njegovi smrti so se vrnili v Stično. Posvečen je bil 1945 v Krki na Koroškem, leta 1948 pa je odšel v Čile, nato Brazilijo, kjer je umrl l. 1998. Vse pisanje in delovanje mu je prevevala goreča ljubezen do domovine in domače besede. Zato je na začetku tudi nekaj hvalnic domačemu jeziku (Slovenski jezik, Najdražja dota), sledijo pozdravne pesmi, med spominskimi omenim Stiški samostan ob 850-letnici ter Sprehod po stiški okolici. Na koncu je dodana bibliografija njegovih knjižnih izdaj ter proznih in spominskih spisov v zbornikih in revijah.

DOBLEKAR, Franc

Ljudje in dogodki : Št. Jurij pri Grosupljem : 1941–1945 / [Franc Doblekar, France Goršič, Davorin Žitnik]. – Ljubljana : Društvo za ureditev zamočanih grobov, 2000. – 118 str. : ilustr. ; 21 cm.

Avtorji so se v delu dopolnjevali. Najprej je podan opis kraja in župnije, nato čas do leta 1942, ustanovitev vaške straže, še obdobje pod Italijani in Nemci ter opisi tragičnih usod, ki so podani iz lastnih spominov, pripovedovanj in arhivov. Vpletena so tudi razmišljanja do današnjega časa. Na koncu je dodan seznam umorjenih, pobitih in padlih domobrancev (in tudi družine) v KS Št. Jurij in tudi civilnih žrtev min, bombardiranj in nesreč. Trudili so se dodati slikovno gradivo.

* Grosuplje, Ljubljanska 35, prof. in bibliotekar.

DOBREPOLJE [Kartografsko gradivo] : karta občine = community map / Geodetski zavod Slovenije, kartografski oddelek ; zasnova in redakcija Matjaž Kos ; za izvedbo odgovorna Vesna Milek in Iztok Kariž ; besedilo Ivan Grandovec ; fotografije Mojca Lovšin in Ivan Grandovec. – 1:25.000. – Videm : Občina Dobrepolje, 2000. – 1 zvd : barve ; 65 x 79 cm na listu 67 x 92 cm, zložen na 12 x 23 cm.

Naslov na zloženki, podnaslov še v angleščini, poleg fotografiji Ponikovalnice reke Rašice, poži-ralniki na Brdavovem (Mojca Lovšin) in Pogled na del občine z Vidmom in Zdensko rebrjo (Marjan Smerke). – Vir: topografska karta 1:25.000, Geodetska uprava Republike Slovenije, 1995. – Ob strani: seznam sponzorjev in fotografije znamenitosti. – Na hrbtni strani: načrti naselij: Pri Cerkvi – Struge, Videm, Kompolje, Ponikve 1:5.000, osebna izkaznica občine in grb ter opis občine v slov. in angl.

Po določitvi meje med občinama Kočevje in Dobrepolje (Kukovo) so izdali zemljevid v 3050 izvodih ob pomoči 29 pokroviteljev. (V februarju 2000).

DVESTO

200-letnica rojstva dr. Franceta Prešerna / [uredniški odbor Vida Struna, Tanja Ploj]. – Grosuplje : OŠ Louisa Adamiča, 2000. – 26 str. : ilustr. ; 25 cm.

Potiskana tudi zadnja stran ovitka. Učenci od 5. do 8. razreda so v okviru projekta Prešeren in ljubezenska pesem predstavili svoje pesmi ter risbe.

FRBEŽAR, Ivo

Brinove jagode : (hajka) / Ivo Frbežar ; [spremna beseda Rade Krstič, Bina Štampe Žmavc]. – Grosuplje : Mondena, 2000. – 81 str. ; 17 cm.

Veličina modrega nauka / Rade Krstič: str. [83–85]. – Brinove jagode (ali Hajka na haiku) / Brina Štampe Žmavc: na zavihku ščitnega ovitka.

Pesnik, svobodni književnik Ivo Frbežar (1949), živi v Grosupljem in na Mali Ilovi Gori. Knjiga je pesniška zbirka haikujev in njegova šesta pesniška zbirka.

FRBEŽAR, Ivo

Stoji gorilna pisana ali Za/nos / Ivo Frbežar ; [spremna beseda Vinko Möderndorfer; Matjaž Zupančič]. – Grosuplje : Mondena, 2000. – 151 str. ; 21 cm. – (Zbirka Ésprit slovène ; zv. 9).

Tuljenje poezije / Vinko Möderndorfer: str. 143–146. – Ivo Frbežar: Peter, Plagiatorji / Matjaž Zupančič: str. 147–148.

Ivo Frbežar: na zavihku ovitka.

Knjiga je njegova 9. knjiga, prinaša pa socialno obarvane pesmi, prozo in dramatiko.

Frbežar, Ivo – glej: Kette, Dragotin

Glavan, Mihael – glej: Kocbek, Edvard
Prešeren, France

GLAVAN, Mihael

Prve slovenske knjige : slovenski reformacijski tiski v izvornikih in v ponatisih : ob 450. obletnici prve slovenske knjige : razstavni katalog : Galerija Cankarjevega doma, 23. november 2000–2. januar 2001 / [besedila Mihael Glavan, Igor Grdina, [spremna beseda] Vilenka Jakac-Bizjak ; fotografije Milan Štupar in Lucijan Bratuš ; prevod v angleščino Polona Glavan]. – Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 2000. – 93 str. : ilustr. ; 29 cm.

Avtorji navedeni v kolofonu. – Spremna besedila v slovenščini in angleščini.

Katalog predstavi čas izdajanja prvih slovenskih reformacijskih tiskov, nato pa so kronološko predstavljene izvirne izdaje v sliki in besedi in vsi dosedANJI ponatISI (reprinti, faksimili), dodani so sezname lokacij originalov, seznam avtorjev in prevajalcev ter še posebej seznam reprintov in

faksimilov. Takšne izdaje v slovenščini ni bilo, zato je zelo dobrodošla kot priručnik.

GLUVIĆ, Goran

Eric Clapton ; [fotografije so iz monografije Eric Clapton Marca Robertyja] / Goran Gluvić.
– V Ljubljani : Karantanija, 2000. – 73 str. : ilustr. ; 21 cm. 789.9
Goran Gluvić (1957), pesnik in dramatik, živi v Grosupljem.

GLUVIĆ, Goran

Težave z orehovo torto / Goran Gluvić ; ilustriral David Fartek. – Velenje : Pozoj, 2000. – 27 str. : ilustr. ; 29 cm. – (Zbirka Pravljичne pokrajine).

Goršič, France – glej: Doblekar, Franc

Grandovec, Ivan – glej: Dobropolje

GROSUPLJE – trije centri / [vodja delavnice Miloš Florjančič ... [et al.] ; fotografija Bogdan Zupan]. – Grosuplje : Občina, 2000. – [24] str. : ilustr. ; 30 cm.

Čelni naslov. – Na ov. Tudi: Fakulteta za arhitekturo, Seminar 49, Delavnica Grosuplje. – 250 izvodov.

Publikacija z risbami, načrti in projekti študentov Fakultete za arhitekturo.

Grosuplje – glej: Dvesto – letnica

Osnovna šola Brinje

HUZJAN, Štefan

Študijski krožki / Štefan Huzjan ; [fotografije Štefan Huzjan in Milan Bogataj]. – Murska Sobota : Pomurski ekološki center, 2000. – 68 str. : ilustr. ; 30 cm. – (Projekt: Učenje za življenjsko uspešnost ; zv. 1). – 500 izvodov.

Štefan Huzjan je sociolog in naš krajan.

HUZJAN, Štefan

Teden vseživljenjskega učenja : Kobilje / Dobrovnik – učeča se občina! / Štefan Huzjan ; [fotografije Štefan Huzjan in Milan Bogataj]. – Murska Sobota : Pomurski ekološki center, 2000. – 127 str. : ilustr. ; 30 cm. – (Projekt: Učenje za življenjsko uspešnost ; zv. 3). – 500 izvodov.

HUZJAN, Štefan

Telehiša : priručnik Ustanovimo telehišo Kobilje / Dobrovnik / Štefan Huzjan, Aleš Skalič ; [fotografije Štefan Huzjan ... et al.]. – Murska Sobota : Pomurski ekološki center, 2000. – 82 str. : ilustr. ; 30 cm. – (Projekt: Učenje za življenjsko uspešnost ; zv. 2). – 500 izvodov.

Ivančna Gorica – glej: Kaku se kej narod rihta

Srednja šola

KAKU se kej narod rihta : folklorne pripovedi od Litije do Čateža / [zbrala] Ida Dolšek ; [ilustriral Jože Meglič]. – [Ljubljana] : Kmečki glas, 2000. – 261 str., [4] f. pril., 1 CD-Rom ; 21 cm. – (Zbirka Glasovi ; knj. 21).

Zbiralka ljudskih pripovedi Ida Dolšek je segla tudi na področje občine Ivančna Gorica, kjer je informatorje našla v naslednjih krajih: Gorenja vas, Ivančna Gorica, Malo Črnelo, Mekinje, Metnaj, Muljava, Obolno, Sobračce, Stična, Šentvid, Temenica, Zaboršt. Knjigi je dodana zgoščenka z izbranimi pripovedmi v pristni lokalni govorici.

KASTELIC, Jože

Umreti ni mogla stara Sibila : Prešeren in antika / ob dvestoletnici pesnikovega rojstva napisal Jože Kastelic. – Ljubljana : Modrijan, 2000. – 278 str. : ilustr. ; 24 cm. Potiskani spojni listi.

Prof. dr. Jože Kastelic, arheolog, klasični filolog, antični zgodovinar, pesnik in učitelj, se je rodil l. 1913 v Šentvidu pri Stični. S to knjigo predstavlja pesnikova srečevanja s kulturo antike. Izšli sta dve izdaji, navadna in bibliofilska. Pri bibliofilski je bila knjiga vezana v svilo, z zlato obrezo, oštevilčenimi izvodi z avtorjevim podpisom in z zaščitno škatlo.

Kastelic, Jože – glej: Prešeren, France

KETTE, Dragotin

Moj bog / Dragotin Kette ; [izbor in spremna beseda Ivo Frbežar]. – Grosuplje : Mondena, 1999/2000. – 128 str. ; 21 cm. – (Zbirka Lirika ; knj. 6).

Predstavitve maja 2000. Knjiga je izšla ob 100-letnici pesnikove smrti in izida njegovih poezij.

KOCBEK, Edvard

Dnevnik 1950 /Edvard Kocbek ; [izvirni rokopis za tisk pripravil Mihael Glavan]. – Ljubljana : Cankarjeva založba, 2000. – 400 str. ; 21 cm.

Dnevnik 1950 / Mihael Glavan: str. 5-14.

Veliko naporega in zamudnega dela si je urednik naložil z dešifriranjem dnevnikov. Omogočil nam je vpogled v leto 1950, ko je Kocbek bil podpredsednik Prezidijskega Ljudske skupščine, vpogled v njegovo osebnost in tedanje razmere. Ta dnevnik odkriva tedanje vedenje o pobojih po vojni, označi krivca ter govori o travmi, ki nas še vedno spremlja. Govori tudi o ocenjevanju Kocbeka, ki ni spremenjeno. Urednik je dodal tudi najnujnejše opombe.

KONTIČ, Branko:

Ocena vplivov na okolje za elektro delavnico lastnika Zabukovec Mira na lokaciji Perovo 28 pri Grosupljem / Branko Kontič. – Ljubljana : Institut Jožef Stefan, 2000, 9 f. : ilustr. ; 30 cm. – (IJS poročilo, 8270).

Poročilo govori o minimalnih emisijah v okolje.

KOPANJ in njegove znamenitosti. - [Račna : Krajevna skupnost Račna in Turistično društvo Kopanj], 2000. – 1 zloženka [6] str. : ilustr. ; 21 (x 10) cm.

Zloženka je izšla 3. decembra 2000, ob 200-letnici rojstva F. Prešerna, ki je na Kopanju preživel nekaj otroških let.

KOTARAC, Mladen

Inventarizacija flore in favne na Radenskem polju : poročilo / nosilec projekta Mladen Kotarac ; soavtor Katja Pobljšaj. – Miklavž na Dravskem polju : Center za kartografijo favne in flore, 2000. – 101 f. : tabele, zmv. ; 30 cm + digitalna pril. na CD. (Občina Grosuplje: Oddelek za okolje in prostor).

KOŽELJ Horvat, Sabina

Ogenjček išče ognjišče / Sabina Koželj Horvat ; ilustrirala Milanka Fabjančič. – Celje : Mohorjeva družba, 2000. – 31 str. : ilustr. ; 24 cm. – (Zbirka Mladinska knjižnica / Mohorjeva družba ; 42).

Avtorica Sabina Koželj Horvat je po rodu iz Ivančne Gorice.

Lenarčič, Jože – glej: Prostovoljno gasilsko društvo Ponikve

NADRAH, Anton

Živite v ljubezni / Anton Nadrah ; [spremno besedo napisal Alojzij Šuštar]. – Stična : Cistercijanska opatija, 2000. – 240 str. ; 19 cm. – (Bernardova knjižnica ; št. 19).

Spremna beseda / Alojzij Šuštar: str. 5-6.

Dr. Anton Nadrah, opat Cistercijanske opatije v Stični, je bil rojen l. 1937 v Ivančni Gorici.

NOVI zvonovi v Stični : ob jubilejnem letu 2000 / [avtorji Anton Nadrah et al. ; fotografije Branko Petauer, Janez Pucelj]. - [Stična : Cistercijanska opatija], 2000. - [32] str. : barvne fotografije ; 16 cm.

OSNOVNA šola Brinje Grosuplje

Učencem in staršem na pot : v novo šolsko leto 2000/2001. – [Grosuplje : Osnovna šola Brinje], 2000. – 32 str. : ilustr. ; 21 cm.

Vodnik je namenjen učencem in staršem, predstavi pa vse zaposlene, dejavnosti in tudi načrt šole – to je bilo prvo šolsko leto v novi stavbi.

OSNOVNA šola Brinje Grosuplje

Zbornik OŠ Brinje Grosuplje : ob slovesnem odprtju nove osnovne šole 23. junija 2000 / [uredniški odbor Irena Kogovšek ...et al.]. – Grosuplje : Osnovna šola, 2000. – 48 str. : ilustr. ; 25 cm.

Naslov na ovoju: OŠ Brinje, Grosuplje. – 1.200 izvodov.

Zbornik predstavi šolstvo v Grosupljem od leta 1903, poudarek pa je na času od šolskega leta 1997/98, ko se šola Brinje osamosvoji. Opisana je gradnja nove stavbe, njena arhitektura ter pričakovanja.

PREŠEREN, France

Pisma : ob dvestoti obletnici pesnikovega rojstva : 3. decembra 1800 – 3. decembra 2000 / Francè Prešeren ; [uredil, uvodni esej in komentar k pismom napisal Jože Kastelic ; diplomatični in kritični prepis slovenskega pisma staršem ter formalni popis obeh pisem Mihael Glavan ; diplomatični in kritični prepis nemškega pisma Stanku Vrazu ter nemški prevod slovenskega pisma Anton Janko ; nemška pisma v slovenščino prevedla Alfonz Gspan in Mirko Rupel ; izvirnike pisem zbral Veselin Miškovič]. – Ljubljana : Rokus, 2000. – 129 str. : ilustr. ; 25 cm. – 300 izvodov. Spremna beseda / Jože Kastelic: str. 7-10. – Spremna beseda / Mihael Glavan, Anton Janko, Jože Kastelic: str. 11. – Pismo, Pisma ; Življenjepis pesnika in objave korespondence / Jože Kastelic: str. 15–27.

Bibliofilska izdaja pisem je izšla v dvestotih izvodih.

PROSTOVOLJNO gasilsko društvo (Ponikve)

Kronika Prostovoljnega gasilskega društva Ponikve : 1930-2000 / [kroniko je iz dokumentov, starih zapisov in po ustnem izročilu še živečih najstarejših članov sestavil Jože Lenarčič ; fotografije Jože Lenarčič et al.]. – Ponikve : Prostovoljno gasilsko društvo, 2000. – 91 str. : ilustr. ; 23 cm. Naslov na ovoju: 70 let PGD Ponikve : 1930-2000.

Avtor Jože Lenarčič je zajel predstavitev kraja, etnološko dediščino, tudi pustovanja, se dotaknil zavetnika gasilcev, podal delovanje gasilcev v kraju in sestavil kroniko skozi leta ter dodal sezname članov.

Radensko polje – glej: Kotarac, Mladen

ROŽ'CE poezije : (zbirka pesmi) / [izbor pesmi Betka Jamnik]. – Šmarje-Sap : OŠ, 2000. – 52 str. : ilustr. ; 21 cm x 21 cm.

Ob 200-letnici Prešernovega rojstva so zbrali svoje pesmi, kjer je iztočnica pogosto Prešernova tema ali pesem. Tudi ilustracije v različnih tehnikah so delo učencev.

SLOVENICA : Briefmarkenkatalog Republik Slovenien. – Ivančna Gorica : Jože Velikanje in Martin, 2000. – 1, 2000. : ilustr. ; 24 cm. (Prevod dela: Slovenika, 2000).

SLOVENIJA 1941-1948-1952 : tudi mi smo umrli za domovino : zamolčani grobovi in njihove žrtve : zbornik / [uredniški odbor Franc Perme, Anton Žitnik, Davorin Žitnik]. – Ljubljana ; Grosuplje : Društvo za ureditev zamolčanih grobov, 2000. – 727 str. : ilustr. ; 25 cm.

To je 3. izdaja dela, ki je leta 1998 izšel v dveh izdajah (277 in 287 str.) pod naslovom Slovenija: zamolčani grobovi in njihove žrtve. Ta izdaja je znatno razširjena. Predstavitev zbornika je bila 29. 6. 2000 v Knjižnici Grosuplje.

SLOVENIKA : katalog poštних znamk, celin, žigov in telekartic Telekoma Slovenije 2000 / [besedilo in avtor idejne rešitve Jože Velikanje]. Ivančna Gorica : Jože Velikanje, 2000. – 120 str. : ilustr. ; 21 cm. – 1500 izvodov.

Dodan je uvod o poštних znamkah nasploh in njihovem zbiranju. Zajema znamke od verigarjev dalje.

SREDNJA šola Josipa Jurčiča (Ivančna Gorica)

Zbornik ob 50-letnici gimnazije, 55-letnici nižje gimnazije, 20-letnici srednje šole v novem šolskem centru / [glavna urednica Breda Kramar ; fotografije iz šolskega arhiva in zasebnih zbirk]. – Ivančna Gorica : Srednja šola Josipa Jurčiča, 2000. – 82 str. + [12 + 43 str.] : ilustr. ; 30 cm.

Naslov na ovoju: Zbornik ob 50-letnici gimnazije Josipa Jurčiča.

Slovesnost je bila 7. 10. 2000 na šoli.

Zbornik zajema pogovore z ravnatelji, vtise učiteljev in staršev, spomine tedanjih dijakov, predstavi še vzporedne dejavnosti z množico ilustrativnega gradiva ter seveda sezname profesorjev in gimnazijcev. Knjigi sta posebej dodana seznama dijakov, ki so zaključili šolanje v strokovni in poklicni šoli (12 str.) ter seznam sponzorjev proslave (43 str.)

STOJI učilna zidana ... v Ambrusu ... : [bilten ob zaključku inovacijskega projekta] / [uredniški odbor Zlata Kastelic, Marinka Piškur, Tatjana Bradač ; avtorji Marinka Piškur et al.]. – [Ivančna Gorica : Osnovna šola Stična, 2000]. – 80 str. : ilustr. ; 21 cm.

Šolski projekt je zajel učence in predavatelje, ki so skozi arhive, spomine, zapise in kroniko oblikovali knjižico, ki govori o kraju in šolanju nekoč in danes. Več je tudi leposlovnih prispevkov. Pripravili so tudi razstavo o šoli nekdanj.

ŠOPEK zdravic in napitnic / [zbral Boris Kuhar; uredil Jožef Marolt]. – [Grosuplje : Kuret in Co., G.M.F., d.o.o., 2000]. – 60 str. ; 8 x 6 cm.

Ovojni naslov.

Zdravice in napitnice / Boris Kuhar: str. 3-4.

Na začetku je celotna Prešernova Zdravljica, nato si sledijo pesmi po abecedi prvega verza ali naslova. Knjižica je bila namenjena večjim ustanovam kot darilna priloga ob novem letu. Obstajajo različne verzije, prilagojene želji naročnika večje količine izvodov. Izšlo v novembru leta 2000.

Št. Jurij – glej: Doblekar, Franc

ŠTEPIC, Lilijana

Ali je angleščina v 1. letniku srednje šole res tako težka? : zbirka vaj... / Lilijana Štepic. – Zgornja Draga : samozal., 2000. – 201 str. ; 25 cm. (3. in 4. izdaja).
Avtorica Lilijana Štepic živi v Zgornji Dragi pri Ivančni Gorici.

ŠTEPIC, Lilijana

Ali je angleščina v 2. letniku srednje šole res tako težka? : priročnik ... / Lilijana Štepic. – Zgornja Draga : samozal., 2000. – 198 str. ; 25 cm. (3. in 4. izdaja).

ŠTEPIC, Lilijana

Angleščina po slovensko : priročnik za osnovnošolce v 5. in 6. razredu ... / Lilijana Štepic. – (2. izdaja). - Zgornja Draga : samozal., 2000. – 488 str. : ilustr. ; 30 cm.

ŠTEPIC, Lilijana

Angleščina po slovensko : za 7. in 8. razred osnovne šole... / Lilijana Štepic. – Zgornja Draga : samozal., 2000. – 457 str. : ilustr. ; 30 cm.

TABOR slovenskih pevskih zborov (31 ; 2000 ; Šentvid pri Stični)

Pojo naj ljudje / XXXI. Tabor slovenskih pevskih zborov / [uredil Ilija Bregar]. – Šentvid pri Stični : [Tabor slovenskih pevskih zborov], 2000. – 37 str. : ilustr. + [17 str. oglasni del] ; 23 cm. Knjižica zajema govore, celoten program, seznam nastopajočih ter predstavi posamezne izstopajoče pri tem taboru.

TEMENICA : 750 let : 13. avgust 1250 – 30. september 2000 : zbornik ob sedemstopenjdesetletnici prve omembe v pisnih virih / [uredili Jelka Rojec in Staša Kokot ; fotografije so prispevali Dušan Štepec ... et al.]. – Temenica : Kulturno društvo, 2000. – 59 str. : ilustr. ; 30 cm. – 1000 izvodov.

Zbornik govori o zgodovini kraja od prve omembe, poda pregled podružničnih cerkva, tudi mline in žage v kraju, približa tudi šolo, društva in življenje v kraju ter znane ljudi ter nekaj folklornih pripovedi. Zborniku je dodana Priloga z oglasnim delom, [6] str.

WECHTERSBAACH, Rado

Informatika. Učbenik za 1., 2. in 3. letnik srednjih šol / Rado Wechtersbach in Matija Lokar. – 1. izdaja, 4. natis. – Ljubljana : DZS, 2000. – 187 str. : ilustr. ; 25 cm.

Avtor Rado Wechtersbach živi v Šmarju - Sapu.

WECHTERSBAACH, Rado

Predstavitev informacije na spletu : vodnik za izpeljavo sklopa Računalniška omrežja / Rado Wechtersbach ; [prispevke o izpeljavi projekta napisali Vinko Cedilnik ... et al.]. – Ljubljana : Zavod RS za šolstvo, 2000. – 161 str. : ilustr., tabele ; 17 x 24 cm. – (Modeli poučevanja in učenja. Računalništvo / informatika).

ZAKRAJŠEK, Karolina

Darovan je glas spomina / Karolina Zakrajšek ; [ilustracije Marijan Tršar]. – Maribor : Dru-mac, 2000. – 132 str., [6] str. pril. : avtoričina slika ; 21 cm. – (Zbirka Od srca do srca ; knj. 31). – 300 izvodov. – Spremna beseda / Janez Švajncer: str. 7. – Življenjepis: str. 6.

Avtorica je bila rojena na Kuželjencu pri Zagradcu, sedaj živi in ustvarja v Grosupljem. Ta knjiga predstavlja njeno tretjo samostojno knjigo. Obsega pesmi in črtice. Ilustracije dodajajo izdaji svoj lirični pridih.

ZBORNİK občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje : gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika / [glavni urednik Mihael Glavan]. – Grosuplje : [izdaja skupina občanov], 1969. – 21, 2000, 339 str. : ilustr. ; 23 cm.

ZBORNİK referatov s pisnimi prispevki članov : 2. izobraževalni seminar, Podsmreka pri Ivančni Gorici, [9.11.2000] : interni zbornik / [organizacija seminarja Društvo tehničnih vodij – površinsko odkopavanje , uredila Duška Rokavec]. – Ljubljana : Društvo tehničnih vodij –

površinsko odkopavanje, 2000. – 166 str. : ilustr. ; 21 cm.
Naslov na hrbtu ovitka: Peskokop Podsmreka 2000. – 450 izvodov.

ZDRUŽENJE šoferjev in avtomehanikov (Ivančna Gorica)

[Štirideset] 40 let Združenja šoferjev in avtomehanikov Ivančna Gorica / [urednik Franc Bivic]. – Ivančna Gorica : Združenje šoferjev in avtomehanikov, 2000, 38 str. : ilustr. ; 21 cm.
Knjiga je izšla 8. julija 2000 ob slovesnosti. Opisani so začetki mehanične in šoferske dejavnosti v občini in njen razvoj do danes. Predstavljena je tudi občina. Dodan je obširen [41 str.] oglasni del

Žitnik, Anton – glej: Doblekar, Franc

Žitnik, Davorin – glej: Doblekar, Franc

V letu 2000 so naše večje založbe izdale:

Mondena:

Bostič, Alojz Upravna kultura in etika upravnega dela javnih uslužbencev, 72 str.: graf.

Brenk, Tomaž: [Neunundneunzig] 99 luftbalons, 127 str.

Frbežar, Ivo: Brinove jagode : (hajka), 81 str.

Frbežar, Ivo: Stoji gorilna pisana ali Za/nos, 151 str.

Fridauer, Milan: Aforizmi, 127 str.

Henry, Brian: Astronavt, 72 str.

Kette, Dragotin: Moj bog; [izbor in spremna beseda Ivo Frbežar], 128 str.

Kiauta – Brink, Marianne: Prvi žafran = The first crocus, 152 str. : ilustr.

Maurer, Neža: Zbrana dela, 1.: Poezija in proza : 1967-1992, 304 str.

Najbolj smešne, najbolj neokusne, najbolj nesramne in kmečke šale / zbrala, izbrala in uredila

Jean J. Frbežar in Janez Žalik, 127 str. : ilustr.

Najboljše šale o direktorjih, delavcih in tajnicah / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik, 127 str. : ilustr.

Najboljše šale o dopustu in turistih / zbrala, izbrala in uredila Jean J. Frbežar in Janez Žalik, 127 str. : ilustr.

Petan, Žako: Sadovi zmot, 95 str.

Pregl Kobe, Tātjana: Likovne impresije : [eseji], 1. zv.: 288 str.

Pregl Kobe, Tātjana: Violina : [pesmi], 103 str.

Pungerčar, Milenka: Rdeče marjetice, 142 str. : ilustr.

Rotar, Janez: Naš jezik danes : [kulturnoantropološki esej], 264 str. : ilustr.

Schwentner, Bojan: Aforizmi, 103 str.

Šalamun, Tomaž: Amerika ; [spremna beseda Ivo Frbežar], 96 str.

Štampe Žmavc, Bina: Ernica gosonica : lutkovna igrica v petih vrtnih prizorih, 30 str. : ilustr.

Štampe Žmavc, Bina: Princeza kamnitih besed : igrica za otroke, 32 str. : ilustr.

Štampe Žmavc, Bina: Ure kralja Mina : igrica o kralju in času v treh dejanjih, 39 str. : ilustr.

Šušel, David: Sledenje Kairosa, 72 str.

Zupančič, Matjaž: Sence v očesu : (roman), 287 str.

Žigon, Matjaž: Med čermi : roman, 149 str.

Cistercijanska opatija Stična je izdala:

Devetdnevnicca s posvetitvijo in obnavljanjem posvetitve Jezusovemu in Marijinemu Srcu, 48 str., (V šoli najsvetejših Src ; št. 1).

Dragar, Milanka: Skrivnost božje ljubezni, 112 str., (Bernardova knjižnica ; št. 18).

Ipavec, Avgust: Ad misam in agris : oratorium, 79 str. : ilustr. (2. izdaja).

Nadrah, Anton: Živite v ljubezni, 240 str., (Bernardova knjižnica ; št. 19).

Novi zvonovi v Stični : ob jubilejnem letu 2000, [32] str. : barvne fotografije.

Založba in tiskarna Grafis trade (Spodnje Blato - Grosuplje) pa je izdajala serije:

Lovely doll : album s sličicami (snopiči št. 1-4);

Revija 14. Klinika dr. Bergerja (št. 85-94);

Revija 14. Ljubezenske zgodbe (št. 114-125);

Revija 14. Ljubezenske zgodbe, Extra (št. 1-5);

Revija 14. Ninja (št. 8-12);

Revija 14. Serija Emanuela (št. 9-12);

Revija 14. Serija Love stories Peggy Gaddis (št. 20-28).

2001

AHLIN, Stanka

Spomini / Stanka Ahlin ; [ilustrirala Sandi Zalar]. – Grosuplje : samozaložba, 2001. – 50 str. : ilustr. ; 21 cm.

[Pismo sina]: str. 42-47 (kopija rokopisa). - Beseda o pesnici / Sandi Zalar: str. 48-49. (Izšlo konec marca).

Avtorica živi v Grosupljem. To je njena druga pesniška zbirka. Njene pesmi so pripovedne (Grof in lončar) in lirске, posvečene doživljanju narave in oziranju na minevanje.

ALMANAH : zgodilo se je - - - - Šmarje-Sap : Razvedrilo, 2001. – 56 str. ; 21 cm. - (Posebna izdaja Razvedrila).

AMBROŽIČ, Vid

Rože med trnjem : 1909-1945 / Vid Ambrožič. – Mirna : [samozal.] G. Ambrožič, 2001. – 320 str. ; 23 cm.

Spremna beseda / Nataša Iskra: str. 5-7. – Nekaj misli o Vidu Ambrožiču in njegovih pesmih / Gordan Malenšek-Ambrožič: str. 301-307.

Avtor pesniške zbirke Vid Ambrožič je bil rojen v Velikih Češnjicah pri Šentvidu (15. 6. 1890–15. 12. 1961).

BARAGA, Friderik Irenej

Pisma in dokumenti : zbirka besedil v izvorniku ter v slovenskem in angleškem prevodu / Friderik Baraga. – Ljubljana : Družina, 2001. – Zv. 1 : ilustr. ; 24 cm. – Baragiana = Baragiana collection / Družina ; knj. 3).

Knj. 1: (1797–1830) / uredila Karel A. Ceglar in France Baraga ; [slovenski prevod France Baraga ; angleški prevod Zgodovinska komisija v Marquettu ; fotografije ZRC SAZU, Janko Pogačnik, Marko Kapus]. – 2001. – 675 str. – Predgovor / Karel A. Ceglar: str. 626–633.

Sourednik Karel A. Ceglar (1912–1999), salezijanec, je bil po rodu iz Stične.

BELIMED (Grosuplje)

Belimed : infection control : 10 let. - [Grosuplje] : Belimed, [2001]. – 12 str. : ilustr. ; 21 cm. Ovojni naslov in podnaslov.

Predstavitev podjetja v Grosupljem, ki se ukvarja s pomivalnimi stroji.

Ceglar, Karel A. – glej: Baraga, Friderik Irenej

CERAR, Miro ml.

(1) racionalnost modernega prava / Miro Cerar. – Ljubljana : Bonex, 2001. – 515 str. ; 24 cm. Pravniki dr. Miro Cerar ml. (1963) živi v Grosupljem.

CERAR, Miro ml.

Temeljni ustavne ureditve, človekove pravice in temeljne svoboščine, gospodarska in socialna razmerja : (študijsko gradivo); Priloga: Varstvo osebnih podatkov / Miro Cerar. – Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve RS, 2001. – 72 str. ; 30 cm. – 1000 izvodov.

CREMO, Michael A.:

Prikrita zgodovina človeške rase / Michael A. Cremo in Richard L. Thompson ; [prevedel Andrej Kikelj]. – Ljubljana : Ara, 2001. – 254 str. : ilustr. ; 20 cm.

Prevod dela: The hidden history of the human race. – Prevajalec naveden v CIP-u. – 1.000 izvodov.

Prevajalec Andrej Kikelj je po rodu Grosupeljčan.

FRBEŽAR, Ivo

Molitva za rodod / Ivo Frbežar ; [izbor i prepev od slovenečki jazik Bistrica Mirkulovska, Aleksandar Popovski, Risto G. Jačev]. – Skopje : Makedonski pisatel, 2001. – 76 str. ; 21 cm. – (Literarni svetovi). – Cirilica.

Frbežar, Ivo – glej: Jačev, Risto

Glavan, Mihael – glej: Kocbek, Edvard

GLAVAN, Polona

Noč v Evropi / Polona Glavan. – Ljubljana : Študentska založba, 2001. – 211 str. ; 21 cm. – (Knjižna zbirka Beletrina).

Spremna beseda / Aleš Čar: str. 2.

Polona Glavan (1974) živi v Stični. Ukvarja se s prevajanjem in pisanjem proze. Za svojo prozo je prejela že kar nekaj nagrad. Knjiga je njen prvenec.

GLUVIĆ, Goran

Fantje, žoga punce / Goran Gluvić. – Ljubljana : Mladinska knjiga, 2001. – 197 str. ; 19 cm. – (Zbirka Knjigožer).

GLUVIĆ, Goran

Harms danas : književne anekdote iz literarnoga života generacije pisaca rođenih oko šezdesetih / Goran Gluvić. – Zagreb : Naklada Mlinarec & Plavić, 2001. – 93 str. ; 21 cm.

Grosuplje – glej: Belimed
Letno poročilo
Sanacija razmer
Skrivnosti iz Pekarne

JAČEV, Risto G.

Kamnita blazina / Risto Jačev ; [prevod Bistrica Mirkulovska in Ivo Frbežar; spremna beseda Ivo Frbežar]. – Grosuplje : Mondena, 2001. – 80 str. ; 21 cm. – (Zbirka Lirika / Mondena ; zv. 11).

JAKLIČ, Fran:

Zadnja na grmadi / Fran Jaklič ; [spremnno študijo napisal Matevž Košir]. – Celje : Mohorjeva družba, 2001. – 271 str. : ilustr. ; 24 cm.

Boj krvavi zoper čarovniško zalego od Heinricha Institorisa do dr. Janeza Jurija Hočvarja / Ma-

tevž Košir: str. 137-199. - Zapisnik čarovniškega procesa: str. 201-265. - Originalni zapisnik čarovniške sodbe je iz Arhiva RS.

Ob izidu je minilo 300 let od usmrtnice zadnje čaravnice na Kranjskem Marine Češarkove. Pri Jakličevem tekstu so ob začetkih poglavij uporabili bakroreze iz Prizorišča človeške smrti J. V. Valvasorja.

Avtor Fran Jaklič (1868–1937), učitelj in pripovednik, je bil iz Podgorice v Dobrepolju. Študija je bogato ilustrirana, pri zapisniku procesa pa vzporedno tečejo kopija originala, slovenski prevod in nemški izvornik.

Kastelic, Zlata – glej: Krvapivc

Kikelj, Andrej – glej: Cremo, Michael A.

KOCBEK, Edvard

Dnevnik 1951 /Edvard Kocbek ; [izvirni rokopis za tisk pripravil Mihael Glavan]. – Ljubljana : Cankarjeva založba, 2001. – 352 str. ; 21 cm.

To je že sedmi letnik dnevniških zapiskov in predstavi vroče leto v Kocbekovem življenju. Urednik Mihael Glavan, pisec spremne besede in opomb, nam je omogočil vpogled v delovanje povojne oblasti in v zasebnost kulturnika, ki je bil razpet med resničnost in deklarirano.

KOŽELJ Horvat, Sabina

Ogenjček in nočna lučka / Sabina Koželj Horvat ; ilustrirala Milanka Fabjančič. – Celje : Mohorjeva družba, 2001. – 59 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Zbirka Mladinska knjižnica / Mohorjeva družba ; 43).

Pisateljica Sabina Koželj Horvat je po rodu iz Ivančne Gorice.

Kralj, France – glej: Kranjc, Igor

Kralj, Tone – glej: Levstik, Fran

KRANJC, Igor

France Kralj / Igor Kranjc. – Ljubljana : Slovenska matica, 2001. – 159 str. : ilustr. ; 25 cm.

Po retrospektivni razstavi v Moderni galeriji ob stoletnici rojstva v letu 1995 in po Spominih smo sedaj dobili še monografijo o tem pomembnem slikarju. Njen avtor je leta 2000 tudi doktoriral s temo: Življenje in delo Franceta Kralja. Morda šele sedaj vzemo, kako pomemben je Kraljev slikarski in kiparski opus. France Kralj velja za očeta ekspresionizma na Slovenskem in za enega najvidnejših slikarjev med obema vojnama. Kaže nam ga kot vsestranskega likovnega ustvarjalca ter pedagoga in ga vseskozi vmešča v sodasno dogajanje. Umetnik France Kralj (1895–1960) je bil rojen v Zagorici v Dobrepolju.

KRVAPIVC : vse sorte iz dežele Desetega brata, osrednje Suhe krajine, domovanja Turjaških, do Kočevskega / [zbrala in uredila] Zlata Kastelic, Jože Primc ; [ilustrirala Anka Koželj]. – Ljubljana : Kmečki glas, 2001. – 238 str., [4] f. barvne pril. : ilustr. ; 21 cm. – (Zbirka Glasovi ; knj. 24). - Potiskani spojni listi.

O zapisu povedk v narečju / Vera Smole: str. 214-215.

Prvi spojni list predstavi zemljevid z zajetimi kraji. Iz naših občin so: okolica Ivančne Gorice, Stična, Metnaj, Podsmreka, Temenica, Muljava, do Zagradca, Ambrus, Krka, v dobrepoljski občini pa Ponikve, Videm, Podgorica, Podpeč in Kompolje. Skupaj je zajetih kar 530 pripovednih enot. Delo predstavlja trud obeh zbirateljev, Primc je zbiral predvsem v Dobrepoljski dolini in v veliko-lasški občini. Dodan je seznam narečnih in tujih besed in abecedni seznam pripovedovalcev.

LAVRIH, Ivan

V primežu revolucije : spomini duhovnika / Ivan Lavrih ; [spremno besedilo napisal Ivo Žajdela]. – Ljubljana : Družina, 2001. – 135 str. ; 21 cm : fotogr. – (Zbirka Čas in ljudje ; knj. 11). – Spremna beseda / Ivo Žajdela: str. 5-20.

Avtor Ivan Lavrih je bil rojen v Šentvidu pri Stični (1915), osrednji del knjige prinaša njegove spomine duhovnika, saj je bil do leta 1942 kaplan v dobrepoljski župniji, po letu 1943 pa predstavi svojo trnjevo pot do danes, ko živi v Ameriki.

LETNO poročilo / Pekarna Grosuplje. – Grosuplje : Pekarna, 2001.

Letno poročilo za leto 2000 (2001), 31 str. : ilustr. ; 30 cm.

To letno poročilo izstopa po svoji oblikovni plati, zato so na tekmovanju internih letnih poročil v Salzburgu bili med prvimi. S svojimi izdelki so izvirno predstavili dejavnost in uspešnost podjetja, ki je slavilo svojo 50-letnico.

LEVSTIK, Fran

Martin Krpan : slovenskaja narodnaja povest' / Fran Levstik ; hudožnik Tone Kralj ; [perevod so slovenskogo Aleksandr Romanenko]. – Moskva : "Dr. France Prešern", 2001. – 64 str. : ilustr. ; 21 x 27 cm.

Ovojni naslov. – Cirilica. – 2000 izvodov.

Tudi v ruščini je izšlo to delo s čudovitimi ilustracijami Toneta Kralja (1900-1975), slikarja in kiparja iz Zagorice v Dobrepolju.

Malo Hudo – glej: Prostovoljno gasilsko društvo

MOŽINA, Stane

Osnove managementa / Stane Možina in [sodelavci] Jurij Bernik, Marjana Merkač, Aleša Svetic. – Portorož : Visoka strokovna šola za podjetništvo, 2000. – 294 str. : graf. Prikazi ; 21 cm. O avtorjih: str. 293-294.

Avtor Stane Možina (1927), prof. na Ekonomski fakulteti, je bil rojen na Gatini.

MOŽINA, Stane

Osnove managementa. Vaje / Stane Možina in [sodelavci] Jurij Bernik, Marjana Merkač, Aleša Svetic. – Portorož : Visoka strokovna šola za podjetništvo, 2000. – 80 str. : tabele ; 21 cm.

NADRAH, Anton

Bodite sveti : vrtnice / Anton Nadrah. - Stična : Cistercijanska opatija, 2001. – 64 str. ; 16 cm. – (V šoli najsvetejših Src ; št. 2).

NADRAH, Anton

Devetdnevica pred posvetitvijo in obnavljanjem posvetitve Jezusovemu in Marijinemu Srcu / Anton Nadrah. - Stična : Cistercijanska opatija, 2001. – 48 str. ; 16 cm. – (V šoli najsvetejših Src ; št. 1).

NADRAH, Lojze

Mož v kolibi / Lojze Nadrah ; [ilustracije Spiridion = Dušan Klun ; spremna beseda Tine Hribar]. – Ljubljana : samozal. (Mrzlo polje 10, 1295 Ivančna Gorica), 2001. – 70 str. : ilustr. ; 21 cm. Recenzija / Tine Hriba: str. [71].

Avtor Alojz Nadrah je doma iz okolice Ivančne Gorice. V knjigi se literarno loteva filozofskih tem in življenjskih resnic.

OD zemlje do žemlje / [Pekarna Grosuplje ; ilustracije Božo Kos]. - [Ljubljana : Petka; Gro-

suplje : Pekarna Grosuplje], 2001. - [8] str. : ilustr., 20 cm.

V knjižici, ki je izšla septembra 2001, je na poljuden način prikazana pot do kruha z ilustracijami slikarja Boža Kosa.

POLAJNAR FRELIH, Nataša

Baročni črni oltarji ljubljanskih kamnoseških delavnic / Nataša Polajnar Freljih ; [angleški prevod Boštjan Zupančič ; fotografije Marko Freljih ... et al.]. – Stična : Slovenski verski muzej, 2001. – 171 str. : ilustr. ; 31 cm.

O avtorici: str. 170. – 1000 izvodov.

Avtorica deluje kot kustosinja v Slovenskem verskem muzeju v Stični. Ta knjiga je dopolnjena njena magistrska naloga. Predstavljeni so kamnoseki, tipologija oltarjev ter naročniki. Ob posameznih enotah je dodana fotografija in vsa dosedanja literatura.

V študiji so zajeti tudi: oltar v cerkvi na Vidmu, prižnica iz Zagrada ob Krki ter lavabo v Stični.

PEZDIRC, Zmago

Tričrkovni slovar / Zmago Pezdirc, Robert Kodrič, Boštjan Ovsenek. – 2. dopolnjena in razširjena izdaja. – Šmarje - Sap : Razvedrilo, 2001, 80 str.

PROSTOVOLJNO gasilsko društvo Hudo (Ivančna Gorica)

[Petdeset] 50 let Prostovoljnega gasilskega društva Hudo Ivančna Gorica : 1951-2001 / [uredniški odbor Renata Gomboc, Milka Kek in Marjan Knez]. – Ivančna Gorica : PGD Hudo, 2001. – 30 str. : fotogr., 23 cm. – 500 izvodov.

Uredniki so se trudili zbrati kar največ gradiva o dejavnosti društva v kraju, vse je dopolnjeno z obilnim slikovnim gradivom.

PROSTOVOLJNO gasilsko društvo (Šmarje - Sap)

[Stodvajset] 120 let gasilskega društva Šmarje - Sap / [zbral in uredil Ljubo Vilar; Janez Pezdirc]. – Šmarje - Sap : Prostovoljno gasilsko društvo, 2001. – 80 str. : večinoma barvne fotografije ; 21 cm. Naslov na ovoju: 120 let PGD Šmarje - Sap. – 1500 izvodov. 614.

Opisani so začetki gasilstva v kraju in razvoj dejavnosti do danes, tudi skozi osebne spomine. Vse dopolnjujejo še sezname članstva. Veliko je slikovnega gradiva. Strani [55–79] obsegajo oglasni del.

SANACIJA razmer po odstranitvi strelovoda z radioaktivnim virom v Motelu Grosuplje : poročilo o intervenciji / [avtorji Rafael Martinčič et al.]. – Ljubljana : Institut Jožef Stefan, 2001, 3, 9, 1 f. : ilustr.; 30 cm. - (IJS delovno poročilo ; 8487).

Nestrokovno ravnanje s strelovodom z radioaktivnim virom (izotop Eu-152) je 16. oktobra 2001 botrovalo intervenciji Ekološkega laboratorija z mobilno enoto IJS in tako tudi temu poročilu. (10 izvodov).

SIMONITI, Vasko

Tabor Cerovo : Grosuplje : [zloženska ob odprtju stalne razstave protiturškega tabora Cerovo, Grosuplje 2001] / Vasko Simoniti, Alenka Železnik. – Grosuplje : Občina, 2001. – 1 zgibanka [10] str. : ilustr. ; 23 (x 11) cm. – 5000 izvodov.

Ob predstavitvi turških vpadov in obrambe je predstavljen Tabor tudi v fazah obnove. Risbe in barvne fotografije plastično dopolnjujejo vsebino.

SKRIVNOSTI iz Pekarne Grosuplje. – Grosuplje : Pekarna Grosuplje, [2001]. - [20] listov : ilustr., 31 cm. (Prilagojen ovitek tudi s tekstom na zavihkih).

Priloga: Priročnik za peko na prodajnem mestu [14] str. : ilustr.; 24 cm. Izšlo v marcu 2001.

Slovenica ... : Briefmarkenkatalog Republik Slowenien. – Ivančna Gorica : Jože Velikanje in Martin, 2000. (2), 2001. : ilustr. ; 24 cm. (Prevod dela: Slovenika).

SLOVENIKA : katalog poštних znamk, celin in žigov 2001 / [besedilo Jože Velikanje]. Ivančna Gorica : Jože Velikanje, 2001. – 109 str. : ilustr. ; 21 cm. – [5, 2001]. - 1500 izvodov. Dodan je uvod o poštних znamkah nasploh in njihovem zbiranju. Zajema znamke od verigarjev dalje. Telekartice niso več zajete.

Stična – glej: Zadnikar, Marijan

Strah, Nataša – glej: Videmšek, Mateja

Šmarje-Sap – glej: Prostovoljno gasilsko društvo
Utrip

ŠTEPIC, Lilijana

Ali je angleščina v 1. letniku srednje šole res tako težka? : zbirka vaj ... / Lilijana Štepic. – (6. izdaja). - Zgornja Draga : samozal., 2001. – 201 str. ; 25 cm.

ŠTEPIC, Lilijana

Ali je angleščina v 2. letniku srednje šole res tako težka : priročnik ... / Lilijana Štepic. – (5. in 6. izdaja). - Zgornja Draga : samozal., 2001. – 198 str. ; 25 cm.

ŠTEPIC, Lilijana

Ali je angleščina v 3. letniku srednje šole res tako težka : priročnik ... / Lilijana Štepic. – (1. in 2. izdaja). - Zgornja Draga : Korekt plus, 2001. – 286 str. : ilustr. ; 25 cm.

ŠTEPIC, Lilijana

Angleščina po slovensko : priročnik za osnovnošolce v 5. in 6. razredu ... / Lilijana Štepic. – (3. izdaja). - Zgornja Draga : Korekt plus, 2001. – 488 str. : ilustr. ; 30 cm.

ŠTEPIC, Lilijana

Angleščina po slovensko : za 7. in 8. razred osnovne šole... / Lilijana Štepic. – (2. izdaja). - Zgornja Draga : Korekt plus, 2001. – 457 str. : ilustr. ; 30 cm.

ŠTEPIC, Lilijana

Naučimo se angleških časov : priročnik ... / Lilijana Štepic. – (1. in 2. izdaja). – Zgornja Draga : Korekt plus, 2001. – 265 str. : ilustr. ; 23 cm.

Tabor Cerovo – glej: Simoniti, Vasko

TABOR slovenskih pevskih zborov (32 ; 2001 ; Šentvid pri Stični)

Pojo naj ljudje / XXXII. Tabor slovenskih pevskih zborov / [uredil Ilija Bregar]. – Šentvid pri Stični : [Tabor slovenskih pevskih zborov], 2001. – 47 str. : ilustr. + [17 str. Oglasni del] ; 23 cm. Zajema govore, celoten program, seznam nastopajočih ter predstavi posamezne izstopajoče pri tem taboru. (Tabor je bil 17. 6. 2001).

UTRIP [U3p]: društvo za mlade

[Koledar] 2002 / U3p; [ilustrirali Barbara, 5 let ... et al.; design Damjan Mišmaš]. – Šmarje - Sap : U3p, [2001]. - [12] listov : ilustr. ; 42 x 30 cm. Koledar z ilustracijami otrok iz vrteca v Šmarju - Sapu.

VIDEMŠEK, Mateja

Igrajno se skupaj : program športnih dejavnosti za otroke in starše / Mateja Videmšek, Nataša Strah, Barbara Stančević. – Ljubljana : Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport, 2001. – 220 str. : ilustr. ; 24 cm.

Dva programa vadbe: za otroke do četrtega leta in otroke do šestega leta starosti.

Soavtorica Nataša Strah je naša občanka.

Vilar, Ljubo – glej: Prostovoljno gasilsko društvo

WECHTERSACH, Rado

Informatika. Učbenik za 1., 2. in 3. letnik srednjih šol / Rado Wechtersach in Matija Lokar. – 1. izdaja, 5. natis. – Ljubljana : DZS, 2001. – 187 str. : ilustr. ; 25 cm.

ZADNIKAR, Marijan

Samostan Stična in njegove znamenitosti / Marijan Zadnikar ; barvne fotografije Marjan Smerke. – 2. dopolnjena in prenovljena izdaja. – Ljubljana : Družina, 2001. – 320 str. : ilustr. ; 24 cm.

Knjigi na pot / Anton Nadrah: str. 3-4.

V knjigo so zbrana 'vsa pomembna dosedanja spoznanja o stiškem samostanu z vidika umetnostnega zgodovinarja.' Začne z osebnimi spomini, potem o nastanku reda, stiški zgodovini oz. o romanski Stični, opiše sedanji samostan s cerkvijo ter še okolico ter številno literaturo ter doda bogato slikovno gradivo.

ZADNIKAR, Marijan

Guida all'abbazia di Stična / Marijan Zadnikar ; [traduzione dallo sloveno di Alojzij Premrl ; foto Marjan Smerke, Branko Petauer]. – Stična : Cistercijanska opatija, 2001. – 47 str. : ilustr. ; 16 cm. (Izšlo v februarju 2002).

ZADNIKAR, Marijan

Das Kloster Stična : kunsthistorischer Führer / Marijan Zadnikar ; [Übersetzung Mirjam und Herman Behek ; fotos Marjan Smerke, Branko Petauer]. – Stična : Cistercijanska opatija, 2001. – 47 str. : ilustr. ; 16 cm. (Izšlo v februarju 2002).

ZADNIKAR, Marijan

Monastère de Stična : guide du monastère / Marijan Zadnikar ; [traduction Viktor Jesenik et M. A. Ficko; photographies Marjan Smerke, Branko Petauer]. – Stična : Cistercijanska opatija, 2001. – 47 str. : ilustr. ; 16 cm. (Izšlo v februarju 2002).

ZADNIKAR, Marijan

The monastery of Stična : a guide / Marijan Zadnikar ; [translated by Patricia Walsh; photographs Marjan Smerke, Branko Petauer]. – Stična : Cistercijanska opatija, 2001. – 47 str. : ilustr. ; 16 cm. (Izšlo v februarju 2002).

ZADNIKAR, Marijan

Stiški samostan : umetnostni vodnik / Marijan Zadnikar ; [fotografije Marjan Smerke, Branko Petauer]. – Stična : Cistercijanska opatija, 2001. – 47 str. : ilustr. ; 16 cm. (Izšlo v februarju 2002).

ZADNIKAR, Marijan

Monasterio de Stična / Marijan Zadnikar; [traducción Frančišek Starič, Lučka Poznič Pestotnik; fotografija Marjan Smerke, Branko Petauer]. – Stična : Cistercijanska opatija, 2001. – 47 str. :

ilustr. ; 16 cm. (Izšlo v februarju 2002).

ZAVIRŠEK, Slavko

Duša poeta / Slavko Zaviršek. – Cikava : samozaložba, 2001. – 62 str. : z avtorjevo fotografijo ; 21 cm.

Risbo na ovitku naslikala Danica Zaviršek. – Spremna beseda avtorja: [str. 7]. – Spremna beseda / Berta Golob: str. 60.

Knjiga je izšla v januarju 2001. Avtor pesniške zbirke Slavko Zaviršek (1948) je doma na Cikavi. To je njegova druga pesniška zbirka.

V letu 2001 so naše večje založbe izdale:

Mondena:

Jačev, Risto G.: Kamnita blazina, 80 str.

Koren, Maja: Izkrivljeno zaporedje podob, 71 str.

Kravos, Marko: Potrkaj na žaro : pesnitve, 96 str.

Muck, Kristijan: Bleščice, 88 str.

Stavrov, Jordan: Skrivna zaveza, 403 str.

Suhadolc, Janez: Nič ne bom rekel, tiho pa tudi ne bom, 275 str.

Štampe Žmavc, Bina: O petelinu in pavu : vesela igra za otroke, 32 str.

Štampe Žmavc, Bina: Poševno sonce, 79 str.

Štampe Žmavc, Bina: Ukradene sanje : [pravljice za odrasle otroke], 139 str.

Titan, Robert: Knjiga o razbitem času, 64 str.

Cistercijanska opatija Stična:

Kowalska, Faustyna, svetnica: Dnevnik svete s. M. Favstine Kowalske, 605 str.

Kowalska, Faustyna, svetnica: Jezus, vate zaupam : izbrane molitve svete Favstine, 71 str.

Kowalska, Faustyna, svetnica: Pošiljam te z mojim usmiljenjem k vsemu človeštvu, [12] str.

Nadrah, Anton: Bodite sveti : vrtnice, 64 str.

Nadrah, Anton: Devetdnevica pred posvetitvijo in obnavljanjem posvetitve Jezusovemu in Marijinemu Srcu, 48 str.

Silvester, Marta: Temà in luč trpljenja, 132 str.

Zadnikar, Marijan: Guida all'abbazia di Stična, 47 str.

Zadnikar, Marijan: Das Kloster Stična : kunsthistorischer Führer, 47 str.

Zadnikar, Marijan: Monastère de Stična : guide du monastère, 47 str.

Zadnikar, Marijan: The monastery of Stična : a guide, 47 str.

Zadnikar, Marijan: Stiški samostan : umetnostni vodnik, 47 str.

Grafis trade:

Serije:

Revija 14. Ekstaza : erotične zgodbe (snopič št. 1);

Revija 14. Horor : zgodbe za ljubitelje srhljivk (snopiči do št. 6);

Revija 14. Klinika dr. Bergerja (snopiči št. 95–vsaj do 104);

Revija 14. Ljubezenske zgodbe (št. 127-135);

Revija 14. Ljubezenske zgodbe, Extra (št. 7-10);

Revija 14. Ninja (št. 13-15);

Revija 14. Serija Emanuela (št. 16);

Revija 14. Serija Love stories Peggy Gaddis (št. 30-34);

In knjigo:

Trojanšek, Mateja: Avtorsko delo v izobraževanju, IX, 79 str.

BIBLIOGRAFIJA ČLANKOV OBČIN DOBREPOLJE, GROSUPLJE IN IVANČNA GORICA ZA LETI 2000 IN 2001

Marija Samec*

Bibliografija prinaša izbor člankov iz večine slovenskih časopisov in revij za leti 2000 in 2001. Urejena je po obsežnejših tematskih sklopih, ki se pokrivajo s številčnimi vrstili po UDK. Izbrani članki se nanašajo na dogajanja v treh, v naslovu naštetih občinah. Znotraj leta in tematske skupine so članki urejeni kronološko, periodika pa abecedno. Ob vsebinskih sklopih je izpostavljen ključni (povednejši) naslov. Pogosto citirani časopisi in časniki so navajani s kraticami, ostali s polnim imenom.

Občinska glasila: Naš kraj (Dobropole), Grosupeljski odmevi (Grosuplje) in Klasje (Ivančna Gorica) ter druga glasila, ki izhajajo na področju naštetih treh občin: Glasilo GPG, Skavt naj bo, Šmarc, Višnjan, Zrno, Š, šolska glasila... so v celoti domoznansko gradivo, zato posameznih člankov iz njih ne citiram.

Nekateri časopisi, članki, obvestila, "domače strani"... se pojavljajo tudi na medmrežju – internetu. Teh nisem zajela v svoji bibliografiji, ker se prehitro spreminjajo.

Uporabljene kratice:

- D - Družina;
- De - Delavska enotnost;
- Dn - Dnevnik;
- DI - Dolenjski list;
- Gv - Gospodarski vestnik;
- Kg - Kmečki glas;
- KI - Književni listi v dnevniku Delo;
- NDn - Nedeljski Dnevnik;
- Nt - Novi tednik;
- Pn - Primorske novice;
- Ps - Primorska srečanja;
- Sn - Slovenske novice;
- Sp - Slovenska panorama;
- Šr - Šolski razgledi;
- Vm - Vikend magazin

Posebni znaki:

- // - Začetek novega članka

0 SPLOŠNO. KULTURA

2000

- Galetovi Kekci / M. Širca. – Delo, št. 36 (14. 2.), str. 8 : ilustr. (XX. stoletje – slovenski film 5).
- Nagradi Jurčičevega sklada / T. Skale. – Dn, št. 61 (3.3.), str. 5 : ilustr. // Nagrajenca sta Uroš Slak in Jože Horvat / L. Pak. – Večer, št. 52 (3.3.), str. 2 : ilustr. (Nagrajeni novinar Uroš Slak je Grosupeljčan).

* Grosuplje, Ljubljanska 35, prof. in bibliotekarka.

- Rekvijem v Didkov in Kraljev spomin / M. Markelj. – DI, št. 26 (29.6.), str. 10 : ilustr.
 (Spominska slovesnost v Galeriji Božidarja Jakca ob 100-letnici smrti Toneta Kralja).
 Slovenskemu človeku tujec prinaša nesrečo / V. Jerman. – Sn, št. 158 (10.7.) : ilustr.
 Kloštrski žolnir pod zvezdami / M. Markelj. – DI, 27 (6.7.), str. 10 : ilustr. // Kloštrski
 žolnir na Muljavi / B. Rigger. – Kg, št. 29 (19.7), str. 29 : ilustr.
 (Muljavci so ob Jurčičevi domačiji postavili Kloštrskega žolnjirja).
 Začenja se Festival Stična / (pj). – Dn, št. 266 (29.9.), str. 10. // Pester Festival Stična /
 DI, št. 40 (5.10.), str. 24.
 Spomin na velika rojaka / B. Žagar. – Kg, št. 50 (13.12.), str. 17 : ilustr. (100-letnica
 rojstva Toneta Kralja in občinski praznik, posvečen Franu Jakliču).
 Petdnevna slovenska knjigarna / M. Markelj. – DI, št. 49 (7.12.), str. 10 : ilustr.
 (Mondena na Knjižnem sejmu v Cankarjevem domu).
 Josip Jurčič in Dolenjska. – Pionirska knjižnica Ljubljana. – 11 str. (Građivo in testna
 pola za slovenski knjižni kviz).

2001

- Tuljenje slovenskega trenutka / M. Markelj. – DI, št. 8 (22.2), str. 10 : ilustr. (Prvi
 Adamičev večer založbe Mondena v Penzionu Podržaj s poezijo Iva Frberžarja, Neže
 Maurer in Kristijana Mucka).
 Premiera v Stični / (jao) J. Omahen. – Dn, št. 65 (9.3.), str. 4. (Drzne in lepi so uprizorili
 Brechtovo Malomeščansko svatbo).
 Otroci so razstavljali v knjižnici / (jao) J. Omahen. – Dn, št. 106 (19.4.), str. 34 : ilustr.
 (Otroci iz vrtca Pika iz Šmarja - Sapa so razstavljali svoje likovne izdelke).
 Muljavci bodo uprizorili Doktorja Zobra / B.R. – Delo, št. 141 (21.6.), str. 7 : ilustr. //
 Namočeni Jurčičev Doktor Zober / M. Markelj. – DI, št. 26 (28.6.), str. 10 : ilustr.
 (Krstna uprizoritev dramatiziranega Jurčičevega romana Doktor Zober).
 Jutri otvoritev Festivala Stična / B. Rajšek.- Delo, št. 224 (28.9.), str. 7. // Začel se je
 stiški festival 2001 / B. Rajšek- Nedelo, št. 39 (30.9.), str. 16 : ilustr.

2 VERSTVO

2000

- Šentpavel na Dolenjskem / M. P. – D, št. 4 (23.1.), str. 18 : ilustr. (Podružnična cerkev
 župnije Šentvid pri Stični).
 Br. Robert Črnilec, cistercijan / A.N. – D, št. 4 (23.1.), str. 24. (Nekrolog za stiškimi
 menihom).
 Blagoslov barvnih oken v Grosupljem / K. M. – D, št. 4 (23.1.), str. 19 : ilustr.
 Skavti v Grosupljem praznujejo / S. H. – D, št. 13 (26.3.), str. 18 : ilustr.
 P. Antonin (Jožef) Skubic / A.N. – D, št. 14 (2.4.), str. 24 : ilustr. (Nekrolog za stiškimi
 menihom).
 Kako cistercijani v Stični skrbimo za duhovne poklice / A. Nadrah. – Cerkev v sedanjem
 svetu, št. 3/4, str. 64-65.
 Prijazni postni popoldnevi / F. P. – D, št. 15 (9.4.), str. 28 : ilustr. (Postni shodi pri
 Žalostni Materi božji v Dednem Dolu).
 Mati mnogih cerkva v srcu Slovenije / F. Petrič. – D, št. 16/17 (13.4.), str. 4-5 : ilustr.
 (Župnija sv. Vida v Šentvidu pri Stični).
 Praznjenje; Korenine slovenske vernosti; Župnija Šentvid pri Stični / M. Benedik. - D, št.
 16/17 (13.4.), str. 4-5.
 S. Onezima (Terezija) Trontelj / S. – D, št. 19 (6.5.), str. 24. (Nekrolog za s. Onezimo,
 rojeno v Šmarju - Sapu).

- Misijon razgibal župnijo Ambrus / K. H. – D, št. 22 (28.5.), str. 18 : ilustr.
- Zavzeto delo male vasi / J. Krk. – D, št. 22 (28.5.), str. 17 : ilustr. (Bronasti zvonovi v cerkvi sv. Petra v Dobu pri Šentvidu pri Stični).
- Predole / M. S. – D, št. 23 (4.6.), str. 18 : ilustr. (Marijo, Kraljico miru so pospremili v novo kapelico).
- Iz Stične odzvanja "BIG BANG" / K. H. – D, št. 23 (4.6.), str. 3 : ilustr. (Pet novih zvonov v obnovljenem zvoniku stiške bazilike).
- Prvi krščanski festival / D. Pušenjak. – Nedelo, št. 23 (4.6.), str. 1 : ilustr. // Kristjan je kakor kvas / R. Ivelja. – Dn, št. 151 (5.6.), str. 3 : ilustr. // Tukaj sem, pošlji mene / M. V. – Novi glas (Gorica), št. 21 (8.6.), str. 4 : ilustr. // Svet vas potrebuje / B. Štefančič. – D, št. 24 (11.6.), str. 1,3 : ilustr. // Nonstop kristjani / M. Hrastar. – Mladina, 24 (12.6.), str. 43–46. (Prvi krščanski festival v Stični).
- Odlikovanje dekaniji Grosuplje / T. S. – D, št. 29 (16.7), str. 19 : ilustr. (Dekanija je ob občinskem prazniku prejela Zlati znak občine Grosuplje).
- Srečanje pritrkovalcev na Kopanju / J. J. – D, št. 26 (25.6), str. 26 : ilustr. (Ciril Zajec je vzgojil 8 mladih pritrkovalk in pritrkovalcev).
- Biser sredi Suhe Krajine / K. H. – D, št. 28 (9.7.), str. 28 : ilustr. (Na Kamen Vrhu obnovili 900 let staro cerkvico).
- Od pastore do volitev / B. Štefančič. – D, št. 33 (13.8.), str. 3 : ilustr. (Letno srečanje misijonarjev in sodelavcev misijonov v Stični).
- Biser, ki nima para / F. M. – D, št. 35 (27.8.), str. 19 : ilustr. (Obnovljena cerkev na Muljavi pri Krki).
- Srečanje mladih v Stični / J. Omahen. – Dn, št. 253 (16.9.), str. 11. // Mladost je čas zavzetega dela / J. Omahen. – Dn, št. 255 (18.9.), str. 7. // Presenečajte in odpuščajte! / K. H. – D, št. 39 (24.9.), str. 1, 12 : ilustr. // Na krilih navdušenja / M. Papež. – Kg, št. 39 (27.9.), str. 13 : ilustr. // Stična 2000 / (tam). – Ognjišče, št. 10, str. 52–53 : ilustr. (19. vseslovensko srečanje mladih v Stični).
- Sv. Lambert na Pristavi nad Stično / A. Veber. – Ognjišče, št. 9, (na platnicah) : ilustr. Zvonik bo dobil novo streho / B. R. – Delo, št. 250 (26.10.), str. 7 : ilustr. (Baročna cerkev sv. Marije v Zagradcu).
- Tat je vlomil kar med osmo mašo / J. Omahen. – Dn, št. 326 (30.11.), str. 37 : ilustr. (Vlomov v cerkve po Sloveniji je vse več, tudi v grosupeljski dekaniji).
- Slovenski verski muzej v Stični / J. Cvetko. – Rast, št. 6, str. 560–664 + slikovno gradivo: naslovnica, 498, 524, 546, 572, 576, 595, 601 : ilustr.
- Struge / M. Po. – D, št. 49 (3.12.), str. 18 : ilustr. (Blagoslov novega zvona 'navčka').
- Še lepša in prijaznejša cerkev v Šmarju / F. P. – D, št. 51 (17.12.), str. 19 : ilustr. (Restavrirane so freske na stropu cerkve).
- Človekovo srce je strog sodnik / B. Pance. – Sn, št. 10 (22. 12.), str. 9–10 : ilustr. (Msgr. dr. France Šuštar je že četrto leto v grosupeljski župniji).
- Podgora / H. M. – D, št. 52 (24.12.), str. 26 : ilustr. (Miklavževanje).
- Kamni Vrh pri Ambrusu; Cerkev sv. Petra / A. Železnik. – Kulturne poti 2000 : Vodnik po spomenikih, Ljubljana, str. 79–83, 163 : ilustr. (Obnovljene so freske iz 15., 17. in 18. stol.).
- Listine oglejskega patriarha Pilgrima I. za samostan v Stični / G. Bernhard. – Zgodovinski časopis, 4 (2000), str. 487–521 : ilustr. (Tri listine oglejskega patriarha Pilgrima in predvsem zanimiv krog in križ, podoben roti na papeških listinah).

2001

- Cistercijska opatija – Knjižnica / S. Bahr. – Das Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa, (Hildesheim, Zürich, New York), 2001, str.241–243.

- Zadnikarjeva stabilitas in Stična / A. Nadrah. – "Hodil po zemlji sem naši..." : Marijanu Zadnikarju ob osemdesetletnici, Ljubljana, 2001, str. [21]–30 : ilustr. (Življenje, delo in povezanost dr. Marjana Zadnikarja s samostanom v Stični).
- Das Modell der romanischen Klosteranlage der Abtei Stična-Sittich von 1156 / H. Patzelt. – "Hodil po zemlji sem naši..." : Marijanu Zadnikarju ob osemdesetletnici, Ljubljana, 2001, str. [87]–115 : ilustr. (Rekonstrukcijsko in raziskovalno delo umetnostnega zgodovinarja dr. Marijana Zadnikarja in njegovih sodelavcev v Stični).
- Folknandus ali Aldeprandus? / J. Höfler. – "Hodil po zemlji sem naši..." : Marijanu Zadnikarju ob osemdesetletnici, Ljubljana, 2001, str. [123]–137 : ilustr. (Najstarejša zgodovina samostana v Stični in njegova rokopisna dediščina).
- Pritrkovalc mora imeti pravi posluš / J. Omahen. – Dn, št. 2 (4.1.), str. 32 : ilustr. (Žalska fara ima dolgo tradicijo pritrkovanja).
- Cerkev na skali / F. Petrič. – D, št. 2 (7.1.), str. 17 : ilustr. (Podružnična cerkev sv. Petra na Kamen Vrhu pri Ambrusu).
- Mlin bo postal reprezentančni objekt / B.R. – Delo, št. 8 (11.1.), str. 7 : ilustr. (Mlin v stiškem samostanu).
- Franc Perko**: Mož, ki veliko ve in marsikaj napove / J. Kocijan. – NDn, št. 46 (18.22.), str. 5,8 : ilustr. // Uradno razrešen konec marca / P. Potočnik. – Delo, št. 51 (3.3), str. 4 : ilustr. // Delo me je ozdravilo / D. Petrovič. – Jana, št. 22 (29.5.) str. 30–32 : ilustr. // Nadškof Rode je zelo temperamenten človek (To pravi Franc Perko..) / B. Pance. – Sn, št. 124 (1.6.), str. 9-10 : ilustr. // Tudi politiki so v božjih rokah / M. Pogačnik. – D, št. 29 (15.7.), str. 9 : ilustr. // Zamujena priložnost / F. Perko. – D, št. 43 (21.10.), str. 3 : ilustr. // Cerkev ne pozablja grehov / N. Gerkeš Lednik. – Novi tednik, št. 43 (25.10.) str. 6 : ilustr. (Nadškof Perko se poslavlja od Beograda).
- Dobrepolje / R. D. – D, št. 18 (29.4.), str. 18 : ilustr. (Velikonočni sejem v organizaciji Društva podeželskih žena Dobrepolje - Struge).
- Medeni dar za samostansko družino / L. Lesar. – NDn, št. 119 (6.5.), str. 17 : ilustr. (Anton Novak - pater Avguštin, stiški čebelar).
- Povrnjena posvečenost / jz. – D, št. 31 (29.7.), str. 11 : ilustr. (Cerkvica na Magdalenski gori z novimi kipi svetnikov).
- Stična / D. Č. – D, št. 31 (29.7.), str. 18 : ilustr. (Bedenje častilcev Jezusovega in Marijinega srca. Duhovne vaje v Stični).
- Veliko dela na podružnici / D, št. 50 (12.8.), str. 18 : ilustr. (Obnovljena cerkev sv. Jakoba v Velikih Lesah).
- Božji blagoslov in Marijino varstvo nad ljudmi dobre volje / F. P. – D, št. 38 (16.9.), str. 28. (Obnovljena podružnična cerkev Marije Snežne v Velikih Pecah v župniji Šentvid pri Stični).
- Kaj mi pomeni Stična / U. Marolt. – D, št. 39 (23.9.), str. 28 : ilustr. (Razmišljanje Urške Marolt, študentke iz Kranja).
- Stična je gorela! / B. Lesjak. – D, št. 39 (23.9.), str. 14–15 : ilustr. // Dvajseto srečanje mladih / P. Labe. – Ognjišče, št. 10, str. 24–25 : ilustr. (20. srečanje mladih v Stični).
- Dobrepolje – Videm / R. D. – št. 41 (7.10), str. 19 : ilustr. Obnovljena kapelica v Predstrugah).
- Okras kraja in ljudi / ce. – D, št. 41 (7.10.), str. 17 : ilustr. (Trije prenovljeni oltarji na Polici).
- Zakladnica kraja / T. Skubic. – D, št. 45 (4.11.), str. 3 : ilustr. (Škof Kvas je blagoslovil prenovljeno župnijsko cerkev v Grosupljem).
- Izza zidov Stične / A. Nadrah. – D, št. 47 (18.11.), str. 11 : ilustr. (Ob Ipavčevem oratoriju Ad missam in agris).
- Grosuplje / A. L. – D, št. 48 (25.11.), str. 19 : ilustr. (Obnovljena podružnična cerkev sv. Janeza in nova mrliška vežica na Gatini).

34 PRAVO. KRIMINAL

2000

- V črnino zavit prometni znak / T. Bukovec. – NDn, št. 29 (6.2.), str. 10–11 : ilustr.
(Zaradi mnogih nesreč so dopolnili nepopolno prometno signalizacijo na odseku gradbišča Bič-Višnja Gora).
- Mišnica za voznike / T. Bukovec. – NDn, št. 36 (13.2.), str. 11 : ilustr. (Bojan Oblak išče krivca za prometno nesrečo, ko se je na avtocesti Bič-Višnja Gora zaletel v odprt odtočni jašek).
- Izsiljevala je bivšega moža / M. Furlan-Rus. – Dn, št. 60 (2.3), str. 18. // Pes je zavohal, da se je nekdo podelal v hlače / I. Ropac. – Delo, št. 52 (2.3.), str. 13. // Skušala izsiljevati bivšega moža / M. Furlan-Rus. – Dn, št. 144 (29.5.), str. 15. (Na zatožno klop so sedli Majda Šepic (pogojna kazen), Janko Šega (pogojna kazen) in Miloš Miklič (oproščen).
- Reševalno vozilo nenadoma v levo / T. Bukovec. – Dn, št. 74 (16.3.), str. 32 : ilustr.
- Bogati plen v župniji / (sko). – Dn, št. 100 (11.4.), str. 17. (Vlom v župnijski urad Krka).
- V cerkev po kipe in stare knjige / K. D. – Delo, št. 88 (14.4.), str. 13. // Oropali cerkev sv. Magdalene / (sko). – Dn, št. 104 (15.4.), str. 31. (Oropana cerkev sv. Magdalene na Magdalenski gori).
- Dveh Dejanov ne bo nikoli nazaj / V. Jerman. – Sn, št. 119 (25. 5.), str. 1, 3 : ilustr. (Dejan Ratkovič in Dejan Godec iz Ivančne Gorice sta umrla v prometni nesreči v Ljubljani).
- Pot se je končala v Grosupljem / (ng). – Dn, št. 155 (9.6.), str. 19 // Rekel jim je, da so v Italiji / K. D. – Dn, št. 137 (15.6.), str. 14. (Tovornjakar je 20 Kurdov pri Grosupljem nagnal s tovornjaka).
- Sandi Grubelič je dosegel, da ne bo kaznovan še drugače / J. Taškar. – Delo, št. 134 (12.6.), str. 2 : ilustr. (Ustavno sodišče je razveljavilo člen zakona, ki kaznovanim državljanom drugih republik nekdanje SFRJ odreka stalno prebivališče v Sloveniji).
- Nevarna doživetja "divjega zahoda" / I. Šircelj - Žnidaršič. – NDn, št. 275 (8.10.), str. 8. // So samo Romi tretjerazredni / I. Šircelj - Žnidaršič. – NDn, št. 117 (30.4.), str. 8. (Prometno nasilje nad obcestnimi prebivalci Velike Rače).
- Grubeličev denar za prevarane / E. Zorman. – Večer, št. 237 (11.10.), str. 48 : ilustr. // Grubelič v zapor ali na bolniško? / V. Zakrajšek. – Sn, št. 241 (16.10.), str. 4 : ilustr. (Hrvaški oškodovanci predlagajo prodajo Grubeličeve lastnine na Hrvaškem).
- Obračal na avtocesti / (ng). – Dn, št. 294, (27.10.), str. 19. // S polom zaprl pot terencu / K. D. – Delo, št. 250 (26.10), str. 11 : ilustr. (Smrtna prometna nesreča Cvetka Budkoviča, Grosupeljčana in glasbenega pedagoga).
- Z "brzostrelko" po slovenskih cestah / D. Franz. – NDn, št. 303 (5.11.), str. 11 : ilustr. (53-letni J. K. iz Grosupljega je povzročil tri prometne nesreče; s prizorišča dveh je pobegnul, v tretji je en udeleženec umrl).
- Križ v senci zla / V. Zakrajšek. – Sn, št. 268 (18.11.), str. [9] : ilustr. (Nerešeni primeri umorov župnikov, tudi Pristova s Kopanja).
- Ukradli Jožefa z detetom / (ng). – Dn, št. 339 (13.12.), str. 29. (Iz cerkve v Ivančni Gorici so ukradli 150–200 let staro sliko).
- Preživel kljub mrzlim nočem / (ng). – Dn, št. 352 (28.12.), str. 23. (Po dveh dneh iskanja so našli pogrešanega 65-letnega domačina F. S. s Spodnje Slivnice).
- Čas, da Omana povabimo nazaj / Celó, št. 300 (28.12.), str. 2 : ilustr. // Solomun spregovoril / G. Cerar. – Mladina, št. 1 (8.1.), str. 10 : ilustr. (Pogovor z Milanom Solomunom o nagradi Evropskega raziskovalnega centra iz Bruslja, delu v WSO, trgovini z orožjem, Nicolasu Omanu in Podobnikovi komisiji, obisku Zmaga Jelinčiča v Iraku).

2001

- Pobesneli voznik / B. S. – Sn, št. 18 (23.1.), str. 7. (42-letni A. Š. iz Ivančne Gorice je nekajkrat trčil v policijska vozila in še grozil policistom).
- Mesto grafitov / J. Omahen. – Dn, št. 30 (1.2.), str. 40 : ilustr. (Grafiti na hišah v Grosupljem govorijo predvsem o mamilih).
- Ko so vdrlji v kiosk, jim je odklenkalo / K. D. – Delo, št. 31 (7.2.), str. 9. // Medveda pa v avto / B. Sajovic. – Sn, št. 41 (20.2.), str. 7 : ilustr. // Osemintrideset vlomov v dobrega pol leta / K. D. – Delo, št. 41 (20.2.), str. 11 : ilustr. // Vandalizem za zabavo / N. Grabnar. – Dn, št. 56 (28.2.), str. 18. (20 letni P. P., 15-letnik, 18-letni M. M. in 19-letni P. V., vsi iz dobro stoječih družin iz Grosupljega, so vlamljali iz objestnosti).
- Dijak doma tiskal denar / (ng). – Dn, št. 80 (24.3.), str. 31. // Cankarje je tiskal 15-letnik / K. D. – Delo, št. 70 (26. 3.), str. 5. (Dijak iz Višnje Gore tiskal denar).
- V dežju spregledala vlak / V. Jerman. – Sn, št. 97 (28.4.), str. 1,7 : ilustr. (Na nezavarovanem železniškem prehodu blizu Šentvida pri Stični sta umrla Vojko Kastelic in Stanko Govekar).
- S peticijo do zapornic / J. Omahen. – Dn, št. 150 (6.6.), str. 13 : ilustr. (Nezavarovan železniški prehod pri postaji Šentvid pri Stični).
- Niti pes ni zavohal marihuane / (ng). – Dn, št. 152 (8.6.), str. 19 : ilustr. (Grosupeljski policisti so našli 5 kg konoplje v avtomobilu).
- Trgovino "odprli" kar s krampom / J. S. – Delo, št. 133 (12.6.), str. 10. // S krampom so si skopali vhod / (ng). – Dn, št. 156 (12.6.), str. 19. (Vlomili so v trgovino v Višnji Gori).
- Zaradi pretepa v komi / (ng). – Dn, št. 283 (19. 10.), str. 26. // S kolom po glavi, da je padel v komo / V. Zakrajšek. – Sn, št. 218 (2.11.), str. 1,3 : ilustr. // Še vedno v nezavesti / K. D. – Delo, št. 250 (29.10.), str. 7. // Policija popravlja napake? / (V.Z.). – Sn, št. 220 (24.9.), str. 3. (V Velikem Globokem je S. F. opozoril 23-letnega S. B., naj neha divjati, ta pa mu je s prijateljem postavil zasedo in ga napadel).
- Razgrajal po Stični / (ng). – Dn, št. 327 (4.12.), str. 17 // Razgrajal ni dal miru / K.D. – Delo, št. 280, str. 11. (17-letni Ivančan je ponoči vinjen razgrajal po Stični).
- Napaka, ki je terjala življenje / (mfr). – Dn, št. 331 (8.12.), str. 3. (Zaradi zanemarjanja nadzora psihiatrične klinike v primeru bolnika S. Zupančiča je umrl A. Novak).

35 JAVNA UPRAVA

2000

- Občina je ugodila zahtevi Indosa / B. Rajšek. – Delo, št. 33 (10.2.), str. 7 : ilustr. (Na delu prihodnje obvoznice v Ivančni Gorici je občina postavila ograjo).
- Nesklepčna seja občinskega sveta Grosuplje / B. P. – Demokracija, št. 8 (21.2.), str. 8. // Izjava za javnost / B. Predalič. – Demokracija, št. 8 (21.2.), str. 8. (Zaplet sta povzročila svetnika Jože Košir in Marjan Šircelj).
- Grosupeljska svetnika zapustila vrste SDS / B. Rajšek. – Delo, št. 80 (5.4.), str. 7. // Vonj po političnem linču / B. Rajšek. – Delo, št. 108 (12.5.), str. 7. // Svetnika nočeta oditi / B. Rajšek. – Delo, št. 156 (7.7.), str. 6. // Preklici podpisanih pogodb in nepreklicnih izjav / M. Erznožnik. – Demokracija, št. 29 (20. 7.), str. 9 : ilustr. (Marjan Šircelj in Jože Košir).
- Zahtevajo vrnitev spominske plošče / B. Rajšek. – Delo, št. 78 (13.4.), str. 7. // Dobri dve desetletji za ime / M. Glavonjić. – Dn, št. 103 (14.4.), str. 10 : ilustr. // Koga moti spominska plošča? / M. G. – DI, št. 16 (20.4.), str. 5 : ilustr. (V Grosupljem in na Vidmu protesti zaradi odstranjenih spominskih plošč z zdravstvenih domov).
- Okrogla miza v Grosupljem / D. Hočvar. – Demokracija, št. 16 (20.4.), str. 16 : ilustr. (Nadomestno služenje vojaškega roka).
- Namesto stare hiše Adamičev center / B. Rajšek. – Delo, št. 119 (25.5.), str. 7.

- Mladi v Grosupljem imajo pomembno vlogo / J. Pintar. – Demokracija, št. 21 (25.5.), str. 9 : ilustr. (Vedno več mladih v SDS).
- Ko vojska prodaja pod ceno in roko / B. Budja. – Sn, št. 123 (30.5.), str. 4 : ilustr. (Prodan kompleks vojaških skladišč v Lanišču pri Grosupljem).
- Ali je Perovo sestavni del naselja Grosuplje? / B. Predalič. – Demokracija, št. 25 (22.6.), str. 8 : ilustr. (Perovo plačuje nadomestilo za uporabo stavbnega zemljišča kot območje I. kategorije).
- Obnova Jakličevega doma / M. Glavonjič. – Dn, št. 249 (12.9.), str. 12 : ilustr. // Občina Dobrepolje podra Jakličev dom / B. Rajšek. – Delo, št. 220 (21.9.), str. 9 : ilustr.
- Referendum za samoprispevek / (mgl). – Dn, št. 256 (19.9.), str. 11. (V Dobrepolju).
- Razširili bodo toplovod / J. Omahen. – Dn, št. 256 (19.9.), str. 11. (V Grosupljem).
- Odrpli bodo avtocesto Višnja Gora-Bič / B. R. – Delo, št. 230 (3.10.), str. 6. // Ne na račun avtocest / R. Špende. – Dn, št. 270 (3.10.), str. 4. // Trdnejša vez s prestolnico / R. Špende. – Dn, št. 271 (4.10.), str. 14 : ilustr. // Avtocesta med Višnjo goro in Bičem odprta / B. Rajšek. – Delo, št. 231 (4.10.), str. 3 : ilustr.
- Ureditev vaških središč / J. Omahen. – Dn, št. 271 (4.10.), str. 14 : ilustr. (Velika Račna).
- Naprodaj zgradba občine Grosuplje / B. Rajšek. – Delo, št. 137 (11.10.), str. 7.
- Pločnik in širša cesta / J. Omahen. – Dn, št. 278 (11.10.), str. 14 : ilustr. (Ivančna Gorica).
- Cesta še ne bo dokončana / J. Omahen. – Dn, št. 279 (12.10.), str. 14. (Javna razsvetljava, kabelska televizija in nove cevi v Brinju).
- Na Rimski cesti bodo uredili kanalizacijo / J. Omahen. – Dn, št. 294 (29.11.), str. 11. (Šmarje-Sap).
- Pločnik je za dva preozek / J. Omahen. – Dn, št. 311 (15.11.), str. 15. (Višnja Gora).
- Dobrepolje praznuje / M. Glavonjič. – Dn, št. 330 (24.12.), str. 8 : ilustr. // Združili dve praznovanji / B. Žagar. – DI, št. 49 (7.12.), str. 20. (Brata France in Tone Kralj ter Fran Jaklič, znani možje doline, in praznovanje državnega praznika).
- Še enkrat potrdili nezakonit sklep / B. Rajšek. – Delo, št. 290 (14.12.), str. 7. (Financiranje strank v občini Grosuplje).
- Grosuplje s statusom mesta / J. Omahen. – Dn, št. 347 (21.12.), str. 13.

2001

- Sprejeli Odlok o nadomestilu za stavbna zemljišča / B. Ž. – DI, št. 2 (11.1), str. 17. (Videm – Dobrepolje).
- Zadnja letina vrtičkarjev / J. Omahen. – Dn, št. 22 (24.2.), str. 11. (V Grosupljem bodo gradili nova stanovanja in podaljšali Kersnikovo cesto).
- Stara občina naprodaj / J. Omahen. – Dn, št. 43 (15.2.), str. 34. (Občina Grosuplje se seli v nove prostore).
- Spet nekaj za odpravo brezposelnosti / B. Rajšek. – Delo, št. 38 (16.2.), str. 7. (Občini Grosuplje in Ivančna Gorica naj bi ustanovili lokalni pospeševalni center).
- V Dobrepolju so sprejeli proračun / B. Rajšek. – Delo, št. 43 (22.2.), str. 7.
- Razdelili denar strankam / B. R. – Delo, št. 43 (22.2.), str. 7. (Ivančna Gorica).
- V Ivančni Gorici bodo precej zidali / B. Rajšek. – Delo, št. 47 (27.2.), str. 7.
- Grosupljski svet storil krivico / B. Rajšek. – Delo, št. 53 (6.3.), str. 7. : ilustr. // Prekoračili so pooblastila / J. Omahen. – Dn, št. 65 (9.3.), str. 11. (Upravno sodišče je dalo prav razrešenima svetnikoma M. Širclju in J. Koširju).
- Ivančna Gorica bo dobila nov center / J. Omahen. – Dn, št. 69 (13.3.), str. 11.
- Ko v pismu grozijo z umorom / J. Omahen. – Dn, št. 78 (22.3.), str. 31 : ilustr. (Občinskima svetnikoma Jožetu Koširju in Marjanu Širclju grozijo).
- Ko vojska prodaja pod ceno in roko / B. Budja. – Sn, št. 123 (30.5.), str. 4 : ilustr. (Kako je bil prodan kompleks vojaških skladišč v Lanišču pri Grosupljem).

- Občina Grosuplje v novih prostorih / J. Omahen. – Dn, št. 97 (10.4.), str. 11.
- Ponareditev ali izsiljevanje? / M. Vipotnik. – Dn, št. 101 (14.4.), str. 19. (Ovadbó zaradi domnevnega izsiljevanja v primeru grosupeljskih svetnikov je napisal Matevž Krivic).
- Več občanov, višja plača županu / B. Rajšek. – Delo, št. 103 (8.5.), str. 7. (V grosupeljski občini živi več kot 15 000 prebivalcev).
- Za zdaj po obvoznici / J. Omahen. – Dn, št. 130 (17.5.), str. 34 : ilustr. (V Grosupljem obnavljajo nadvoz nad železniško progo).
- Višnja Gora hoče postati občina / B. R. – Delo, št. 143 (23.6.), str. 6. // Čutili so se ponižane / J. Omahen. – Dn, št. 184 (11.7.), str. 12. (Ivanški svetniki ne podpirajo samostojne občine Višnja Gora).
- Novembra naj bi odprli obnovljeno dvorano / M. G. – D1, št. 35 (30.8.), str. 17. // Letos v kino dvorano / Dn, št. 241 (7.9.), str. 10. (Dobrepolje).
- Kako najhitreje do Ljubljane? / M.G. – D1, št. 36 (6.9.), str. 17. (Povezava Kočevja z Ljubljano čez Grosuplje bi bila dobra za občino Dobrepolje).
- Letos v kinodvorano / (mg). – Dn, št. 241 (7.9.), str. 10. // Nacionalizacija cerkvene dobrine / T. Šuljič. – Mladina, št. 36 (10.9.), str. 12 : ilustr. (V Dobrepolju obnavljajo Jakličev dom).
- Nočejo priseljencev. - Dn, št. 267 (3.10.), str. 13. (Seja občinskega sveta Ivančna Gorica).
- Občina za zvišanje števila rojstev / J. Omahen. – Dn, št. 275 (11.10.), str. 13. (V občinskem proračunu 3 milijone za denarno pomoč staršem novorojencev).
- Država da Grosuplju premalo denarja / B. Rajšek. – Delo, št. 258 (9.11.), str. 7. (Občina Grosuplje bo namenila 1,7 milijarde tolarjev za zidavo 3 osnovnih šol in zdravstvenega doma).
- Država da le ograjo / B. Rajšek. – Delo, št. 263 (15.11.), str. 7 : ilustr. (Vzhodna obvoznica v Ivančni Gorici).
- Neuskklajen statut / B. Rajšek. – Delo, št. 288 (14.12.), str. 7. (Spodletel poskus uskladitve občinskega statuta z zakonom).

36 ROMI

2000

- Občina je za Rome uredila naselje Za smrekami / B. Rajšek. – Delo, št. 243 (18.10.), str. 7 : ilustr.
- Strah jih je preteпов med tabori / J. Omahen. – Dn, št. 293 (26.10.), str. 37 : ilustr. (Vse grosupeljske Rome bodo preselili na lokacijo Smrekec).
- Občina Grosuplje bo preselila Rome / B. Rajšek. – Delo, št. 270 (21.11.), str. 7.
- Romi prisilno preseljeni / J. Omahen. – Dn, št. 319 (23.11.), str. 15 : ilustr. // Romi niso hoteli na smrtno točko / B. Pance. – Sn, št. 272 (23.11.), str. 4 : ilustr. (Romi prisilno preseljeni, vendar se bojijo spora z Romi iz drugega tabora).
- Romi uresničili grožnje / J. Omahen. – Dn, št. 324 (28.11.), str. 11 : ilustr. // Romski tabor na izstrelišču raket / Delo, št. 279 (11.12.), str. 7 : ilustr. (Nekaj romskih družin se je preselilo v bližino Županove jame).

2001

- Romi nad izvirom / T. Urbas. – Kg, št. 3 (17.1.), str. 14 : ilustr. (Ambrus).
- Tu se ne bomo privadili / B. Rajšek. – Delo, št. 20 (25.1.), str. 7 : ilustr. (Nove 4 družine v Smrekcú, sprte družine loči le potok).
- Katoliški kongres Romov prvič v Sloveniji / STA. – Nedelo, št. 11 (18.3.), str. 2. // Romov ne zaposlujejo / J. Omahen. – Dn, št. 75 (19.3.), str. 5. // Bogu hvala, da sem Rom! / J. Pavlič. – D, št. 13 (25.3.), str. 1, 3 : ilustr. // Tudi Rom je naš bližnji / J. Pavlič. – D, št.

- 14 (1.4.), str. 17 : ilustr. (Mednarodni katoliški kongres Romov v^oStični).
- Romi z zakoni v svojih rokah / J. Omahen. – Dn, št. 85 (29.3.), str. 11. (V Ivančni Gorici so ustanovili komisijo za spremljanje romske problematike).
- Ga je mahnil po glavi s sekiro ali zgolj z roko? / V. Jerman. – Sn, št. 78 (4.4.), str. 3 : ilustr. (Incident na bencinskem servisu v Zagradcu).
- V romski tabor samo s specialci / K. D. – Delo, št. 89 (18.4.), str. 17. (Rom iz tabora Kuželjevec je vozil neregistriran opel rekord).
- Pregledali naselje / (B.S.). – Sn, št. 85 (18.4.), str. 7. (V romskem naselju Kuželjevec so policisti zasegli orožje in naboje).
- Skregani sosedje / J. Omahen. – Dn, št. 142 (29.5.), str. 11. (Skupina Romov bi se rada preselila).
- Nastaja novo naselje / B. Rajšek. – Delo, št. 146 (28.6.), str. 7 : ilustr. (Romi iz naselja Smrekec so kupili travnik v Ponovi vasi).
- But bajt – srečno ženin in nevesta! / M. Juvan. – Jana, št. 35 (28.8.), str. 11 - 12 : ilustr. (Poroka Jadra, sina romskega kralja Borisa Zupanca, ki živi blizu Grosupljega).
- Policist streljal v zrak – v samoobrambi / B. Rajšek. – Delo, št. 267 (20. 11), str. 11 : ilustr. // Roma so izsledili in pridržali / K.D. – Delo, št. 268 (21.11), str. 17. (V romskem naselju Smrekec so morali policisti opozorilno streljati in poklicati pomoč, da so lahko legitimirali Roma).

36 SOCIALNA VPRAŠANJA

2000

- Učenje skozi vse življenje / J. Omahen. – št. 5 (6.1.), str. 37 : ilustr. (Brezposelnost in možnosti zaposlovanja v Grosupljem).
- Socialno delo na preizkušnji / A. Podlogar. – Dn, št. 32 (2.2.), str. 13. (Pomoč na domu je občina Grosuplje zaupala Centru za socialno delo Grosuplje le še za pol leta).
- Iščejo predvsem mlade natakariče / J. Omahen. – Dn, št. (27.1.), str. 37 : ilustr. (V Grosupljem imata poslovalnici dva študentska servisa).
- Življenje v starem zaboju / M. Černoga. – Dn, št. 55 (16.3.), str. 37 : ilustr. (Jožefa Šerek iz Debeč).
- Skrb za starejše tudi v Grosupljem / J. Omahen. – Dn, št. 88 (30.3.), str. 37 : ilustr. (Pomoč družini na domu).
- Mama, kje si / R. Turnšek. – NDn, št. 157 (11.6.), str. 29 : ilustr. (Marko iz zavoda v Ponikvah išče mamo).
- Iskre zadovoljstva v deželi desetega brata / L. Lesar. – NDn, št. 275 (8.10.), str. 19 : ilustr. (Prijateljsko srečanje paraplegikov v samostanu Stična in v Ivančni Gorici).
- Srečanje bolnikov in starejših na Polici / D, št. 42 (15.10.), str. 18 : ilustr.
- Srečanje na Centru za socialno delo Grosuplje / J. Omahen. – Dn, št. 95 (28.12.), str. 37 : ilustr. (Uporabniki programov se z izvajalci srečujejo enkrat na teden).
- Dom starejših občanov Grosuplje se pripravlja na uvajanje skupin / J. Ramovš. – Kakovostna starost, št. 2, str. 5-10.

2001

- Škocjanci proti komuni / B. Rajšek. – Delo, št. 69 (24.3.), str.5. // Strah pred preprodajalci / J. Omahen, Dn, št. 80 (24.3.), str. 10. // V župnijski štali ne bo narkomank / B. Pance. – Sn, št. 72 (28.3.), str. 1, 3 : ilustr. // Kje so meje slovenske ksenofobije / V. Kuhar. – Delo, št. 74 (30.3.), str. 7. // Karitas ne bo gradila komune za odvisnike / B. Rajšek. – Delo, št. 267 (20.11), str. 6 : ilustr. (Don Pierino je hotel s Karitas in župnikom urediti župnijski hlev v zaprto komuno za 6 mater odvisnic).
- Želva čaka na koncesijo / J. Omahen. – Dn, št. 99 (12.4.), str. 36 : ilustr. // Iz ustanov spet

- nazaj k družinam / J. Omahen. – Dn, št. 109 (20.4.), str. 37 : ilustr. (V Grosupljem bodo najverjetneje še letos odprli varstveno-delovni center).
- Otroci ostajajo doma / J. Omahen. – Dn, št. 148 (4.6.), str. 14. (Pri Lavričevi koči na Gradišču so se srečali člani Sožitja Grosuplje).
- Nasilni alkohol jo je pognal v smrt / B. Celec. – Sn, št. 214 (17.9.), str. 1,3 : ilustr. (Nasilja pijanega moža Darja Strnad ni mogla več prenašati).
- Miklavž pri Zrimškovich / M. Lupša. – Jana, št. 50 (11.12.), str. 18–19 : ilustr. (Marija Zrimšek iz Kurje vasi blizu Ilove Gore).

37 ŠOLSTVO

2000

- Staro šolo v Višnji Gori bodo prodali / B. Rajšek. – Delo, št. 16 (20.1.), str. 7. // Gallus ne bo kupil stare šole / B. R. – Delo, št. 92 (19.4.), str. 7. (Prodaja šole v Višnji Gori).
- Protizakonito pooblastilo za zaušnice / B. Rajšek. – Delo, št. (31.1.), str. 5. (Nenavadno pooblastilo za učitelje 8.b v OŠ Dobropolje).
- Kvalitetno izobraževanje in prijetno vzdušje dijakov na Srednji šoli Josip Jurčič Ivančna Gorica / M. Dolinar. – Delo in kadri, št. 2 (3.2.), str. 8–9 : ilustr. (Ob 50-letnici šole).
- Na Kopanj zaradi uka žeje mlade poezije / A. Podlogar. – Dn, št. 39 (10.2.), str. 33 : ilustr. (Mladi literati na Kopanju).
- Nekateri člani morda nezakoniti / J. Omahen. – Dn, št. 45 (17.2.), str. 10. (Grosupeljski svetniki se s predlaganim pravilnikom za sprejem v vrtec niso strinjali).
- Športna dvorana dobila oskrbnika / B. Rajšek. – Delo, št. 34 (11.2.), str. 7. // Cenik za uporabo dvorane Brinje / B. Rajšek. – Delo, št. 81 (6.4.), str. 7. (Grosupeljski svetniki so za skrbnika določili Zvezo športnih organizacij).
- Ogled šole s poševnimi stenami / B. R. – Delo, št. 44 (23.2.), str. 7 : ilustr. (Svetniki občine Grosuplje so si ogledali novo šolo v Brinju).
- Blagoslov nekatere moti / A. Podlogar. – Dn, št. 155 (9.6.), str. 10. // Blagoslov nove šole Brinje / T. Endres. – Demokracija, št. 25 (22.6.), str. 17. // Žegnanje po grosupeljsko / U. Matos. – Mladina, št. 26 (26.6.), str. 25–26 : ilustr. // Šola samo dopoldne / (ap). – Dn, št. 172 (26.6.), str. 5. (Otvoritev šole Brinje).
- Računalniško vodenje in nadzor ogrevanja in prezračevanja v novi osnovni šoli Grosuplje / P. Nemeček. – EGES, 2000, št. 3, str. 82–84. (OŠ Brinje).
- Computer control and supervision of heating and ventilating systems at the new Grosuplje primary school / P. Nemeček. – Heating and air-conditioning for the third millenium, Ljubljana 2000, str. 66–67. (OŠ Brinje).
- Najboljši raziskovalci. – Kg, št. 26 (28.6.), str. 18 : ilustr. (OŠ Dobropolje).
- Gimnazija Ivančna Gorica - 50 let:** Abraham stiške gimnazije / (me). – Dn, št. 276 (9.10.), str. 5. // Dobra šola temelji na zaupanju / P. P. – Dl, št. 41 (21.10.), str. 2 : ilustr. // Srednja šola Josip Jurčič Ivančna Gorica / M. Vrenčur. – Šr, št. 51 (30.9.), str. 15 : ilustr. (50-letnica stiške gimnazije).
- Mentor na daljavo. – Naša žena, št. 9 (sept.), str.16–17 : ilustr. // Štefan Huzjan, Grosuplje: Mentor na daljavo. – Novičke, št. 3 (okt.), str. 26–27 : ilustr. (Štefan Huzjan iz Grosupljega je prejel priznanje ACS za leto 2000).
- Taka šola je super! / N. Mavrič. – Dn, št. 279 (12.10.), str. 37 : ilustr. (Kako bi izgledala šola 21. stol. na OŠ L. A. Grosuplje).
- Od kuhanja pa do igranja instrumentov / Dn, št. 9.11.), str. 37 : ilustr. (Dejavnosti med jesenskimi počitnicami na OŠ Brinje).
- Nasilje na stranišču / B. Sajovic. – Sn, št. 266 (16.11.), str. 7. // Otipavanje v WC-ju / M. Furlan-Rus. – Dn, št. 312 (16.11.), str. 23. (Spolni napad na gojenko Vzgojno-

varstvenega zavoda v Višnji Gori).

Drugačno preživljanje prostega časa otrok / J. Omahen. – Dn, št. 319 (23.11.), str. 37 : ilustr. (Turistično društvo in OŠ Šmarje - Sap).

2001

Varstvo bodo marca podražili / Dn, št. 56 (28.2.), str. 11. (Vrtec Ivančna Gorica).

Radi imajo igre z žogo / J. Omahen. – Dn, št. 57 (1.3.), str. 36 : ilustr. (Med počitnicami na OŠ Brinje).

Noč preživel v vrtcu / J. Omahen. – Dn, št. 112 (26.4.), str. 38 : ilustr. (Otroci iz vrtca Pika v Šmarju - Sapu so spoznavali zanimive zgodbe o zvezdah).

Višje cene v vrtcu / (mgl). – Dn, št. 246 (12.9.), str. 12. (Dobrepolje).

O pohvali. Pozabljena vrednota ali novo odkritje / M. Gliha. – Šr, št. 14 (22.9.), str. 6. (Dijakinja Gimnazije Ivančna Gorica piše o pomenu pohvale).

List iz dnevnika / S. Glavič. – Šr, št. 14 (22.9.), str. 7. (Razmišljanje profesorice ob začetku šole).

S starim papirjem do garderobnih omaric. – Dn, št. 261 (27.9.), str.15 : ilustr. (Šmarje - Sap).

Vse nared za zidavo šole Stična / B. Rajšek. – Delo, št. 228 (3.10.), str. 7. // Šolski center je postal pretesen / Dn, št. 270 (6.10.), str. 11 : ilustr.

Soglasje za novo šolo v Št. Juriju / B. Rajšek. – Delo, št. 285 (11.12.), str. 7 : ilustr.

Sodelovalno učenje / T. Pal. – Šr, št. 20 (22.12.), str. 15. (Sodelovanje med profesorji Vzgojno-izobraževalnega zavoda Višnja Gora.)

379 DRUŠTVA

2000

Največ so želi in balirali / M. Papež. – Kg, št. 13 (29.3), str. 10. (Strojni krožek Krka).

Kalček iz Ivančne Gorice / A. Omahen. – Kg, št. 17 (26.4.), str. 15 : ilustr. // Povezani v treh občinah / Ma. P. – Kg, št. 41 (11.10.), str. 13 : ilustr. (Društvo podeželske mladine Kalček iz Ivančne Gorice).

Lepše življenje na vasi / J. Omahen. – Dn, št. 147 (1.6.), str. 37 : ilustr. (7 let društva podeželskih žena Sončnica iz Grosupljega).

Za turistično povezovanje / A. Podlogar. – Dn, št. 154 (8.6.), str. 37 : ilustr. (TD Županova jama Grosuplje je odprlo nov TIC – Turistično informacijski center).

Ohranjena smaragdna lepota / N. Mavrič / Dn, št. 147 (1.7.), str. 24 : ilustr. (TD Krka, razvoj vasi in Krške jame).

Krajani živijo z gasilstvom / D. Sebenik. – Kg, št. 26 (28.6). str. 10 : ilustr. (Zdenska vas).

Obletnice gasilskih društev / B. Žagar. – Dl, št. 36 (7.9.), str. 17 (PGD Videm - Dobrepolje, Kompolje, Ponikve).

Jurčičeva nagrada kmetičam. – Kg, št. 37 (13.9.), str. 17. (Društvo podeželskih žena Ivančna Gorica).

Trud za ohranitev vaških virov / M. Leskovšek-Svete. – Dl, št. 36 (7.9.), str. 6 : ilustr. (TD Podgora).

Krompirjeva noč pri koritu / Dl, št. 38 (21.9.), str. 6. // Krompirjeva noč pri koritu / B. Žagar. – Kg, št. 39 (27.9.), str. 18 : ilustr. (TD Podgora).

Pomemben je prvi vtis / J. Omahen. – Dn, št. 272 (5.10.), str. 37 : ilustr. (Prireditve Zlata jesen in ocenjevanje hiš v organizaciji TD Županova jama Grosuplje).

Hvala Bogu za dobro letino / M. Marinčič Jevnikar. – Kg, št. 46 (15.11.), str. 10 : ilustr. (Zahvalni dan in Društvo podeželskih žena Dobrepolje).

Lotili so se pomlajevanja svojih vrst / T. Štefanec. – Svobodna misel, št. 38 (8.12.), str. 20 : ilustr. (Delo borčevske organizacije v Grosupljem in Šmarju - Sapu ter Višnji Gori).
 Končno prostor tudi za mlade / J. Omahen. – Dn, št. 340 (14.12.), str. 37 : ilustr. (Študentski klub Groš iz Grosupljega).

2001

V Višnji Gori prenavljajo oder / (J. Omahen. – Dn, št. 1 (3.1.), str. 11. (PGD Višnja Gora in KD Janez Cigler).
 Konji so lahko tudi umetnost / (ab). – Dn, št. 78 (22.3.), str. 34 : ilustr. / V novem lokalu v Adamičevem centru so se ob razstavi Bojana Štineta spomnili začetkov konjenišтва na Grosupeljskem).
 Naselje tik ob zeleni lepotici / (mak). – Dn, št. 116 (3.5.), str. 35 : ilustr. (Na Krki živijo podjetni ljudje).
 Županova jama je bolj – intimna / J. Omahen. – Dn, št. 116 (3.5.), str. 36 : ilustr. (Sprememba imena prinesla zmedo in težave).
 Na poti kot ena družina / J. Omahen. – Dn, št. 137 (24.5.), str. 34 : ilustr. (Pohodniki v organizaciji TD Županova jama Grosuplje).
 Koncert v Županovi jami / J. Omahen. – Dn, št. 145 (1.6.), str. 11. (TD Županova jama Grosuplje vsako leto organizira koncert Dobimo se v Županovi jami).
 Predsednik spet Konrad Piko / J. P. – DI, št. 28 (12.7.), str. 20. (Društvo upokojencev v Dobropolju).
 Podgora med najlepšimi vasi / (mgl). – Dn, št. 254 (20.9.), str. 25 : ilustr. (Članek tudi v Dolenjskem listu) (TD Podgora).
 Kozolci v občini Dobropolje / J. Gosar. – Naš laz, št. 13 (zima), str. 14 : ilustr. (Intervju z Mojco Lovšin).

39 ETNOLOGIJA

2000

Pustne šege – primer vizualne dokumentacije / N. Križnar. – Maske in maskiranje v Sloveniji in zamejstvu, Ljubljana, 2000, str. 8–9. (Pustovanje v Ponikvah).
 Narezano ob potoku, razklano na kolenu / J. Bogataj. – Mojstrovine Slovenije, Ljubljana, 2000, str.34–35 : ilustr. (Pletar Alojz Zaviršek iz Šmarja - Sapa).
 Kaku se kaj narod rihta / I. Dolšek. – Ljubljana, 2000. (Zbrane so tudi zgodbe pripovedovalcev iz Muljave, Gorenje vasi, Ivančne Gorice, Stične, Šentvida, Zaboršta, Mekinj, Metnaja, Temenice).
 Bogastvo razglednic. Maksim Gaspari / J. Bogataj. – Ljubljana, 2000, str. 16: ilustr. (Hišni blagoslov, Dom sv. Terezike v Ponikvah 1937; Mrkun?).
 Poslikane panjske končnice / G. Makarovič. – Ljubljana, 2000, str. 173, slike št. 755, 175: ilustr. (Panji in panjske končnice iz Malih Lipljen in s Police).
 Koline v Strugah na Dolenjskem / Svet in ljudje, št. 1, str. 112–113 : ilustr.
 Najboljša leska brez grb / J. Omahen. – Dn, št. 39 (10.2.), str. 37 : ilustr. (Pletar A. Zaviršek iz Šmarja - Sapa).
 Baba v košu sedi, dedec se pod njo poti / L. Lesar. – NDn, št. 63 (5.3.), str. 117 : ilustr. (Zagoriške in dobrepolske mačkare).
 Reševanje lesenih harf / M. Markelj. – DI, št. 10 (9.3.), str. 15 : ilustr. // Spomenik le še v napoto? / J. Zrnec. – Sn, št. 58 (10.3.), str. 8,17 : ilustr. (Razstava maket in risb kozolcev v muljavski galeriji Kresnička).
 Slovesni šop pomladnega zelenja / T. Bukovec. – NDn, št. 39 (16.4.), str. 14–15 : ilustr. (Velikonočni žegen pri Habjanovih iz Gorenjega Brezovega).

- Jagrova usodna nedelja, trinajstega... / K. Zelen. – Nedelo, št. 16 (16.4.), str. 5 : ilustr. (Nesrečna smrt lovca Filipa Vodopivca blizu Velikih Lipljen).
- Slovenski kozolec gre na ogled čez lužo / D. Sušnik. – Nedelo, št. 16 (16.4.), str. 4 : ilustr. (Predstavljajo kozolec zaradi avtoceste. Razstava bo na ogled tudi v ZDA).
- Razstava, ki smo jo na koncu pojedli / J. Zrnc. – Sn, št. 93 (20.4.), str. 8,17 : ilustr. (Boris Kuhar in velikonočne jedi na Muljavi).
- Pred polnočnico je trikrat počilo / J. Omahen. – Dn, št. 347 (21.12.), str. 37 : ilustr. (Marija Zabukovec iz Male vasi pri Grosupljem pripoveduje o nekdanjih običajih v božičnem času).

2001

- Dobrepoljske mačkare / J. Bogataj. – Bilten Poštne znamke, št. 34, str. 18–19 : ilustr. (Dve znamki z motivi dobrepoljskih mačkar, ovitek in žig prvega dne).
- Pustovanje v Zagorici in Ponikvah / I. Fabjan. – Naša žena, št. 2 (feb.), str. 22–23 : ilustr.
- Ponikovske mačkare / B. Žagar. – Dl, št. 11 (15.3.), str. 20.
- Sejem na Zdenski rebri / J. Primc. – Dl, št. 15 (12.4.), str. 18 : ilustr. (Po 51-letnem premoru znova sejem pri Sv. Antonu).
- Velikonočni običaji na največji praznik kristjanov / N. Podlogar. – Kg, št. 16 (18.4.), str. 11 : ilustr. (Dobrepoljski zajtrk).
- Brinjevec za hrvaškega predsednika / P. K. – Jana, št. 18 (30.4.), str. 66–67 : ilustr. (Jože Borštnik je podaril steklenico brinjevca ter poslanico miru in sožitja).
- Ohranimo kozolec / M. Glavonjić. – Dn, št. 253 (199.), str. 12 : ilustr. // Kozolci v občini Dobrepolje / M. G. – Dl, št. 38 (20.9.), str. 6 : ilustr. // Ponosni na spomenike ljudskih stavbarjev / M. Glavonjić. – Kg, št. 39 (26.9.), str. 10 : ilustr. (Dobrepolje, snidenje pod Strnadovim kozolcem).

502 EKOLOGIJA

2000

- Spremljanje kakovosti izcednih voda na deponiji Stehan med obratovanjem in po zaprtju / J. Panjan. – Vodni dnevi 2000, Ljubljana, str. 21–27 : graf. prikazi.
- Druga plat zgodbe IMP Livar / Dl, št. 4 (27.1.), str. 16. // IMP livar v Črnomlju "maže" oči in okolje / B. Stariha. – Dl, št. 4 (27.1.), str. 16. (Ekološka sanacija podjetja).
- Visok komunalni prispevek za Toc 2 / B. Rajšek. – Delo, št. 40 (18.2.), str. 7. (Grosupeljski občinski svet določil ceno opremljanja zemljišč).
- Ekološka sanacija ivanškega Livarja / B. Rajšek. – Delo, št. 45 (24.2.), str. 7. (Čistilna naprava na dveh kupolnih pečeh bo računalniško vodena).
- Ivančanom prekipelo, farmo bodo prijaviili Svetu Evrope / B. Rajšek. – Delo, št. 91 (18.4.), str. 7 (Izvršilni odbor Regijskega ekološkega gibanja Ivančna Gorica).
- Podaljšati odvoz kosovnih odpadkov / (mgl). – Dn, št. 135 (20.5.), str. 10. (Grosuplje).
- Krka naj bo spet čista reka / N. Mavrič. – Dn, št. 64 (25.5.), str. 37 : ilustr. // Podpisali listino o čistejši Krki / B. R. – Delo, št. 122 (29.5.), str. 2 : ilustr. // Tudi župani za bistrost Krke / (mgl). – Dn, št. 146 (31.5.), str. 14 : ilustr. // Listina za čistejšo Krko / A. Bartelj. – Dl, št. 22 (1.6.), str. 1 : ilustr. (Listino so podpisali župani 16 dolenjskih občin).
- Poženi buldožer in služi! / J. Alič. – Dn, št. 177 (1.7.), str. 26–27 : ilustr. (Zaradi avtoceste so v občinah Grosuplje in Ivančna Gorica nastali nelegalni peskokopi in kamnolomi).
- Za čistejšo vodo / B. Rajšek. – Delo, št. 213 (13.9.), str. 7. (Ivanški IMP Livar gradi čistilno napravo pod deponijo livarskih peskov na Suhem mostu).
- Peskokop na prepihu / J. Omahen. – Dn, št. 250 (13.9.), str. 13. (V Veliki Dobravi in Podsmreki se pritožujejo nad prahom).

- Kam z gnojevko z velikih farm? / P. Perc. – Dl, št. 39 (28.9.), str. 9. (3-dnevni mednarodni posvet o čiščenju gnojevke, za Farmo Stična je izdelan pilotski projekt).
- Odpadke bodo lahko odlagali 30 let / B. Rajšek. – Delo, št. 240 (14.10.), str. 5 : ilustr. // Premalo smo odgovorni / J. Omahen. – Dn, št. 285 (18.10.), str. 14. (V Špaji dolini so odprli center za ravnanje z odpadki za tri občine).
- Smrad moti prebivalce / J. Omahen. – Dn, št. 287 (20.10.), str. 11 : ilustr. // Smrad moti prebivalce / F. Hegler. – Dn, št. 321 (25.11.), str. 2. (Ekološka sanacija Farme Stična).
- Livar ima rastlinsko čistilno napravo / B. R. – Delo, št. 266 (16.11.), str. 7 : ilustr. (Odprli so prvo biološko čistilno napravo za čiščenje odpadnih vod iz hiš).

2001

- Uvedli rastlinski čistilni sistem / J. Omahen. – Dn, št.16 (18.1.), str. 11 : ilustr. / (IMP Livar iz Ivančne Gorice).
- Graja farmi in sirarni / B. Rajšek. – Delo, št. 55 (8.3.), str. 7 : ilustr. (Ivanški ekologi so pohvalili IMP Livar za čistilno napravo, grajali pa farmo in sirarno).
- Man exterminates; extinction is a natural process / N. Medvešček. – Slovenija : quarterly magazine, št. 1, str. 21–24 (Intervju z naravovarstvenikom Stanetom Peterlinom, ki živi v Grosupljem).
- Iztreblja človek, izumira narava sama / N. Medvešček. – Ona, št. 10 (13.3.), str. 14 : ilustr. (Naravovarstvenik Stane Peterlin iz Grosupljega, prejemnik zlatega znaka svobode, govori o svojem delu).
- Nasprotna mnenja o kamnolomu / (mgl). – Dn, št. 89 (2.4.), str. 10. (Predstruge).
- Ekologe skrbi onesnaževanje / J. Omahen. – Dn, št. 92 (5.4.), str. 11. // Ivanške vode niso ogrožene / J. Omahen. – Dn, št. 98 (11.4.), str. 12. (V Ivančni Gorici so odprli podjetje Lindström, v katerem izposojajo in perejo delovne obleke).
- Gnojenja nihče ne nadzoruje / J. Omahen. – Dn, št. 100 (13.4.), str. 11. (Preferentirano gnojevko so v Veliki Dobravi polivali po travnikih blizu vodnega zajetja).
- Poiskali bodo lastnike / J. Omahen. – Dn, št. 117 (4.5.), str. 11. (Župan se je zavzel za koordinirane čistilne akcije v občini Ivančna Gorica).
- Obveščali bodo tudi zaposlene / J. Omahen. – Dn, št. 158 (14.6.), str. 12. (V IMP Livar so ustanovili ekološki odbor).
- Krajani pregnali podjetnika iz kamnoloma / B. Rajšek. – Delo, št. 234 (10.10.), str. 6 : ilustr. (Krajani Sobrač so proti odpiranju kamnolomov na njihovem območju zaradi hrupa in prahu).
- Ponosni na izvor svojih korenin. – Delo, št. 267 (20.11.), str. 2. (Regijsko ekološko društvo iz Ivančne Gorice se je pritožilo, ker je bilo posvetovanje z evropsko komisarko za okolje le v angleškem jeziku).
- Livar prejel okoljski certifikat / B. Rajšek. – Delo, št. 280 (5.12.), str. 7 : ilustr. (Livar je porabil za čistejšo proizvodnjo 500 milijonov tolarjev).

61 ZDRAVSTVO

2000

- Vaje za telo in duha / (T.S.). – Sn, št. 33 (10.2.), str. 9 : ilustr. (Jožica Somrak iz Grosupljega je napisala dve knjigi o zdravi prehrani, začela pa je tudi s programom za telesno in duševno razgibavanje).
- Farmacevt, ki nadaljuje delo patra Simona Ašiča / V. Jerman. – Sn, št. 36 (14.2.), str. 18 : ilustr. (Magister Jože Kukman).
- S pomočjo čebel in narave do zdravila / M. Glavonjić. – Dl, št. 19 (11.5.), str. 20 : ilustr. (Tone Fabjan in endovital - čebelji izdelek s sokom rdeče pese).
- Lekarna sameva / (mgl). – Dn, št. 134 (19.5.), str. 11. (V Dobropolju).

- Endovitalov bum v Bosni / N. Mavrič. – Dn, št. 297 (30.10), str. 15 : ilustr. (Endovital Toneta Fabjana iz Predstrug zdravi bolezenske težave v Bosni).
 Rešeni v manj kot treh minutah / J. Omahen. – Dn, št. 299 (3.11.), str. 12 : ilustr. (Na OŠ Stična so pripravili reševalno vajo).

2001

- Do ordinacije "šuparamo" / J. Omahen. – Dn, št. 16 (18.1.), str. 34 : ilustr. (Zdravstveni dom v Grosupljem nima uporabnega dovoljenja).
 Steklina spet grozi / J. Omahen. – Dn, št. 30 (1.2.), str. 12. (Ivančna Gorica).
 Čebele niso moje uslužbenke, ampak mojstrice / K. Cunder. – Nedelo, št. 37 (16.9.), str. 11 : ilustr. (Anton Fabjan konzervira sok rdeče pese s pomočjo čebel).
 Center za zdravljenje boleznih otrok / M. Urbančič. – Rina, št. 3, (nov.-dec.), str. 13-15. // Šola zdrave prehrane in zdravega načina življenja / Z. Koporec. – Zdravstveno varstvo, št. 40 (Suplement), str. 239-249. (Tudi v angleščini). (CZBO Šentvid pri Stični in njihov program zdrave prehrane za otroke).
 Kužne epidemije na Dolenjskem med izročilom in stvarnostjo / B. Golec. – Kronika : časopis za slovensko zgodovino, št. 49/2001, str. 23-64 : ilustr. (Omenjena je Višnja Gora in podatki o kužnih boleznih v letih 1599, 1625 in 1715).

63 KMETIJSTVO

2000

- Priznanja najboljšim zbiralkam / B. Majstorovič. – Kg, št. 1 (15.1.), str. 12 : ilustr. (Srečanje zbiralcev mleka v Ivančni Gorici).
 V samostanskih rastlinjakih že brsti / B. Rajšek. – Delo, št. 39 (17.2.), str. 7. (V Stični prodajajo lončnice pa tudi grmovnice in sadno drevje).
 Medved raztrgal ovci v Ponikvah / V. Jerman. – Sn, št. 50 (1.3.), str. 1,3 : ilustr. (Pri Bambičevih).
 Za vsakega ena rožica cveti / L. Lesar. – NDn, št. 105 (16.4.), str. 17 : ilustr. (Darko Ilar in novi rastlinjaki na Marofu).
 Pomladanski oddih ob ribniku / B. Rajšek. – Delo, št. 92 (19.4.), str. 7 : ilustr. (Boštanj pri Grosupljem).
 Z voljo do dela se daleč pride / J. Omahen. – Dn, št. 119 (4.5.), str. 37 : ilustr. (Na kmetiji Sonje Boh z Zgornje Slivnice pridelujejo kakovostno zelenjavo).
 Pridelava zelenjave v občini Grosuplje / B. Predalič. – Demokracija, št. 23 (8.6.), str. 9 : ilustr. (Kmetija Bučar iz Grosupljega).
 Valjal ga je kot palačinko / M. Lorenčič. – Dn, št. 159 (13.6.), str. 32 : ilustr. (V Podgorici pri Grosupljem je medved napadel lovca Vilija Ješovnika).
 Ko te preseneti močna šapa... / D. Franz. – Dn, št. 182 (6.7.), str. 31 : ilustr. (Lovec Bojan Habjan iz Grosupljega).
 Mladi ne znajo več žeti / J. Omahen. – Dn, št. 186 (13.7.), str. 10 : ilustr. (Domačini s Kitnega Vrha pri Zagradcu so pripravili občinsko tekmovanje v žetvi).
 Živinorejec in čebelar / B. Žagar. – Dl, št. 31 (3.8.), str. 9 : ilustr. // Živinorejec in čebelar / B. Žagar. – Kg, št. 51 (20.12.), str. 22 : ilustr. (Kmetija Ane in Staneta Godca s Ceste v Dobrepolju).
 Od države le drobiž / B. Žagar. – Dl, št. 32 (10.8.), str. 9 : ilustr. // Nov goveji hlev / B. Žagar. – Kg, št. 42 (18.10.), str. 19 : ilustr. (Kmetija Marije in Vinka Novaka iz Podgorice v Dobrepolju).
 Postrvi s koncesijo. – Sn, št. 193 (21.8.), str. 18 : ilustr. (Na Vrhu pri Sobračah Drago Lokar goji ribe).
 Razstava plemenske živine / J. Omahen. – Dn, št. 253 (16.9.), str. 11. // Dve najboljši kravi Sinjur-

- jevi / M. Papež. – Kg, št. 39 (27.9.), str. 28 : ilustr. (Razstava plemenske živine pri letališču v Šentvidu pri Stični).
- Matica si poslikani panj zapomni / J. Omahen. – Dn, št. 279 (12.10.), str. 37 : ilustr. (Koželjevi iz Šmarja - Sapa pridelujejo med in medico).
- Razstava pasemskih malih živali / B. Žagar. – Kg, št. 48 (29.11.), str. 19 : ilustr. (Videm).
- Domači kmetje imajo mirno vest / J. Omahen. – Dn, št. 326 (30.11.), str. 33 : ilustr. (Govedorejca Silvo Jaklič iz Kriške vasi in Franc Škufca iz Ponove vasi o bolezni norih krav).
- Izbrali najbolj urejeno kmetijo / B. Žagar. – Dl, št. 52 (28.12.), str. 6 : ilustr. (TD Dobropolje je izbralo za najbolj urejeno domačijo Toneta Babiča iz Zdenske vasi).
- Sofinanciranje kmetijstva / B. Žagar. – Dl, št. 52 (28.12.), str. 6. (Krediti za področje kmetijstva v občini Dobropolje).

2001

- Strožji pri mleku / J. Omahen. – Dn, št. 1 (3.1.), str. 11 : ilustr. (Zbiralci mleka in kmetijski strokovnjaki so podelili priznanja najbolj urejenim zbiralnicam).
- Čivkanje ima poseben čar / J. Omahen. – Dn, št. 9 (11.1.), str. 34 : ilustr. (20. obletnica grosupeljskega društva za varstvo in vzgojo ptic).
- Najbolj urejena domačija / B. Žagar. – Kg, št. 3 (17.1.), str. 18 : ilustr. (TD Dobropolje je izbralo za najbolj urejeno domačijo Jožeta Drobniča s Ceste).
- Kmetje ne potrebujejo miloščine / M. G. – Dl, št. 5 (1.2.), str. 6 : ilustr. (Jože Zrnc iz Dobropolja je predsednik sveta območne enote Kmetijsko-gozdarske zbornice Kočevje).
- Dejavno konjerejsko društvo / U. Bregar. – Kg, št. 9 (28.2.), str. 19 : ilustr. (Radohova vas).
- Po petdesetih letih spet sejem / M. Marinčič Jevnikar. – Kg, št. (11.4.), str. 11 : ilustr. (Velikonočni sejem pod cerkvijo sv. Antona v Zdenski vasi).
- V paradižu ni bilo pesticidov ... / L. Lesar. – NDn, št. 133 (20.5.), str. 20 : ilustr. (Jožica Fabjan iz Predstrug).
- V treh letih podvojili mlečnost / B. Žagar. – Kg, št. 24 (13.6), str. 19 : ilustr. (V Kompoljah pri Babičevih).
- Tekmovanje v žetvi povezovalo vas / B. Dolničar. – Kg, št. 29 (18.7.), str. 9 : ilustr. (V organizaciji TD Zagradec in vaščanov Kitnega Vrha je želo 25 žanjic in žanjcev).
- Oživili zapuščeno kmetijo / B. Žagar. – Kg, št. 29 (18.7.), str. 10 : ilustr. (Struge v Dobropolju).
- Kmetijska zemljišča se zaraščajo / J. Omahen. – Dn, št. 274 (10.10.), str. 13 : ilustr. (V Lučarjevem Kalu so organizirali tečaj dela s traktorjem v gozdu).
- Kljub dežju so vsi zadovoljni / A. Pavič. – Kg, št. 41 (10.10.), str. 9 : ilustr. (V SK Kmetovalec in KSS Grosuplje so govorili o pripravi in uporabi biomase).
- Tekmovanje v sečnji z motorno žago / B. Majstorovič. – Kg, št. 43 (21.10.), str. 9 : ilustr. (Lučarjev Kal).
- Velika družina ima veliko živali / B. Žagar. – Kg, št. 44 (31.10.), str. 10 : ilustr. (Jože Čož iz Leskovca pri Višnji Gori).
- Obsojene na zaraščanje / M. G. / Dl, št. 47 (22.11.), str. 10. (Razdrobljene parcele v občini Dobropolje).
- Jože Trontelj / D. Čadež. – Kg, št. 46 (14.11.), str. 15 : ilustr. (Kmetovalec iz Vrhpolja, Ivančna Gorica).

64 GOSPODINJSTVO

2000

- Žganci – dobra jed / B. Kuhar. – Vm, št. 381 (18.3. - 24. 3.), str. 61 : ilustr. (Izletniški

turizem Okorn na Pristavi pri Stični).

Dobrote iz krušne peči / B. Kuhar. – Vm, št. 387 (24.4.-5.5.), str. 61 : ilustr. // Kultura za oči, dušo in želodec / N. Mavrič. – Dn, št. 161 (15.6.), str. 24 : ilustr. (Krčma Deseti brat v Stični).

Na gobe, kostanj in klobase / B. Kuhar. – Vm, št. 411 (14.–20.10) : ilustr. (Pri Berčonu na Obolnem nad Stično).

2001

Gostilna pri Froncu, Veliko Mlačevo / P. Pavel. – Nedelo, št. 38 (21.1.), str. 8 : ilustr.

Pri mačkovi šunki / I. Ivan. – Mladina, št. 39 (1.10.), str. 69 : ilustr. (Gostilna Štorovje).

66/69 INDUSTRIJA IN OBRT

2000

GP Grosuplje spet enovita družba / (Iac). – Dn, št. 4 (5.1.), str. 8. (K matični družbi je pristopilo 5 hčerinskih družb).

Po naravi sem optimist / A. Podlogar. – Dn, št. 5 (6.1.), str. 37 : ilustr. (Ob 25. obletnici je OZS Jožetu Intiharju, podjetniku iz Grosupljega, podelila zlato plaketo za prizadevano delo pri razvoju slovenske obrti).

OMV Istrabenzov bencinski servis v Grosupljem / J. Omahen. – Dn, št. 25 (27.1.), str. 11.

Odrpli nov center / J. Omahen. – Dn, št. 255 (18.9.), str. 6. (Podjetje Logo je odprlo nov center za tehnične preglede, podaljšanje registracije in zavarovanje avtomobilov).

Hrup in prah bosta kmalu izginila / F. Dovč. – Gv, št. 23 (8.6.), str. 22–23 : ilustr. (IMP Livar iz Ivančne Gorice uspešno vodi Stane Osterman. Za čistejše okolje dobo namenili 456 milijonov tolarjev).

Prenovljena blagovnica / J. Omahen. – Dn, št. 250 (13.9.), str. 13 (Vele v Ivančni Gorici).

Motvoz in platno - 80 let: Predsednik Kučan v Motvozu / B. R. – Nedelo, št. 46 (19.11.), str. 2 : ilustr. // Nov program za folije / J. Omahen. – Dn, št. 332 (6.12.), str. 15 : ilustr.

2001

Na negotovi poti / (mak). – Dn, št. 43 (15.2.), str. 35 : ilustr. (Tovarna Rašice v Ambrusu).

GPG lani v rdečih številkah / (STA). – Finance, št. 29 (28.2.) // Izguba predvsem posledica zamud / M. Lacič. – Dn, št. 61 (6.3.), str. 10. (Prvič po letu 1992 so v GPG poslovali z izgubo).

Komunalne gradnje v novi hiši / B. Rajšek. – Delo, 59 (13.3.), str. 7 : ilustr.

Šmarčani so nezaupljivi / J. Omahen. – Dn, št. 64. (8.3.), str. 34. (Šmarčani so proti bencinskemu servisu na Cikavi).

Gostinski center v Grosupljem / J. Omahen. – Dn, št. 78 (22.3.), str. 12 : ilustr.

(Kovinastroj Gastrom je uspešno podjetje z ekološko čisto proizvodnjo).

Nov obrat za izdelavo folij / B. Rajšek. – Delo, št. 73 (29.3.), str. 7 : ilustr. // V Motvozu delajo trislojne folije / J. Omahen. – Dn, št. 94 (7.4.), str. 11 : ilustr. (Podjetje Motvoz je posodobilo del proizvodnje).

Zaposlene ženske nimajo časa za peko / J. Omahen. – Dn, št. 92 (5.4.), str. 32 : ilustr.

(Slaščičarstvo Vesne Kovačič z Vira pri Stični).

Izvozna revolucija iz Grosupljega / L. Deleva Humar. – Delo, št. 86 (13.4.), str. 14 : ilustr.

(Podjetje Tipro napoveduje revolucijo pri računalniških vhodnih enotah).

Varčujejo z energijo / I. Krasko. – Dn, št. 106 (19.4.), str. 10 : ilustr. (Livar iz Ivančne Gorice).

Iz štirih v eno trgovino : Sava združuje svoje trgovce / M. Voljak. – Gorenjski glas, št. 40 (25.5.), str. 7. (Chemo in Astra iz Ljubljane, Savatech Trade in Guma Grosuplje).

- Pekarna Grosuplje - 50 let:** Skrivnosti iz Pekarne Grosuplje / V. Bleiweis. - Mercator moje dežele, št. 3-4, str. 1,14-15, 44 : ilustr. (Intervju z direktorjem Štefanom Plankarjem). // Vodi grosupeljski kruh / T. L. - Delo, št. 183 (10.8.), str. 11.
 // Pekarna Grosuplje prva po rasti prodaje / (sas). - Dn, št. 217 (13.8.), str. 5. // Kruh vzhaja, pekarna raste / B. D. G. - DI, št. 35 (30.8.), str. 2. // Pol stoletja ljubezni do kruha. - Ljubljana, št. 6/7, str. 3, platnice : ilustr. Tudi v časopisu Mercator, zadnja platnica. // Ko v prodajalni zadiši po svežem kruhu. - Trgovina (Priloga Gv), št. 7 (sept.), zadnja platnica : ilustr. // Zakaj je sosedov kruh tako dober. - Trgovina (Priloga Gv), št. 8 (okt.), zadnja platnica : ilustr.
- Predstavljamo vam vrtnarstvo Frbežar / A. Frbežar. - Gaja, št. 67 (maj), str. 15 : ilustr. (Vrtnarstvo Frbežar z Malega Vrha pri Šmarju - Sapu).
- So dobre pekarne zapostavljene / Trgovina (Priloga Gv), št. 6 (jun.), str. 14-15. (Pekarna Grosuplje bo odprla pekarno v Zagrebu).
- Ne IMP, samo Livar / J. Omahen. - Dn, št. 150 (6.6.), str. 9. (Novo ime predstavlja njihovo dejavnost).
- Dolenjska je gostoljubna 24 ur na dan / B. Okorn. - Delo, št. 131 (9.6.), str. V. (Priloga Na kolesih) : ilustr. (Motel Grosuplje).
- Livar se je na presoji za ISO 14001 dobro odrezal / J. Omahen. - Dn, št. 261 (27.9.), str. 15.
- Nov bencinski servis ob avtocesti Bič-Ljubljana / J. Omahen. - Dn, št. 273 (9.10.), str. 13 : ilustr.
- Lepši in večji market Stična / (an). - Dn, št. 274 (10.10.), str. 12.
- Temelji nove veleblagovnice / (an). - Dn, št. 294 (30.10.), str. 11. (Grosuplje).
- ## 7 UMETNOST
- ### 2000
- S čopičem in dletom / Mim. - DI, št. 6 (10.2.), str. 10 : ilustr. (Jožef Trontelj iz Ivančne Gorice).
- Zapisan v prelest cerkva / J. Ravenko. - D, št. 27 (2.7.), str. 10 : ilustr. (Tone Kralj je poslikal nad štirideset cerkva).
- Zbirka Toneta Kralja / B. Radovič. - Delo, št. 176 (31.7.), str. 8 : ilustr. (Stalna zbirka Galerije Božidar Jakac).
- Mednarodna likovna kolonija / M Glavonjič. - Dn, št. 229 (23.8.), str. 12 : ilustr. // Mednarodna slikarska delavnica / A. Košmerl. - DI, št. 34 (24.8.), str. 5 : ilustr. (Videm - Dobrepolje).
- Žalostno, a resnično / C. Plut. - Delo, št. 210 (9.9.), str. 7. (Ljubljanska metropolitija se ni spomnila umetnika, ki je poslikal mnogo cerkva).
- Tone Kralj (1900-1975) / I. Kranjc. - Bilten Poštne znamke 2000, št. 32, str. 25-27 : ilustr. // Slike Toneta Kralja v Avberu : kulturno ozadje nastanka / M. Vuk. - Goriški letnik, 25/26, 1998/1999, str. 163-180 : ilustr. // Umetnost in vinska trta. - Delo, št. 219 (20.9.), str. 11 : ilustr. (Dve poštni znamki: Avtoportret in nevihta ter Avtoportret in Judita, ovitek ter žig prvega dne). // Preroški slikar iz svoje samote / jz. - D, št. 41 (8.10.), str. 11 : ilustr. // Slovenija od včeraj do jutri / ce. - D, št. 42 (15.10.), str. 10 : ilustr. // Zvest bogu in rodu / M. Mihelič. - Novi glas (Trst-Gorica), št. 7 (19.10.), str. 7 : ilustr. // Letos 100-letnica rojstva Toneta Kralja / B. Žagar. - DI, št. 45 (9.11.), str. 18 : ilustr. // Razstava v počastitev stoletnice rojstva Toneta Kralja / I. Kranjec. - Naš kraj, št. 11 (dec.), str. 11 : ilustr. (Ob stoletnici rojstva Toneta Kralja).
- France Kralj, slikar in kipar (1895-1960) : glasnik kmečkega izročila / M. Komelj. - Znameniti Slovenci, forma 7, 2000, str. 138-139.
- Izvirna umetniška izpoved Toneta Kralja med obema vojnama na Primorskem / E.

Cesar. – Literarnozgodovinski portreti, 2000, str. 7–27 : ilustr.

2001

Prenova poslovnega objekta na pokopališču v Grosupljem / N. Koselj. – AB, št. 151–152, str. 38–41 : ilustr.

The renovation of the funeral edifice at the Grosuplje cementarij / N. Koselj. – AB, št. 151–152, str. 150–151.

Tiho dostojanstvo = silent dignity : obnova dvorane za ispričanje, Grosuplje, Slovenija / J. Koželj. – Oris (Zagreb), št. 10, str. 124–128 : ilustr.

Avtobusno postajališče Urgis : lokacija Grosuplje / B. Cotič. – Arhitektura inventura, 2001, str. 11.

Reševanje Kraljevih poslikav / D. Kladnik. – D, št. 50 (22.2.), str. 36 : ilustr. (V cerkvi sv. Helene v Premu).

Ko je meja in je ni / M. Vogel. – Delo, št. 68 (23.3.), str. 8 : ilustr. // Poslanka miru in združevanju / jz. – D, št. 15/16, str. 18 : ilustr. (Narodna galerija in Italijanski inštitut za kulturo v Sloveniji je predstavila dvojezično knjigo Umetnost in narava v dvogovoru – poslikane cerkve Toneta Kralja).

Umetnika s Pasjega broda / D. Kladnik. – Dn, št. 105 (18.4.) – 116 (3.5.) (Brata Kralja, ki sta ustvarila velika dela, a ju je slava obšla, javnost pa ju ne pozna dovolj).

Slikar Ferdo Vesel (1861-1946) / B. Perpar. – Klasje. Priloga, 4 (apr.), str. 9–12 : ilustr.

Graščak s čopičem / MiM. – Dl, št. 20 (17.5.), str. 10. (140-letnica rojstva slikarja Ferda Vesela).

Umetniški razcvet duha / (ibr). – Dn, št. 143 (30.5.), str. 18. (Monografija Umetnost 20. stoletja na Goriškem in v Posočju predstavlja tudi slikarja Toneta Kralja).

Življenje je, kjer ga nihče ne išče / J. Suhadolc. – Dn, št. 206 (2.8.), str. 20 : ilustr. (Kraljeva dela v Dobrepolju).

Stična (Sitticum) um 1180 : Silhouetten- und Rankeninitialen / N. Golob. – Liturgie und Buchkunst der Zistersienser im 12. Jahrhundert, (Frankfurt), 2000, str. 49–69.

78 GLASBA

2000

Prenovljeni Slapovi / I. Sivec. – Sn, št. 3 (5.1.), str. 21 : ilustr. // Slapovi z novim članom / (am). – Večer, št. 27 (2.2.), str. 38 : ilustr.

Zvončkljanje za glasbeno znanje / (im). – Delo, št. 103 (14.4.), str. 11. (V Grosupljem je bilo srečanje Orffovih skupin iz Slovenije).

31. tabor pevskih zborov: Praznik pevcev in slovenske pesmi / B. M. – Kg, št. 25

(21.6.), str. 28 : ilustr. // Dolenjska bo pela / (tc). – Dn, št. 161 (15.6.), str. 17 : ilustr. //

Scenarij za pet let / I. Bregar. – Delo, št. 137 (15.6.), str. 9. // Zaključek sezone / I.

Bregar. – Delo, št. 140 (19.6.), str. 3 : ilustr. // Lepo in še vedno prijateljsko / M. Košir.

– Dn, št. 165 (19.6.), str. 5 : ilustr. // Slovenska pesem iz tisočerih grl / M. Markelj. –

Dl, št. 25 (22.6.), str. 1 : ilustr. // Vi, ki požete s srcem, ste srečni / L. Lesar. – NDn,

št. 171 (25.6.), str. 12 : ilustr. // Šentvid je svetek za pevce / I. Barber. – Porabje, št. 13

(29.6.), str. 3 : ilustr. // Imeti svoj glas / T. Pavček. – Rast, št. 5 (okt.), str. 11.

(Pozdravni nagovor).

Veseli večeri / J. Omahen. – Dn, št. 175 (29.6.), str. 37 : ilustr. (Folklorna skupina Račna).

Ne nasedajmo lažnim prerokom / M. Steklasa. – Demokracija, št. 27 (6.7.), str. 8 : ilustr. (Proslava dneva državnosti v Strugah).

Slapovi z Dolenjsko / [I. Sivec]. – Sn, št. 172 (26.7.), str. 21 : ilustr. (Na novi kaseti in

- plošči tudi pesem Vinka Žitnika, pesnika iz Grosupljega, ki je živel v Argentini).
 Več ljudi jih sliši, bolj veseli so / M. Glavonjić. – Dn, št. 197 (21.7.), str. 11 : ilustr.
 (Pihalna godba Dobropolje).
- Ujet v pravljico / S. Javornik. – NDn, št. 213 (6.8.), str. 31 : ilustr. (Branko Jovanović
 Brendi iz Šmarja - Sapa).
- Temperamentna jazzistka / J. Pavšič. – Jana, št. 35 (29.8.), str. 24 : ilustr. (Tjaša Perigoj
 iz Grosupljega).
- Ko zbrani gremo skoz vas / B. Žagar. – Dl, št. 36 (7.9.), str. 20 : ilustr. (V Vidmu so
 obnovili ljudsko petje).
- Slovenska zemlja v pesmi in besedi / V. Sever. – Delo, št. 213 (12.9.), str. 16 : ilustr. (V
 Račni so snemali oddajo za Radio Slovenija).
- Fantje, ponosni na glasen zvok / J. Omahen. – Dn, št. 265 (28.9.), str. 37 : ilustr.
 (Tekmovanje v kakovosti in glasnosti avtoradijev je bilo v Grosupljem).
- Hiša nekega Čuka / Ž. Kapetanovič. – Jana, št. 41 (10.10.), str. 55 : ilustr. (Marko Vozelj
 v novi hiši v Višnji Gori).
- Zaigrali tudi na ribežen / J. Omahen. – Dn, št. 286 (19.10.), str. 41 : ilustr. (V Račni so se
 srečali ljudski pevci in godci).
- Naj viža 2000. - NDn, št. 296 (29.10.), str. 33 : ilustr. (Skladba Slapov Rože z domačega
 vrta je postala Viža leta 2000).
- Cacova romantična trobenta / D. Nograšek. – NDn, št. 303 (5.11.), str. 33 : ilustr. (Franc
 Korbar, ravnatelj Glasbene šole Grosuplje, je izdal svojo četrto kaseto in ploščo).
- Slapovi / M. Turk. – Ognjišče, št. 12, str. 56–57 : ilustr.
- Tudi spletni Slapovi / I. Sivec. – Sn, št. 289 (13.12.), str. 21 : ilustr. (Slapovi so izdali novo
 kaseto in zgoščenko Rože z domačega vrta).
- Otroška opereta za pravljicne dni / M. M. J. – Kg, št. 52 (27.12.), str. 20 : ilustr.
 (Profesorica Marta Steklasa je na OŠ Ferdo Vesel v Šentvidu pri Stični pripravila
 opereto Pravljice z gozdne jase).
- V deželi deseta brata / nn. – Sn, št. 299 (27.12.), str. 21 : ilustr. (Izšla je kaseto in
 zgoščenka ansambla Mi trije in še eden ter Stiškega kvarteta)
- Pevci so veseli ljudje / J. Omahen. – Dn, št. 352 (28.12.), str. 37 : ilustr. (Deset let
 delovanja Šentjurskega okteta).
- Slapovi / M. Turk.. – Ognjišče, št. 12 (dec.), str. 56–57 : ilustr. (Intervju s Slapovi).
- 2001**
- Rože z domačega vrta / Kg, št. 5 (31.1.), str. 22 : ilustr. // Slapovi s formulo 1. – Sn, št. 19
 (24.1.), str. 21 : ilustr. (Slapovi so izdali novo kaseto in zgoščenko)
- Mi trije in kvartet Stična / I. Sivec. – Kg, št. 6 (7.2.), str. 22 : ilustr. (Izdali so kaseto in
 zgoščenko).
- Grm se veselo razrašča. – Sn, št. 36 (14.2.), str. 21 : ilustr. (Ansambel iz Šmarja - Sapa).
- Mavrica za kulturni praznik / S. Mirtič. – Kg, št. 8 (21.2.), str. 20 : ilustr. (Vokalna
 skupina Mavrica je pela na proslavi za slovenski kulturni praznik v Hinjah).
- Rocker v narodnozabavni glasbi / A.R. Kurtovič. – Sn, št. 44 (23.2.), str. 14 : ilustr.
 (Pogovor z Gregorjem Štibernikom, članom skupine Slapovi).
- Kako postati dober oče / NDn, št. 67 (11.3.), str. 46–47 : ilustr. (V prilogi Pilot so bili
 predstavljeni Slapovi).
- Zadnji up za violinske citre / H. Švajger. – Sn, št. 92 (21.4.), str. 10 : ilustr. (Veronika
 Zajec iz Dobropolja igra na violinske citre).
- Z jazzom po Evropi / T. C. Mal. – Delo, št. 98 (30.4.), str. 12 : ilustr. (Na obisku pri
 Grosupelčanu Klemnu Kotarju).
- Ko se zlivajo Slapovi / M. Družnik. – Vm, št. 439 (28.4.–4.5.), str. 57 : ilustr. (Bliza se 10-
 letnica delovanja ansambla Slapovi).

Pesem je naš praznik / D. Nograšek. – NDn, št. 161 (17.6.), str. 31 : ilustr. // Pesem je na praznik / MiM. – DI, št. 31 (2.8.), str. 10. (Ob 10-letnici je Vokalni kvartet Stična izdal jubilejni album).

Slapovi domači šumijo tudi poleti. – NDn, št. 209 (5.8.), str. 31 : ilustr. (Slapovi snemajo videospote za zgoščenko Rože z domačega vrta).

32. tabor pevskih zborov: Iz tisočerih grl / N. Scagnetti. – Dn, št. 157 (13. 6.), str. 18. // Hodil po zemlji sem naši z zbori / M. Z. – Delo, št. 135 (14.6.), str. 5. // Pomembna je pesem, ne tekmovalje / J. Omahen. – Dn, št. 162 (18.6.), str. 12 : ilustr. // Letošnji pevski tabor v znamenju dežja / I. Bregar. – Delo, št. 138 (18.6.), str. 20 : ilustr. // Lepota materinščine, utelešena v pesmih / L. Lesar. – NDn, št. 168 (24.6.), str. 10 : ilustr. // Pojo naj ljudje / I. Barber. – Porabje (Monošter), št. 13 (28.6.), str. 8 : ilustr. (32. tabor pevskih zborov je zmotila toča).

Slapovi ogreli poletje / D. Nograšek. – NDn, št. 264 (30. 9.), str. 33 : ilustr. // Iz Hrastovega Dola na Japonsko / D. Nograšek. – NDn, št. 271 (1.10.), str. 31 : ilustr. (Viža poletja 2001 je Na Dolenjskem je dekline izvedli Slapovi).

Slapovi v Laškem / T. Vrbl. – Novi tednik, št. 46 (15.11.), str. 27 : ilustr. (Slapovi so sodelovali na 60. koncertu iz Avsenikovega abonmaja polk in valčkov).

Deset let pevskega druženja / D. K. – D, št. 49 (2.12.), str. 30 : ilustr. ((Kvartet Stična).

Pevci za rastočo knjigo / B. Žagar. – Kg, št. 50 (12.12.), str. 17 : ilustr. (Izkupiček koncerta ljudskih, nabožnih in cerkvenih pesmi v Dobropolju so namenili za gradnjo hrama slovenske knjige).

796 ŠPORT

2000

Na predvečer praznika z baklami na Kamen Vrh / M. Steklasa. – Demokracija, št. 2 (13.1.), str. 8 : ilustr. // Z baklami za samostojnost / M. Steklasa. – DI, št. 51 (6.1.), str. 16 : ilustr. (Pohoda se je udeležil tudi Janez Janša).

7. Jurčičev pohod: Literarni pohod po Jurčičevi poti / B. Rajšek. – Delo, št. 52 (3.3.), str. 6. // Zamisel, ki je romanje postala / B. Rajšek. – Nedelo, št. 6 (5.3.), str. 2. // Tri tisoč pohodnikov po Jurčičevi poti / M. Markelj. – DI, št. 10 (9.3.), str. 1 : ilustr. // Pohod po deželi Desetega brata / A. Podlogar. – Dn, št. 64 (6.4.), str. 7 : ilustr. (Slavnostni govornik na zaključni prireditvi je bil Vlado Žabot).

“Strelja” na knjigo rekordov. – Dn, št. 64 (25.5.), str. 37 : ilustr. (Martin Strel, ekstremni plavalec, se najraje sprošča ob kitari, ki jo poučuje na Glasbeni šoli Grosuplje).

Spust po Krki / A. B. – DI, št. 22 (1.6.), str. 24 : ilustr. (Kajak-kanu klub Krka je organiziral že 24. spust po Krki).

Težko je ugoditi vsem prošnjam / M. Štakul. – Dn, št. 154 (18.6.), str. 26 : ilustr. (Miro Cerar sodeluje pri organizaciji tekme svetovnega pokala v gimnastiki).

Tekli so noč in dan / (ap). – Dn, št. 168 (22.6.), str. 37 : ilustr. (24-urni maraton Tek sreče po grosupeljskih ulicah).

Začetnike boli zadnjica / J. Omahen. – Dn, št. 70 (6.7.), str. 37 : ilustr. (Kolesarsko društvo Grosuplje organizira množične vzpone).

Levič se je priljubil / A. Krbavčič. – Delo, št. 175 (29.7.), str. 15 : ilustr. (Dopoldne z leonom, seatovim avtomobilom, pri Motelu Grosuplje).

Zmagala sta moč in izkušnje / G. Sever. – Dn, št. 227 (21.8.), str. 17 : ilustr. (Na izločilnem predtekmovanju za najmočnejšega Slovenca je zmagal Jože Kristof iz Šentvida pri Stični, Marko Borštnik iz Grosupljega pa je bil 5.).

Brunamonti si je oddahnil / I. Đ. – Ekipa, št. 197 (26.8.), str. 24 : ilustr. (Koškark Matjaž Smodiš – član Kaje Grosuplje ali Kinder Bologne?).

Kolesarska pot ob Krki. – Lipov list, št. 9 (sept.), str. 249 : ilustr. (Zemljevid Somčkove

- plošči tudi pesem Vinka Žitnika, pesnika iz Grosupljega, ki je živel v Argentini).
Več ljudi jih sliši, bolj veseli so / M. Glavonjič. – Dn, št. 197 (21.7.), str. 11 : ilustr.
(Pihalna godba Dobropolje).
- Ujet v pravljico / S. Javornik. – NDn, št. 213 (6.8.), str. 31 : ilustr. (Branko Jovanovič
Brendi iz Šmarja - Sapa).
- Temperamentna jazzistka / J. Pavšič. – Jana, št. 35 (29.8.), str. 24 : ilustr. (Tjaša Perigoj
iz Grosupljega).
- Ko zbrani gremo skoz vas / B. Žagar. – DI, št. 36 (7.9.), str. 20 : ilustr. (V Vidmu so
obnovili ljudsko petje).
- Slovenska zemlja v pesmi in besedi / V. Sever. – Delo, št. 213 (12.9.), str. 16 : ilustr. (V
Račni so snemali oddajo za Radio Slovenija).
- Fantje, ponosni na glasen zvok / J. Omahen. – Dn, št. 265 (28.9.), str. 37 : ilustr.
(Tekmovanje v kakovosti in glasnosti avtoradije je bilo v Grosupljem).
- Hiša nekega Čuka / Ž. Kapetanovič. – Jana, št. 41 (10.10.), str. 55 : ilustr. (Marko Vozelj
v novi hiši v Višnji Gori).
- Zaigrali tudi na ribežen / J. Omahen. – Dn, št. 286 (19.10.), str. 41 : ilustr. (V Račni so se
srečali ljudski pevci in godci).
- Naj viža 2000. – NDn, št. 296 (29.10.), str. 33 : ilustr. (Skladba Slapov Rože z domačega
vrta je postala Viža leta 2000).
- Cacova romantična trobenta / D. Nograšek. – NDn, št. 303 (5.11.), str. 33 : ilustr. (Franc
Korbar, ravnatelj Glasbene šole Grosuplje, je izdal svojo četrto kaseto in ploščo).
- Slapovi / M. Turk. – Ognjišče, št. 12, str. 56–57 : ilustr.
- Tudi spletni Slapovi / I. Sivec. – Sn, št. 289 (13.12.), str. 21 : ilustr. (Slapovi so izdali novo
kaseto in zgoščenko Rože z domačega vrta).
- Otroška opereta za pravljicne dni / M. M. J. – Kg, št. 52 (27.12.), str. 20 : ilustr.
(Profesorica Marta Steklasa je na OŠ Ferdo Vesel v Šentvidu pri Stični pripravila
opereto Pravljice z godzne jase).
- V deželi deseta brata / nn. – Sn, št. 299 (27.12.), str. 21 : ilustr. (Izšla je kaseto in
zgoščenko ansambla Mi trije in še eden ter Štiškega kvarteta)
- Pevci so veseli ljudje / J. Omahen. – Dn, št. 352 (28.12.), str. 37 : ilustr. (Deset let
delovanja Šentjurskega okteta).
- Slapovi / M. Turk.. – Ognjišče, št. 12 (dec.), str. 56–57 : ilustr. (Intervju s Slapovi).
- 2001**
- Rože z domačega vrta / Kg, št. 5 (31.1.), str. 22 : ilustr. // Slapovi s formulo 1. – Sn, št. 19
(24.1.), str. 21 : ilustr. (Slapovi so izdali novo kaseto in zgoščenko)
- Mi trije in kvartet Stična / I. Sivec. – Kg, št. 6 (7.2.), str. 22 : ilustr. (Izdali so kaseto in
zgoščenko).
- Grm se veselo razrašča. – Sn, št. 36 (14.2.), str. 21 : ilustr. (Ansambel iz Šmarja - Sapa).
- Mavrica za kulturni praznik / S. Mirtič. – Kg, št. 8 (21.2.), str. 20 : ilustr. (Vokalna
skupina Mavrica je pela na proslavi za slovenski kulturni praznik v Hinjah).
- Rocker v narodnozabavni glasbi / A.R. Kurtovič. – Sn, št. 44 (23.2.), str. 14 : ilustr.
(Pogovor z Gregorjem Štibernikom, članom skupine Slapovi).
- Kako postati dober oče / NDn, št. 67 (11.3.), str. 46–47 : ilustr. (V prilogi Pilot so bili
predstavljeni Slapovi).
- Zadnji up za violinske citre / H. Švajger. – Sn, št. 92 (21.4.), str. 10 : ilustr. (Veronika
Zajec iz Dobropolja igra na violinske citre).
- Z jazzom po Evropi / T. C. Mal. – Delo, št. 98 (30.4.), str. 12 : ilustr. (Na obisku pri
Grosupeljčanu Klemnu Kotarju).
- Ko se živajo Slapovi / M. Družnik. – Vm, št. 439 (28.4.–4.5.), str. 57 : ilustr. (Bliža se 10-
letnica delovanja ansambla Slapovi).

Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje).

Med Žalno in Donavo / B. A. Novak. – Nova revija, št. 221–222, str. 23–27. (Pesnik, ki je v otroštvu počitnice preživel v hiši svoje matere v Žalni, je objavil dve pesmi: Žalna in Pesem za Angelo Lužar).

Ivo Frbežar: Brinove jagode / J. Kovič. – Dn, št. 159 (13.6.), str. 26. // Med hajko in haikujem / M. Seliškar. – Kl, št. 190, str. 16. // Ivo Frbežar: Brinove jagode / V. Rejc. – Literatura, št. 113/114 (nov.-dec.), str. 237–238. // Ivo Frbežar: Brinove jagode / Mladina, št. 49, str. 70. (Ocena pesniške zbirke grosupeljskega pesnika z Ilove Gore).
Karolina Zakrajšek: Darovan je glas spomina. – Vzajemnost, št. 12 (dec.), str. 66 : ilustr. (Ocena pesniške zbirke grosupeljske pesnice).

2001

Stiški rokopis. – Mikhailov, N.: Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine, Trst, 2001, str. 57–61, 82–94.

Kamniti črni oltarji / C. E. – D, št. 27 (1.7.), str. 11 : ilustr. // Baročni črni oltarji / M. Vo. – Delo, št. 151 (4.7.), str. 5 : ilustr. (Slovenski verski muzej v Stični je izdal delo svoje kustosinje Nataše Polajnar Freljih Baročni črni oltarji ljubljanskih kamnoseških delavnic).

Sodarska terminologija v Zagradcu na Dolenjskem / K. Šuštar. – Jezikoslovni zapiski, št. 1/2, str. 299–320. (Narečna poimenovanja sodarskih izdelkov in njihovih sestavnih delov).

Ilustracija junakov iz Desetega brata / B.R. – Delo, št. 54 (7.3.), str. 7 : ilustr. (V muljajski galeriji Kresnička).

Štiri Mondenine novosti / Mim. – Dl, št. 18 (4.5.), str. 16. // Stoji gorilna pisana ali Za/nos / B. L. – Delo, št. 103 (8.5.), str. 5. (Ocena pesniške zbirke Iva Frbežarja tudi v prilogi Dela Ona, št. 24 (26.6.)).

Ponatis Zadnje na grmadi / M. L. S. – Dl, št. 46 (15.11.), str. 19. (Ob 300-letnici zadnje čarovniške sodbe so ponatisnili delo Frana Jakliča).

Boemi so manj učinkoviti / V. Milek. – Delo, št. 249 (27.11.), str. 26–27 : ilustr. (Polona Glavan, pisateljica in prevajalka, je izdala svoj prvi roman Noč v Evropi).

Raznolika knjižna bera založbe Mondena / Sp, št. 50 (13.12.), str. 22.

902 + 94 ARHEOLOGIJA + ZGODOVINA

2000

Opis meja deželnega sodišča Višnja Gora po letu 1661 / B. Golec. – Arhivi, št. 2, str. 152–154. (Pod naslovom Iz zgodovine uradovalne slovenščine 17. stoletja omenja avtor Višnjo Goro).

Veliki Korinj. Arheologija / S. Ciglenečki. – Enciklopedija Slovenije, 14, 2000, str. 82–84.

Spisek pogrešanih povojnih ujetnikov iz vrst bolnikov, ranjencev in invalidov / A. Dolenc et al. – Brez milosti, 2000. (Na različnih straneh knjige so našeti povojni ujetniki iz občin Dobropolje, Grosuplje in Ivančna Gorica).

Vrhkrka (Obergurk), srednjeveški dvor – stolp, protiturški tabor / I. Stopar. – Grajske stavbe v osrednji Sloveniji. Dolenjska. 1: Porečje Krke, Ljubljana 2000, str. 304–308 : ilustr. (Avtor omenja dva gradova, enega ob izviru desnega rokava Krke, drugega pa na neznani lokaciji v bližini naselja Krka).

Kako se je začelo / T. Velikonja. – Zaveza, št. 36 (mar.), str. 11–20 : ilustr. (Leta 1941, 1942 in september 1943 na Radenskem polju in v okolici).

Prometnice na in ob Krki na Jožefinskem vojaškem zemljevidu / F. Bučar. – Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787, II. del. (Knjiga vsebuje zemljevide in opise za vojaške

- potrebe, nastali pa so po ukazu Jožefa II.).
 Kraljevi cvet pod goro / T. Kristan. – Sn, št. 118 (24.5.), str. 11 : ilustr. (Grof Rihard Ursini Blagaj, doma z gradu Boštanj pri Grosupljem, je odkril pod Goro sv. Lovrenca pri Polhovem Gradcu neznano cvetlico, imenovano blagajev volčin).
 Pomlad na Jančah / M. Jurčič. – Svobodna misel, št. 12 (23.6.), str. 27. (58-letnico bojev II. grupe odredov so proslavili na Jančah).
 Bager izkopal rimski novce / M. Grčman. – Sn, št. 182 (7.8.), str. 4 : ilustr. (Tone Kralj iz Velike Dobrave nad Višnjo Goro je po naključju našel ostanke grobišč).
 Premalo zemlje in preveč mrtvih / A. Puhar. – Delo, št. 196 (24.8.), str. 14 : ilustr. (Franc Perme in Anton Žitnik sta uredila zbornik Zamolčani grobovi in njihove žrtve (Ljubljana, Grosuplje), ki govori o povojnih pobojih).
 Domobranski arhiv. Doživetje petnajstletnega fanta / Franc Doblekar. – Zaveza, št. 38 (sept.), str. 44–50. : ilustr. (Povojna doživetja Franca Doblekarja).
 Prisiliti nemo kamenje, da bi spregovorilo / A. Bartelj. – Dl, št. 48 (30.11.), str. 20 : ilustr. (Dr. Ivan Stopar pripoveduje o svojih raziskavah dolenskih gradov).
 Iron furnaces from Sela pri Dobu near Ivančna Gorica (Slovenia) / M. Horvat. – Monographies Instrumentum (Montagnac), št. 12, str. 93–96.

2001

- Strelji na Cikavi / P. Čelik. – Borec, 564–587. (Pod naslovom Slovenski orožniki 1918–1941 piše Pavle Čelik tudi o dogajanju na Cikavi 27. julija 1919).
 Zakladna najdba okrog leta 400. Najdišče Limberk nad Veliko Račno / P. Bitenc et al. – Od Rimljanov do Slovanov. Predmeti, 2001, str. 32–33 : ilustr. (64 železnih predmetov z opisi).
 Bitke – dobljene in izgubljene. Srečanje na strelsko razdaljo / T. Velikonja. – Zaveza, št. 41 (jun.), str. 78–89 : ilustr. (Avtor omenja Jožeta Podržaja iz Čušperka, Jožeta Palčarja iz Velike Račne in opiše usodo Janeza Rusa iz Žalne).
 Prvi talci v Sloveniji so bili ustreljeni v Radohovi vasi / L. Kocijan. – Sp, št. 23 (7.6.), str. 21 : ilustr. (Že 1942. leta so italijanski fašisti ustrelili prve talce v Ljubljanski pokrajini).
 Vinku Levstiku dosodili 12 let zopora / O. Cvetek. – Delo, št. 137 (16.6.), str. 8 : ilustr. (V 20-letnem postopku so zaslišali 130 prič in sodili Levstiku zaradi hudodelstva zoper vojne ujetnike).
 Dolenska mesta in trgi v srednjem veku (3) / B. Golec. – Rast, št. 3/4, 5 (julij, oktober), str. 391–395 in 513–514. (Omenjeni so kraji Šentvid, Višnja Gora, Stari trg).
 Kaj vse ponujajo farne domobranske spominske plošče / S. Grgič. – Sp, št. 27, 28 (5.7. in 12.7.), str. 21 : ilustr. (Med drugimi so omenjene župnije Ambrus, Dobrepolje in Struge, Zagradec, Kopanj).
 Zamorec obranil slovensko mejo na Dolenjskem / A. P. Florjančič. – Dl, št. 36 (6.9.), str. 11 : ilustr. // Zamorec s krono v grbih / MiM. – Dl, št. 42 (18.10.), str. 18 : ilustr. (Ob razstavi Krka in zamorec s krono v Dolenjskem muzeju v Novem mestu prisoten tudi grb Blagajev z Boštanja pri Grosupljem).
 Spomini. Višnja Gora pred vojno in prvo leto vojne / N. Ahlin. – Zaveza, št. 42 (sept.), str. 47–52 : ilustr. (Spomini Naceta Ahlina).
 Obisk borcev italijanske brigade Fontanot in njihovih svojcev je obiskala tudi Ivančna Gorico).
 Manj žrtev, če... / S. Š. – Svobodna misel, št. 20 (26.10.), str. 24. (Na spominski slovesnosti ob spomeniku na Veliki Ilovi Gori je govoril Franc Štibernik).
 Gradovi v ognju / I. Žajdela. – Demokracija, št. 50, 51 (dec.), str. 24 : ilustr. (Požig

gradov Zavrh in Boštanj med NOB).

908 DOMOZNAJSTVO

2000

- Hočevska oolitna skupina, osrednja Slovenije / S. Dozet. – Acta carsologica, št. 1 (2000), str. 185–199 : ilustr. (Apnenčasta sestava z območja Suhe krajine).
- Podbukovska formacija / S. Dozet. – Geologija, 2000, str. 197–212.
- Višnja Gora formation, central Slovenia / S. Dozet. – Rudarsko-metalurški zbornik, št. 2, str. 137–154.
- Kopanj / Ž. Kozinc. – Vikend magazin, št. 374 (29.1.–4.2.), str. 79 : ilustr.
- Hrzanje v sončni bleščavi / J. Zrnec. – Sn, št. 19 (24.1.), str. 16–17 : ilustr. (Španova kmetija na Veliki Dobravi se ukvarja s konjerejo, prašičerejo in govedorejo).
- Štorija o jami / J. Čeh in I. Perpar. – Grif, št. 28 (feb.), str. 70–71 : ilustr. (Šimenkovo brezno ali Lavričeva jama v Mekinjah nad Stično).
- Na Magdalensko goro in Pugled / M. Kranjec. – Dn, št. 33 (3.2.), str. 37. (Naša kronika in AC Cosmos svetujeta izlet za konec tedna).
- Do Jurčičeve domačije / Dn, št. 46 (17.2.), str. 39. (Naša kronika in AC Cosmos svetujeta izlet za konec tedna).
- Mladi se selijo v dolino / J. Omahen. – Dn, št. 53 (24.2.), str. 37 : ilustr. (Huda Polica pri Šmarju - Sapu ima težave z vodo in elektriko).
- Zanimiva pot tja do stiškega samostana / (mak). – Dn, št. 67 (9.3.), str. 39. (Naša kronika in AC Cosmos svetujeta izlet za konec tedna).
- Pokrajina številnih jam / (mak). – Dn, št. 88 (30.3.), str. 39. (Naša kronika in AC Cosmos svetujeta izlet za konec tedna).
- Stiško podeželje onkraj Gradišča / D. Kralj. – Sn, št. 80 (5.4.), str. 15 : ilustr. (Stična, Gradišče, Pristava, Metnaj, Vir).
- Slovenske konjenice in njihovi stotniki / J.V. – Revija o konjih, št. 5 (maj), str. 50 : ilustr. (Stotnik Trubarjeve konjenice Alojz Potočnik iz Grosupljega).
- Mlini in žage so dajali pečat pokrajini / T. Urbas. – Kg, št. 21 (24.5.), str. 16 : ilustr. (Mlini in žage ob Krki).
- Veliko Mlačevo (1906) – občina Grosuplje. – Kg, št. 17 (2.8.), str. 17 : ilustr. (Slovenski kraji na starih razglednicah).
- Obolno / Ž. Kozinc. – Vm, št. 455 (18.–24.8.), str. 62 : ilustr.

2001

- Bičko jezero, Radehovsko jezero, Mlačevski ribnik, Radensko jezero, Starovaško jezero / P. Firbas. – Vsa slovenska jezera, 2001 : ilustr.
- Slapišča Kosce / V. Habjan. – Naravne znamenitosti Slovenije, Sidarta, 2001 : ilustr.
- Prijetno življenje nad Krko / (mak). – Dn, št. 9 (11.1.), str. 35 : ilustr. (Ambrus).
- Višnja Gora – najbolj zadolženo mesto na Kranjskem / L. Pečoler. – Demokracija, št. 4 (25.1.), str. 38 : ilustr.
- Stična – kraj belih menihov / L. Pečoler. – Demokracija, št. 6 (8.2.), str. 38 : ilustr.
- Mrtvi kapital pred Županovo jama / nn. – Sn, št. 40 (19.2.), str. 18 : ilustr. (Gostilna pred jama je že sedem let zaprta).
- Kraški doli nad Krko / Dr. Ago. – Sn, št. 48 (28.2.), str. 14 : ilustr. (Kopanj, Videm, Ambrus).
- Na polžu do Jurčiča / Burnik Kosi. – Geografija v šoli, št. 3, str. 50–56. (Interdisciplinarnost v OŠ na primeru ekskurzije po Dolenjski).
- Grosuplje in Ivančna Gorica sta se zapisala razvoju. Dovolj blizu in daleč od Ljubljane /

- več avtorjev. – Profit, št. 4 (28.2.), str. 17–23 : ilustr. (Na obisku v Grosupljem in Ivančni Gorici).
- Ne trkaj na taborska vrata / nn. – Sn, št. 58 (12.3.), str. 18 : ilustr. (Obnovljeni protiturški tabor Cerovo).
- Od izvira Krke navzdol. Od vasi Krka do Marinče vasi. Od Velikega Globokega do Žužemberka / I. Mestnik. – Dl, št. 15, 17, 19 (12.4, 26.4, 10.5.), str. 11 : ilustr.
- Nov potapljaški uspeh, tokrat v Lučki jami. – Gea, št. 5 (maj).
- Na poti kot ena družina / J. Omahen. – Dn, št. 137 (24.5.), str. 34 : ilustr. (TD Županova jama Grosuplje je obiskala Vrh nad Želimljami).
- Kamni vrh / Ž. Kozinc. – Vm, št. 391 (27.5.–2.6.), str. 62 : ilustr.
- V sandalčke, pa k Javorniku na Krko / S. Radej. – Sn, št. 153 (6.6.), str. 15 : ilustr. (Plus in ekstremovci ponujajo poletni športni namig).
- Krška jama / A. Hudoklin. – Dl, št. 23 (7.6.), str. 32 : ilustr. (Naša naravna dediščina).
- Človeška ribica, na plan / (V.J.). – Sn, št. 132 (11.6.), str. 18 : ilustr. (Kmet Čilenšek iz Vira pri Stični je J. V. Valvasorju pokazal človeško ribico).
- Jama pred vrati mesta / M. Raztresen. – Sn, št. 25 (27.6.) (Popotnik), str. 15 : ilustr. (Županova jama).
- Kosca / Ž. Kozinc. – Vm, št. 448 (30.6.–6.7.), str. 62 : ilustr.
- Komu[n]jšna je oživela duha vaške skupnosti / V. Jerman. – Sn, št. 161 (16.7.), str. 18 : ilustr. // Podgori obnovili vodnjak Bč / M. Glavonjič. – Dn, št. 199 (26.7.), str. 13 : ilustr. (V Podgori so obnovili vaški ribnik).
- Obiskovalci poleti bolj redki / D. Kladnik. – Dn, št. 217 (15.8.), str. 11 : ilustr. (Poletno zatišje na Jurčičevi domačiji).
- Novogradnja po starem vzoru / M. Draksler. – Moj dom, št. 45 (Priloga Dnevnika) (14.9.), str. 25–27 : ilustr. (Hiša meseca septembra 2001 iz Šentvida pri Stični).
- Železnica brez vlaka / (V. J.). – Sn, št. 220 (24.9.), str. 18 : ilustr. (Železnica blizu Škocjana).
- Dolina Krke. Očiten, a vendar nepoznan biser / Z. Lindič-Dragaš. – Trip, št. 80 (27.9.), str. 4-5 : ilustr.
- Suha krajina in Dobrepolje / M. Gabrovec. – Ljubljana, MK, str. 472–482 : ilustr.

929 BIOGRAFIJE

2000

- Louis Adamič, Miroslav Cerar, Marko Gerbec, Anton Codelli, France Kralj / več avtorjev. – Znameniti Slovenci, Forma 7, 2000. (Med drugimi so v knjigo s kratkimi življenjepisi uvrščeni tudi pomembni ljudje iz naših krajev).
- Adamič Louis. – Žitnik, J. : Poskusna gesla za novi Slovenski biografski leksikon, (Ljubljana), 2000, str. 13–17.
- Marinina moka živi v lectovih umetninah / V. Jerman. – Sn, št. 1 (3.1.), str. 18 : ilustr. (Marina Lenček je prišla v Domžale s Kala pri Ambrusu).
- Poezija in harmonika / A. Podlogar. – Dn, št. 12 (13.1.), str. 38 : ilustr. (Pesnica Stanka Ahlin v grosupeljski knjižnici).
- O vinu, kulinariki, o navadah, tradiciji in novostih – pa tudi kakšen nasvet je vmes / B. Žokalj Jesih. – Lipov list. – št. 2 (feb.), str. 36–37 : ilustr. (Pogovor z Borisom Kuharjem).
- Lahko pelje čredo ovac čez londonski most / A. Prijatelj. – Ameriška domovina, (10.2.) : ilustr. (Intervju s psihiatrom iz Velike Britanije, po rodu iz Žalne).
- Različnost, ki vodi v binškošti / B. Štefančič. – D, št. 9 (27.2.) : ilustr. (Pogovor z Antonom Jamnikom).

- Prevajalec Jože Vovk / M. Smolik. – Bogoslovni vestnik, št. 3 (2000), str. 391–394 (Jože Vovk st., duhovnik in literat, je bil doma iz Dolenje vasi pri Polici).
- Z naključne poti / J. Ravenko. – D, št. 11 (12.3.) : ilustr. (Janez Cigler v spominski pesmi Višnjanke Mihaele Zajc-Jarc).
- Križev ni nikoli dovolj / J. Omahen. – Dn, št. 95 (6.4.), str. 37 : ilustr. (Poliški župnik, slikar in kipar Anton Pahulje).
- Marko Gerbec (1658-1718) / M. Smolik. – D, št. 15 (9.4.), str. 11 : ilustr. (Življenje in delo velikega zdravnika iz Šentvida pri Stični).
- Slavko Medved – Slavc. – Svobodna misel, št. 8 (26.4.), str. 29 : ilustr. (Nekrolog).
- Janez Zrnc / M. Raztresen. – Delo, št. 97 (26.4.), str. 2 : ilustr. // Janez Zrnc / J. Splichal. – Sn, št. 97 (26.4.), str. 2 : ilustr. // Janez Zrnc (1946-2000) / M. Lupša. – Jana, št. 18 (2.5.), str. 6 : ilustr. (Nekrolog fotografa in novinarja, po rodu iz Grosupljega).
- Umrli dr. Jože Jančar / Mladika, št. 5 (2000), str. 126 : ilustr. // Dr. Jože Jančar / Ameriška domovina, (16.3.) // Izšlo tudi v Družini in Koledarju goriške Mohorjeve družbe za leto 2001. (Nekrologi psihiatra, po rodu iz Žalne pri Grosupljem).
- V glasbi je zapisano vse / L. Lesar. – NDn, št. 150 (4.6.), str. 5 : ilustr. (Nekrolog Cvetka Budkoviča, glasbenega pedagoga, po rodu z Grosupljega).
- Usodno smo povezani z naravo / M. Glavonjič. – Večer 106 (10.5.), str. 14 (Tone Fabjan iz Predstrug v Dobropolju).
- Legenda, ki ne zbledi / M. Bašelj. – Dn, št. 140 (25.5.), str. 37 : ilustr. (Miro Cerar).
- Tako sem postal biblijski / V. Milek. – Delo, Sobotna priloga, št. 121 (27.5.), str. 22-23 : ilustr. (Sašo Hribar).
- Učitelj ubranil kamen, stroji naskakujejo gomile / V. Jerman. – Sn, št. 126 (4.6.), str. 18 : ilustr. (Učitelj Leopold Sever pozna krajevno zgodovino).
- Poročila se je Manica Janežič / A. Comino. – Jana, št. 24 (13.6.), str. 12 : ilustr. (Tudi v Nedelu in Novem tedniku novica o poroki Grosupeljčana Tomaža Ambrožiča in novinarke Manice Janežič).
- Ivan Zorec / S. Čuk. – Ognjišče, št. 7 (julij), str. 20–21 : ilustr. // Tenkočutni opisovalec Dolenjske, Kettejev sošolec, že skoraj pozabljen / Z. Može. – Dl, št. 31 (3.8.), str. 19 : ilustr. (120-letnica pisatelja Belih menihov, rojenega v Malem Gabru, ki je tedaj spadal v župnijo Šentvid).
- Citre za veselje in dušo / N. Mavrič. – NDn, št. 178 (2.7.), str. 15 : ilustr. (Hočevarjev Tone iz Velikih Les).
- Nihče ni otok zase / J. Ravenko. – D, št. 31 (30.7.), str. 10 : ilustr. (Ob jubileju prof. Marije Janežič).
- Uroš Slak / S. Radič. – Stop, št. 32 (10.8.), str. 14 : ilustr. (Voditelj TV odmevov, Grosupeljčan).
- Končno na vrhu / B. Grujičič. – Jana, št. 33 (15.8.), str. 18–19 : ilustr. (Sašo Hribar).
- Prijazna beseda / T. Pirš. – Naša žena, št. 10 (okt.), str. 29 : ilustr. (Jernej Lampret, župan občine Ivančna Gorica).
- K vratu nežno prisloni violino... / B. Pance. – Sn, št. 245 (20.10.), str. 9–10 : ilustr. (Ob osemdesetletnici glasbenega pedagoga Cvetka Budkoviča).
- 100-letnica rojstva Toneta Kralja / M. Vuk. – Koledar (Goriške Mohorjeve družbe) za leto 2001 (2000), str. 125–128 : ilustr.

2001

- Jože Kastelic (Šentvid pri Stični, 18. 8. 1913). – Zbornik Filozofske fakultete, 2000, str. 158–159.
- Janez Janša / S. Vodopivec Franko. – Klepeti v A-duru, (Radovljica), Didakta, 2001, str. 94–96 : ilustr.

- Louis Adamić and the metaphor of immigrant generations / D. Shiffman. – Dve domovini : Two homelands, št. 13 (2001), str. 7–18.
- Varstvo pred škodljivimi močmi / K. Klun. – Sn, 14 (18.1.), Astro novice, str. 16 : ilustr. // Nej vrastvo, nej čaralija, dje, ka pa te? / F. Mukič, Porabje (Monošter), št. 9 (3.5.), str. 6–7 : ilustr. (Štefan Horvat iz Višnje Gore je slikar in izumitelj energijskega gumba).
- Z internetom v Amazonijo / K. Medved. – Dn, št. 115 (30.4.), str. 13 : ilustr. (Darja Gros iz Velikih Dol pri Temenici, dobitnica Prešernove nagrade za študente Univerze v Ljubljani).
- Spomini navadnega partizana / B. Pance. – Sn, št.17 (3.5.), str. 11 : ilustr.. (Janez Lesjak, udeleženec NOB).
- Janez Janša: "SDS niti približno ne bo pogorela!" / B. Pance. – Sn, št. 112 (18.5.), str. 9–10 : ilustr. (Janez Janša o stranki in sebi).
- Bil je živ mrlič, ki je rad živel / L. Lesar. – NDn, št. 195 (22.7.), str. 11 : ilustr. (Umrl je Janez Rus, ki se je po vojni 33 let skrival).
- Lojze Šparovec / J. Janša. – Demokracija. – št. 32/33 (9.8.), str. 8 : ilustr. (Nekrolog).
- Prof. dr. France Adamič, 90-letnik / S. Gliha. – Delo, št. 232 (8.10.), str. 5 : ilustr. // Prof. dr. France Adamič, 90-letnik / M. Stopar. – KG, št.41 (10.10.), str. 3 : ilustr. // Prof. dr. France Adamič, 90-letnik / J. Smole. – Sodobno kmetijstvo, št. 11/12 (2001), str. 526–527 : ilustr.
- Pogovor z ljudsko pisateljico Angelco Škufca / J. Haložan (Jože Topolovec). – Oznanjenje, 2000, št. 23, str. 102–107.

To je naša

skrivnost

Receptov za peko je veliko, a v Pekarni Grosuplje smo prepričani, da je nepogrešljiva sestavina dobre peke – **ljubezen**. Zato smo pri nas zaposleni le ljudje, ki imamo radi svoj poklic. To boste začutili v naših izdelkih, v pogovoru in sodelovanju z nami.

Prav zavzetost in skrbna priprava vsakega med številnimi izdelki sta vir uspešnega polstoletnega razvoja pekarnice, ki je v našem prostoru zaradi marsičesa posebnost. Tudi zato, ker smo vam na voljo ob vsaki uri in smo zadovoljni le, če vas lahko navdušujemo s slastnim okusom in odlično kakovostjo.

**Pekarna
 Grosuplje**

Pol stoletja z Vami

VELE
prijeten nakup

skrivnost

**JAVNO KOMUNALNO PODJETJE
GROSUPLJE d.o.o.**

Cesta na Krko 7
1290 GROSUPLJE
telefon h.c.: 01/786 23 11
telefaks: 01/786 13 89

*Tekarna
Grosuplje*

POSREDOVANJE V PROMETU NEKRETNOSTMI

Uresničitev naložbenih idej...

Poslanstvo naše družbe je uresničitev naložbenih idej v okviru zastavljenih ciljev. To postavlja temelje za zaupanje naših poslovnih partnerjev, saj vedo, da bodo njihova ob začetku projekta postavljena pričakovanja, ob koncu tudi izpolnjena.

IMOS Inženiring d.d., Ljubljana
Linhartova 13, 1000 Ljubljana, tel.: 01/300 53 60, fax: 01/231 91 84,
e-mail: info@imos-ing.si, internet stran: www.imos-ing.si

ELEKTROTEHNIŠKO PODJETJE GROSUPLJE, CESTA NA KRKO 9, 1290 GROSUPLJE
TEL.: 01/786 26 22, 786 36 20, FAX: 786 46 21

NUDIMO VAM ZLASTI NASLEDNJE:

STORITVE

- Elektroinstalacije od projekta do izvedbe za vse vrste objektov, po konkurenčnih cenah, zahtevajte naše ponudbe;
- meritve instalacij in izdaja atestov za obratovalnice in proizvodne obrate;
- vzdrževanje instalacij in naprav na objektih, opravljamo redne in pogodbene servise;
- izvajamo računalniške mreže z dobavo in montažo opreme v sodelovanju z vodilnimi podjetji;
- naša ključavničarska delavnica vam izdelava vse vrste kovinskih delov,

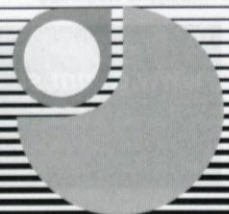
TRGOVINA

- Naša nova ponudba je urejena specializirana diskontna trgovina za elektroinstalacije namenjena elektroinstalaterjem, vzdrževalcem, samograditeljem, gospo-dinjstvom;
- v trgovini izvajamo strokovno brezplačno svetovanje;
- izvajamo kataloško prodajo znanih proizvajalcev gospodinjskih strojev in aparatov;
- na željo stranke izvršimo dostavo na dom, izvedemo priklop; brezplačno odpeljemo

VESELI BOMO VAŠEGA OBISKA V TRGOVINI
EPG-MARKET, Cesta na Krko 9, 1290 Grosuplje

O B M O Č N A OBRTNA ZBORNICA G R O S U P L J E

G-M-M

G-M&M Proizvodnja in marketing, d.o.o.

Brvace 11, 1290 Grosuplje, Slovenija
tel.: n.c. (01) 7866-500, faks: (01) 7863-023 www.g-mm.si E-mail: gmm@g-mm.si

električno orodje in pribor
vrtno električno orodje
gospodinjski aparati

 BLACK & DECKER®

električno orodje in pribor
za industrijo in obrt

DEWALT®

svedri BBW
za les, kovino, zid in beton
posamezno in v garniturah
hitri, natančni, trajni

 BBW **Bayrische
Bohrerwerke**

univerzalni pribor
za električno orodje

Piranha

varnostna tehnika za hiše
in stanovanja, hotele,
pisarne in delavnice
cilindrični vložki in ključi

DOM®

Vaš ključ.
VARNOSTNI SISTEMI DOM

A **BLACK & DECKER COMPANY**

ključavnice-obešanke
cilindrični vložki
varnostni sistemi

 CORBIN

CORBIN VARNOSTNA TEHNIKA

precizno električno orodje in
pribor za šolske delavnice,
modelarje, graverje, obrt, idr.

 ROTOZIP
SPIRALNA ŽAGA • REZKALNIK

sistem 12 V
vrtalnik MiniMax 230 V
precizno ročno orodje

električne in bencinske
rotacijske kosilnice

SANDRIGARDEN

**Novo na
www.g-mm.si**

ceniki, novosti,
servisi, nasveti,
zunajkataloška ponudba

Servis: G-M&M, Brvace 11, 1290 Grosuplje
Tel. servis: (01) 7866-574, 7866-575
Faks: (01) 7861-021, e-pošta: servis@g-mm.si
delovni čas:
ponedeljek – petek: 8. – 18. ure
sobota 8. – 12. ure

**zavod za prostorsko, komunalno
in stanovanjsko urejanje
grosuplje d.o.o.
taborska 3, 1290 grosuplje**

POSREDUJEMO PRI PROMETU Z NEPREMIČNINAMI

- ZAGOTAVLJANJE VARNEGA NAKUPA, PRODAJE IN ODDAJE NEPREMIČNIN
- CELOVITA PONUDBA NEPREMIČNIN ZA NAKUP, PRODAJO IN NAJEM
- SKLEPANJE KUPOPRODAJNIH POGODB IN ZEMLJIŠKOKNJIZNI PREPIS
- CENITEV NEPREMIČNIN
- POMOČ PRI PRIDOBIVANJU DOKUMENTACIJE ZA GRADBENO DOVOLJENJE
- PROJEKTIRANJE STANOVANJSKIH, POSLOVNIH IN GOSPODARSKIH OBJEKTOV

telefon: (01) 7863 078

GSM: 041 683 532

KOVINASTROJ GASTRONOM

TOVARNA GOSTINSKE OPREME d.d., GROSUPLJE

Adamičeva c. 36, 1290 GROSUPLJE, Slovenija

PROIZVODNO-PRODAJNI PROGRAM

KOGAST 600

plinski in elektro štedilniki, friteze, žar plošče, kuhala, ...

KOGAST 700

Plinski, elektro in kombinirani štedilniki, friteze, žar plošče, vodne kopeli, kotli za kuhanje, delovne blok mize, dvostranski in enostranski termični bloki na instalacijskih stebrih, ...

KOGAST 900

Plinski, elektro in kombinirani štedilniki, friteze, žar plošče, vodne kopeli, peči, kotli za kuhanje, delovne blok mize, dvostranski in enostranski termični bloki na instalacijskih stebrih, ...

NEUTRALNA OPREMA KOGAST

600 in 700

Delovne mize, ogrevani ali hlajeni pulti, toplovodne kopeli, omare, regali, pomivalna korita, kuhinjski vozički, ...

SAMOPOSTREŽNE LINIJE

KOGAST

klasične in mobilne samopostrežne linije, solatni bari, točilni pulti, ...

INDIVIDULANA OPREMA

po posebnih naročilih

LASTNI SERVIS IN INŽENIRING

PROJEKTI NA KLJUČ

PROFESIONALNA KUHINJSKA POSODA DE BUYER FRANCIJA

Skrajšano ime firme:

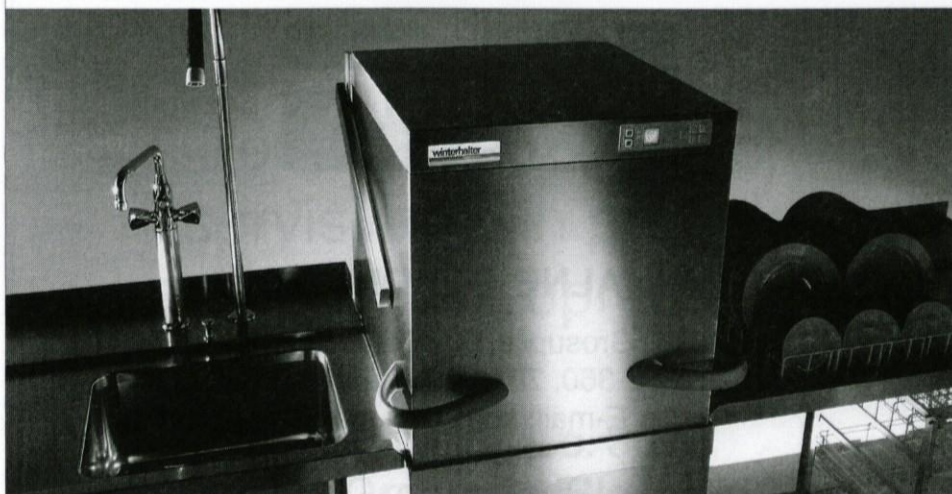
KOGAST Grosuplje d.d.
Adamičeva cesta 36
1290 Grosuplje

h.c.telefon: 01/78 66 300

faks: 01/78 66 310

prodaja-telefon: 01/78 66 428

prodaja-faks: 01/78 66 320

winterhalter

Winterhalter Gastronom d.o.o.

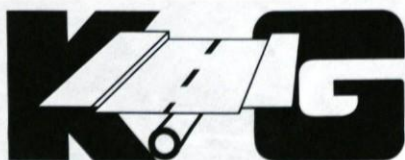
Profesionalni pomivalni stroji in sistemi

Adamičeva 40, 1290 Grosuplje

Telefon: +386 (01) 7863 445, 7863 446

Telefax: +386 (01) 7863 444

internet: www.winterhalter-gastronom.si

KOMUNALNE GRADNJE d.o.o.

1290 Grosuplje, Gasilska cesta 5
Tel.: (01) 7860-360, 7818-100, fax: (01) 7862-255
E-mail: kgg@siol.net

Komunalne gradnje d.o.o., Grosuplje, Gasilska cesta 5 gradi vodovode, kanalizacije, ceste, ureja zemljišča, nudi strojne in prevozne usluge, vzdržuje občinske ceste, ter izvaja druga dela po dogovoru.

KOVINASTROJ
SERVIS d.o.o.

Podjetje za montažo,
servisiranje in prodajo
gostinske opreme

Adamičeva c. 36
1290 Grosuplje, Slovenija

Telefon: 01/7862-274, 7865-860
E-mail: k.servis@siol.net
Telefax: 01/7862-275

AvtoTransporti Kastelec

Adamičeva 57,
1290 Grosuplje,
Slovenija

Tel. +386 (0)1 78 88 050

Fax +386 (0)1 78 88 061

E-mail: lado.kastelec@siol.net

IMOS

Holding

IMOS HOLDING, UPRAVLJANJE

POVEZANIH DRUŽB, D.D., LJUBLJANA

DUNAJSKA 56, P.P. 2636, 1001 LJUBLJANA

**PODJETJE ZA PROIZVODNJO,
TRGOVINO IN INŽENIRING d.o.o.**

1290 Grosuplje, Murnova c. 3
tel.: +386 1 786 16 52, 786 12 04
fax: +386 1 786 16 51

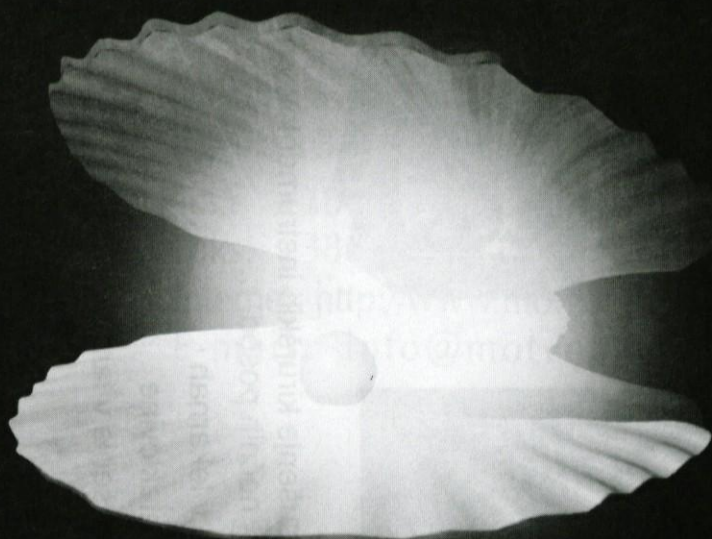
PROIZVODNJA

- grelnikov vode
- pregrevalnikov pare
- toplotnih izmenjevalcev
- tlačnih posod
- plinohrami za UNP
- kondenzatorjev
- ekranizacija kotlov - prekurišč
- oprema po naročilu

MONTAŽA IN SERVISIRANJE

- dimnocevnih in vodnocevnih kotlov
domačih in tujih proizvajalcev
- elementov kotlovne regulacije
- toplotnih izmenjevalcev in reducirnih
postaj
- parnih, vročevodnih instalacij

GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE

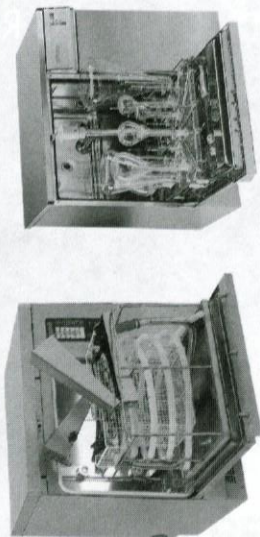
USTVARJAMO BISERE STANOVANJSKE PONUDBE

gradbeno podjetje grosuplje
Ljubljana • Emonska 8 • 01 4709 300
www.gpg.si

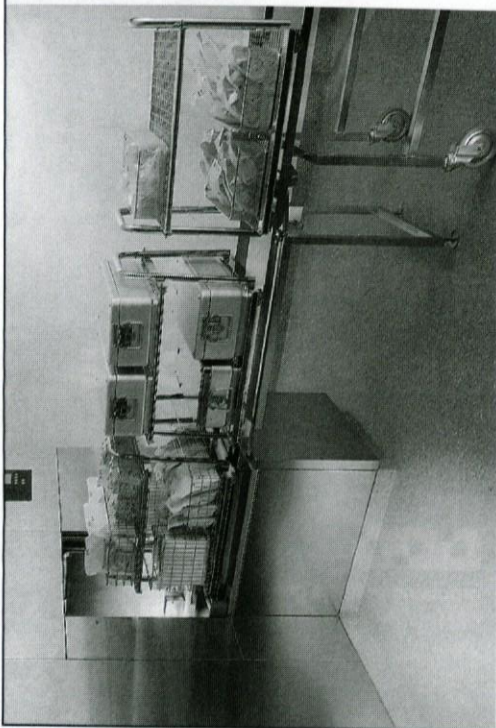
Belimed

Infection Control

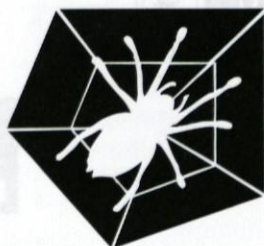
- * naprave za čiščenje, dezinfekcijo in sušenje kirurških instrumentov, endoskopov, anestezijskega materiala, OP obuval, nočnih posod, ...
- * naprave za pomivanje in dezinfekcijo v lekarnah
- * naprave za pomivanje laboratorijske steklovine
- * naprave za čiščenje, dezinfekcijo in sušenje v farmaciji
- * sterilizatorji, avtoklavi SAUTER
- * sredstva za pomivanje, dezinfekcijo, izpiranje, nego, ... **neodisher**

BELIMED d.o.o., Kosovelova ulica 2, SI-1290 Grosuplje, tel.: +386 617866-010, fax: +386 617866-011, E-mail: info@belimed.si

motvoz

od 1920

Tekstilna tovarna **Motvoz in platno d.d.**
Taborska 34, 1290 Grosuplje, Slovenija

Tel.: +386 (0) 1 78 88 100

Faks: +386 (0) 1 78 88 156

Internet: <http://www.motvoz.si>

E-mail: info@motvoz.si

POLIPROPILENSKI IZDELKI

Tkanine

Vreče

Kontejner vreče

Veziva in rafija

Štapel vlakna

Vrvi in vrvarski izdelki

Vlakna za armiranje betona

IZDELKI IZ NARAVNIH

MATERIALOV (konoplja, lan, juta)

Motvozi

Vrvi in vrvarski izdelki

PROGRAM FOLIJ

Folije za gradbeništvo

Prekrivne folije za kmetijstvo

Silažne folije

Termokrčljive folije

Folije za strojna pakiranja

Stretch folije

Folije za kaširanje

Potiskane folije za pakiranje
v živilski industriji

Folije za mlekarstvo industrijo

Barierne folije

LIVAR

LIVAR d.d., Ljubljanska cesta 43
SI-1295 IVANČNA GORICA

Telefon: +386 (01) 786 99 00

Telefax: +386 (01) 787 73 81

<http://www.livar.si>

e-mail: uprava@livar.si

e-mail: info@livar.si

e-mail: prodaja@livar.si

Proizvodni enoti:

- Livarna Ivančna Gorica
- Livarna in mehanska obdelava Črnomelj

proizvajamo:

Ulitke iz sive in nodularne litine od 1,0 - 120,0 kg
v kvalitetah GG 15 - GG 30 ter GGG 40 - GGG 60 surove ali
mehansko obdelani

naši proizvodi se vgrajujejo v izdelke:

strojne in elektroindustrije: ohišja kompresorjev, osi, vzvodi, ležaji
avtomobilske industrije: zavorni bobni in plošče, ohišja, kolektorji,
vztrajniki, pesta
industrije poljedeljskih strojev: ohišja, krivine, jermenice industrije
bele tehnike: ohišja kompresorjev
industrije armatur in črpalk: ohišja, pokrovi, zapirala

proizvajamo tudi lasten:

kanalski program v skladu s standardi DIN in En 124: pokrovi,
rešetke, čistilci odpadnih vod.

PIL

inženiring d.o.o.

Levstikova c. 24
1290 GROSUPLJE
SLOVENIJA
01/7862-090
01/7862-089
mobitel: 050/626-999

BEAUTY

FRIZERSKI SALON
MODNI BOUTIQUE
SOLARIJ

Peričeva 31
1000 Ljubljana
Tel.: 01 43 61 300

Ane Galetove 6
1290 Grosuplje
Tel.: 01 78 60 165
78 64 444
78 60 160

Gramat Gril

d.o.o.

Proizvodnja betonskih izdelkov, trgovina in transporti

1290 Grosuplje, Rožna dolina 9, SLO
 Tel.: 00 386 (0)1 78-63-363, 78-63-364, 78-63-365
 trgovina: 78-63-366
 Fax: 00 386 (0)1 78-64-464
 GSM: 041 612-715
 E-mail: gramat.gril@siol.net

BLAGOVNI CENTER
Dolenjske Toplice
 Tel.: 00 386 (0)7 306-56-95, 306-56-82
 Fax: 00 386 (0)7 306-54-54

BLAGOVNI CENTER
Rudnik - Kočevje
 Tel.: 00 386 (0)1 895-56-25, Fax: 895-46-50

montažne zgradbe

Trimo^[40]

www.trimo.si

strehe in fasade

jeblene konstrukcije

Bomax**C CASUCCI**

Muljava 22a
1295 Ivančna Gorica
Tel.: +386 (0)1 78 76 386
+386 (0)1 78 76 510
Fax: +386 (0)1 78 76 367

www.bomax.si
e-mail: bomax@bomax.si

Poslovne enote:

- 01 MULJAVA 22a,
tel.: 01/787 63 67
- 02 RIBNICA, Ljubljanska 1,
tel.: 01/836 21 74
- 03 LJUBLJANA, Bežigrayski dvori, Peričeva 35,
tel.: 01/436 30 94
- 04 FRIZERSKI SALON, Muljava 22a,
tel.: 01/787 63 67
- 05 BLEED, Cesta svobode 10,
tel.: 04/574 43 40
- 07 GROSUPLJE, Adamič center, Taborska c. 4,
tel.: 01/787 32 66
- 08 NOVO MESTO, Bršljin - Hedera,
tel.: 07/337 73 70
- 09 KRANJ, Mercator center
tel.: 04/204 24 02

TRAIG

TRANSPORTNO PODJETJE d.d.
CESTA 2. GRUPE ODREDOV 17
1295 IVANČNA GORICA

UPRAVA: **centrala** (01) 78 78 321
direktor 78 77 134
telefax 78 78 423

E-mail: traigdd.ivg@siol.net
http://www.traig.si

**Podjetje opravlja javni prevoz stvari v
notranjem in mednarodnem tovornem prometu.**

Pri izgradnji ostrejšja namenite posebno pozornost izbiri prave sekundarne kritine in parne zapore. Bogato se Vam bo obrestovalo!

Sintex d.o.o.

Župančičeva 34, Grosuplje
tel.: 01 7865 580,
fax.: 01 7865 585

DELTA-VENT, DELTA-VENT S, DELTA-FOL PVG, DRAGOFOL, DELTA-FOXX..
DELTA-FOL REFLEX, DELTA-FOL WS, DELTA-FOL DS..

obrtna zadruga

Magro Z.O.O.

1290 Grosuplje, Ob Grosupeljščici 1B

Tel.: 01/7866 110, fax: 01/7866 124

e-pošta: magro@oz-magro.si

RAČUNOVODSKE STORITVE:

- Vodenje poslovnih knjig za majhne in srednje družbe ter samostojne podjetnike
- Izdelava računovodskih izkazov in računovodskega poročila
- Izdelava davčnih bilanc in davčnih napovedi

FINANČNE STORITVE

- Vodenje terjatev in obveznosti z vključitvijo v sistem povezanih podjetij
- Izdelava investicijskih programov
- Svetovanje pri naložbah, financiranju in pridobivanju sredstev

IZVAJANJE GRADBENIH DEL, DAVČNO SVETOVANJE, PRODAJA NERJAVEČE PLOČEVINE

VETERINA DOBRO-GROSUPLJE

d.o.o. Ljubljanska c. nh., Ivančna Gorica

Telefon: 01/7877-111, dežurni tel.: 041 327 716

- Opravlja neprekinjeno dežurno službo zdravstvenega varstva živali,
- Odkriva in zatira kužne bolezni živali,
- Opravlja umetno osemenovanje govejih plemenic, odkriva in odpravlja plodnostne motnje,
- Zdravstvena oskrba in preventivna cepljenja malih živali
- Kirurški posegi pri malih živalih
- Sterilizacija in kastracija malih živali
- Svetovanje pri rejji in prehrani
- Prodaja zdravstvenih pripomočkov in hrane za male živali

ZDRAVSTVENA OSKRBA:

- umetno osemenjevanje
- strokovni delavci Veterine Dobro-Grosuplje d.o.o., Ivančna Gorica, 24 ur dnevno skrbijo za zdravljenje bolnih živali, preprečevanje kužnih bolezni, osemenjevanje govejih plemenic in izdajo zdravstvenih spričeval.
- korekcija parkljev
- oštevilčenje in registracije živali - govedov

**OBRTNO PODJETJE
UNIVERSAL
IVANČNA GORICA p.o.**

Malo Hudo 4a, 1295 Ivančna Gorica

Uprava telefon: (01) 78-69-410, fax: (01) 78-69-411

Peskokop telefon: (01) 78-84-002

PROIZVODNJA IN PRODAJA:

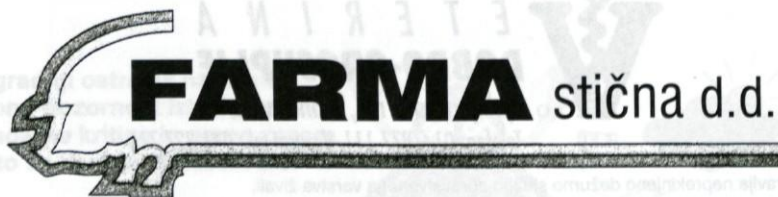
- peščenih agregatov za betone in malte
- nežganega dolomita za uporabo v industriji izolacijskega materiala
- gramoza za temeljenje v gradbeništvu in za nasipe v cestogradnji
- rizlja za izdelavo drenaž in posip pri urejanju dvorišč in parkov

STORITVE:

- prevozi s kiper kamioni
- gredanje vozišč in dvorišč z gredarjem
- utrjevanje z vibracijskim valjarjem
- izkopi in ureditve z mini bagrom
- večji izkopi z bagrom
- nakladanje razsutih materialov z zgibnim nakladalnikom

UTRDITVE, NASIPI TER ASFALTIRANJE DVORIŠČ IN MAKADAMSKIH VOZIŠČ

ZA VEČJA NAROČILA SE PRIPOROČAMO IN NUDIMO POPUSTE!

Stična 1, SI-1295 Ivančna Gorica

Tel. n.c.: +386 (0)1/788 75 00

Fax: +386 (0)1/788 75 07

E-mail: farma.sticna@siol.net

- vzrejamo odojke, bekone, plemenske prašiče
- pridelujemo pšenico, koruzo

vaš poslovni partner

Tiskarna

PARTNER

graf d.o.o.

1290 Grosuplje, Kolodvorska ulica 2

tel.: 01/786-11-77, fax: 01/789-15-87

založništvo • poslovne tiskovine • glasila • časopisi • zloženke •
nalepke • katalogi • koledarji • prospekti • vizitke

GUMA

**DRUŽBA ZA PROIZVODNJO,
KOOPERACIJO, ZASTOPANJE
TER NOTRANJO IN ZUNANJO TRGOVINO, d.d.**

Brezje pri Grosuplje, 1c, 1290 Grosuplje

Telefon: Uprava: (01) 7862 200,
Prodaja: 7863 360, 7862 363, 7862 163
Računovodstvo: 7861 163, 7863 402,
Skladišče: 7863 166
Telefax: (01) 7864 403 - prodaja
(01) 7863 362 - računovodstvo

**PESKOKOP
PODSMREKA** d.o.o.

Malo Hudo 4a, Iv. Gorica

Uprava telefon: (01) 78-69-410, fax: (01) 78-69-411

Peskokop telefon: (01) 78-84-002

PROIZVODNJA IN PRODAJA:

- peščenih agregatov za betone in malte
- nežganega dolomita za uporabo v industriji izolacijskega materiala
- gramoza za temeljenje v gradbeništvu in za nasipe v cestogradnji
- rizlja za izdelavo drenaž in posip pri urejanju dvorišč in parkov

STORITVE:

- prevozi s kiper kamioni
- gredanje vozišč in dvorišč z gredarjem
- utrjevanje z vibracijskim valjarjem
- izkopi in ureditve z mini bagrom
- večji izkopi z bagrom
- nakladanje razsutih materialov z zgibnim nakladalnikom

UTRDNITVE, NASIPI TER ASFALTIRANJE DVORIŠČ IN MAKADAMSKIH VOZIŠČ
ZA VEČJA NAROČILA SE PRIPOROČAMO IN NUDIMO POPUSTE!

GUMA d.d.
 DRUŽBA ZA PROIZVODNJO,
 KOOPERACIJO, ZASTOPANJE
 TER PROMETNO IN ZUPANJSKO TRGOVINO, d.d.
 Tel.: 05 887 110 (0) 883 402
 Brezje pri Grosuplju, 1c, 1290 Grosuplje
 Fax: +386 (0) 883 402
 E-mail: guma@guma.si
 Tel.: 05 887 110 (0) 883 402
 Prodaja: 05 883 300, 05 883 303, 05 883 304
 Računovodstvo: 05 883 402, 05 883 403
 Skladišče: 05 883 100

PANPLAST

Uprava izdaja: 05 883 402, 05 883 403, 05 883 404
 Podsmreka d.o.o.

PROIZVODNJA IN PRODAJA:
 - posebna oprema za izdelavo
 malle
 - neženega dolomita za uporabo v
 industriji izolacijskega materiala
 - granulat za temeljenje v gradbeništvu
 in za namene v cestogradnji
 - tršnja za izdelavo drobnih in grobih
 vrstnih kamnov

STORITVE:
 - prodaja in izpustitev
 - gradnja in vzdrževanje
 - vzdrževanje in popravila
 - izdelava in montaža in malta
 - izdelava in montaža
 - izdelava in montaža

TRDITVE: NEMOŽNOST VARNOSTNEGA UPORABNEGA
 ZA VEČJA NAROCIJA SE PRIPOROČAMO IN NUDI MO POKUPETI

NLB d.d., Trg republike 2, 1520 Ljubljana

V poslovalnicah Grosuplje, Ivančna Gorica in Videm-Dobropole

svetujemo in opravljamo bančne storitve za prebivalce, pravne osebe in zasebnike na področjih

- kreditiranja
- varčevanja
- zbiranja depozitov
- investicijskega bančništva
- plačilnega prometa v domovini in s tujino

Z veseljem vas pričakujemo!

ljubljska banka

Nova Ljubljanska banka d.d., Ljubljana

Podružnica Moste

1290 GROSUPLJE, Adamičeva 51

Telefon: (01) 78 88 500 • Telefax: (01) 78 88 530

TRR: 03108-1000082706

IZVAJAMO INSTALACIJE:

**CENTRALNIH KURJAV,
VODOVODA, PLINA,
PREZRAČEVANJA IN IZOLACIJE!**

REPUBLIKA SLOVENIJA
UPRAVNA ENOTA GROSUPLJE
 Kolodvorska 2, 1290 GROSUPLJE
 Tel.: 01 7810 900 / Fax: 01 7810 919

NAČELNICA: NEVENKA DOLGAN, univ.dipl.prav. - tel št. 01 7810 904

Upravna enota ima organizirane naslednje oddelke:

Oddelek za upravno notranje zadeve - tel. št. 01 7810 917

Naloge s področja: javnega reda in miru, prometa in registracije motornih vozil, gibanja in prebivanja tujcev, osebnih in državljskih stanj, potnih listin, matičnih zadev, registra prebivalstva in osebnih izkaznic.

V okviru oddelka za upravno notranje zadeve sta organizirana še:

Krajevni urad Ivančna Gorica s sedežem na Sokolski 8 v Ivančni Gorici - tel. 01 786-95-10

Krajevni urad Dobrepolje s sedežem na Vidmu 35 - tel. 01 786-70-60, 01 786-70-61

Oddelek za okolje in prostor - tel. št. 01 7810 938

Naloge s področja: izdajanje lokacijskih in gradbenih dovoljenj, odločb o priglasitvi del, vodnogospodarskih soglasij, denacionalizacija stavbnih zemljišč, naloge s stanovanjskega področja in področja prometa in zvez.

Oddelek za kmetijstvo in gospodarstvo - 01 7810-900 int. 1914

Naloge s področja kmetijstva, zaščitene kmetij, denacionalizacije kmetijskih zemljišč in gospodarstva.

Oddelek za občo upravo, druge upravne naloge in skupne zadeve

Naloge s področja vojnih invalidov, vojnih veteranov in žrtev vojnega nasilja, računovodstva, kadrovskih zadev, evidentiranja in arhiviranja gradiva.

Uradne ure:

Uradne ure, uradne ure po telefonu in elektronskih medijih **na sedežu Upravne enote Grosuplje so:**

v ponedeljek od 8.00 do 11.30 ure in od 12. do 15. ure

v sredo od 8.00 do 16.30 ure

v petek od 8.00 do 13. ure.

Uradne ure na krajevem uradu Ivančna Gorica so:

v ponedeljek od 8.00 do 11. in od 12. do 15. ure

v sredo od 8.00 do 11. in od 12. do 16.30 ure

v petek od 8.00 do 11.30 in od 12. do 13. ure

Uradne ure na Krajevem uradu Dobrepolje so:

v torek od 8.00 do 12. ure in

v sredo od 12. do 16.30 ure.

Cilj Upravne enote Grosuplje je učinkovito, ažurno in strokovno delo ter zadovoljstvo občanov z njenim delom.

triglav

